ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಉಡುಪಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ
ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಕ

ಪಿಎಚ್. ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ
ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

ಸಂಶೋಧಕರು
ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಕರಬ
ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು
ಬ್ಯಾರೀಸ್ ಕಾಲೇಜು, ಕೋಡಿ, ಕುಂದಾಪುರ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ರಾವ್
ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು
ಟಿ. ಎಂ. ಎ. ಪೈ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ
ಉಡುಪಿ

ಅಧ್ಯಯನಾಂಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು
ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ - 583276

2011

ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಉಡುಪಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ
ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಕ

ಪಿಎಚ್. ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ
ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

ಸಂಶೋಧಕರು
ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಕರಬ
ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು
ಬ್ಯಾರೀಸ್ ಕಾಲೇಜು, ಕೋಡಿ, ಕುಂದಾಪುರ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ರಾವ್
ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು
ಟಿ. ಎಂ. ಎ. ಪೈ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ
ಉಡುಪಿ

ಅಧ್ಯಯನಾಂಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು
ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ – 583276

2011

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಕರಬ, ಅವರು **'ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ'** ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ರಾವ್
ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು
ಟಿ. ಎಂ. ಎ. ಪೈ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ,
ಕುಂಜಿಬೆಟ್ಟು, ಉಡುಪಿ

ದಿನಾಂಕ: ೨೬.೧೧.೧೧
ಸ್ಥಳ: ಉಡುಪಿ

ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

'ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಡಾ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ರಾವ್, ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು, ಟಿ.ಎಂ.ಎ. ಪೈ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕುಂಜಿಬೆಟ್ಟು, ಉಡುಪಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರೆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಲೀ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮೂಲಕ ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ: 26/11/2011
ಸ್ಥಳ: ಉಡುಪಿ

ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಕರಬ

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ಕನ್ನಡ ಎಂ. ಎ. ಪದವಿ ಮುಗಿಸಿ ಹಲವು ವರ್ಷ ಉಪನ್ಯಾಸಕ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದುಡಿದರೂ, ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೃಂದದವರನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದರೂ ನಾನೇನು ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಒಂದಿಷ್ಟು ಓದು, ಒಂದಿಷ್ಟು ಹರಟೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಖಾಸಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ಉದ್ಯೋಗದ ಅತಂತ್ರತೆ ಆಗಾಗ ಬಾಧಿಸಿದರೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಓದಿನ ಹಸಿವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿತ್ತು. ನಾನು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ವಿಷಯದ ಆಯ್ಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಿದಾಗ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಓದುತ್ತಲೇ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿನ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಬಂದವು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ 'ಸಂತ ಶರೀಫ'ರು ಸಾರಿದ ಮತಸಮನ್ವಯ ತತ್ತ್ವಬೋಧೆ ಇಂದಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸಿತು.

ಸಂಶೋಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಉಡುಪಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರದ ಸಂಯೋಜಕರಾದ ಮಾನ್ಯ ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ. ನನ್ನೀ ಆಸೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಅವರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಲು ಡಾ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ರಾವ್, ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು, ಟಿ. ಎಂ. ಎ. ಪೈ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಇವರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ವಿಷಯದ ಆಯ್ಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಡಾ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದಾಗ, ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಹೀಗೆ ಬಹುದಿನದ ಕನಸಿಗೆ ಚಾಲನೆ ದೊರೆಯಿತು. ನನ್ನಲ್ಲಿನ ಈ ಆಸಕ್ತಿಗೆ ನೀರೆರೆದು ಪೋಷಿಸಿದವರನ್ನು ನಾನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಲೇಬೇಕು.

ನನ್ನ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಜೀವ ಸೆಲೆ ತುಂಬಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರು ಗುರುಗಳಾದ ಡಾ. ಜಿ. ಭಾಸ್ಕರ ಮಯ್ಯರವರು. ನನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ, ಅಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಜ್ಞಾನ ದಾಹಕ್ಕೂ ಕಾರಣರಾದವರು. ಈ ನನ್ನೀ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಶ್ರೀಯುತರಿಗೆ ನಾನು ಸದಾ ಋಣಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಿತ್ರರಾದ ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಗಿಳಿಯಾರ್ ಮತ್ತು ಡಾ. ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗಾಂವ್ಕರ್‌ರವರು ನನ್ನ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲೇ

ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಗುರುವೃಂದದವರಾದ ಪ್ರೊ. ಎ. ವಿ. ನಾವಡ, ಪ್ರೊ. ರೇಖಾ ಬನ್ನಾಡಿ, ಪ್ರೊ. ಟಿ. ಆರ್. ಮಂಜುನಾಥ್, ಪ್ರೊ. ಉಪೇಂದ್ರ ಸೋಮಯಾಜಿಯವರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯ ನಮನಗಳು. ತಾಯಿ ಸರೋಜ ಕರಬ, ಮಡದಿ ಸುಶೀಲಾ ಎಂ., ಮಗು ಸಮಜ್ಞ, ಮೇದಿನಿ ಸಹೋದರರಾದ ನಟರಾಜ ಕರಬ, ದೇವರಾಜ ಕರಬ ಎಲ್ಲರ ಸಹಕಾರಕ್ಕೆ ನಾನು ಋಣಿ. ಉದ್ಯೋಗವಿತ್ತ ಬ್ಯಾರೀಸ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗೂ, ನನ್ನ ಸಹದ್ಯೋಗಿ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ವಂದನೆಗಳು. ಶಿಶುನಾಳದ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೂ, ಅಲ್ಲಿನ 'ಶರೀಫ ಟ್ರಸ್ಟ್'ನ ಸರ್ವ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ, ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ ಸರ್ವರಿಗೂ ವಂದನೆಗಳು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗ್ರಂಥಪಾಲಕರಿಗೂ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ವಂದನೆಗಳು. ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಗಗನ್ ಡಿಜಿಟಲ್ ಡಿಸೈನರ್ಸ್‌ನ ಮಾಲಕರಾದ ಮಿತ್ರ ಕಿಶೋರ್, ಶ್ರೀಲತಾ ಹಾಗೂ ಬ್ರಶ್ ಪಾಯಿಂಟ್‌ನ ಶ್ರೀ ಕೇಶವ ಸಸಿಹಿತ್ಲು ಇವರಿಗೂ ವಂದನೆಗಳು. ಈ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೂ, ಸಂಯೋಜಕರಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರಿಗೂ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್‌ರವರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಧ್ಯಯನಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆ ಒಂದು ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರೂ, ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರೂ ಆದ ಡಾ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ರಾವ್‌ರವರಿಗೆ ನಾನು ಸದಾ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ, ಖುಷಿ ಪಟ್ಟ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರಾದ ಸೀತಾರಾಮ ಕರಬ ಇವರು ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಖುಷಿ ಪಡಲು ನನ್ನೊಂದಿಗಿಲ್ಲದೆ ವಿಧಿವಶರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಈ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಕರಬ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ – 1

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

1.1 ಉದ್ದೇಶ

1.2 ವ್ಯಾಪ್ತಿ

1.3 ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - 1

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಪ್ರವೇಶಿಕೆ:

ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಳಗೆ ಹಲವಾರು ಮತ ಧರ್ಮಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ ವಿಧಾನದೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಮತ ಅಥವಾ ಧರ್ಮದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದು, ಬದುಕನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವರು ಅತಿ ವಿರಳ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಭಾರತದ ಪ್ರಜಾತಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು 'ಓಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್'ಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ರಾಜಕೀಯದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತ ಕೋಮುವಾದವೇ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. 1947ರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಸುಮಾರು 50,000ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳಾಗಿವೆ. ಲಕ್ಷಾಂತರ ಮಂದಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಬರಗಾಲ, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಚಂಡಮಾರುತ, ಭೂಕಂಪ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಕೋಪಗಳಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ಸಾವನ್ನಪ್ಪುವಂತೆ ಕೋಮು ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಮೂಲಭೂತ ಧೋರಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಸಾವಿಗೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿನ ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ. ಹಾಗಾಗಿ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಅಲ್ಲಿರುವ ಮಾನವೀಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಅಗತ್ಯ ಇದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

1.1 ಉದ್ದೇಶ:

ಭಾರತ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಗಳ ನೆಲೆವೀಡು. ಹಿಂದೂ, ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಮೊದಲಾದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳಲ್ಲಿನ ತತ್ತ್ವಾದರ್ಶಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜ ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯದೇ, ತನ್ನದಲ್ಲದ್ದನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವಿತದ ಮೂಲಭೂತ ಆವಶ್ಯಕತೆಗಳಾದ ನಿದ್ರೆ, ಆಹಾರ, ವಸ್ತ್ರ, ಉದ್ಯೋಗ, ವಸತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಮತ-ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರಗಳು ಬದುಕನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮಾಯವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮತ-ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೊಸ ಹೊಸ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಆತಂಕಕಾರಿ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಕುತ್ಸಿತನಾಗುವ ಮಾನವ ಜನಸಮುದಾಯದ ಹಿತಕ್ಕೆ ಏನನ್ನೂ ಕೊಡದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಾಧನವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂದು ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಗಳಿಕೆಯ, ಶೋಷಣೆಯ, ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ನಿಜವಾದ ಆಸ್ತಿಕನಿಗೂ ದಾರಿ ತೋಚದೆ ತನ್ನ ಮುಂದಿರುವ ಆಸ್ತಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳು ಸತ್ಯವೆಂದೇ ನಂಬುವ ಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದೊಂದಿಗೆ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದ ಸಾಧು-ಸಂತರ, ಶರಣರ, ದಾರ್ಶನಿಕರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಇಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯವೂ ಹೌದು. ಇಂಥ ದಾರ್ಶನಿಕರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಶುನಾಳ ಗ್ರಾಮದ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದವರು. ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮನೆಮಾತಾಗಿವೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತುತವೂ ಆಗಿವೆ. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ದೇಸಿ ಸೊಗಡನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಆರೋಗ್ಯಕರ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳು ಗತಕಾಲದ ಬದುಕನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಹೇಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಿರುವ ಕೋಮು ವೈಷಮ್ಯ, ಮತೀಯವಾದ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ತಡೆಗಟ್ಟಿ ಪರಸ್ಪರ ಕೋಮು ಸೌಹಾರ್ದ, ಭಾವೈಕ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆಯಲು ಪೂರಕವಾಗಿ ಸಾಧು-ಸಂತರ, ಶರಣರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶರೀಫರ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮರು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಈ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

1.2 ವ್ಯಾಪ್ತಿ:

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಮಾನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕಾಣುವ ದಾರ್ಶನಿಕರಲ್ಲಿ ಕಬೀರರು ಮತ್ತು ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ಬಹುಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಸ್ಲಾಂ, ವೀರಶೈವ, ವೈದಿಕ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ 'ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ಕವಿ', 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಬೀರ' ಎಂದು

ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ಹರಿಹರ-ಹಜರತ್ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಜನರ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಬಿಂಬಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂ-ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಧರ್ಮಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರೂ ಒಬ್ಬರು. ಜನಸಮುದಾಯಗಳ ನಂಬಿಕೆ, ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಚ್ಯುತಿಬಾರದಂತೆ, ಅಂತೆಯೇ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ಅನೇಕತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯು 'ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂದಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವನ, ಕೃತಿತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ಅರ್ಥ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗದಲ್ಲಿನ ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧವು ಒಟ್ಟು ಏಳು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿ (ಶರೀಫರ ಹಾಡಿನ ಧ್ವನಿ ಸುರುಳಿ, ಅವರ ಕುರಿತ ಚಲನಚಿತ್ರ, ಸಂಗ್ರಹಿತ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು) ಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳ ಕ್ರಮದಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 'ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಸಮಾನತೆ, ಶೋಷಣೆ, ಕೋಮುಗಲಭೆ, ನಿರಂತರ ಹಿಂಸಾಚಾರ, ಜಾತೀಯತೆಯ ಕೂಗುಗಳು ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲಸಬೇಕಾದರೆ, ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ತೊಲಗಿ, ವಿವಿಧ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಶಾಂತಿ ಸೌಹಾರ್ದದ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮತಗಳೊಪ್ಪುವ ಶಾಸ್ತ್ರ-ಪುರಾಣಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಆಯಾಯ ಜನಸಮುದಾಯ ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮನನ ಮಾಡದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಾಧು-ಸಂತರ, ಶರಣರ, ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜನಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು 'ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿಭಿನ್ನತೆ' ಎಂದಾಗಿದ್ದು, ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆ, ಚಿಂತನೆ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು

ಮತ್ತು ಈ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಹಿಂದಿನ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಕಾರರ ಅಭಿಮತವನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಶರೀಫರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಸಂಶೋಧನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗಿಂತ ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು– 'ಮತ–ಧರ್ಮ'ದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು 'ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತ'ದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮತ ಮತ್ತು ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಂದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವಂತಿದ್ದರೂ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವಾಗ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮವು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮತವು ಧರ್ಮದಿಂದ ಕವಲೊಡೆದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಮತವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಒಂದು ಪಂಗಡದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ 'ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತ'ವನ್ನು 'ಸರ್ವಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತಾಭಾವ'ದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮತಗಳ ನಡುವಿನ ಭೇದಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಮತ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಕಾಣುವ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನೇ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಅಥವಾ 'ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ' ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅನುಭಾವಿ ಪರಂಪರೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರು ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಲೌಕಿಕದ ಕೊಳಕನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದವರು, ಅಲ್ಲದೇ ತನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಭಕ್ತಿಯುಗದ ಪ್ರಭಾವ ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗವು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮಹಾನ್ ಕ್ರಾಂತಿ ಮಾಡಿದ ಯುಗವಾಗಿದೆ. ದಾರ್ಶನಿಕರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಸಮಷ್ಟಿಯ ಹಿತದೆಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಭಕ್ತಿ–ಅನುಭಾವಗಳ ಮೂಲಕ ಲೌಕಿಕವನ್ನು ಅರಿತು, ಅಲ್ಲಿನ ಆಸೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೇ ತಾವು ನಂಬುವ ದೈವೀಕತೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು,

ಅಲೌಕಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಅನುಭಾವಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದ ಎಂಬ ಭೇದ ಭಾವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಮತ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದಾದುದು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನೋಟವನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದವರೆಗೂ ಆಗಿ ಹೋದ ಸಾಧು-ಸಂತರ, ದಾಸರ, ಸೂಫಿಗಳ ತತ್ತ್ವ ಆದರ್ಶಗಳು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಸೆಲೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ದಾರ್ಶನಿಕರು (ಉದಾ: ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ವಿವೇಕಾನಂದ, ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ, ರಾಜಾರಾಮ್ ಮೋಹನ್‌ರಾಯ್, ಗಾಂಧಿ ಮುಂತಾದವರು) ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಕ ಸಮಾಜದ ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಿ ಸರ್ವ-ಧರ್ಮ ಸಮಭಾವಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿತ್ತರು. ಇಂತಹ ವಿಚಾರ-ವಿಮರ್ಶೆಯು ಕೋಮುವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಸೂಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕೃತಿತ್ವ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಗುರು ಸಾಂಗತ್ಯ, ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಕಳಸದ ಗುರುಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತರಾದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಕಂಡುಕೊಂಡ ಪರಿಹಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಎಲ್ಲಾ ಮತದ ಶಾಸ್ತ್ರ-ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಜನಪದ ಶೈಲಿಯ ಅವರ ಎಲ್ಲ ರಚನೆಗಳು ಗೇಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಆಯಿತು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧತೆಯನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. (ತತ್ತ್ವಪದ, ದಂಡಕ, ನೀತಿಬೋಧೆ, ಲಾವಣಿ, ದೇವಸ್ತುತಿ, ಗುರುಸ್ತುತಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ವರ್ತಮಾನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶರೀಫರು ಆಶು ಕವಿಯೂ ಹೌದು, ಚಾರಣ ಕವಿಯೂ ಹೌದು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಡೀ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ತನ್ನ ಮನೆಯೆಂಬುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೂ ಬೆರೆತರು. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ಸಾಧು-ಸಂತರ, ದಾಸ-ಶರಣರ ಭಕ್ತಿ ಕಾಯಕವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ವಚನಗಳಿಂದ, ಅವರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ

ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಿತರಾದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕದಾಸರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ರಚನೆಗಳು ಶರೀಫರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾದ ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಶರೀಫರದ್ದೇ ಎಂಬ ಗ್ರಹೀತದೊಂದಿಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯವು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವಾದ ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯ 'ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಮತ್ತು ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಮೌಲ್ಯ' ಎಂದಾಗಿದ್ದು, ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗೊಡ್ಡು-ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇರಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುವ ಶರೀಫರ ನಿಷ್ಠುರತನವನ್ನು ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲೆ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮತಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ಮೌಲ್ಯಯುತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಹು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಲವಾರು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಗೂಡಾಗಿರುವ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮತೀಯ ಅನಾಚಾರಗಳಿಂದಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಜಾತೀಯತೆ, ತರತಮಭಾವ, ವೈಮನಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಿ ಕೋಮು ಹಿಂಸೆ ಎಲ್ಲಡೆ ಹರಡಿ ಸಮಾಜದ ನೆಮ್ಮದಿ ಕದಡಿ ಹದಗೆಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡ ಶರೀಫರು, ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಸಮಭಾವ, ಸಮನ್ವಯ, ಭ್ರಾತೃತ್ವ, ಭಾವೈಕ್ಯದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಉಣಬಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಮೌಲ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೆ ನೋಡಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಕೊನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ 'ಸಮಾರೋಪ'ದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ-ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ಇತ್ತ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ (ಸಮಾಧಿ) ಇರುವ ಊರಾದ ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಗ್ಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಶಿಶುನಾಳದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರು ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದನ್ನೂ, ಶರೀಫರನ್ನು ದೇವಮಾನವನೆಂಬ ಭಕ್ತಿ-ಭಾವದಿಂದ ಈರ್ವರೂ ಪೂಜಿಸುವುದನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೋದ್ರಾ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ, ಅಯೋಧ್ಯೆ ಬಾಬರಿ ಮಸೀದಿ ಧ್ವಂಸ, ಬಾಬಾ ಬುಡನ್‌ಗಿರಿ ದತ್ತ ಪೀಠ ವಿವಾದ, ಕಾನ್‌ಪುರ ಗಲಭೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮಾಜದ ಅನಿಷ್ಠ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿಗೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತರ್ಕಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಂಬಿಕೆ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

ಜೀವ ಹಿಂಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗದೆ ಬದುಕಿನ ನಿರಾಳ ಜೀವನ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ, ಗೌರವಾದರಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಒಳಪಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

1.3 ವೈಧಾನಿಕತೆ:

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಸ್ತಿಕ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮಿತಿಗಳಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರನ್ನು ದೈವೀಪುರುಷ ಎಂಬಂತೆ ವೈಭವೀಕರಿಸಿ ಪವಾಡಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಅನುಭಾವೀ ಸಂತ ಕವಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ತತ್ತ್ವಪದಕಾರರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ 'ವಿಜ್ಞಾನವಾದ' (Positivism)ದ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಜೋತು ಬೀಳುವುದೂ ಕೂಡ ಅಪಾಯವೇ.

ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಧು-ಸಂತರ ಅನುಭಾವಿಗಳ ಕುರಿತಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರು ಮೆರೆದ ಪವಾಡಗಳು, ಅದರ ಸುತ್ತ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಪುರಾಣಕತೆಗಳು, ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಹುದುಗಿರುವ ಜೀವನ ದರ್ಶನಗಳು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮದ ಎಟುಕಿಗೆ ಸಿಗಲಾರವು. ಅಭಿಜಾತ ಚರಿತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರ (Classical Historiography) ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಅನುಭಾವ ಲೋಕದ ಒಳ ಹೋಗಲು, ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥಲ್ಲಿ ಅಂತಃಪ್ರಭೆ, ಒಳನೋಟ (Insight) ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅನುಭವಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರಗಳಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರು ಆಸ್ತಿಕರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿರುವ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಮತ-ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ಮಡಿವಂತಿಕೆ, ಕುರುಡು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭೇದಗಳನ್ನು, ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿಯೇ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತಭೇದವಿಲ್ಲದ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ಶರೀಫರು 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್‌ವಾದಿ'ಯಾಗಿ, ಮತಸಮನ್ವಯಕಾರರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಆಶು ಕವಿತೆಗಳಾಗಿಯೇ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದು, ಸಂಗ್ರಹಕಾರರ ಶ್ರಮದಿಂದ ಗ್ರಂಥಸ್ಥವಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ, ಶರೀಫರು ರಚಿಸಿರುವ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತುಕೊಡುವ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 2

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಭಿನ್ನತೆ

2.1 ಶರೀಫರ ಕುರಿತಾಗಿ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನ

2.2 ತತ್ತ್ವಪದ ಸಂಗ್ರಹ ಕೃತಿಗಳು

2.3. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಭಿನ್ನತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - 2

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಭಿನ್ನತೆ

2.1. ಶರೀಫರ ಕುರಿತಾಗಿ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನ:

ಕರ್ನಾಟಕದ 'ಸಂತ' ಪರಂಪರೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳದ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳನ್ನು ತೆರೆದಾಗ ಅನೇಕ ಸಾಧು ಸಂತರ ಕುರಿತಾದ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದುಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಸಂಶೋಧಕರ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಗೂ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿದೆ.

ಗತಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು ನಮಗೇನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಅದರ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಬೇಕಾದುದು ಮುಖ್ಯ. ಶರೀಫರ ಕುರಿತಾದ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅರಿತು, ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡುವುದೇ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಶಯವೂ ಆಗಿದೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಶರೀಫರ ಕುರಿತಾದ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದವರು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಿಂಧಗಿಯವರು. 1970ರಲ್ಲಿ 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್, ಜೀವನ ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ದರ್ಶನ' ಎಂಬ ಶಿರೋನಾಮೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು, ಸ.ಸ. ಮಾಳವಾಡರವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದರು. ಸುಮಾರು ನವಲತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಮೂಡಿಬಂದ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಶರೀಫರ ಕುರಿತಾದ ಸಮಸ್ತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಲು ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನಾಧರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರ ಸಮಕಾಲೀನ ಹಳ್ಯಾಳದ ಫಕ್ಕೀರ ಸಾಹೇಬನ ಮಗಳಾದ ಸಾಹೇಬ್ಬಿ, ಹುಟ್ಟುಗುರುಡಿ ಮರಿತಂಗೆಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಶಿಶುನಾಳದ ಜಾಡರ ಬಸಪ್ಪ, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರ ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ರೊಟ್ಟಿಗವಾಡದ ಶ್ರೀ ಫಕ್ಕೀರಗೌಡ್ರ, ಹಿರೇಗೌಡ್ರ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದ ವಿವರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ಕುರಿತಾದ ಕಥೆಗಳು, ಅವರ ಪವಾಡಗಳು, ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಶರೀಫರನ್ನು ಆರಾಧನಾ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. 1978ರಲ್ಲಿ ಸಿಂದಗಿಯವರು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು 'ಶ್ರೀ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವನ ಲೀಲಾಮೃತ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗೊಳಿಸಿದರು.

ಶರೀಫರ ಕುರಿತು ಸಿಂದಗಿಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – "ವರಕವಿಗಳಾದ ಶರೀಫರು ಪವಾಡಪುರುಷರು, ಆತ್ಮ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಮಾನವ ಪ್ರೇಮಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ಸ್ನೇಹಿಗಳು ಆಗಿದ್ದರು. ಬಾಳಿನ ಅಪಾರ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಅಮರವಾದ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆಯ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿದ ಅಮರಕವಿ. ಆಡು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೇರಿಸಿದ ಜಾನಪದ ಕವಿ ಸಾಮ್ರಾಟ. ಇಹದ ಅಲ್ಪ ವಸ್ತುಗಳ ಪದರು ಪದರುಗಳಲ್ಲಿ ಪರದ ಮಹತಿಯನ್ನು ಒಸರದಂತೆ ಹೆಣೆದ ದೈವೀ ನೇಕಾರ. ಅವರು ಹಾಡಿದ 'ಬಿದ್ದಿಯಬೇ ಮುದಕಿ, ಅಳಬ್ಯಾಡ ತಂಗಿ ಅಳಬ್ಯಾಡ, ಹೋಗುತಿಹುದು ಕಾಯ ವ್ಯರ್ಥ, ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಹೊಲೆ ಮನಿ, ಬಿಟ್ಟು ಹೊಂಟ್ಯೋಕಾಯಮನಿ, ಎಷ್ಟಿದ್ದರೇನಿದು ಖಾಲೀ ಮನಿ, ಸೋರುತಿಹುದು ಮನೆಯ ಮಾಳಿಗಿ, ನಡಿಯೋ ದೇವರ ಚಾಕರಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿಕೇರಿಗೆ ಹೋಗೋಣು ಬರ್ತೀರೇನ್ರೇ' ಎಂಬಂಥ ಸಾವಿರಾರು ಪದಗಳು ಬದುಕು ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಇರಬಹುದಾದ ತತ್ತ್ವಪದ ಬಂಗಾರ ಘಟ್ಟಗಳು. ಇಂಥ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಜನಮನವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡ ಈ ಕವಿ ನಮ್ಮವನೆನ್ನುವುದೇ ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ. ಶರೀಫರ ಬಾಳು ಅನುಕರಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆರಾಧನೆಗೆ ಪೂಜ್ಯ; ಪಠಣಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ. ಅವರ ಬದುಕು ನಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ನಂದಾದೀವಿಗೆ, ಜನ–ಮನದ ಕೊಳೆ ಕಳೆವ ದೈವೀ ದಾರಿದೀಪ. ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಎದೆಯನ್ನೇ ಅರಳಿಸುವ ಸುಮಧುರ ದೇವಗಾನ. ಅವರ ಹಾಡಿಗೆ, ಅವರ ಬಾಳಿಗೆ ಕಿವಿ, ಮನತೆತ್ತರೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳು ಒಳಗೆಲ್ಲ ಬೆಳ್ಳಾನೆ ಬೆಳಕಾಗುವುದು, ಸುಖದ ಸುಗ್ಗಿಯಾಗುವದು. ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಲ್ ಜೇನಿನ ಹೊಂಗೊಡ."[1]

ಆರ್.ಪಿ. ಹೆಗಡೆಯವರು–'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಮತ್ತು ಸಂತ ಕಬೀರ್ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಎನ್ನುವ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿ, 1995ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗೊಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಈರ್ವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಶೇಷತೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಆಧರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದ ಮತ್ತು ಕಬೀರ 'ದೋಹ'ಗಳಲ್ಲಿನ ವಸ್ತು ವಿಶೇಷತೆ, ಪ್ರತಿಮೆ, ರೂಪಕ, ಛಂದಸ್ಸು ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯಗುಣಗಳ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಬಂಧದ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ಸಂತರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿನ ಸಮಾಜಮುಖಿಯಾದ ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕ

ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಅಧ್ಯಯನವು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪೂರಕವಾಗಿದೆ:

"ಕಬೀರ್-ಶರೀಫ್ ಈ ಇಬ್ಬರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೊಸ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮಾನವ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ. ನಿಜವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಸ್ಥೆ ತಾಳುವುದು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ. ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಕಾಳಜಿ ಮನುಷ್ಯನೇ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಯಭಾರಿ, ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಶರೀಫ-ಕಬೀರ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ನೋಡಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಂಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ವಿಮರ್ಶಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞನ ದೃಷ್ಟಿಗಿಂತ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಶಯವನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ವಿಮರ್ಶಕನ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಪ್ರಮುಖ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಬರೆಯುವ ಕೃತಿ ಏಲಿಯೆಟ್ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ಪರಂಪರೆಯ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವರ್ತಮಾನದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತನ್ನೊಳಗೇ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಮಸ್ತ ಮುಖಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನದ ಗಡಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಮುಂಚಾಚುತ್ತದೆ"[2] ಎಂದು ಆರ್.ಪಿ. ಹೆಗಡೆಯವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

2003ರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಪಾರ್ವತೆವ್ವನವರು, ಮಧುವೆಂಕಾರೆಡ್ಡಿಯವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ-'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು-ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಯುತರ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಶರೀಫರ ಒಟ್ಟು ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಿಂಧಗಿಯವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕೆಲವು ಕಡೆ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರನವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತುಮುಲ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

"ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗುಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಕವಿಗಳಲ್ಲೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂಥಹವರು ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ದಾರ್ಶನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಖರವಾಗಿ, ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ಭಕ್ತರ ಗೌರವಾದರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಬದುಕಿನ ಉನ್ನತ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿ ಬಂದದ್ದು ಸಹಜವಾದುದು. ಅಂದರೆ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ, ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳ ದಾಖಲೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದರಿಂದ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಬದುಕಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಕರವೂ ಆಗಿದೆ".[3]

2011ರಲ್ಲಿ ವಾಗೀಶ ಎಸ್. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರು, ಪಾದೇಕಲ್ಲು ವಿಷ್ಣು ಭಟ್ಟರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ–'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ' ಎಂಬ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದು. ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಸಾಧು–ಸಂತರಿಗೆ ಮೂಲ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದೇಶವೂ ಆಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಯೋಗ–ವೇದಾಂತ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ಶರೀಫರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಬಗೆ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಅವರು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ:

"ಶರೀಫರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ, ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟವರಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಜ್ಞಾನಪಿಪಾಸೆಯಿಂದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಭವವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಂತೆ, ಸುತ್ತಲಿನ ಸಮಾಜ, ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಿ ಎಂಬ ಅನುಕಂಪ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಇಳಿದವರಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಪಂಥವನ್ನು, ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಕುಲದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬಹುದು, ಗ್ರಾಮದ ಒಳಿತಿಗೆ ಒಂದು ಕುಲವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು. ದೇಶದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನೇ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬಹುದು. ಆತ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಸಕಲ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ಬಿಡಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಆತ್ಮಾನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಶಿವಯೋಗಿಯಾದರು".[4]

ಇವಿಷ್ಟು ಪೂರ್ವದ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳಾದರೆ, ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ.

2.2 ತತ್ತ್ವಪದ ಸಂಗ್ರಹ ಕೃತಿಗಳು:

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಧ್ವನಿಸುರುಳಿ, ಸಿನೆಮಾ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹೋದವು. ಆದರೆ ಮೌಲಿಕವಾದ ಕೃತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವುಗಳಾಗಿವೆ.

1999ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಬಾರಿಗೆ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡ, ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರರವರ 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ' ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. 410 ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಗ್ರಂಥವಾದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಗುಣಧರ್ಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರ ಕುರಿತಾದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಶರೀಫರ ಹಾಡಿನ ವಿಶೇಷತೆ, ಗ್ರಾಮ್ಯ ಪದಕೋಶ, ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಕೋಶ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದಕೋಶ, ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ಊರುಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ಕುರಿತು – "ಶರೀಫರು ಕಾವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯೊಂದು ಭಕ್ತಿ ಸಾಧನೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಅವರು ಬಗೆದಿದ್ದರು. ಅವರು ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಕಾವ್ಯ ಚಮತ್ಕಾರ, ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಲಂಕಾರಗಳು ಪ್ರತೀಕಗಳು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಅಕೃತಿಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ"[5] ಎಂದು ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರರವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟರ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಕೃತಿಯಾದ, 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು' (2000), 101 ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗೇಯತೆಯ ಅಂಶವುಳ್ಳ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರ ಹಾಡಿನ ಧ್ವನಿ ಸುರುಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ–"ಈ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಮತದವನು ಹೇಗೆ ಬಾಳಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಶರೀಫರು ಬಾಳಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾವೈಕ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತು ಭಾರತದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಹೋದ ಸಂತ ಅವರು. ಭಾವೈಕ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಬಹಳ ಆಟಾಟೋಪದಿಂದ ಜರುಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ಗದ್ದುಗೆ 'ಮಾತಾಡಿದರೆ ಚೆನ್ನಲ್ಲ' ಎಂಬಂತೆ ಮೂಕ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾರು

ಹೇಳಬಲ್ಲರು? ಸಂತರು ಬದುಕುವುದೇ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ. ಸತ್ತ ಮೇಲೂ ಗಾಂಧೀಜಿ (ಚಲನ) ಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ದಾರಿ ತೆರೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಗೀತೆ, ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ತರಬಾರದು?".[6]

ಎಸ್.ವ್ಹಿ. ಪಾಟೀಲ್, ಗುಂಡೂರರವರು 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು' (2001) ಎನ್ನುವ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ 213 ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಿಚಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಎಚ್.ಟಿ. ಮಹಾಂತೇಶ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 166 ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು, ಅವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ಜೀವನ ಕ್ರಮ, ಅವರು ನಡೆಸಿದ ಪವಾಡ ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಗುಡಿಗೇರಿಯ ವಸಂತರಾವ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ಧೋಂಡೆಯವರು 'ಭಾವೈಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್' (2010) ಎನ್ನುವ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವರು. ಶರೀಫರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ಬದುಕಿನ ಘಟನೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಿಂತ, ಅವರ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕಥೆಗಳ (ಪವಾಡ ಮತ್ತು ಘಟನೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ) ಸಂಗ್ರಹವು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ.

"ಸಂತ ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಾಮೃತವನ್ನು ತತ್ತ್ವರೂಪದ ಮುಖಾಂತರ ಜನಗಳ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಪ್ರವಚನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಲೆದು ಜಾತಿ, ಮತ ಪಂಥದ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿ, ಮನುಕುಲದ ಐಕ್ಯತೆ, ತನ್ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ, ಸಹಬಾಳ್ವೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಶತ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರು ಜನ ರೈತಾಪಿವರ್ಗ, ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಕೃಷಿ ಅವಲಂಬನೆ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಇಡೀ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಜನರ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಗಾಗಿ ಅಹರ್ನಿಶಿ ದುಡಿದು ಸಫಲರಾದರು. ಭಕ್ತ ಜನರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಬರಲು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಜನಪರ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಪರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಭಕ್ತ ಜನಸ್ತೋಮದ ಆರಾಧ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಅಂಧಾನುಕರಣೆ, ಕಂದಾಚಾರ, ಅದರಿಂದಾಗುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನಡೆ ಅರಿತು, ಮನನೊಂದು ನಾಲ್ಕಾರು ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಖಂಡಿಸಿ, ಜನಗಳಿಗೆ ನವಿರಾಗಿ ಅವರ ತಪ್ಪಿನ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಿ ಪ್ರಗತಿ ಪರ ಜೀವನದೆಡೆಗೆ ಎಲ್ಲರ ಮನಃಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು".[7]

2.3 ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಭಿನ್ನತೆ:

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಗೇಯತೆಯ ಅಂಶದಿಂದ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವಂತೆಯೇ, ಅವುಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕತೆ ಕುರಿತು ಪರಾಮರ್ಶನೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದರೂ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ತರಹದ ಜೀವನಾನುಭವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಅಧ್ಯಯನಕಾರನ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳನೋಟಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಅರಿತಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮವು ಸದ್ಯದ ಕೋಮುವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ನೀಡುವ ಪರಿಹಾರವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆಗಳು ಸದಾ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ತುಡಿಯುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯು ಯಾವುದೇ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ನಿರ್ವೈರಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧಕರಾದ ಕಾರಣ ಅವರನ್ನು ಪವಾಡ ಪುರುಷ, ದೇವ ಮಾನವ ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ, ತಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಬದುಕಿಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಮಾನರನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್‌ವಾದಿ' ಅಥವಾ 'ಮಾನವತಾವಾದಿ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತವು ಬಹು ಮತ ಧರ್ಮೀಯರ ನಾಡಾದ ಕಾರಣ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ಆಲೋಚನೆಯು ಸಂವಿಧಾನ ಬದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಜನಾಂಗ, ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಆಧರಿತ ಭೇದಗಳೇನೆ ಇದ್ದರೂ ಎಲ್ಲಾ ನಾಗರಿಕರೂ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನರು. ಕಾನೂನಿನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಮತ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯು ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಇದನ್ನು ಮೀರಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯು ಅಭೇದವನ್ನೇ ಸಾರುವಂತಹದೆಂಬುದನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕರ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ನಾವು ಅರಿತಿದ್ದೇವೆ. ಶರೀಫರನ್ನೂ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದಲೇ ನಾವು

ಅರಿತಾಗ ವರ್ತಮಾನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಕೋಮುವಾರು ಹಿಂಸೆ, ಘರ್ಷಣೆ, ಮೇಲು-ಕೀಳೆಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪರಿಹಾರ ಸಿಗಬಹುದೆಂಬ ಆಶಯವೂ ಆಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಮೌಲಿಕ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನ ಬದ್ಧವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಹಕಾರ ಸಹಬಾಳ್ವೆಗೆ ಬೇಕಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಹೊಂದಲೇಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಶಾಂತಿ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯದ್ದಾಗಿದೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಸಿಂದಗಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (1978) 'ಶ್ರೀ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವನ ಲೀಲಾಮೃತ'-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀ ಶರೀಫರ ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 178–179
2. ಹೆಗಡೆ ಆರ್.ಪಿ. (1995) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಮತ್ತು ಸಂತ ಕಬೀರ್-ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ'-ಸಿದ್ಧಾಪುರ ಉ.ಕ., ಸಮಾಜ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಶ್ವಸ್ತ ಸಮಿತಿ ಪುಟ 238
3. ದೊಡ್ಡಮನಿ ಪಾರ್ವತೆವ್ವ (2003) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು-ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಶೋಧ ಪ್ರಬಂಧ), ಧಾರವಾಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪುಟ 171
4. ಶಾಸ್ತ್ರೀ ವಾಗೀಶ್ ಎಸ್. (2011) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ'-ಉಡುಪಿ, ಶ್ರೀ ಗುರುಗುಹ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುತ್ತೂರು ಪುಟ 120
5. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ – ixiv
6. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ – XL
7. ಧೋಂಡೆ ವಸಂತರಾವ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ (2010) 'ಭಾವೈಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್'-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ – VIII

ಅಧ್ಯಾಯ – 3

ಮತ-ಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತ

3.1 'ಮತ' – ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

3.2 'ಧರ್ಮ' – ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

3.3 'ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತ' (ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ)

ಅಧ್ಯಾಯ - 3

ಮತ-ಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು ಮತ-ಧರ್ಮ. ಮತ-ಧರ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲದ ಮಾನವ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲ ಊಹಿಸುವುದು ದುರ್ಲಭ. ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ (Anthropology)ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿವೆ. ಮಾನವ ಕುಲಶಾಸ್ತ್ರ (Ethnology) ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ-ಧರ್ಮವು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಡೆಬಿಡದ ಅಂಗವಾಗಿ ಉಳಿದಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾವು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೂ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಆವಶ್ಯಕ. ಒಂದು ಅದರ ಇಂದಿನ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅದು ಬಂದು ಮುಟ್ಟುವ ಮೊದಲು ಅದರ ರೀತಿ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು, ಅಂದರೆ ಮತ-ಧರ್ಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಹವ್ಯಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಮತ-ಧರ್ಮವು ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾನವನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಮಾನದಂಡವಾಗಿದೆ. ಅದೊಂದು ಸಮಗ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು, ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು. ಮತ-ಧರ್ಮವು ಪ್ರಗತಿ ಪರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಜೀವನ್ಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು, ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು, ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ-ಧರ್ಮವು ಪ್ರಗತಿ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಜೀವನ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಕ್ರೌರ್ಯಕ್ಕೆ, ತಾರತಮ್ಯಗಳಿಗೆ, ಶೋಷಣೆಗೆ ಹಣೆಬರಹ, ವಿಧಿ, ಜನ್ಮ ಜಾತ ದೃಷ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ವಂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವಂಚನೆಯ ಮತ-ಧರ್ಮವೊಂದು ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿರೂಪಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು, ಶೋಷಣೆಗೆ 'ದೈವಿಕತೆ' ಪ್ರಭೆ ಹಚ್ಚಿ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮಡಿವಂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣ ಭೇದ, ವರ್ಗ ಭೇದಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಹದಗೆಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮತ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

3.1 'ಮತ' – ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ :

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಮತ' ಮತ್ತು 'ಧರ್ಮ'ವನ್ನು ಒಂದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇವೆರಡರ ನಡುವಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. 'ಶ್ರೀ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಕೌಸ್ತುಭಃ ಕೋಶ'ದಲ್ಲಿ[1] ಮತದ ಕುರಿತಾದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ:

ಮತ (ನಂ)

1. ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಮನೋಗತ, ಆಶಯ
   ಮನ(ಜ್ಞಾನೇ) + "ಕ್ತ" (3–3–114) (ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯ – ಪಾಣಿನಿ)
   "ಮಮ ತಾವನ್ಮತಮಿದಂ ಶ್ರೂಯತಾಮಙ್ಗವಾಮಪಿ" (ಮಾಘ 2–12)
2. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಯಾವುದಾದರೊಂದೊ ಕಕ್ಷಿ
   "ಸುಹೃದಃ ಸಹಜಾಸ್ತಷೇತರ ಮತಮೇಷಾಂ" (ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ 2–45)
3. ಸಂಮತಿ, ಒಪ್ಪಿಗೆ, ಅಂಗೀಕಾರ
4. ಉಪದೇಶ, ತತ್ತ್ವಬೋಧನೆ
   "ಯೇ ಮೇ ಮತಮಿದಂ ನಿತ್ಯ ಮನುತಿಷ್ಠಂತಿ ಮಾನವಾಃ" (ಗೀತಾ 3–31)
5. ಉದ್ದೇಶ, 6. ಜ್ಞಾನ, ತಿಳಿವಳಿಕೆ 7. ಪೂಜೆ, ಗೌರವ 8. ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ 9. ಸಮ್ಮತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ 10. ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
   "ಬಜ್ ಚ ಸಾ ತೇನ ಸತಾಂ ಮತೇನ ಶ್ರದ್ಧೇವ ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿಧಿನೋಪಪನ್ನಾ" (ರಘು 2–16)
11. ಉದ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 12. ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ
   "ಮತಂ ತು ಸಮ್ಮತೆ ಜ್ಞಾತೆ" (ಮೇದಿನಿ ಕೋಶ)
   "ಮತ ಸ್ಯಾತ್ ಸಮ್ಮತೇ ಜಗತ್ತೆ" (ಹೇಮಚಂದ್ರ)

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಯಿಂದ 'ಮತ'ವು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಮಾನವನ ಬದುಕಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ನಿತ್ಯ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಸರ್ವರೂ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಂಶವನ್ನು 'ಮತ'ವು ಹೊಂದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಮತಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ Creed ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. Enpsyclopidia of Britanica ದಲ್ಲಿ Creed ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ:

"Officially authorized, usually brief statement of the essential articles of faith of a religious community often used in public worship or initiation rites. Creeds are most numerous in western tradition of Islam the shahaola declares that only God is God and MUHAMMAD is his prophet. In Judaism early creeds are preserved in Hebrew scripture and later creeds include the THIRTEEN PRINCIPLES OF FAITH. In cristianity of NICENE CREED was formulated in AD 381 to exclude ARIANISM and the Aposttes Creed was drafted in the 8th century from baptismal creeds. BUDDHISM, ZORASTRIANISM and modern movement of HINDUISM also possess creeds; in other religious faith is confessed chiefly through liturgical expressions"[2] (Britanica)

ಮತ (Creed) ವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಮುದಾಯದ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ, ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೆಂದು ಅರಿಯಬಹುದು. ಅಂತೆಯೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿನ Creed ಪದದ ಅರ್ಥ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು:

1. "Creed (n) ಮತ, ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಸಿದ್ಧಾಂತ"[3]

2. "Creed – 1. A set of beliefs or opinions, religious beliefs; people of all races, colours and creeds

 2. A short summary of Christian belief"[4]

3. "Creed – 1. A system of religious belief, a faith

 2. Statement of beliefs or principles latin credo : A believe"[5]

4. "Creed – A summary of articles of religious belief any system of belief or set of principles (Credo – a believe)"[6]

5. "Creed "[7] (Me crede < OE creda < credo, bit a believe ? credere to trust believe < IE Kred the to attribute magic power to believe < base Kred – magic power of thing

 1. A brief statement of religious belief confession of faith
 2. A specific statement of this kind accepted by a church.
 3. Any set of beliefs or principles the creed the apostles (Websters New world)

"Creed"[8] : ಕ್ರೀಡ್ ನಾ (ಕ್ರೈ) ಸೂತ್ರ ಸಂಗ್ರಹ

1. Apostles C – (ಕ್ರಿಸ್ತನ ಶಿಷ್ಯರೇ ಬೋಧಿಸಿದ)

ಆದಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಸೂತ್ರಗಳು Nicene C – ಮೊದಲನೆಯ ನೈಸಿಯದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನವಾದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಸೂತ್ರಗಳು Athanasian C- ಅಥನೇಸಿಯಸ್ಸಿನ ಸೂತ್ರಗಳು.

2. ಪ್ರಭು ಭೋಜನದ ಅಂಗವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಇದೇ ಸೂತ್ರ ಸಂಗ್ರಹ.
3. ಮತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಯಾವುದೇ ಮತದ ನಂಬಿಕೆಗಳು
4. (ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತ) ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು: ಸೂತ್ರಗಳು ತತ್ತ್ವಗಳು

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಮತವು (Creed) ಜನಸಮುದಾಯದ ನಂಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸತನವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಮತಗಳ ರೂಪುರೇಷೆಗಳೂ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾ: ಶೈವ ಮತವು ವೀರಶೈವ ಮತವಾಗಿ ರೂಪು ತಳೆದುದು. ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಒಳಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಮತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮತದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದು.

1. ಲೋಕಾತೀತ ದೈವ ಅಥವಾ ದೈವಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ :

'ದೇವ' ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅತೀತನಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಕಾಲ ದೇಶದ ಹೊರಗೆ. ಕಾಲದೇಶದ ಹೊರಗೆ ಏನು ಇರಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ನಂಬಿಕೆ. ನಂಬಿಕೆಗೆ ಆಧಾರವಿರಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಆತನನ್ನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಮತಗಳು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ, ವಿಶ್ವಾತೀತನೇ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೇ ಎಂಬುದು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಹೊರತು 'ಮತ'ಕ್ಕೆ ಈ ಚರ್ಚೆಯೇ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ–ಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅನಂತರ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಬೇರೆಯೇ ಆದೊಂದು ಶಾಖೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ–ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಳಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿವೆ. ಆದರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಮತ ಮತ್ತು ಧರ್ಮವನ್ನು ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಬಹಳ ಬೇಗನೆ ಮತದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿತು. ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಸೇಂಟ್ ಎನ್‌ಸ್ಲಮ್, ಅಕ್ವೈನಸ್ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಾಬೀತು ಮಾಡಲು ಹೊರಟರು. ಆದರೆ ಅವರು

ಯಾರು ಮತ-ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಒಂದೇ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಕೆಲವು ಮತಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಉದಾ: ಬುದ್ಧ, ಬಸವ ಮತ್ತು ನಾನಕ್ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

2. ಪಾವಿತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆ:

ಪಾವಿತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆ 'ಮತ'ದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ. ಲಿಂಗಾಯತರಿಗೆ 'ಲಿಂಗ' ದ್ವಿಜರಿಗೆ 'ಜನಿವಾರ' 'ನಾಮ' ಅಂತೆಯೇ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹಗಳು, ಬೈಬಲ್, ಕುರಾನ್ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚು, ಬೋಧಿವೃಕ್ಷ (ಬೌದ್ಧರಿಗೆ), ಗಂಗೆ ಮೊದಲಾದ ನದಿಗಳು, ಕಾಶಿ, ತಿರುಪತಿ, ಮೆಕ್ಕಾ, ಜೆರುಸಲೇಂ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳು, ಕಲ್ಲು, ಮರ ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು – ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳಿಗೆ ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಒಂದು ಮತದವರಿಗೆ ಪವಿತ್ರವಾದುದು ಇನ್ನೊಂದು ಮತದವರಿಗೆ ಪವಿತ್ರ ಅಲ್ಲ. ಇದುವೇ ಮತಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೂ ಆಗಿದೆ.

3. ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕರ್ಮಗಳು :

ನಮಾಜು, ಕನ್‌ಫೆಶನ್, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಪೂಜೆ ಇವುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಆಚರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಪೂಜೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಡೆಸುವ ಮತಗಳು ಏಕದೇವತಾವಾದಿಯಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಬಹುದೇವತಾವಾದಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಬಹುದೇವತಾವಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಏಕದೇವತಾವಾದಿಗಳು ಮೇಲು, ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನುಳ್ಳವರು ಎನ್ನಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಮತ – ಮೂರ್ತಿ ಅಥವಾ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಮತ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೇ ವಿರೋಧಿಸಬಹುದು. ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ವಿರುದ್ಧ ದೊಡ್ಡ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಯವರು ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಗಳಂತಹ ಕರ್ಮಾಂಗವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದವರು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಕ್ಷತ್ರ ಚಂದ್ರ ಗುರುತಿನ ಬಾವುಟಕ್ಕೆ ಬಾಗುತ್ತಾರೆ. ದರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಮಜಾರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅಗರಬತ್ತಿ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಮಗರಿಬ್ ಕಡೆಗೆ (ಅಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ) ಮುಖ ಮಾಡಿ ನಮಾಜು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮತ ಮತ್ತು ಮತಾಚರಣೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಭಾಷೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ :

ಮತಗಳು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪರತತ್ತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಂದಿದ ವಿಚಾರಗಳು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ದಾರ್ಶನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ಭಾಷೆಯು ಅರ್ಥೈಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆನ್ನುವುದು ತಾರ್ಕಿಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಿಗಳ (Logical Positivist) ಮತ.

ಉದಾ: 'ಪರಮಾತ್ಮನು ದೊಡ್ಡವನು' ಎಂಬ ಮತ ಧಾರ್ಮಿಕವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಮಂಗಳೂರಿಗಿಂತ ಬೆಂಗಳೂರು ದೊಡ್ಡದು – ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಊರಿನ ಗಾತ್ರ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯಗಳು ಲೌಕಿಕ ವಾಕ್ಯಗಳು. ಆದರೆ ಗಾತ್ರವೇ ಇಲ್ಲದ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೊಡ್ಡವನು ಎಂದರೆ ಏನರ್ಥ? ಅವನು ಹಿರಿಯನೂ ಅಲ್ಲ; ಕಿರಿಯನೂ ಅಲ್ಲ. ಮತದ ಭಾಷೆಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇ ಮೂಲ. ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ವಸ್ತುವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ನಾವು ಇಂದ್ರಿಯಾನುಭವದಿಂದ ಕಲಿತುಕೊಂಡ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಮತದ ವರ್ಣನೆಯು ಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ; ಅಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. 'ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ' ಎನ್ನುವುದೇ ಬೇರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆಯೆನ್ನುವುದೇ ಬೇರೆ. ಈ ಮನುಷ್ಯ ಒಳ್ಳೆಯವನು ಎಂದರೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಒಳ್ಳೆಯವನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮತ–ಧರ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿ, ನಂಬಿಕೆಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ 'ದೇವರು', ಮತ–ಧರ್ಮಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮಾನಸಿಕ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮತ್ತು ವಿಲಾಸಿ ಜೀವನದ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಮತ–ಧರ್ಮಗಳು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮತ–ಧರ್ಮ ಮಿಳಿತವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

3.2 ಧರ್ಮ – ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ :

ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮ. ಪ್ರಪಂಚ ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು, ಮಾನುಷ ವರ್ಗದ ಬದುಕನ್ನು ಸೂತ್ರೀಕರಿಸಿ ಧರ್ಮವು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯ ಅಂದರೆ ವಿಶ್ವದೊಡನೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲದ ಹೃದಯವಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ. ಕಲ್ಪನಾತೀತ, ವಿಚಾರವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಸುತ್ತಣ ಅನಂತ ವಿಶ್ವದೊಂದಿಗೆ ಎಂಥದಾದರೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು; ಅದು ಅವನ ಧರ್ಮವಾಗುವುದು. ಮನುಷ್ಯ ಅವಲಂಬಿಸುವ ಧರ್ಮ ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದ ಸಂಬಂಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಕುರಿತಾದ ಸಂಬಂಧವಾಗಬಹುದು. ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಕುರಿತಾದ ಸಂಬಂಧವಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ದೈವೀ ಸಂಬಂಧವಾಗಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾದ ಧರ್ಮ ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವುದು; ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ.

'ಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ:

'ಧರ್ಮ' ಪದವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲಧಾತು 'ಧೃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿದೆ. 'ಧೃ' ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಧರಿಸು' (Hold) 'ಎತ್ತಿಹಿಡಿ' (Upload) ಅಥವಾ 'ಬೆಂಬಲಿಸು' (Support) ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. "ಧಾರಣಾತ್ ಧರ್ಮ ಇತ್ಯಾಹುಃ, ಧರ್ಮೋ ಧಾರಯತಿ ಪ್ರಜಾಃ' (ಮಹಾಭಾರತಃ ಕರ್ಣಪರ್ವ, 49-50) ಯಾವುದು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವುದೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೋ ಅದು ಧರ್ಮ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ಧರ್ಮ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' (ಮಹಾನಾರಾಯಣೀಯ ಉಪನಿಷತ್: 22-1) ಧರ್ಮವು ವಿಶ್ವದ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ.

'ಧರ್ಮ' ಪದದ ಮೂಲಭೂತ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ 'ಋತ' ಎನ್ನುವ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದೆ. 'ಋತ'[9] ಎಂದರೆ –

"ಪೂರ್ವ ವೈದಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಋತ'ವು ಮೂಲ ನಿಯಾಮಕ ತತ್ತ್ವವಾಗಿತ್ತು. ಋತದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು 'ಋ' ಧಾತುವಿನ ಯೌಗಿಕ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದು 'ಗತ್ಯರ್ತ'ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಋತದ ಮೂಲ ಅರ್ಥವು 'ಗತಿ' ಮತ್ತು 'ಗತಿ'ಯ ಮಾರ್ಗ, ಹೇತು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಗತಿಯ ನಿಯಮವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದಿಂದಲೂ 'ಋತ'ವು ಸತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. 'ಅವೆಸ್ಥಾ'ದಲ್ಲಿ (ಝುಂಡ) ಋತದ ಇರಾನಿ ರೂಪವು 'ಅಶ್' ಇದು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಪುರಾತನ ಪಾರ್ಸಿಯ 'ಅರ್ತ್'ಗೆ ಸದೃಶವಾಗಿದೆ. ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ 'ಋತ'ದ ಮೂಲ ಅರ್ಥವು 'ಜೋಡಿಸುವುದು, ಹೊಂದಿಸುವುದು, ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ವಿಧಾರಕ ನಿಯಮವಾಗಿದೆ.

"ನದಿಗಳು 'ಋತ'ದಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಸೂರ್ಯನು ಸತ್ಯವನ್ನು ಹರಡಿದ (ಋತಮರ್ಷಂತಿ, ಸಿಂಧವಃ ಸತ್ಯಂ ತಾತಾನ ಸೂರ್ಯೋ") (ಋಗ್ವೇದ 1.105.12)

"ಹೇ ಆದಿತ್ಯರೇ ಋತದಿಂದ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗವು ಸುಗಮವಾಗಿದೆ. (ಸುಗಹಃ ಪಂಥಾಃ ಅನೃಕ್ಷರ ಆದಿತ್ಯಾಸ ಋತಂ ಯತೇ) (ಋಗ್ವೇದ 1.41.4)

ಈ ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಋತವು ಔಚಿತ್ಯ, ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದ ವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಆಚಾರ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಗಳ ನೈತಿಕತೆಗೆ ಋತವೇ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಮ, ಆಚಾರ–ವ್ಯವಹಾರದ ನಿಯಮ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನದ ನಿಯಮ ಈ ಮೂರು ಋತದ ಮುಖ್ಯ ರೂಪಗಳು.

"ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ – ಇವರು ಪರಮ ವ್ಯೋಮದಲ್ಲಿ ಋತದ ರಕ್ಷಕರು, ಅವರು ಸತ್ಯ ಧರ್ಮರು".

"ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾವಧಿಷ್ಠತೋ ಋತಂ ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಣಾ ಪರಮೇವ್ಯೋಮನಿ" (ಋಗ್ವೇದ 5.62.1)

'ಋತದ ಚಕ್ರವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾ ಇದೆ'

(ವರ್ವರ್ತಿ ಚಕ್ರಂ ದ್ಯಾಮೃತಸ್ಯ 1.164.11 ಋಗ್ವೇದ)

ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಋತವು ಸರ್ವಾತಿಕ್ರಾಮಿ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ, ನಿಯಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಋತದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ, ಸಮಾಜವು ವರ್ಗಭೇದ ರಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಧನಗಳ ಮೇಲೆ ಒಟ್ಟು ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಮ್ಯವಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆದಿ ಸಾಮ್ಯವಾದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಋತವು ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಸತ್ಯದ ಅರ್ಥವು ಸೀಮಿತವಾದರೆ ಋತದ ಅರ್ಥವು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ವರ್ಗ ರಹಿತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳತನ, ಮೋಸ, ವಂಚನೆ, ಹಿಂಸೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಅನೀತಿಯುತವಾದ ವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಒಂದು ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲಿರುವ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವುದೇ ಋತದ ನಿಯಮ.

"ಧರ್ಮ ಪದ ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನ, ನೀತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ 'ರಿಲಿಜನ್' (religion) ಪದವು ಧರ್ಮ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಒಳಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿಸಮಾನ ಪದವಲ್ಲ. ಇದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ರಿಲಿಜನ್ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಧರ್ಮ ಪದಗಳ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಹುಶಃ ಉಗಮವಾಗಿರಬೇಕು. ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವ ರಿಲಿಜಿನ್ ಎಂಬ ಪದವು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯ ನಾಮಪದ 'ರಿಲಿಗೋ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. 'ರಿಲಿಗೋ' ಪದಕ್ಕೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪವಿತ್ರ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅರ್ಥ; ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸು (ರಿಲಿಗೇರ್) ಆಯ್ಕೆಯಾಗು (ರಿ–ಎಲಿಗೇರ್) ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದು (ರೇಲಿಗೇರ್) ಈ ಮೂರು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು 'ರಿಲಿಗೋ' ಎಂಬ ನಾಮಪದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. 'Religion' ಎಂದರೆ 'to tie back' ಎಂದಿರಬಹುದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

'Religion' ಎಂದರೆ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'reverence' (ಪೂಜ್ಯ) ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ರಿಲಿಜನ್ ಎಂದರೆ ಪೂಜ್ಯ ಅಥವಾ ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದು (Holy) ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು. ಈ ವಿವರಣೆ ರಿಲಿಜನ್ ಪದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸರಿಹೋಗುವಂಥದು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದು ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದೊ ಪೂಜ್ಯನೀಯವಾದದ್ದೊ ಅದನ್ನು ಕುರಿತದ್ದೆ ರಿಲಿಜನ್ ಅಥವಾ ಧರ್ಮ"[10]

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು:
"ಧರ-ಧೃ- (ಧೃ ಧಾರಣೆ) bearing, supporting, earring, wearing, possessing having, keeping, sustaining, preserving.

ಗ್ರಂಥ – That which is established or stead fast dicer, statute, usage, practice, right, justice, morality good works.

The ethical concepts the law or doctrine of Buddtism (Lankavatare, saddharma – pundarika Tathayata, guhyaka, lalita vistara, suvarna prabhasa – ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ)"[11]

ಪಿ.ವಿ. ಕಾಣೆಯವರು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ 'ಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದವು ಅದನ್ನು ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ (ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ) ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ.

"Dharma is one of those Sanskrit words that defy all attempts at a exact rendering is English or any other tongue. The dictionaries setout various meaning of Dharma such as ordinance, usage, duty, right, justice, morality, virtue, religion, good works, function, or charactertistic."[12] (P.V. Kane)

ಇದರಂತೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮ' (Religion)ದ ಕುರಿತಾದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ:

1. "Religion: 1. The belief in and worship of a God or gods 2. Particular system of faith and worship."[13]

2. "Religion (n) ನಾ – 1. ಧರ್ಮ, ಮತ 2. ಧರ್ಮ–ಶ್ರದ್ಧೆ ನಿಷ್ಠೆ ಆಸ್ತಿಕತೆ 3. ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ರತಾಚರಣೆ, ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ"[14]

3. "Religion (N) 1. Belief is the existence of a God or gods. Exp the belief that they created. The universe and gave human beings a spiritual nature which continuous to exit after the death of the body. 2. A particular system of faith and worship based on religious belief. 3. Controlling influence on one's life."[15]

4. "Religion (n) – a belief is recognition of or an awakened sense of a higher cense or controlling power or powers with the emotion or morality connected with such; rites or worship devoted fidelity monastic life, a monastic order."[16]

ಹೀಗೆ 'ಧರ್ಮ' (Religion)ದ ಕುರಿತಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಶ್ವಕೋಶಗಳಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಾನವನ ನಂಬಿಕೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕ ಧೋರಣೆಯೇ 'ಧರ್ಮ' ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು.

ವರ್ತಮಾನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ 'ಧರ್ಮ'ದ ಕುರಿತಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಹಾಗೂ ಏಂಗಲ್ಸ್‌ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

"Religious distress is at the same time the expression of real distress and also the protest against real distress. Religion is the sigh of the oppressed creature, the heart of a heartless world, just as it the spirit of spiritless conditions. It is the opium of the people."[17] (Karl Marx)

'ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಕಟವು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸಂಕಟದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಅಂತೆಯೇ ನಿಜವಾದ ಸಂಕಟದ ವಿರುದ್ಧದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಧರ್ಮವು ಶೋಷಿತ ಜನರ ನಿಟ್ಟುಸಿರು. ಅದು ಹೃದಯಹೀನ ವಿಶ್ವದ ಹೃದಯ. ಚೈತನ್ಯ ಹೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಚೈತನ್ಯ (ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ) ಇದು ಜನರ ಅಫೀಮು.'

ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮ' ಮತ್ತು 'ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳು' ಹೇಗೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಸರ್ವರೂ ಅರಿತಿರುವ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

"Man makes religion, religion does not make man. Religion is the self consciousness and self esteem of man who has either not yet found himself or has already lost himself again."[18] (Karl Marx)

'ಮನುಷ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು, ಧರ್ಮವು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಇನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳದ, ಅಥವಾ ತನ್ನ ತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಗೌರವೇ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ.'

ಧರ್ಮದ ಕುರಿತಾಗಿ ಏಂಗಲ್ಸ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ – "All religion, however, is nothing but the fantastic reflection in men's minds of those external forces which control their daily life. A reflection is which the terrestrial forces assume the form of supernatural forces."[19]

'ಮನುಷ್ಯನ ನಿತ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಬಾಹ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳು, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಫಲನವೇ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರತಿಫಲನವು ಐಹಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅತಿ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ (ಅತೀಂದ್ರಿಯ) ಶಕ್ತಿಗಳ ರೂಪವಾಗಿದೆ.'

'ಧರ್ಮ' (Religion) ಎಂಬ ಪದದ ಕುರಿತಾದ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು:

1. **ಹರ್ಬರ್ಟ್ ಸ್ಪೆನ್ಸರ್ಸ್ :** "ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಲುಕದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದರಿಂದಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅರಿವು"
2. **ಜೇಮ್ಸ್ ಮಾರ್ಟಿನೊ :** "ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಾನವನೊಡನೆ ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಬುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಸಂಕಲ್ಪವುಳ್ಳ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ"
3. **ಮಾಕ್ಸ್‌ಮುಲ್ಲರ್ :** "ಧರ್ಮವೊಂದು ಬುದ್ಧಿಭಾವದ ಉನ್ನತ ಚಿಂತನೆ ಅಥವಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಆಗಿದೆ. ಧರ್ಮವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಸೀಮವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ."

4. **ಹೆರಾಲ್ಡ್ ಹ್ಯೋಫ್‌ಡಿಂಗ್ :** "ಮೌಲ್ಯಗಳು ಸದಾ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಧರ್ಮದ ಸಾರ."
5. **ಎ.ಇ. ಹೇಡನ್ :** "ಸುಶಾಂತ ಜೀವನದ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಸಮಾಜಜೀವಿಯಾದ ಮಾನವನು ಯುಗ ಯುಗಾಂತರಗಳಿಂದಲೂ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಶೋಧವೇ ಧರ್ಮದ ಜೀವಾಳ."
6. **ಎಫ್.ಎಚ್. ಬ್ರಾಡ್ಲೆ :** "ನಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ತರದ ಮೂಲಕ ಒಳಿತಿನ ಪರಿಪೂರ್ಣ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮ."
7. **ಮಾಥ್ಯೂ ಆರ್ನಾಲ್ಡ್ :** "ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಎತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಬೆಳಗಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನೈತಿಕತೆಯೇ ಧರ್ಮ."
8. **ಸಿ.ಪಿ. ಟಿಲೇ :** "ಧರ್ಮವು ಸತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಾದ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿ."
9. **ಯಿಂಗರ್ (Yinger) :** "ಮಾನವ ಜೀವನದ ಅಂತಿಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗುಂಪಿನ ಜನರು ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟಗಳ ಆಧಾರವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಧರ್ಮ."
10. **ಜೇಮ್ಸ್ ಜಿ. ಫ್ರೇಸರ್ :** "ಧರ್ಮವು ಮಾನವನಿಗಿಂತ ಉನ್ನತವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವನಿಟ್ಟಿರುವ ನಂಬಿಕೆ. ಈ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮಾನವ ಜೀವನವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತವೆ."

ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಅದನ್ನು ಉಚ್ಚ (High) ಮತ್ತು ಆದಿಮ (Primitive) ಧರ್ಮವೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಉಚ್ಚ ಮತ್ತು ನೀಚ ಅಥವಾ ಅನಾಗರಿಕ ಎಂಬ ವರ್ಗೀಕರಣವು ಧರ್ಮದ ವಿಕಾಸದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳ ನೈಜ ವಿವರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಪುರಾತನವಾದುದನ್ನು (ಉದಾ: ಹಿಂದೂ, ಇಸ್ಲಾಮ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್) ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೂ ಕರೆಯುವುದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮದ ಸಾರವಿರುವುದು ಒಂದು ಅತೀಂದ್ರಿಯ, ಅಗಾಧ, ಇಚ್ಛಾ, ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯಾ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪರಮಾರ್ಥದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ; ಈ ಪರಮಾರ್ಥ ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಎಷ್ಟೇ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅದು ಪರಮಾರ್ಥವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಸಾರವನ್ನು, ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಬೇಕು. ಉಚ್ಚ ಅಥವಾ ನೀಚ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಅದರ ವಿವರಣೆ ಕೊಡುವುದು ಸಮರ್ಥನೀಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಆದಿಮ ಎಂದು ತೋರುವ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ

ಉಚ್ಚ ಎಂದೆನಿಸಬಹುದು. ಉದಾ: ನಿಸರ್ಗಾರಾಧನೆ ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಮಿಟಿವ್ ಆಗಿ ತೋರಿದರೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕವಿವರ್ಯರ ಅನುಭಾವವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು. ನಾವು ಯಾವುದನ್ನು ಇಂದು ಉಚ್ಚ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆಯೊ, ಅದು ನೀಚ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು.

ಒಂದು ನಂಬಿಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಧರ್ಮ (Religion as a system of Belief):

ಎಲ್ಲಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸದಸ್ಯರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲು ಬೇಕಾದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವವು. ಇವು ಪವಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಹುಟ್ಟನ್ನು ವಿವರಿಸಲೆತ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಇವು ಪವಿತ್ರ ಅಂಶಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತವೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ತೆರನಾದ ಜೀವಿಗಳಿವೆ, ಅವುಗಳ ಭೂತಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸ ಏನು ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಕಲಜೀವಿಗಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳೇನು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಇವು ನಮಗೆ ಜಗತ್ತು, ಸೃಷ್ಟಿ, ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾವು, ಜಗತ್ತಿನ ಭವಿಷ್ಯ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ತೆರನಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅತಿಮಾನುಷ ವಿವರಣೆಗಳು ಜಗತ್ತನ್ನು ಕುರಿತು ನೀಡುತ್ತವೆ. ನಾವು ಬದುಕುವ ವಿಶ್ವವು ಊಹಾತ್ಮಕ ವಿಶ್ವದೊಂದಿಗೆ (ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ ಇತ್ಯಾದಿ) ಯಾವ ಸಂಬಂಧ ಪಡೆದಿದೆ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರವಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಕುರಿತು, ಅವುಗಳು ಅತಿಮಾನುಷ ಲೋಕದೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದೂ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಂಬಿಕೆಯು ನಮಗೆ ನೀಡುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯು ನಡವಳಿಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ಅವಲೋಕನವನ್ನಲ್ಲ.

ಆಚರಣೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಧರ್ಮ (Religion as a system Ritual):

ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಧರ್ಮದ ವಾಸ್ತವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಎಂ. ಡೋಗ್ಲಾಸ್ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಪಾಯ' ಎಂಬ (Purity and Danger-1966) ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಆಚರಣೆಯು ಪಾವಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆಚರಣೆಯು ಪವಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅತಿಮಾನುಷ ವಾಸ್ತವಿಕ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ನಡವಳಿಕೆ ಆಗಿದೆ. ಸ್ವಯಂ ನಡವಳಿಕೆಯಂತೆ, ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪಾವಿತ್ರ್ಯತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ಇದು ಯಾರೂ ಕಾಣದಿರುವ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಆಂತರಿಕ ನಡವಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಉದಾ: ವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸುವುದು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವುದು, ಉರುಳುಸೇವೆ ಮುಂತಾದವವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಉದಾ: ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ 'ಶ್ರಾದ್ಧ' (ಪಿತೃ ಕಾರ್ಯ) ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ 'ಕಾಗೆ' ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಉಳಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಪಶಕುನವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಆಚರಣೆಯು ಪವಿತ್ರ ಲೋಕದ ಮಹತ್ವದ ಕುರಿತು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡುವುದು. ಇದು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವುದು. ಇದು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಭಾವ ಸ್ಫುರಣ ಮಾಡಿ ಭಾವವೇಶಭರಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಸಾಮೂಹಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಉದಾ: ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ (ನಮಾಜ್) ಸಲ್ಲಿಸುವುದು. ಕ್ರೈಸ್ತರು ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ–ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು. ಹಿಂದೂಗಳು ಲಿಂಗ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು. ಈ ತೆರನಾದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಒಂದೇ ಧರ್ಮದವರನ್ನು ಏಕತ್ರ ಬೆಸೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಧರ್ಮ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡಲು ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆ ಎರಡನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಾನವ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಚಿಂತಕರು ಧರ್ಮದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದರು. ಇವರು ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು. ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತಕರು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳು ನಿಜವೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದರ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಅವುಗಳು ನಿಜವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವುಗಳು ಹೇಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ ಎನ್ನುವ ಬಗೆಗೆ ಈ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಚಿಂತಕರು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅಷ್ಟೇನೂ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ನಾವು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ. ಯಾವುದೇ ಮತ–ಧರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು, ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಜೀವನದ ಸುಖ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಧರ್ಮವು ವೈಚಾರಿಕ ಅಂಶದೊಂದಿಗೆ ಹೊಸ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬೇಕಿದೆ. ದಾರ್ಶನಿಕರ ವಿಚಾರಧಾರೆ, ಮತ–ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ಜಿಡ್ಡುತನ, ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸಿ ಬದುಕಿನ ಹಿತ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವಂತಾಗಬೇಕು.

ಮತ (ಅಭಿಪ್ರಾಯ) ಮತ್ತು ಧರ್ಮ (ನಂಬಿಕೆ)ಗಳ ನಡುವಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಶವನ್ನು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಬೌದ್ಧ ಮತ, ಜೈನ ಮತ, ಶೈವ ಮತ, ವೈಷ್ಣವ ಮತಗಳಲ್ಲಿನ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ, ಜಗತ್ತಿನ ಇಡೀ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೇ ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಭಿನ್ನತೆಗಳೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಾಗ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಮತವನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಿಂತ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇಲ್ಲಿನ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡು 'ಮತ ಧರ್ಮ'ವೆಂದು ಎರಡನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನದಿಗಳು ಹರಿದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳು ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಯಾಗಿವೆ. ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಅವುಗಳ ಸತ್ವವನ್ನರಿತು ಬಳಸಿಕೊಂಡಾಗ ಒಂದು ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ಯಾಲೋವೇ (Galloway) ಎನ್ನುವ ದಾರ್ಶನಿಕ ಮತ-ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಶ್ವ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ:

"I think we must admit that, human nature being what it is we can hardly look for a time when all men will be perfectly one in religious belief and practice. Differences are character and culture is reflected in religion and no race takes over a religion without modifying it in process. More over there is something inward and personal in the higher form of religious faith which is hostile to uniformity; on the other hand, there is undoubtedly a unity is human nature and its underlies all the various manifestations of the religious consciousness. The same needs, hopes and fears continually recur and find like forms of expression. Does not this unity of desire point to a unity of fulfillment? A unity of the spirit if not of the letter? As modern civilization brings the diverse culture systems of the world in to closer contact and interaction, it is not fanciful to expect that they will converse and

meet within the one great spiritual and universal religion. Stereo typed identity is indeed impossible and differences will remain to express differences of human minds; but there may be a spiritual unity of faith an life which transcends the differences."[20] (The philosophy of Religion)

ಇಂತಹ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಭಾರತದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ದಾರ್ಶನಿಕರು, ಸಂತರು ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮಭಾವ, ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ದಾರ್ಶನಿಕರು ಇಂಥ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಬರುವ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಜಗತ್ತಿನ ಧರ್ಮಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಹಯಾತ್ರಿಕರು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿ, ಮತವು ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಂಥವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

3.3 ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತ (ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ):

ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹೊಸ ಅವಧಾರಣೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು 1. ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನ 2. ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನವೇ ಆಧುನಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಈ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನವೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ (Secularism) ಮಾನವತಾವಾದ (Humanism) ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿತು.

ಇಂದು 'ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದವು, ಅದು ಅದರ ಮೂಲ ಅವಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ 'ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ'ಯೆಂದರೆ ಮತ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಅಥವಾ ಸರ್ವ ಮತ ಧರ್ಮ ಸಮಭಾವ ಎಂದರ್ಥ. ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಧರ್ಮನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಎಂದೂ ಕರೆದದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಮತದಂತೆ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಎಂಬುದೇ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನಸಮುದಾಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಅವರಲ್ಲಿನ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ರೂಪಿಸುವುದೇ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ. ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮತ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಮಾನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ ವಿವಿಧ ಅರ್ಥಗಳು:

Oxford ನಿಘಂಟಿನ ಪ್ರಕಾರ –

Secular : 1. Not connected with spiritual or religious affairs of this world.

2. not belonging to a community of monks

Secularism: The belief that laws education, etc. should be based on facts, science etc. rather than religion

Secularise: (To remove sets from contract of the church)

(A.S. Hornby; Oxford Advanced Larner's Dictionary – 1966)

ಚೇಯರ್ಸ್ ನಿಘಂಟು –

Secular: (Adj) relating to or coming or to observed once in, a life time, generation, century or age (in ancient Rome, about 100 to 120 years) relating to the present world or to things not spiritual, civil, lay not concerned with religion' not bound by monastic rules.

Secularism: The belief that state moral education etc should be independent of religion.

(The Chamber's Dictionary)

'ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್' ಹಾಗೂ 'ಚೇಂಬರ್ಸ್' ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ದೇವರು ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗ-ನರಕಗಳ ಭವಿಷ್ಯದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟ, ಅದರಿಂದ ಪಡೆದ ಎಲ್ಲಾ ತೀರ್ಮಾನಗಳಿಂದ ಹೊರತಾದ, ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಕೋಟಿಯ ಒಳಿತನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೈತಿಕತೆ ಆಧರಿಸಿರಬೇಕೆಂಬ ತತ್ತ್ವ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಲೌಕಿಕವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿ. ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ ಎಂದರೆ ಸರ್ಕಾರ, ನೈತಿಕತೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮತ-ಧರ್ಮದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಂಶವು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತದ ಬಗೆಗೆ ನಿರಪೇಕ್ಷ (ಅನಾದರ) ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿವೇಕ ಪೂರ್ಣ ಚಿಂತನದ ವಿಕಾಸವೇ ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂನ ಮೊದಲ ಶರ್ತ. ಮತಗಳ ಪರಸ್ಪರ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದ ಜನತಾಂತ್ರಿಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನದ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ತನ್ನ ಅಂತಃಸತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯು

ನಿರೀಶ್ವರವಾದಿ ಚಿಂತನದ ಒಂದು ಶಾಖೆ (ಧಾರೆ). ಅದು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿವಾದಿ ಚಿಂತನದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿತು. ಈ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನೂರಾರು ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಸರ್ಕಾರ, ಮತ–ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡುವ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಗಳು ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

1851ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನಿನ 'ಜೇಕಾಬ್ ಹೋಲಿಯಾಕ್' 'Reasoner' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ Secular ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದ. ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಆತ 'Central Secular Society' ಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದ್ದ. ಅದರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದ. ಆತ, ಥಾಮಸ್ ಕಾರ್ಲೈಲ್ (1795–1881) ಥಾಮಸ್ ಪಾಯಸ್ (1737–1809) ಮೊದಲಾದವರ ಪ್ರಕೃತಿವಾದಿ ಚಿಂತನಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದ. ಆತನಿಂದ ಸಂಘಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೆಕ್ಯುಲರ್ ಸೊಸೈಟಿಗೆ ಈ ಕೆಳಗಣ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು.

1. ವಿಜ್ಞಾನವೇ ಮನುಷ್ಯನ ಆದಿ ವಿಧಾತಾ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.
2. ನೈತಿಕತೆಗೆ ಮತ–ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆಯೆಂಬುದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.
3. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ವಿವೇಕ ಸಮ್ಮತ ತರ್ಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಡಬೇಕು ಹಾಗೂ ವಿವೇಕ ಸಮ್ಮತ ತರ್ಕದಿಂದ ಮಾನ್ಯವಾಗದ ಯಾವುದನ್ನೂ ನಂಬಕೂಡದು.
4. ಮುಕ್ತ ವೈಚಾರಿಕ ಚರ್ಚೆ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದೃಷ್ಟಿ ಸತ್ಯದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯಕ.
5. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಪೂರ್ಣ ವೈಚಾರಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಶೀಲನಾಗಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
6. ಮನುಷ್ಯನ ದುಃಖ ಮತ್ತು ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಔಷಧಿ ಇನ್ನೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಇದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ. ಹಾಗೂ ಭ್ರಾಂತಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿ ವರ್ಗದ್ದು.

ಹೀಗೆ ಹೋಲಿಯಾಕ್ ಮೊದಲಾದವರ ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಆಂದೋಲನ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಚಾರ ಪಡೆಯಿತು. ಯುರೋಪ್ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕಾದ ಜನರು ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಹದಿನೆಂಟು – ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತಕರು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಮತ ಧರ್ಮದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಇದು ಮುಕ್ತವಾದ ಮಾನವತಾವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು, ವಸಾಹತು ಶಾಹಿ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಲು, ಫ್ಯಾಸಿಸ್ಟ್‌ವಾದವನ್ನು ಎದುರಿಸಲು, ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲು ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾನವತಾವಾದಿ ಚಿಂತಕರು ಜನರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ (ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ):

ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ (ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ) ಎಂಬುದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಕೊಡುವ ಬಹುಮುಖದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಮತ–ಧರ್ಮಗಳೂ ನೆಲೆಸಿರುವ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಬಾಳುವುದು ಕಷ್ಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದ ಈ ಪದ ಇಲ್ಲಿ ಮತ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಮತ ಸಮನ್ವಯ, ಮತಸಹಿಷ್ಣುತತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುದೆಂದರೆ, ಅದು 'Secular' ಆಲೋಚನೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿವೇಕಾನಂದರು, ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿ, ನೆಹರು ಮುಂತಾದ ಈ ಬಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಹೊಂದಿದವರನ್ನು ಸೆಕ್ಯುಲರ್‌ವಾದಿಗಳೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಭಾರತದ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಚಿಂತನೆಯು ಬಹು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ್ದಾಗಿದೆ.

ಈ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ಭಾಗದವರೆಗೂ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿತ್ತು. 1940ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಪಕ್ಷವು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದೇಶಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸ ತೊಡಗಿದಾಗ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಲನೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂದು ವಾದಿಸಿದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್, ಮತ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ಹಿಂದೂಗಳು ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಆತಂಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗತೊಡಗಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಲೀಗ್‌ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಇತ್ತ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹಿಂದೂ ದೇಶದ ಸುಸಂಘಟಿತ ಮತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿತು. ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಕ್ರಮವೆಂದು ಸಾರಿತು. ತನ್ನ ನಿಲುವಿನಿಂದ, ಲೀಗ್ ಮತೀಯ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ 'ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ' ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿತು. ಮತೀಯ ಪಕ್ಷವಾದ ಲೀಗ್‌ಗಿಂತ ತಾನು ಭಿನ್ನವೆಂದೂ, ತನಗೆ 'ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ'ನಲ್ಲಿ ದೃಢ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆಯೆಂದೂ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿತು. ಇದರಿಂದ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಹೊಮ್ಮಿದವು. ಒಂದು, ರಾಜಕೀಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ತಾನು ಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಖಾಸಗಿ ಬದುಕಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ ಎಂಬುದು; ಎರಡು, ಲೀಗ್ ಅಪಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ತರುವಾಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮತ ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಭೇದ ಭಾವಗಳನ್ನು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು. ಹೀಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್‌ನ ಮತೀಯವಾದದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ನಿಲುವು ಬೇರೆಯೇ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ 'ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ'ನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯಿತು. ಇದರ ಅವಳಿ ಗುರಿಗಳೆಂದರೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ತನ್ನ ನೈತಿಕ ಹಿರಿತನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಕ್ಕುಗಳು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆಯೆಂಬ ಭರವಸೆ ಕೊಡುವುದು ಆಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದೆಂದರೆ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾಸ್ತಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳದೇ ಮತಭೇದ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಒತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ:

"ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ ಎಂಬುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ವಾದ ವಿವಾದಗಳ ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದ್ದರೂ ಸಹ ಭಾರತೀಯ ಸಂವಿಧಾನವು ಈ ಸೂತ್ರ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿಲ್ಲ. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಸಾರ್ವಭೌಮ, ಸಮಾಜವಾದಿ, ಮತ ಧರ್ಮನಿರಪೇಕ್ಷ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಾಗಿ ಗಣರಾಜ್ಯ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು 25ನೇ ವಿಧಿಯ 7ನೇಯ ಉಪವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯ, ರಾಜಕೀಯ ಅಥವಾ ಇನ್ನಿತರ ಮತ ಧರ್ಮಾತೀತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಪಡಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ

ಸಲುವಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ."[21] (Majumadr and Kataria 1996-12)

ಆದರೂ ಸಹ 14ರಿಂದ 17 ಮತ್ತು 25ರಿಂದ 30ನೇ ವಿಧಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯ ಸಾರಾಂಶವು ಅಡಕವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗಗಳ ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆ ಇದೆ. ಸರ್ಕಾರ ಯಾವೊಂದು ಮತ ಪರವೂ ಅಲ್ಲ, ಧರ್ಮದ ಪರವೂ ಅಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಎಲ್ಲ ನಾಗರಿಕರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲು ಬೋಧಿಸಲು ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ನಿರ್ದೇಶನ ತತ್ತ್ವವು ಸಮಾನ ನಾಗರಿಕ ಕಾಯಿದೆ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆದೇಶಿಸಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲಾ ಮತದವರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಾಧಾರಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಕಾನೂನನ್ನು ಬಳಸಲೂ ಅವಕಾಶವಿತ್ತಿದೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ 14ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ –

"The State shall not deny to any person equality before the law or the equal protection of the laws within the territory India."[22]

ಜಾತಿ ಮತ, ಜನಾಂಗ, ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಆಧಾರಿತ ಭೇದಗಳೇನೆ ಇದ್ದರೂ ಎಲ್ಲಾ ನಾಗರಿಕರೂ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನರು. ಕಾನೂನಿನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ 15ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ – [23]

1. The State shall not discriminate against any citizen on grounds only religion, race, caste, sex, place of birth or any of them.
2. No citizen shall on grounds only of religion, race, caste, sex, place of birth or any of them be subject to any disability, liability, restriction or condition with regard to
   a) Access to shops, public restaurants, hotels and places of public entertainment; or

b) The use of wells, tanks, bathing ghats, roads and places of public resort maintained wholly or party out of state funds or dedicated to the use of general public.

ಯಾವುದೇ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ, ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಅಥವಾ ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಭೇದವೆಣಿಸಕೂಡದು. ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವುದೇ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ, ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಅಥವಾ ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಅಂಗಡಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪಾಹಾರ ಗೃಹಗಳು, ಹೊಟೇಲ್‌ಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮನೋರಂಜನಾ ಸ್ಥಳಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ, ಬಾವಿ, ಕೆರೆ, ಸ್ನಾನ ಘಟ್ಟಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು ಪೂರ್ಣ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಸರ್ಕಾರದ ಹಣದಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಡುವ ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆಂದೇ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಧಾಮಗಳ ಬಳಕೆಗೆ ಯಾವ ಅನರ್ಹತೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಷರತ್ತನ್ನಾಗಲಿ, ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನಾಗಲಿ ವಿಧಿಸಕೂಡದು.

ಹೀಗೆ, ಈ ಪರಿಚ್ಛೇದ ಜಾತಿಯಾಧಾರಿತ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದೆ. 16ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದ ಉದ್ಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಕಾಶದ ಭದ್ರತೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿದೆ. 25 ರಿಂದ 30ರವರೆಗಿನ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. 30ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ, ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಲಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಲಿ, ಅವರ ಹಕ್ಕುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 25ರಿಂದ 30ರವರೆಗಿನ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ನಿಲುವು ಯಾವುದೊಂದು ಮತದ ಅಥವಾ ಮತೀಯ ಆಚರಣೆಯ ನಿರಾಕರಣೆಯಲ್ಲ. ಸಮಷ್ಟಿಯ ಅಂದರೆ ಅನೇಕತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಇದು ನಾಸ್ತಿಕವಾದದ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾಸ್ತಿಕವಾದವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಂಬಿಕೆಯ ಆಧಾರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಏಕಾಧಿಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಜಾತಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲ. ಸರ್ವರ ಹಕ್ಕನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಜಾ ತಂತ್ರವಾದೀ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಜನಸಮುದಾಯದ ನಂಬಿಕೆಯ

ಹಕ್ಕಿಗೆ ಪೂರಕವೇ ಹೊರತು ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಮತಗಳು ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಬಂದಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಮಾಜ ಎಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಸಮಾನ ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡಿದೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಭಾರತೀಯ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯು ಶ್ರೀಮಂತ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

1895ರಲ್ಲಿ ಚಿಕಾಗೋದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಆಡಿರುವ ಮಾತು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದುದು. "ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಹನೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವಮಾನ್ಯತೆ ಎರಡನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತೇನೆ. ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವಮಾನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಸತ್ಯವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಿಂದ, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಹಿಂಸೆಗೊಳಗಾದ, ಪರಿತ್ಯಕ್ತಗೊಂಡ ಜನರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ನಾನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತೇನೆ".[24] ಹಾಗೆಯೇ "ನಾವು ಹಿಂದೂಗಳು ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಹಮದೀಯರು ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಮಾಜ್ ಮಾಡುವುದು, ಪಾರಸಿಕರು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ಕ್ರೈಸ್ತರು ಶಿಲುಬೆಯ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಯೂರಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಗಿನ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತವಾದ ಪೂರ್ಣತತ್ತ್ವದ ಪರಿಭಾವನೆಯವರೆಗೆ, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಉಗಮದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗಿ, ಉನ್ನತಿಯ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳಾಗಿ, ಅನಂತತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾನವ ಪ್ರಯತ್ನದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳಾಗಿವೆ."[25]

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಸಂದರ್ಭದ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಮನಗಂಡಾಗ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ 'ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ' ವಿಚಾರಧಾರೆಯು ಅನೌಚಿತ್ಯ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತ ಒಂದು ಬಹು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮಾಜ. ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಮತಾಚರಣೆ, ಭಾಷಾಭಿನ್ನತೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ನಾವು ಆಸ್ತಿಕ ಭಾವದಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಕ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪುವ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ತತ್ತ್ವ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯದ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳು ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳ್ಳದೇ ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಹೊಂದಿ

ಬಾಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡಾಗ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ಸಾಧು-ಸಂತರ ಪರಂಪರೆಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾನವತಾವಾದ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದ ಇವೆರಡೂ ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕನ್ನು ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿಡಲು ಮಾಡಿದ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯ (1999)-'ಶ್ರೀ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಕೌಸ್ತುಭಃ'- ಸಂಪುಟ-5, ಬಾಪ್ಕೊ ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್- ಪುಟ- 2111
2. Britannica, Volume – 3 (2005) Ready Reference Encyclopedia, Encyclopedia Britannica (India)
3. ವೆಂಕಟ ಸುಬ್ಬಯ್ಯ (ಸಂ) (2010) 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು', ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರಿಸಮ್ ಬುಕ್ಸ್ ಪ್ರೈ ಲಿ.-ಪುಟ-103
4. Hornby A.S. Editor Jonathan Crowther (1996) 'Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Fifth Edition,' Oxford Uni versity Press, New York, Page – 274
5. 'Compact oxford Dictionary Thesaurus,' (2001) Oxford University Press New York Page – 200
6. 'Chambers Dictionary' – Page – 384
7. 'Webster's New world college Dictionary' (2002) Wiley- Dreamlech India Pvt. Ltd. New Delhi Page – 341
8. 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು'- ಸಂಪುಟ-1 (2000) ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 1197
9. ಪಾಂಡೆ, ಗೋವಿಂದ ಚಂದ್ರ (2001) 'ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ,' ಇಲಹಬಾದ್‌ಮ ಲೋಕಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ- 01 ಪುಟ – 68-69
10. ಪಾಟೀಲ ಡಿ.ಎಲ್. (2000) 'ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳು' (ಲೇಖನ) ಧರ್ಮ- ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ – 3, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ಪುಟ-152
11. Monier – Williams (1996) Sanskrit - English Dictionary – Indica Book Varanasi – Page -510, 511

12. Kane P.V., (1962) 'History of Dharma Shatras' Poona, Bhandarkar Oriental Research Institute- Page -1 to 3
13. 'Compact oxford Dictionary Thesaures,' (2006) Oxford University Press, New Delhi – Page – 755
14. ಪ್ರಿಸಮ್, 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್–ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು'– ಪುಟ – 436
15. 'Oxford Advanced Learner's Dictionary' – Page – 988
16. 'Chambers Dictionary' (2000), Allied Chambers (India) Limited, New Delhi – Page – 1395
17. Karl Marx, Engels (1976) On Religion, Progress Publishers Moseow – Page – 39
18. Same - Page – 38
19. Same - Page – 128
20. ಯಾಮುನಾಚಾರ್ಯ ಎಂ. (1969) 'ಮತ ಧರ್ಮ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ' ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು – 1 ಪುಟ – 19
21. Majumdar P.K. and Kataria, R.P. 1996, The constitution of India, 8th ed. New Delhi; Orient Publishing Company – Page – 12
22. Basu Durga Das (2005) Introduction to the constitution of India. Wadhwa and company have publishers, New Delhi – Page – 87
23. Same – Page – 92
24. ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಅಸಘರ್ ಆಲಿ (ಮೂಲ) ಅನು: ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎ.ಎಸ್. (ಲೇಖನ) (2000) 'ಧರ್ಮನಿರಪೇಕ್ಷತೆ' – 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–3, ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. – ಪುಟ – 165
25. ಅದೇ – ಪುಟ – 165

ಅಧ್ಯಾಯ – 4

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅನುಭಾವಿ ಪರಂಪರೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

4.1 'ಭಕ್ತಿ–ಅನುಭಾವ' ಹಾಗೂ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ.
- 4.1.1 'ಭಕ್ತಿ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆ
- 4.1.2 'ಅನುಭಾವ'
- 4.1.3 ಭಕ್ತಿ–ಅನುಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ

4.2 ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ, ಭಕ್ತಿ–ಅನುಭಾವ ಎಂಬ ಅಲೌಕಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಲೌಕಿಕವಾದೀ ಪರಿಹಾರಗಳು.
- 4.2.1 ಸಂಸಾರ–ಭಕ್ತಿ–ಅನುಭಾವ
- 4.2.2 ಬಡತನ–ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ–ಕಾಯಕ ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ
- 4.2.3 ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಮತೀಯ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ನೆಲೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ 4

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅನುಭಾವಿ ಪರಂಪರೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವಿ ಪರಂಪರೆಗಳು ಬಹುರೂಪಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ವೀರಶೈವ, ಸೂಫಿ, ವೈಷ್ಣವ, ಶೈವ ಮೊದಲಾದ ಮತ-ಧರ್ಮ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳು ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವದ ಬಹುಮುಖಿ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ 'ಯುಗ' ಇದು. ಅದರಂತೆ ಈ ಯುಗದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೂಡ ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಹುಡುಕಾಟವನ್ನೆ ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿವೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಹುಡುಕಾಟವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ ಬದುಕಿನ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಂಧಗಳನ್ನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಅರಿಯುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ನಿದ್ರೆ, ಊಟ, ಮೈಥುನ, ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳು ಹೀಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಗುವ ಈ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಪಾಡಿಗೆ ಬದುಕು, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪಾಡಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎನ್ನುವಂತ ಅಮೂರ್ತ ಪಾತಳಿಯ ಸಂಬಂಧ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಸಲ ಆಪ್ತವಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಲ ಅತ್ಯಂತ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ, ಕೇವಲ ಚೋದನೆಗಳ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಸಾಗುವ ಈ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಾಗಲೀ, ಸುತ್ತಲ ವಾತಾವರಣವಾಗಲೀ ಮೂರ್ತರೂಪಿಯಾದ ಬದುಕಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಡ ಬದುಕಿನ ಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇಂಥ ಜಡತೆಯನ್ನು ಛಿದ್ರಗೊಳಿಸುವ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ, ಅಂದರೆ ಯುದ್ಧ, ಭೀಕರ ಮಹಾಪೂರ, ಬರಗಾಲ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಜನಜೀವನ ಬುಡ ಮೇಲಾದಾಗ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ಥಿರಗೊಂಡು ಬದುಕು ಛಿದ್ರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಕುರೂಪಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾದ ಮಾನವನಿಗೆ ಬದುಕು ಎರಡು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದನೆಯದು-ಈ ವಿಷಮ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದು. ಎರಡನೆಯದು-ಈ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಬದಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಇಂತಹ ಸಂಧಿಗ್ಧ ಆಲೋಚನೆಯ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಎರಡು ಘಟ್ಟಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ 'ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಇನ್ನೊಂದು ಹದಿನೈದು – ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ. "ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಭಾವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಸಮಾಜದ ಉದ್ಧಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉದಾತ್ತವಾಗಿದೆ."[1] ಧರ್ಮ ತನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಪವಿತ್ರ ಶಕ್ತಿಯಾದುದು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು, ಬಸವಣ್ಣರಂತಹ ಮಹಾನ್ ಶರಣರು ಮತ, ಕುಲ, ವರ್ಣ, ಲಿಂಗ, ವಯಸ್ಸು, ಅಂತಸ್ತುಗಳ ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯೊಂದನ್ನೇ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯ ಮಂತ್ರ ಬಿತ್ತಿದರು. ಪ್ರಭುತ್ವದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ ವೈಚಾರಿಕ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ ಈ ಯುಗವು ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿತು.

4.1 'ಭಕ್ತಿ'–'ಅನುಭಾವ' ಹಾಗೂ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ:

4.1.1 'ಭಕ್ತಿ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆ:

ಸಂಸಾರದ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಬಳಲಿದ ಮನುಜರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಧನವೆಂದು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಲಾಯಿತು. 'ಭಜ್ ಸೇವಾಯಂ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಧಾತುವಿನಿಂದ 'ಭಕ್ತಿ' ಶಬ್ದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ದೈವದೊಂದಿಗಿನ ಮಾನಸಿಕ ಮಧುರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು 'ಭಕ್ತಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಯಿತು. ವೈದಿಕ ಮತದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಉಗಮಸ್ಥಾನವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆ: ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ ದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸುವ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರ (VI–54) ಹೀಗಿದೆ:

"ಹೇ ಸವಿತೃ ದೇವತೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಕಾರಿಯಾದ ನೀನು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಂದ್ಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡುವ ನೀನು ನಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೂ ವಂದ್ಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ."[2]

ಇಲ್ಲಿ 'ಭಕ್ತಿ' ಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಂತ್ರವೊಂದು (II-28) ಹೀಗಿದೆ:

"ಭಗವಂತ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಚನ, ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ, ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಇವುಗಳಿಂದ ಲಭ್ಯನಲ್ಲ. ಆತನು ಯಾರನ್ನು ಆರಿಸುವನೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯ."[3]

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ 'ಭಕ್ತಿ'ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ವೇತಾಶ್ವತಕೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ (VI-92) ಹೀಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ:

"ಯಾರಿಗೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಭಕ್ತಿ ಇದೆಯೋ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಗುರುಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವುದೋ? ಅವನಿಗೆ ಗುರುಗಳು ಉಪದೇಶಿಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು."[4]

ಹೀಗೆ ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ವೈದಿಕ ಮತದ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಗಳೆಂದೂ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಪದ್ಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಕುರಿತಾಗಿ (ಪದ್ಮಪುರಾಣ) "ಭಕ್ತಿಯು ದ್ರಾವಿಡ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗುರ್ಜರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು; ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗದ ಕಷ್ಟಗಳಾದ ವ್ರತ ಪರಿಪಾಲನೆ, ಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆ, ದೇಹದಂಡನೆಯ ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳು, ತರ್ಕ–ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳೆಲ್ಲ ಇನ್ನು ಸಾಕು; ಭಕ್ತಿಯೊಂದೆ ಮುಕ್ತಿದಾಯಕವಾದುದು."[5]

ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಅಂದರೆ ಜಾತಿ–ಮತಗಳ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಮಾರ್ಗ. ಬದುಕಿನ ಕಷ್ಟಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಸರ್ವರಿಗೂ ಇದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತ–ಧರ್ಮ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನಸಿಕ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ' ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ವೇದಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಸ್ಮೃತಿ–ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸೂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿವರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. 'ನಾರದ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರ'ಗಳು ಮತ್ತು 'ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರ'ಗಳಂತೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲು ಹೊರಟಿವೆ.

"ಕೆಲವರ ಪ್ರಕಾರ ಭಕ್ತಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನ. ವಸ್ತುವಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದಿದ್ದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ಉಂಟಾಗಲು ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಇತರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮೊದಲೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗದು. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೂ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವೂ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಇನ್ನಿತರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ".[6]

ಆದರೆ 'ನಾರದ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ' "ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿ ಉದಯಿಸುವುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೇ ಸಾಧನವೆಂದೂ, ಜ್ಞಾನವೂ ಕೇವಲ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯೆಂದು ನಾರದನು ಹೇಳುವನು."[7]

ಶಾಂಡಿಲ್ಯನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮತ್ತು ದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಭಗವಂತನ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಅಂತಹ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶ್ರವಣ, ಮನನ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಗಳು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದೂ ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವೂ ಅಗತ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳುವನು".[8]

ವಿವಿಧ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ:

ಬೌದ್ಧ ಮತ:

ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಅತಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು– ಅನಾತ್ಮವೆಲ್ಲವೂ ಅನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ದುಃಖ. ನಿತ್ಯವಾದ ಆತ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲ. ಆತ್ಮ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರಿಯ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆ. ಶುದ್ಧವಾದ ನಿರ್ವಾಣ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯವಾದುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯ, ದುಃಖ. ನಿರ್ವಾಣವೆನ್ನುವುದು ಹುಟ್ಟು, ಮುಪ್ಪು, ರೋಗ, ಸಾವು, ನಿರಾಸೆ ಈ ಯಾವುದು ಇಲ್ಲದೊಂದು ಪರಮ ಸ್ಥಿತಿ. ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳ ನಿರೋಧದ ಸ್ಥಿತಿ ಇದು, ಇದೇ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಮೋಕ್ಷ. ಇಂತಹ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸಮಾಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇವು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನಗಳು. ಬುದ್ಧ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಂಘಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯಭಾವವೇ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಸಮಾಧಿ ಮನುಷ್ಯನ ಸಮಸ್ತ ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ವಲಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ವಿಚಾರಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ನೇರವಾದ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಇವು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದರೆ ವಿಮುಕ್ತಿಯ ಸಾಧನಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂಬ ಸಾಧನ ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಜೈನ ಮತ:

ಜೈನಧರ್ಮವು ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ದೇವರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ಆತ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಇಂತಹ ಸಾಧನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ 'ಭಕ್ತಿ'. 'ಸಮ್ಯಕ್ ದರ್ಶನ', 'ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ' ಮತ್ತು 'ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ' ಎಂಬ ರತ್ನತ್ರಯದ ತಳಹದಿಗೆ ಆತ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಸಾಧನೆ ಅಗತ್ಯ. ಈ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮನೋನಿಗ್ರಹ ಅಗತ್ಯ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ 'ಭಕ್ತಿ.

ಈ ಭಕ್ತಿ ಹತ್ತು ಬಗೆಯದೆಂದು ಜೈನ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ:[9]

1. ಸಿದ್ಧಭಕ್ತಿ – ಅನಂತಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನರಾದ, ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದ ಸಿದ್ಧಾತ್ಮರನ್ನು ಮೂರು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದು.
2. ಶ್ರುತಭಕ್ತಿ – ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸುತ್ತಿಸುವುದು.
3. ಚಾರಿತ್ರಭಕ್ತಿ – ಜ್ಞಾನಾಚಾರ, ದರ್ಶನಾಚಾರ, ತಪಆಚಾರ, ವೀರ್ಯಾಚಾರ, ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ ಎಂಬ ಐದು ಆಚಾರಗಳ ವಂದನೆ.
4. ಯೋಗಿ ಭಕ್ತಿ – ಸಮಸ್ತ ಜಿನರನ್ನು ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯ ಯೋಗಗಳಿಂದ ವಂದಿಸುವುದು.
5. ಆಚಾರ್ಯಭಕ್ತಿ – ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಿರಭಿಮಾನರೂ, ಭಯರಹಿತರೂ, ಜನಪ್ರಿಯರೂ ಆದ ಆಚಾರ್ಯರ ವಂದನೆ.
6. ನಿರ್ವಾಣ ಭಕ್ತಿ – ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ತೀರ್ಥಂಕರರ ವಂದನೆ.
7. ನಂದೀಶ್ವರ ಭಕ್ತಿ – ಆಕೃತ್ರಿಮ ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ನಮಸ್ಕಾರ.
8. ಚೈತ್ಯ ಭಕ್ತಿ – ಕೃತ್ರಿಮ – ಅಕೃತಿಮ ಚೈತ್ಯಾಲಯಗಳು, ಜಿನಬಿಂಬಗಳು, ಆರ್ಹಂತರ ರಾಗದ್ವೇಷ ರಾಹಿತ್ಯ – ಇವುಗಳ ವಂದನೆ.
9. ಶಾಂತಿ ಭಕ್ತಿ – ಶಾಂತಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವುದು.
10. ಪಂಚಗುರು ಭಕ್ತಿ – ಜಿನೇಶ್ವರರು, ಸಿದ್ಧಪರಮೇಷ್ಟಿಗಳು, ಆಚಾರ್ಯ ಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಪರಮೇಷ್ಠಿ, ಸರ್ವಸಾಧು ಪರಮೇಷ್ಠಿ ಎಂಬ ಪಂಚಗುರುಗಳ ವಂದನೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಹತ್ತಲ್ಲದೆ ತೀರ್ಥಂಕರ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೆರಡು ಬಗೆಯ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಜೈನಧರ್ಮವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯಾ ಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹತ್ತು ವಿಧದ ಭಕ್ತಿಯ ಬಳಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು 'ದಶ್‌ಭಕ್ತಿ' ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ವೀರಶೈವ ಮತ:

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೈವ ಪಂಥವೂ ಒಂದು. ಶಿವನೇ ಸತ್ಯದ ಸಾಕಾರಮೂರ್ತಿ ಎಂಬುದು ಈ ಪಂಥದ ನಂಬಿಕೆ. ಈ ಪಂಥವು ಬಸವಣ್ಣನಿಂದ ಹೊಸರೂಪ ಪಡೆಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹೊಸ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಯುಗ ಇದಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವನೂ ಆತ್ಮ, ಮಾಯೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ಎಂಬ ಮೂರು ಮಲಗಳಿಂದ ಆವೃತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ

ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜೀವನೇ ಪಶು. ಇವನನ್ನು ಜನನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವ ಶಿವ-ಪಶುಪತಿ, ಗುರುವಿತ್ತ ದೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಜೀವ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ. ದೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಶುದ್ಧನಾದ ಜೀವನೇ ಅಂಗ. ಇವನು ಅಂಗದೊಡನೆ ಸತತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ದೈವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವೀರಶೈವ ಮತದಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಆಚಾರವಾಗಿದೆ.

ವೀರಶೈವ ಮತವು ಸೃಷ್ಟಿ-ಸಂಹಾರಗಳ ಮೂಲನಾದ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ಥಲ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಶಿವ 'ಲಿಂಗ-ಅಂಗ' ಎಂದು ಎರಡಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಶಕ್ತಿ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಎರಡಾಗುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗ, ಉಪಾಸ್ಯ, ಅಂಗ ಉಪಾಸಕ, ಭಕ್ತಿಯೇ ಉಪಾಸನೆ. ಈ ಉಪಾಸನೆ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗವೇ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಮತ್ತು ಐಕ್ಯಸ್ಥಲ ಎಂಬ ಆರು ಸ್ಥಲಗಳ ಉಪಾಸನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲೂ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದೆ. "ಮಾಯಿದೇವನ ಶಿವಾನುಭವ ಸೂತ್ರ"[10] ದಲ್ಲಿ ಈ ಆರು ಸ್ಥಲಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

1. 'ಸದ್ಭಕ್ತಿ' ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತಿಯು ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾಯುಕ್ತವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ಸದ್ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಈ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಜೀವನಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಸ್ಥಲವೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಲ.
2. 'ನೈಷ್ಠಿಕೀ ಭಕ್ತಿ' – ಸದ್ಭಕ್ತಿಯೇ ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನೈಷ್ಠಿಕೀ ಭಕ್ತಿ ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಈ ಭಕ್ತಿಯು ಜೀವನಿಗೆ ಮಹೇಶ್ವರ ಸ್ಥಲವೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಲ ಲಭಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

3. 'ಅವಧಾನ ಭಕ್ತಿ' – ನೈಷ್ಠಿಕೀ ಭಕ್ತಿಯೇ ಗುರುವು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಅವಧಾನ. ಅಂದರೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವಧಾನಭಕ್ತಿ ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಸಾದಿಸ್ಥಲ ಲಭಿಸಲು ಈ ಭಕ್ತಿ ಕಾರಣ.

4. 'ಅನುಭವ ಭಕ್ತಿ' – ಜೀವನು ತನ್ನಿಂದ ಅನನ್ಯವಾದ ಅನುಭವ ಪಡೆದಾಗ ಅನುಭವ ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುದು. ಪ್ರಾಣ ಲಿಂಗಸ್ಥಲವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸ್ಥಲದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲು ಈ ಭಕ್ತಿ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

5. 'ಆನಂದ ಭಕ್ತಿ' – ಶಿವಾನುಭವವು ತಂದು ಕೊಡುವ ಆನಂದದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನುಭವಭಕ್ತಿಯು ಆನಂದಭಕ್ತಿ ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಐದನೆಯ ಶರಣ ಸ್ಥಲವು ಜೀವನಿಗೆ ಲಭಿಸಲು ಈ ಭಕ್ತಿಯು ಕಾರಣ.

6. 'ಸಮರಸ ಭಕ್ತಿ' – ಆನಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅಂತರಾನಂದ ಮಗ್ನತೆಯು ಶಿವನೊಂದಿಗೆ ಸಮರಸತೆಯನ್ನು ಜೀವನಿಗೆ ತಂದು ಕೊಡುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಮರಸ ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಐಕ್ಯಸ್ಥಲವೆಂಬ ಆರನೆಯ ಸ್ಥಲವು ಜೀವನಿಗೆ ಲಭಿಸಲು ಈ ಭಕ್ತಿಯು ಕಾರಣ.

ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಭಕ್ತಿಯ ಈ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳನ್ನು ಶರಣರು ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭ್ರಷ್ಟವಾದಾಗ, ಬದುಕು ದುಸ್ತರವಾದಾಗ ಈ ಜಂಜಾಟದಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿವಶರಣರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ವಚನ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ.

"ಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಮುಕ್ತಿಯೊಳಗು, ಪೂಜೆಯೆಂಬುದು
ನಿರ್ಮಾಲ್ಯದೊಳಗು, ಪ್ರಸಾದವೆಂಬುದು ಓಗರದೊಳಗು,

ಇವಾವಂಗವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಗುಹೇಶ್ವರ, ನಿಮ್ಮ ಶರಣ ಸುಖಿಯಾಗಿದ್ದನು"॥[11]

ಶರಣರು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಭಕ್ತಿಯ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾರಿದ್ದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾಷೆಯಿಂದ. ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ನೇಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಭಕ್ತಿ'ಯ ನೇಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

"ಹಾಲೆಂಜಲು ಪೆಯ್ಯನ; ಉದಕವೆಂಜಲು ಮತ್ಸ್ಯದ
ಪುಷ್ಪವೆಂಜಲು ತುಂಬಿಯ, ಎಂತು ಪೂಜಿಸುವೆನಯ್ಯಾ
ಶಿವಾಶಿವಾ ಎಂತು ಪೂಜಿಸುವೆ?
ಈ ಎಂಜಲವನತಿಗಳೆವಡೆ ಎನ್ನಳವಲ್ಲ
ಬಂದುದ ಕೈಕೊ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ" [12]

ಶರಣರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮರಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಚನಕಾರರು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾನ ಮನಸ್ಕರ ಹೋರಾಟವೇ ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಹೊಸ ಆಶಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧತೆ (Purity) ಹಾಗೂ ಅಹಿಂಸೆಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ವಚನಕಾರರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇವರು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರಗಳು ಇದೇ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಶುದ್ಧತೆಯ ಅಂಶಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಡವಳಿಕೆ, ಆಚರಣೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವುಗಳು. ಹೊಲೆಯ ಎನ್ನುವ ಪದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ರೀತಿಯೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಹೊಲೆಯ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯೇ ಹೊರತು ಅದೊಂದು ಜಾತಿಯಲ್ಲ... ಹಿಂಸೆಯೇ ಹೊಲಸಿನ ಮನೋಭಾವ ಹಾಗೂ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಕೀಳಾಗುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಲ್ಲ. 'ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಲೇಸನೆ ಬಯಸುವ' ಉದಾರತೆ ಹಾಗೂ ಉದಾತ್ತ ನಡವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವನೇ ಕುಲಜನು. ಈ ಹೊಸ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರಾಗತ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತದೆ." [13]

ಮಾನವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವುದು ವಚನಕಾರರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೂರ್ತತೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಮನಸ್ಸಿನ ಗೊಂದಲ, ಮುಜುಗರಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ವಚನಕಾರರದ್ದಾಗಿದೆ.

ವೈಷ್ಣವ ಮತ:

ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ವೈದಿಕ ಮತ. ಮುಂದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಭಾಗವತ ಪಂಥವೆಂದೂ ಕರೆದರು. "ವೈದಿಕದೇವತೆಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾಗವತ ಪಂಥ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧತೆಯ ಮೇಲೆ ಗೆಲುವು ಸಾಧಿಸಿತು"[14] ಎಂದು ಆರ್.ಸಿ. ಮಜುಂದಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಲೀಲಾ ವಿನೋದದೊಂದಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. "ಈ ಕೃತಿಯ ಆದ್ಯಂತ ಕಂಡು ಬರುವುದು ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ತುತಿಧ್ವನಿ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದ ವೈಷ್ಣವ ಮತದ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಭಕ್ತಿಯ ಭಾವೋದ್ವೇಗತೆಯ ಮೂಲ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ಮಹತ್ ಕೃತಿಯಾದ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ"[15] ಎಂದು ಆರ್.ಸಿ. ಮಜುಂದಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ವೈಷ್ಣವ ಮತವು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಬಿಗಿ ಮುಷ್ಠಿಯಿಂದ ಹೊರ ಬಂದು ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು. ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ (ಸು. 15-16ನೇ ಶತಮಾನ) ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ನಂತರ ಸುಮಾರು 400 ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಕಬೀರರು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಮೀರಾಬಾಯಿಯವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ, ತ್ಯಾಗರಾಜರು ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ನೇತಾರರಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಉಗಮ ಹೊಂದಿ, ಪರತತ್ತ್ವ ವಿವೇಚನೆಯು ಉಚ್ಛ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿದವು. ರಾಮಾನುಜರ ಮೂರು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಜೀವಾತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂಬ ಎರಡೇ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಜೀವಾತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನರೆಂದೂ, ಅವರ ಭಿನ್ನತೆ ಶಾಶ್ವತವೆಂದೂ ಸಾಧಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಇವರು ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವನ್ನೇ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀಪಾದ ತೀರ್ಥರು, ವ್ಯಾಸರಾಯರು, ಪುರಂದರ ದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿ-ಭಾವ ಮೆರೆದು ಬದುಕಿನ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಶಿವಶರಣರ ಭಕ್ತಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದವರು, ಹರಿದಾಸರು. ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಇವರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ದೇವರನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಜಿಸಿದರು. ದಾಸರದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಭಕ್ತಿ ಪಂಥ'. ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮುಖ್ಯಭಾವ ಭಕ್ತಿ.

ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಮತ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ನೀತಿ ಬೋಧೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಜನರ ಆಡು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜನರಲ್ಲಿ ದೈವ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬುವಂಥಹದ್ದು. ಉದಾ: ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರ ಕೀರ್ತನೆ ಹೀಗಿದೆ-

"ಇಂತು ಮರುಳಾದೆ
ಇಂತು ಮರುಳಾಗಿ ಬಯಲಿಗೆ ರಕ್ಷಿಸಯ್ಯ ರಘುಕುಲತಿಲಕ ॥ ಪ ॥
ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸತನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲು ಪ್ರೌಢ ತನ ।
ಪ್ರೀತಿ ಧನ ದುರ್ವಿಷಯದಲಿ ನಿರ್ಭೀತಿ ದೈವಗುರು ದ್ರೋಹದಲಿ ॥ 1 ॥

ಸುಜನ ವಂದಿತನಾದ ನರಹರಿಯ । ಭಜಿಸು ಶ್ರೀ ಹರಿರಘುಪತಿಯ ॥ 3 ॥ [16]

ಇಲ್ಲಿ ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರು ತೋರಿಕೆಯ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ವಿಡಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1500ರಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರು 'ಭಕ್ತಿ ಪಂಥ'ಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸಾರವನ್ನು ಕಾಳ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಎಂದು ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಆಧಾರಿತ ನಂಟುತನದ ನಿರರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಅರಹುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ:

"ಕಾಳ ಬೆಳಂದಿಗಳು ಈ ಸಂಸಾರ ಕತ್ತಲೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ॥ ಪ ॥
ಉಂಟಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಂಟರು ಇಷ್ಟರು ।
ಬಂಟರಾಗಿ ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವರು ॥
ಉಂಟಾದ ದಿನ ತಪ್ಪಿ ಬಡತನ ಬಂದರೆ ।
ಒಂಟೆ ಹಾಂಗೆ ಮೊರೆದಿರುಗುವರಯ್ಯ॥ [17]

ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿ ಬೇಕು, ವಿರಕ್ತಿ ಬೇಕು, ಶಕ್ತಿ ಬೇಕು ಮುಂದೆ ಮುಕ್ತಿ ಬಯಸುವವನಿಗೆ ಎಂಬ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನಿಲುವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗುರು ಮತ್ತು ದೇವರನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ, ಲೌಕಿಕ ಬಂಧನದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ:

"ತನುವಾ ನೀರೊಳಗಿದ್ದು ಫಲವೇನು?
ಮನದಲ್ಲಿ ದೃಢಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಾ ಮನುಜಗೆ ॥ ಪ ॥
ದಾನ ಧರ್ಮಂಗಳನು ಮಾಡುವುದೆ ಸ್ನಾನ
ಹೀನ ಪಾಶಂಗಳ ಬಿಡುವುದೆ ಸ್ನಾನ
ಧ್ಯಾನದಿ ಮಾಧವನ ನಂಬುವುದೇ ಸ್ನಾನ
ಗುರುಗಳ ಶ್ರೀಪಾದ ತೀರ್ಥವೇ ಸ್ನಾನ"[18]

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಬೂಟಾಟಿಕೆ, ಪುರೋಹಿತ ಶಾಹಿಯ ಮಡಿವಂತಿಕೆ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಜಾತೀಯತೆಯನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರೂ ಒಬ್ಬರು. ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನೇ ಇತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗಿದ್ದೇ ಅಲ್ಲಿನ ಕೊಳಕು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದವರು. ಮಡಿಮೈಲಿಗೆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು

ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತ "ಮಲಮೂತ್ರಗಳ ತುಂಬಿ ಹೊಲಸಾದ ಈ ದೇಹ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಸೂತಕದ ಮಧ್ಯೆ ನಿಂತಿರುವಾಗ ಕಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರೆ ಮೈಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆಯೇ? ಚರ್ಮದ ತೊಳೆದರೆ ಧರ್ಮವೂ ಹೋಗೋದೆ? ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರೆ ಮಡಿಯಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಕೋ ಜ್ಞಾನ ತೀರ್ಥದಲಿ । ನಾನು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು."[19] ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪರಾಕಾಷ್ಟತೆ ತೀವೃತಮವಾದದ್ದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನೀತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ ದೈವೋಪಾಸನೆಗೆ ಭಕ್ತಿಯೇ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಸಾರಿದವರು. ಅವರ 'ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತೆ' ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವೈರುಧ್ಯವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಕೈಗನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ. ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವ, ತತ್ತ್ವದರ್ಶನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ, ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಬಂಧದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕನಕದಾಸರ ಮನಸ್ಸು ಸದಾ ತುಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಉದಾ: ಕನಕದಾಸರ ಭಕ್ತಿಸಾಧನೆಗಾಗಿ:

"ತೊರೆದು ಜೀವಿಸಬಹುದೆ ಹರಿ ನಿನ್ನ ಚರಣಗಳ।
ಮರೆಯ ಮಾತೇಕಿನ್ನು ಅರಿತು ಪೇಳುವೆನು
ತಾಯಿ-ತಂದೆಯ ಬಿಟ್ಟು ತಪವ ಮಾಡಲುಬಹುದು।
ದಾಯಾದಿ ಬಂಧುಗಳ ಬಿಡಲುಬಹುದು॥
ರಾಯ ತಾ ಮುನಿದರೆ ರಾಜ್ಯವನು ಬಿಡಬಹುದು।
ಕಾಯಜನ ಪಿತ ನಿನ್ನ ಅಡಿಯ ಬಿಡಲಾಗದು ॥ 1 ॥
--------------------------------" [20]

ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯ. ಹೀಗೆ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತನಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಪಾರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ದಾಸಕೂಟ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಾಸರು, ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು, ಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟದಾಸರು ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವನ್ನು ಪ್ರವಾಹೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು. ತತ್ತ್ವಮತ ಪ್ರಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಹಿತ ಇವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ:

ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ. ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬ ಅರಿವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಮನಿಗಿರಬೇಕು. ಅರುಣೋದಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎತ್ತರವಾದ ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು 'ಮೌಜನ್' ಕೊಡುವ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಕರೆ ಹೀಗಿರುವುದು:

"ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ
ದೇವರು ದೊಡ್ಡವನು
ದೇವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೇ ಪ್ರವಾದಿ ಮುಹಮ್ಮದ್
ಆ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ ಬನ್ನಿ
ನಿದ್ದೆಗಿಂತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೇ ಲೇಸು" [21]

ಭಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಕುರಾನ್ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಾನ ನಿರಂತರ ಸ್ಮರಣೆ, 'ಜಿಕ್ರ್' ಅಥವಾ 'ಸ್ಮರಣೆ' ಎಂಬ ಪದ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಭು 'ಅಲ್ಲಾಹ' ಅಗೋಚರನಾದ ಅಲ್ಲಾಹನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ನಂಬಿಕೆ ಇಡಬೇಕು. ಪರಮ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಲ್ಲಾಹನಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೆರನಾದ ಭಯವಾಗಲೀ, ಚಿಂತೆಯಾಗಲೀ, ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಾದವನು 'ಅಲ್ಲಾಹ'ನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಇತರರಿಗೆ ಉಪಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು. ಇದು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವ. ನ್ಯಾಯಶೀಲತೆ, ಸಮಾನತೆ, ಭ್ರಾತೃತ್ವ ಇವು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಮೌಲ್ಯಾಧಾರಿತ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು. ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ:

'ಲಾ ಇಲಾಹ ಇಲ್ಲಲ್ಲಾಹು, ಮುಹಮ್ಮದುರ್‌ರಸೂಲುಲಾ' ಅಲ್ಲಾಹನ ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬ ದೇವರಿಲ್ಲ. ಹಜರತ್ ಮುಹಮ್ಮದರು ಅಲ್ಲಾಹನ ರಸೂಲರು ಅಥವಾ ಸಂದೇಶವಾಹಕರು. ಅಲ್ಲಾಹನು ಏಕಮಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ. ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಒಡೆಯನು ಆತನು. ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳು ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿವೆ. ಸುಖ ದುಃಖಗಳ ನಿರ್ಣಾಯಕನೂ ಆತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಾಹನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಾಹನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು ಮಾನವನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಮಾನವನು ಅಲ್ಲಾಹನ ಗುಲಾಮನೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. 'ಲಾ ಇಲಾಹ ಇಲ್ಲಲ್ಲಾಹು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಮಾನವನು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಾಗದು. ಮಾನವನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ

ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಹನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಮಾನವನು ಅಲ್ಲಾಹನಿಂದ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವನು. ಅಂತೆಯೇ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ರಸೂಲರ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಅವರ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಅಧರ್ಮವಾಗುವುದು. 'ಅಲ್ಲಾಹ'ನ ಹಾಗೂ 'ರಸೂಲ'ರ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು 'ಕಾಫಿರ್'ನೆಂದೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು."[22]

ಭಗವಂತನ ನಿರಂತರ ಸ್ಮರಣೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. 'ಅಲ್ಲಾನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ದೇವರಿಲ್ಲ. ಮಹಮ್ಮದನೇ ಅಲ್ಲಾನ ದೂತ' ಎನ್ನುವ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಖುರ್‌ಆನ್ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮೀಯರು ದಿನ ಐದು ಬಾರಿ 'ನಮಾಜು' ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ರಂಜಾನ್ ತಿಂಗಳು ಸೂರ್ಯೋದಯದಿಂದ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದವರೆಗೆ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಆದಾಯದ 40ನೇ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಹಜ್ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಆಚರಣೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಖುರ್‌ಆನ್ ಪಾರಾಯಣದ ಮಹತ್ವ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ–ಪವಿತ್ರ ಖುರ್‌ಆನ್ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವುದು ಇಸ್ಲಾಮಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮವಾಗಿ ಹಲವಾರು ಹದೀಸ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಮಹತ್ವಗಳು ವರದಿಯಾಗಿವೆ.

ಬರಾಲ್ ಬಿನ್ ಆಝಿಬ್ (ರ) ರವರಿಂದ ವರದಿ–ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ "ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿ ಖುರ್‌ಆನ್ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೋಡದಂತಹ ಒಂದು ವಸ್ತುವು ಅವರನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಅವರ ಸನಿಹಕ್ಕೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರ ಕುದುರೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಚಕಿತರಾದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮರುದಿನ ಪ್ರವಾದಿರವರ ಬಳಿ ಬಂದು ನಡೆದ ಘಟನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. ಆಗ ಪ್ರವಾದಿರವರು ಹೇಳಿದರು. ಅದು ಖುರ್‌ಆನ್ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವ ವೇಳೆ ಅವತರಿಸುವ ಸಕೀನತ್ (ವಿಶೇಷ ಶಾಂತಿ) ಆಗಿದೆ."[23]

'ಸಕೀನತ್' ಕುರಿತು ಹಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದರೂ ಹೃದಯ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ 'ರಹ್ಮತ್' ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಖುರ್‌ಆನ್‌ನನ್ನು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ನಿಷ್ಠೆಯ ಸಾಧನೆಯೇ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ.

ಸೂಫಿ ಮತ:

ಸೂಫಿ ಪಂಥವು ಇಸ್ಲಾಮ್ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯವಾದ ತಿರುಳೆಂದೂ, ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಅನುಭಾವಿ ಚಳುವಳಿಯೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಸೂಫಿ ಮತದ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿ ಅಪಾರ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು.

ಸೂಫಿ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು 'ತಸವ್ವುಫ್' ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ತಸವ್ವುಫ್ ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. "ಈ ಸೂಫೀ ಶಬ್ದ ಹಜರತ್ ಮಹಮ್ಮದರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷದ ತರುವಾಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೂಫೀ ಮತದ ಪರ್ಯಾಯವಾಚೀ ಅರಬ್ಬೀ ಶಬ್ದ ತಸವ್ವುಫ್ 392ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಸಿಯ್ತದ್‌ನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಸೂಫೀ ಶಬ್ದದ ಮೊದಲ ಪ್ರಯೋಗ ಅರಬ್ಬೀ ಲೇಖಕ ಜಾಯಿದ್ (869)ನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಅರೇಬಿಯಾದ 'ಸಫ್' ಜನಾಂಗಕ್ಕೂ 'ಸೂಫೀ' ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ನಂಟನ್ನು ಗಂಟು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರ ಪ್ರಕಾರ ಮದೀನಾದಲ್ಲಿ ಮಸೀದಿಯೆದುರಿಗೆ ಒಂದು ಜಗುಲಿ 'ಸುಫ್ಫಾ' ಇತ್ತು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಫಕೀರರೇ ಸೂಫೀಗಳು. ಇನ್ನೊಂದು ಮತದ ಪ್ರಕಾರ ಸೂಫಾ ಎಂದರೆ 'ಪಂಕ್ತಿ' ಸಾಲು ಎಂದರ್ಥ. ಅದರಂತೆ ನಿರ್ಣಯದ ದಿನ (Day of Judgement) ತಮ್ಮ ಸದಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಸದ್‌ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಾಗಿ ಇತರರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಒಂದು ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಗ್ರ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕವರೇ ಸೂಫೀಗಳು. ನಾಲ್ಕನೇ ಮತದ ಪ್ರಕಾರ 'ಸೂಫೀ' ಶಬ್ದ 'ಸಾಫ್' (ಚೊಕ್ಕಟ, ಶುದ್ಧ) ಶಬ್ದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಪವಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಶುಭ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇವರು ಸೂಫಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಐದನೆಯ ಮತದ ಪ್ರಕಾರ ಸೂಫೀ ಶಬ್ದ 'ಸೋಫಿಯಾ' 'ಸೋಪೋ' (ಜ್ಞಾನ) ಶಬ್ದದ ರೂಪಾಂತರ. ಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿಯೇ ಇವರನ್ನು ಸೂಫೀ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಜನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ 'ಸೂಫೀ' ಶಬ್ದ 'ಸೂಫ್' ಎಂದರೆ 'ಉಣ್ಣೆ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಸೂಫಿ ಸಾಧಕರು ಉಣ್ಣೆಯ ಟೋಪಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕಂಬಳಿ ತೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸೂಫೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು."[24]

ಮೌಲಾನಾ ಜಲಾಲುದ್ದೀನ್ ರೂಮಿ ಹೇಳುವಂತೆ: "ಸೂಫಿ ಎಂದರೆ ದ್ರಾಕ್ಷಾರಸವನ್ನು ಕುಡಿಯದೆ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿರುವವನಾಗಿ, ಊಟ ಮಾಡದೆ ತೃಪ್ತನಾಗಿ, ತಳಮಳಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಉಪವಾಸವಿದ್ದು, ನಿದ್ದೆಯಿಲ್ಲದೆ, ವಿನಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೊದ್ದ ಒಬ್ಬ ರಾಜ; ಅವಶೇಷಗಳಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಖಜಾನೆ, ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಭೂಮಿಯಲಿಲ್ಲ, ಬೆಂಕಿಯವನೂ ಅಲ್ಲ, ನೀರಿನವನೂ ಅಲ್ಲ, ಅವನು ದಡವಿಲ್ಲದ ಸಮುದ್ರ. ಅವನಿಗೆ ನೂರು ಚಂದ್ರರು, ನೂರು ಆಕಾಶಗಳು, ನೂರು ಸೂರ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು – ಒಂದು ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸನಲ್ಲ."[25]

ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧೀಕರಣದೊಂದಿಗೆ ಧ್ಯಾನ, ಭಗವಂತನ ಸಾಮೀಪ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ಭೀತಿ, ಆಸೆ, ಪ್ರಶಾಂತಿ, ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ ಇವುಗಳು ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ.

ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಸೂಫಿ ಪಂಥವು ಒಂಭತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಫಕೀರ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಕಟಪಾಡಿಯವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.[26]

1. ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಮತ್ತು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಲ್ಲಿದೆ.
2. ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷವಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಂದಲೇ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಹೊರತಲ್ಲ.
3. ಧರ್ಮಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಾದರೂ, ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಸೂಫಿ ಪಂಥ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಧರ್ಮದ ಸಹಜ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ.
4. ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೂ ಇಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ, ದೇವರು ಇವೆರಡರ ಕರ್ತೃ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಕೂಡ ಐಕ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.
5. ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಜೋಡಿಸುವವನು ದೇವರು, ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ.
6. ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಆತ್ಮವು ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮವು ಒಂದು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮರಣಾನಂತರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸೂಫಿಗೆ ಮರಣವೆಂದರೆ ದೇವರೊಂದಿಗೆ ಮಿಲನದ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ.
7. ಹೀಗೆ ಬಂಧನದಿಂದ ಹೊರಗಾಗದೇ ತಮ್ಮ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಲಾಗದೆ ಕಲುಷಿತಗೊಂಡ ಆತ್ಮವು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಕೂಡಲೆ ಶುದ್ಧೀಕರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದೇವರೊಂದಿಗೆ ಮರು ಮಿಲನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆ.

8. ದೇವರ ದಯೆ (ಫಜ಼್ ಉಲ್ಲಾಹ್) ಇಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಈ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಮಿಲನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಆದರೂ ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ನಿರಂತರ ಸಾಧನೆಯಿಂದ, ದೇವರನ್ನು ಸಂಪ್ರೀತಿಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದು ಸೂಫಿಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.
9. ಸೂಫಿಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಬದುಕಿರುವಾಗ, ಕಠಿಣ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತುಬದ್ಧವಾದ ದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು 'ವಹ್‌ದಾನಿಯಾ' ಅಥವಾ ದೇವರ ಜೊತೆಗೆ ಐಕ್ಯವಾಗುವುದು ದೇವರ ನಾಮದ ಜಪದ (ಜ಼ಿಕ್ರ್) ಜೊತೆಗೆ ಬದುಕಿನ ಪಯಣದ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ತರೀಖಾ) ಸಾಗುತ್ತಾ ದೇವರಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗುವುದು.

ಸೂಫೀ ಮತವು ನಿಯಮ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ನೈತಿಕ ಸ್ಥಿತಿ, ಎಂದರೆ ಅದೊಂದು ನಿಯಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕಲಿತು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅದು ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆ (ಸ್ವಭಾವ). ತನ್ನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ನೈತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಔದಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮ ನಿಗ್ರಹವೇ ಸೂಫೀ ಮತವೆನ್ನಬಹುದು.

'ಸಕ್ಕರೆಯ ಸಂತ', ಪಂಜಾಬಿ ಕವಿ ಬಾಬಾ ಷೇಖ ಫರೀದ್ ತನ್ನ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

"ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಲಿ ದೇವರಿಗೆ, ನಿಮ್ಮ ಬದುಕು ಓ ಪ್ರಿಯರೇ,
ಷೇಖ್ ಫರೀದನ ಮಾತಿದು
ಈ ದೇಹ ಮಣ್ಣು, ಗೋರಿಯೇ ಅದರ ಮನೆ
ದೇವರ ದರ್ಶನ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ
-------------------------"[27]

ಗುರು ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೂಫಿ ಮತ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸೂಫಿ ಸಂತರಲ್ಲಿ ಮತ ಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶಾಹ್ ಲತೀಫ್ ಎನ್ನುವ ಸಂತ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ –

"ಗುರು ಮತ್ತು ಗೋವಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ನನ್ನೆದುರು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ; ಯಾರ ಪಾದಕ್ಕೆ ನಮಿಸಲಿ? ಗೋವಿಂದನ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಗುರುವಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧನಿರುವೆ."[28]

ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು ಗುರು ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಹರಿಕಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೈವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಫಿಗಳು ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ, ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸು, ಸರಳ ಜೀವನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ:

ನೋವಿನಲ್ಲೂ ಸುಖವನ್ನು ಕಾಣುವ ಏಸುವಿನ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ಮೂಲಸಾರವಾಗಿದೆ.

ಏಸು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ – "ದೇವರ ರಾಜ್ಯ ಅಲ್ಲಿದೆ ಇಲ್ಲಿದೆ ಎಂದರೆ ನಂಬಬೇಡಿ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮೊಳಗೇ ಇದೆ. ದೇವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಣವಂತರು, ಅಹಂಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಇಲ್ಲ. ದೀನ ದಲಿತರಿಗೆ, ದರಿದ್ರರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ. ದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ದೇವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಬದುಕೇ ತಿಳಿಯದು. ಅವರ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಕನಿಕರ. ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ದೇವರ ರಾಜ್ಯದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬೀರಿರಿ. ನೀವು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದು ತೋರಿಸಿ. ಹಾವಿನ ಹಾಗೆ ವಿವೇಕಿಗಳಾಗಿ, ಪಾರಿವಾಳಗಳ ಹಾಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗಿ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಏನನ್ನೂ ಒಯ್ಯಬೇಡಿ. ಚೀಲ, ರೊಟ್ಟಿ, ಬಟ್ಟೆ, ದುಡ್ಡು ಯಾವುದೂ ಬೇಡ. ಮೈಮೇಲೆ ಬಟ್ಟೆ, ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆರ ಇಷ್ಟು ಸಾಕು. ಜನರಲ್ಲಿ ಭೇದ ಮಾಡಬೇಡಿ. ಸಿಕ್ಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಿ."[29]

ಏಸುವಿನ ಸಂದೇಶವು ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಸಂಚಲನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಸಂತರ ಶ್ರೇಣಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್, ಜಾನ್ ಪಾಲ್, ಕ್ಲೆಮೆಂಟ್, ವೇಸಿಲ್, ಅಗಸ್ಟಿನ್, ಥಾಮಸ್, ಏಕಾರ್ಟ್, ಚಾವುಲರ್, ಸುಸೋ, ತೆರೆಸಾ, ಅಂತೋನಿ, ಇಗ್ನೇಷಿಯಸ್, ಜೇವಿಯರ್ ಮುಖ್ಯರು. ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ, ರೋಗಿಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ನೊಂದವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಏಸುವಿನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರಿದರು.

ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸ್ಪೇನಿನ ಸಂತ ಅರುಳ್ವರ್ ಎಂಬಾತ ತನ್ನ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ– "ಜಾತಿ ಭೇದ, ಲಿಂಗಭೇದ, ಭಾಷಾಭೇದ, ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದ ಭೇದ, ಪಂಡಿತ–ಪಾಮರರಲ್ಲಿ ಭೇದ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಅನುಭಾವದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವೆಲ್ಲ ದೇವರ ಮಕ್ಕಳು. ಸಹೋದರ ಭಾವದಿಂದ ಜೀವಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮ"[30] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಿಷ್ಠೆಯ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯ. ಮನಸ್ಸು ಮಲೀನವಾದರೆ, ಬದುಕಿನ ಸಾಧನೆ ಎನ್ನುವುದು ಶೂನ್ಯ. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವವೇ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಹೃದಯವನ್ನು ಧಾರೆ ಎರೆದು ನಿನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಸು ಎಂಬ ಯೇಸುವಿನ ಕರೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಹಿಂದಿರುವ ಅನುಭಾವ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಬದುಕಿಗೆ ಊರುಗೋಲಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ ಧರ್ಮಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಾರ್ಶನಿಕರು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

4.1.2 ಅನುಭಾವ:

ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ನೆಲೆಗಳ ಹುಡುಕಾಟ ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಅನುಭಾವದ ಸ್ವರೂಪಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನುಭಾವವು ಸಾಧಕರ ಸ್ಪರ್ಶಮಣಿ ಇದ್ದಂತೆ. ಸಿದ್ಧಿ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಅರಿವಿಗೆ ಆಗುವ ಅದ್ಭುತ ಆಘಾತ. ಸಾಂಸ್ಥಿಕತೆಯ ಅರಮನೆ. ಮಠಗಳ ಹಂಗಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವ ಅರಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಅನುಭಾವಿಗಳು ಸೂಫಿಗಳು, ಸಂತರು, ಶರಣರು, ದಾಸರು, ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಂಡಾಯಗಾರರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಅನುಭಾವಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿವಾದಿಗಳಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರದ 'ಕಾರಣಗುರು'ವಿನಿಂದಾಗಿ ಲೌಕಿಕತೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಗುರುವನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ಅಂಡಲೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮಗುರು ಅಥವಾ ಇಷ್ಟ ದೈವದ ಶಕ್ತಿಪಾತವಾಗುವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಗುರು ಅಥವಾ ಇಷ್ಟದೈವವೇ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವಾಗಿರುವ ದರ್ಶನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ 'ವಿಶ್ವವೇ

ತಾನು' ಎಂಬ ಅನುಭೂತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅನುಭಾವಿಗಳೆಲ್ಲ ಲೋಕಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಾರೆ.

"ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಹಂಗಿಲ್ಲ. ಅದು ತಾರ್ಕಿಕವಲ್ಲ. ಅದು ಒಮ್ಮೆ ಜ್ಞಾನ, ಒಮ್ಮೆ ಭಕ್ತಿ, ಒಮ್ಮೆ ವಿರಕ್ತಿ, ಒಮ್ಮೆ ಹಠ, ಒಮ್ಮೆ ದೈನ್ಯ, ಒಮ್ಮೆ ಮೌನ, ಒಮ್ಮೆ ಮಾತು, ಒಮ್ಮೆ ಮಹಾಶಾಂತಿ, ಒಮ್ಮೆ ವೀರಕ್ರೋಧದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತ ಯಾವ ಹಿಡಿತಕ್ಕೂ ಹೊಡೆತಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕದೆ ಸಾಗುವ ನಿಗೂಢ ನಡೆ ನುಡಿ".[31]

ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನೇ ಅನುಭಾವದ ಮೊದಲ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ನಿರೀಶ್ವರವಾದಿ ಅನುಭಾವಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ಸಾಂಖ್ಯ ಹಾಗೂ ಯೋಗ ದರ್ಶನಗಳ ಅನುಭಾವ ನೆಲೆ ಈ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಅನುಭವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ದುಃಖ ನೋವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಬುದ್ಧನ ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯ ಸತ್ಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ:

1. ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ದುಃಖಮಯ; 2. ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರುತ್ತದೆ; 3. ದುಃಖವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ; 4. ದುಃಖ ನಿರ್ಮೂಲನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧ ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ:

"ಓ ಭಿಕ್ಷುಗಳೇ, ದುಃಖದ ಆರ್ಯ ಸತ್ಯವು ಈ ರೀತಿಯಿದೆ; ಹುಟ್ಟುವುದು ದುಃಖ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ದುಃಖ, ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ದುಃಖ, ಮರಣವು ದುಃಖ, ಪ್ರಿಯವಲ್ಲದುದರೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯವಾಗುವುದು ದುಃಖ ಪ್ರಿಯವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳ್ಳುವುದು ದುಃಖ, ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ವಸ್ತು ಸಿಗದಿರುವುದು ದುಃಖ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, (ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ) ಐದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ದುಃಖ.

ಓ ಭಿಕ್ಷುಗಳೇ, ದುಃಖದ ಮೂಲವನ್ನು ಕುರಿತ ಆರ್ಯ ಸತ್ಯ ಈ ರೀತಿಯಿದೆ; (ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗೆಗೆ) ತೃಷೆಯು ದುಃಖದ ಮೂಲ. ಅದು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಂಬತ್ತುತ್ತದೆ. ಅದು ಕಾಮ ಮತ್ತು ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಜನ್ಮದಿಂದ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಖ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ತೃಷೆ ಅಧಿಕಾರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳು ಅಲ್ಲೋ ಇಲ್ಲೋ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಪೂರೈಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಓ ಭಿಕ್ಷುಗಳೇ, ದುಃಖದ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯ ಆರ್ಯ ಸತ್ಯ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ; ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ತೃಷೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುವುದು, ಅದನ್ನು ಹೋಗಗೊಡುವುದು, ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳುವುದು, ಅದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದಿರುವುದು.

ಓ ಭಿಕ್ಷುಗಳೇ, ಇದು ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತ ಆರ್ಯ ಸತ್ಯ; ಅದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಎಂಟು ಅಂಶಗಳ ಮಾರ್ಗ – ಎಂದರೆ ಸರಿಯಾದ ನಂಬಿಕೆ, ಸರಿಯಾದ ನಿರ್ಧಾರ, ಸರಿಯಾದ ಮಾತು, ಸರಿಯಾದ ಕರ್ಮ, ಸರಿಯಾದ ಜೀವನ, ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸರಿಯಾದ ವಿಚಾರ, ಸರಿಯಾದ ಸ್ವಚಿತ್ತ ಏಕಾಗ್ರತೆ".[32]

ಇಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಮನೋನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಲೌಕಿಕದ ಬದುಕನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧ ದರ್ಶನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯೇ ಅನುಭಾವವಾಗಿದೆ.

ಜೈನ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಚರಾಚರಗಳಲ್ಲೂ ಆತ್ಮವಿದೆ. ಈ ಆತ್ಮವು ಕರ್ಮದಿಂದ ಕಲುಷಿತಗೊಂಡು ದುರ್ಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಜೈನ ದರ್ಶನ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

"ಆತ್ಮ ಕಲುಷಿತಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುವು ಆತ್ಮದ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು 'ಆಸ್ರವ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವು ಮನೋವಿಕಾರವನ್ನು, ಭಾವೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು 'ಕಷಾಯ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಷಾಯವು ಒಂದು ಜಿಗಟು ವಸ್ತುವಿನಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ, ಆತ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುವು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ತರದ ರಾಸಾಯನಿಕ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕರ್ಮ ವಸ್ತುವಿನ ಬಂಧ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಬಂಧ ಹೊಂದುವ (ಸಂಯೋಜನೆಗೊಳ್ಳುವ) ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುವು ಎಂಟು ವಿಧಗಳ ಕರ್ಮಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿ 'ಕಾರ್ಮಣ ಶರೀರ' ಎಂಬ ಒಂದು ತರದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಆತ್ಮದ ಎಲ್ಲ ಸಂಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆತ್ಮಗಳ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗತಿಯನ್ನು

ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ನಂತರ, ಅದು ಆತ್ಮದಿಂದ ಹೊರತಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ವಿಸರ್ಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು 'ನಿರ್ಜಣ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಅಡೆತಡೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಕರ್ಮ ವಸ್ತುವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆತ್ಮದಿಂದ ವಿಸರ್ಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಹಾಗೆ ಕರ್ಮ ವಸ್ತುವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಲ್ಪಡುವ ತನಕ ಅದರ ಭಾರದಿಂದಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಒತ್ತಿ ಇಡಲಾಗಿದ್ದ ಆತ್ಮವು ಕೊನೆಗೆ ಕರ್ಮವಸ್ತುವೆಲ್ಲ ವಿಸರ್ಜನೆ ಹೊಂದಿದಾಗ ನೇರವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ವಿಶಾಲ ವಿಶ್ವದ ತುತ್ತ ತುದಿಗೆ ತಲುಪಿ ವಿಮೋಚನೆ ಹೊಂದಿರುವ ಆತ್ಮಗಳು ನೆಲೆಸುವ ಪರನ್ನೋನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ."[33]

ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಇರುವಿಕೆಯು ಕರ್ಮದಿಂದ ಆಧರಿಸಿದ್ದು, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ದೋಷ ರಹಿತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತುಡಿದು ಹೊಸ ಕರ್ಮ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅನುಭಾವದ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ.

ಸಾಂಖ್ಯದರ್ಶನ ತನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಬದಲಾಗುತ್ತ, ನಾಶವಾಗುತ್ತ ತನ್ನ ಅನಿತ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ, ಪುರುಷನು ಇದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಪುರುಷನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ದೇವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಜೀವಾತ್ಮನ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ, ಯಾವುದು ಅಶಾಶ್ವತವೋ ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ತನ್ನಲ್ಲೇ ಇರುವ ಸತ್ವಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನನ್ನು ಪುನಃ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಝಹನೆರ ಆರ್.ಸಿ. (Zahneer R.C.) ಎನ್ನುವ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ಸಾಂಖ್ಯರ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ– "ಸಾಂಖ್ಯದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಯಾವುದರೊಡನೆಯೂ ಒಂದಾಗುವ ಸಮಸ್ಯೆ ಇಲ್ಲ. ಯಾವುದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವೋ, ಕ್ಷಣಿಕವೋ ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಕ್ರಿಯೆ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಹಾಗೂ ಶಾಶ್ವತ ಇವೆರಡೂ ಕ್ರಮಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಡಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ"[34] ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವವು ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳಿಗೆ ಸಿಗುವಂಥದಲ್ಲ ಆದುದರಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಲೌಕಿಕದಿಂದ ಗುಣಾತೀತವಾದ ಸತ್ಯದೊಡನೆ ಎರಡಿಲ್ಲದಂತೆ ಒಂದಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಅನುಭಾವ. ಈ ಅನುಭಾವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಚನ, ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸೂಫಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಗೈದ ಶರಣ ಚಳುವಳಿ (ವಚನ), ಲೌಕಿಕದಿಂದ ಅಲೌಕಿಕದತ್ತ ಕ್ರಮಿಸುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ರುಚಿಯನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿತು. ಭಕ್ತ-ಭವಿಯ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿತು. ಶರಣರ ವಚನಗಳು ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವದ ತೀವ್ರತಮವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡಿದವು. "ವಚನಗಳೆಂದರೆ ನಡುಗನ್ನಡ ಶೈಲಿಯ ಅನುಭಾವ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಸುರಿದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗೀತೆಗಳು"[35] (ಮುಗಳಿ ರಂ.ಶ್ರೀ)

ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಹುಡುಕಾಟ, ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿನ ತೊಳಲಾಟ, ಭಕ್ತಿಯ ನಿವೇದನೆ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ವಚನದಲ್ಲಿನ ಅನುಭಾವ ಸ್ವರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಉದಾ: ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನ:

"ಮರದೊಳಗೆ ಮಂದಾಗ್ನಿಯ ಉರಿಯದಂತಿರಿಸಿದೆ.
ನೊರೆವಾಲೊಳಗೆ, ತುಪ್ಪದ ಕಂಪಿಲ್ಲದಂತಿರಿಸಿದೆ;
ಶರೀರದೊಳಗೆ ಆತ್ಮನ ಆರು ಕಾಣದಂತಿರಿಸಿದೆ
ನಾನು ಬೆರೆಸಿದ ಭೇದಕ್ಕೆ ಬೆರೆಗಾದೆನಯ್ಯ ರಾಮನಾಥ
...."[36]

ಜೀವಾತ್ಮನೇ-ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುದೇವನ ವಚನವು ಅನುಭಾವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ:

"ಕೆಂಡದ ಗಿರಿಯ ಮೇಲೊಂದು ಅರಗಿನ ಕಂಭವಿದ್ದಿತ್ತು ನೋಡಾ
ಅರಗಿನ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹಂಸೆಯಿದ್ದಿತ್ತು
ಕಂಭ ಬೆಂದಿತ್ತು ಹಂಸೆ ಹಾರಿತ್ತ ಗುಹೇಶ್ವರ"[37]

ಜೀವನದ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿ, ಕ್ಷಣಿಕದ ಬದುಕನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಮ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಉದಾ:

"ಎನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಅತ್ತಿಯ ಹಣ್ಣು ನೋಡಯ್ಯಾ
ವಿಚಾರಿಸಿದೊಡೇನೂ ಹುರುಳಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ
ಪ್ರಪಂಚಿನ ಡಂಬಿನಲ್ಲಿ ಎನ್ನನೊಂದು ರೂಹು ಮಾಡಿ
ನೀವಿರಿಸಿದಿರಿ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ
ವಿಷಯವೆಂಬ ಹಸುರನೆನ್ನ ಮುಂದೆ ತಂದು ಪಸರಿಸಿದೆಯಯ್ಯಾ
ಪಶುವೇನ ಬಲ್ಲುದು? ಹಸುರೆಂದೆಳಸುವುದು
ವಿಷಯ ರಹಿತನ ಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿ ರಸವರಣಿಯೆ ಮೇಯಿಸಿ
ಸುಬುದ್ಧಿಯೆಂಬುದಕವನೆರೆದು
ನೋಡಿ ಸಲಹಯ್ಯ, ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ"[38]

ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಬಸವಣ್ಣನಂತೆ ಡೋಹರಕಕ್ಕಯ್ಯನೂ ಮಹಾನುಭಾವಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಉದಾ:

"ನೆನೆಯಲರಿಯೆ, ನಿರ್ಧರಿಸಲರಿಯೆ, ಮನವಿಲ್ಲಾಗಿ
ಭಾವಿಸಲರಿಯೆ, ಬೆರಸಲರಿಯೆ, ಭಾವ ನಿರ್ಭಾವವಾಯಿತ್ತಾಗಿ
ಜ್ಞಾತೃ, ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞೇಯವೆಲ್ಲವನು ಮೀರಿ
ಅಭಿನವ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯನಲ್ಲಿ ಪರಮ ಸುಖಿಯಾದೆನು"[39]

ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಅನುಭಾವದ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಿ ವಿಪುಲ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಲಿಂಗಮ್ಮ, ಅಕ್ಕ ನಾಗಮ್ಮ, ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ... ಹೀಗೆ ಅನುಭಾವಿಗಳ ದಂಡೇ ಕಾಣ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅನುಭಾವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ ಮಹಾ ಮಹಿಳೆಯೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ. ಲೌಕಿಕದ ಎಲ್ಲಾ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಅಲೌಕಿಕತೆಯತ್ತ ಮುಖ ಮಾಡಿದವಳು. ದೇವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಾಧಕನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಬಹುದೆಂಬ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕ ತನ್ನ ಅನುಭಾವದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಅರುಹಿರುವಳು. ಉದಾ:

"ಉಳ್ಳುದೊಂದು ತನು, ಉಳ್ಳುದೊಂದು ಮನ
ನಾನಿನ್ನಾವ ಮನದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವ ಮಾಡುವೆನಯ್ಯಾ?
ಸಂಸಾರವನಾವ ಮನದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀಯವಾಹೆನಯ್ಯಾ?
ಅಕಟಕಟಾ ಕೆಟ್ಟೆ ಕೆಟ್ಟೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕಲ್ಲಾ, ಪಾರಮಾರ್ಥಕ್ಕಲ್ಲಾ
ಎರಡಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟ ಕರುವಿನಂತೆ,
ಬಿಲ್ವ ಬೆಳವಲಕಾಯನೊಂದಾಗಿ ಹಿಡಿಯಬಹುದೆ?
ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ?"[40]

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಇಡೀ ಜೀವನದ ತುಂಬ ಈ ಎರಡು ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿ, ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ ಎದುರಾದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಪುಟವಿಟ್ಟ ಚಿನ್ನದಂತಾಗುತ್ತ, ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆಯೇ ಬಾನೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಚನಕಾರರಲ್ಲೂ ಅನುಭಾವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅನುಭಾವಿಗಳು ಈ ಕ್ಷಣಿಕವಾದ, ನಶ್ವರವಾದ, ಸಾವು, ಬದುಕುಗಳೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಈ ದೇಹ ಹಾಗೂ ಅದರೊಡಗೂಡಿದ ಎಲ್ಲ ಬಯಕೆ ಆಶೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ದೇಹದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಆತ್ಮ ಅವಿನಾಶಿಯಾದದ್ದು; ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ನಿಲುಕದಂಥದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದೇಹದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮದ ನಿಶ್ಚಿತ ಗುರಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಅನುಭಾವೀ ಆಶಯಗಳು ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಅನುಭಾವದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳೂ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿವೆ. ಹದಿನೈದು ಮತ್ತು ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ತುತ್ತ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಳಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು.

"ಶಿವಶರಣರ ತರುವಾಯದ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾತೃಗಳೆಂದರೆ ಹರಿದಾಸರು. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರು ವಚನ ಮಹಾನುಭಾವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಮಹಾನುಭಾವರು. ಹರಿದಾಸರು ಶ್ರೀ ಹರಿಯನ್ನು ಆರಾಧ್ಯದೈವತವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ತುತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜ ಬೋಧನಾ ಪರವಾದ ಕೀರ್ತನ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾ-ಭೋಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಶಿವಶರಣರಂತೆ,

ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ನೀತಿ ಬೋಧೆಗಳು ದಾಸವರೇಣ್ಯರೆಲ್ಲರ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಕನ್ನಡ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿದ್ದ ಪ್ರತಿಭೆ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಗಳು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಇವೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು 'ತವನಿಧಿ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳೆಂದೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ಯಯುಗದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ, ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಭಕ್ತರ ಗಾಢ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿ ಸೂಸಿದೆ. ದಿವ್ಯ ಮಧುರ ಧರ್ಮ ಸುಧೆ ತುಂಬಿದೆ. ದೈವ ಭಕ್ತರು ಹಲವಾರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೀರ್ತನಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ನಲಿದು ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವ ಹೃದಯ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಅವು ಅಂದಿನಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ವಚನ, ಕೀರ್ತನೆಗಳಂತೂ ಉಜ್ವಲ ಕಾವ್ಯಗುಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಈ ಸಂಗೀತ ಗುಣವೇ ಚಿರಂತನವಾಗಿಸಿದೆ."[41]

ದಾಸ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸ ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕದ ಡೊಂಕನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಲೇ ವಿಷಯ ಭೋಗದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾತ್ತವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ದಾಸರು ಬೋಧಿಸಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು.

ಬಹಿರಾಡಂಬರದಿಂದ ಅಂತರಂಗ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳದೆಂಬುದನ್ನು ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ –

"ದಾನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದೆ ಸ್ನಾನ ॥
ಜ್ಞಾನ ತತ್ತ್ವಂಗಳ ತಿಳಿವುದೆ ಸ್ನಾನ ॥
ಹೀನ ಪಾಶಂಗಳ ಹರಿವುದೆ ಸ್ನಾನ ॥
ಧ್ಯಾನದಿ ಮಾಧವನ ನೋಡುವುದೆ ಸ್ನಾನ ॥"[42]

ಸದಾಚಾರದ ನೈತಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧಿಗೊಂಡು ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದೆಂಬ ಆಶಯ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತನಲ್ಲಿರುವ ಭಾವ ಶುದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಅನುಭಾವದ ಮೂರ್ತ ರೂಪ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

"ಕೂಸನು ಕಂಡಿರಾ । ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲಾ । ಕೂಸನು ಕಂಡಿರಾ ॥ ಪ ॥
ಸಾಸಿರ ನಾಮದ ಶತಕೋಟಿ ತೇಜನ
ಸೂಸುವ ಸುಖಮಯ ಜ್ಞಾನದ ಕೂಸು ॥ ಅ.ಪ ॥
ಜ್ಞಾನ ಸಮುದ್ರದೊಳಾಡುವ ಕೂಸು ।
ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹೃದಯದಿ ಹೊಳೆಯುವ ಕೂಸು ॥
ದೀನ ದಾಸರಿಗೆ ಕಾಣುವ ಕೂಸು ।
----------------------------"[43]

ಪುರಂದರ ದಾಸರಂತೆ ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಯೂ, ಕೀರ್ತಕಾರರೂ ಆಗಿರುವ ಕನಕದಾಸರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದವರು. ಸ್ವಾರ್ಥ ರಹಿತವಾದ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಕರೆಕೊಟ್ಟವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ:

"ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ನಾಮದ ಬೀಜವನು, ನಾಲಿಗೆಯ
ಕೂರಿಗೆಯ ಮಾಡಿ ಬಿತ್ತಿರಯ್ಯ ॥ ಪ ॥
ಹೃದಯವ ಹೊಲವನು ಮಾಡಿ ತನುವ ನೇಗಿಲ ಮಾಡಿ
ತನ್ವಿರಾ ಎಂಬ ಎರಡೆತ್ತು ಮಾಡಿ ॥
ಜ್ಞಾನವೆಂಬೊ ಮಿಣಿಯ ಕಣ್ಣಿ ಹಗ್ಗವ ಮಾಡಿ ॥
ಮನವೆಂಬ ಧಾನ್ಯವ ನೋಡಿ ಬಿತ್ತಿರಯ್ಯ"[44] ॥ 1 ॥

ಸಂತ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ನಿಖರವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. "ಪಂಡಿತ ರಾಮಚಂದ್ರ ಶುಕ್ಲರ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ನಾವು ಅದ್ವೈತ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೋ ಅದೇ ಭಾವನಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯವಾದ ಇಲ್ಲವೆ ಅನುಭಾವ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ."[45] ಹಾಗೆಯೇ ಅನುಭಾವ ಕವಿತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಂಡರ್ ಹಿಲ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "The Poetry of mysticism might be defined on the one hand as a temperament reaction to the vision of reality on the other, as the form of prophency. As it is the special vocation of the mystical consciousness to mediate between two orders, going out in loving adoration towards God and coming home to tell the secrets of Etenity to other men; so the ortistic self expression of this consiouness has also double character. Its love poetry, but love poetry which is often written with a missionary intention."[46]

[ಅನುಭಾವದ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದು: ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ವಾಸ್ತವದ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವ ದಾರ್ಶನಿಕ ಸಂರಚನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಆನುಭಾವಿಕ ಸಂಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿದ್ದು, ಎರಡು ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಏಕಾಂತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯದ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತನ್ನ ಸಹಚರರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಬಗೆಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸ್ವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಈ ಅರಿವಿಗೆ ಕೂಡಾ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಿವೆ. ಇದು ಪ್ರೇಮಕಾವ್ಯ. ಅಂತೆಯೇ ಇದು ಪ್ರವಾದಿಯ ಆತ್ಮ ವೀಕ್ಷಣೆಯ ರಚನೆಯೂ ಹೌದು'.]

ಅನುಭಾವ ಎಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನ. 'ಸ್ವಾನುಭೂತಿ'ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನತನ ಇಲ್ಲವೆ ಆತ್ಮದ ಅನುಭವವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪರಮತತ್ವದ ಅನುಭೂತಿಯೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಅನುಭೂತಿಯೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಸಂತ ಕಬೀರನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವ ರೂಪ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಉದಾ:

"ಅವಿಗತ ಅಕಲ ದೇಖ್ಯಾ, ಕಹತಾ ಕಹ್ಯಾ ನ ಜಾಈ ।
ಸೈನ ಕರೈ ಮನಹೀ ಮನ ರಹಸೈ, ಗೂಂಗೈ ಜಾನಿ ಮಿಠಾಈ ।

****

ಆಪೇ ಮೇಂ ತಬ್ ಆಪಾ ನಿರಷ್ಯಾ, ಅಪನ ಪೈಂ ಆಪಾ ಸೂಝ್ಯಾ ।
ಆಪೈ ಕಹತ ಸುನತ ಪುನಿ ಅಪನಾ, ಅಪನ ಪೈಂ ಆಪಾ ಬೂಝ್ಯಾ ।" [47]

ಕಬೀರನಂತೆ ದಾದೂದಯಾಲ್ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1544) ಮಹಾಸಂತನಾಗಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತಾನೆ. ಜಾತಿ ಮತಗಳ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಪರಿಹಾರ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉದಾ: ದಾದೂ ತನ್ನ ಮತದ ಬಗೆಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

"ಅಪಾ ಮೇಟೈ ಹರಿಭಜೈ ತನಮನ ತಜೈ ವಿಕಾರ್ ।
ನಿರ್ವೈರೀ ಸಬು ಜೀವಸೌಂ ದಾದೂ ಯಹಮತ್ ಸಾರ್ ।" [48]

ಅಹಂಕಾರ ತೊರೆದು ಹರಿಯ ಭಜಿಸಿದೊಡೆ ಮನವಿಕಾರಗೊಳ್ಳದೇ ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ನಿರ್ವೈರದಿಂದ ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇದುವೇ ದಾದೂವಿನ ಮತಸಾರವಾಗಿದೆ. ಭೌತಿಕ ಸಿರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗದೆ, ಆತ್ಮ ಸಿರಿಯನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಸಂತ ದಾದೂ ಕೂಡ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಗಳು ದೊರಕುತ್ತಾರೆ. ಸಂತ ರಮಣಿಬಾವರಿ, ಸಂತ ಗರೀಬ್ ದಾಸ, ಹರಿದಾಸ ಧರನೀದಾಸ, ಗುರುನಾನಕ್, ಗುಲಾಲ್ ಸಾಹೇಬ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಸಂತರು ಲೌಕಿಕದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಅಲೌಕಿಕದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತವನ್ನೇ ಸವೆಸಿ ಬಂಧ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಸಂತರೂ ತಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲೇಬೇಕು. ಇಹದಿಂದಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಅಲೌಕಿಕತೆಯ ತುಡಿತ-ಮಿಡಿತದಿಂದ ರಸಾನೂಭೂತಿಯ ರಸಪಥವನ್ನೇರಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡದ ಸೂಫಿ ಕವಿಯಾದ ಸಾಲಗುಂದಿ ಗುರು ಖಾದರಿ ಪೀರಾನ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1822-1890 ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ) ಕಾವ್ಯವು ತನ್ನ ತಾನರಿವ ದರ್ಶನದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರಿತಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆ ಮೂಲಕ ದೈವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ತುಣುಕು ಹೀಗಿದೆ -

"ಸಾಲು ಸಾಲು ಗಿರಿಗಿರಿಗಳ ಮಧ್ಯದಿ ಸಾಲ ಗುಂದಿ ಬಂತ
ಬೆಣ್ಣೆಗಾನಂದ ಆಯಿತಂತ, ಅದು ತುಪ್ಪದ ಊರಂತ,
ಗುರುಪೀರನೆಂಬ ಗಡಗಿಯೂ ಮನೆಯೊಳು ಬೆಣ್ಣೆ ಬಂದು ನಿಂತ
ಪ್ರೇಮ ಬೆಂಕಿ ತಾಕಿದಾಕ್ಷಣ ಬೆಣ್ಣೆ ಕರಗಿತಂತ
ತುಪ್ಪದ ರೂಪ ಧರಿಸಿತಂತ
ನಿನ್ನೊಳು ನೀನು ಶೋಧ ಮಾಡಲು ನೀನೆ ನೀನೆ ಸಂತ
ನಿನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಏನಿಲ್ಲಂತ ಇದನು ನೀನು ತಿಳಿಬೇಕಂತ" [49]

ಬೆಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ತುಪ್ಪದ ರೂಪಕದ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ತಾನು ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮ ಶೋಧನೆಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಕಾರ್ಯ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ದರಗಾದೊಳಗೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದರಗಾ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸೂಫಿಗಳ ಒಲವು ಮಹತ್ತರವಾದುದು. ಗುಲಬರ್ಗಾದ ಬಂದೇನವಾಜನ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಜಾಲಿಹಾಳದ ಹುಸೇನಬಿ ಎಂಬ ಮಹಿಳೆ ಹೀಗೆ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ.

"ಕೆಂದಾಕಳು ತುಪ್ಪ ಕೆಂಘಗೆ ಕಾಸಿ
ಕಂದವ್ವನಗೂಡ ಖಳವೇನೋ । ಕಲಬುರಗಿ
ಯಪ್ಪಾ ಖಳುವ್ಯಾನ ದರುಗಾಕೆ
ಎಡಿಯನ್ನು ಇಡಕೊಂಡು ಬುರುಖಾನ ಒತಗೊಂಡು
ತುರುಕರೊಂಟಾರ ದರುಗಾಗ । ಕಲಬುರಗಿ
ಯಪ್ಪಾ ಖಾಜಾನ ದರಗಾಕ
ನಾಥ ಬಡವರ ಮಗಳ ಏನೇನ ಒಯ್ಯಬೇಕ
ಊದಿನಕಡ್ಡಿ ಹೂವಿನ್ಹಾರ । ಕಲಬುರಗಿ
ಯಪ್ಪಾ ಖಾಜಾನ ದರಗಾಕ" [50]

ಹೆಂಗಸರ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವಗಳಾಗಿ ಸೂಫಿ ಸಂತರು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಬಿತ್ತಿದ ಅನುಭಾವದ ಬೆಳೆ ಅಂತಹದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಣೆಗಳಿಗೆ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತುಮುಲವು ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿ, ವಿರಾಗಿಯಾಗಿ, ದೈವಭಕ್ತನಾಗಿ, ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವಾರು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅನುಭಾವದ ಫಲವನ್ನು ಜಾತಿ-ಮತ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಉಣ ಬಡಿಸಿದವರು ಷರೀಫರು:

ಉದಾ:

"ನನ್ನೊಳಗ ನಾ ತಿಳಕೊಂಡೆ
ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಗಂಡನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ ॥ ಪ ॥
ಆಜ್ಞಾಪ್ರಕಾರ ನಡಕೊಂಡೆ
ನಾ ಎಲ್ಲಾರ ಹಂಗೊಂದು ಹರಕೊಂಡೆ ॥ ಅ.ಪ ॥
ಆರು ಮಕ್ಕಳ ನಡುವಿಗಟ್ಟಿ
ಮೂರು ಮಕ್ಕಳ ಬಿಟ್ಟಗೊಟ್ಟೆ
ಇವನ ಮೇಲೆ ಮನವಿಟ್ಟೆ
ಎನ್ನ ಬದುಕು ಬಾಳೆವೆಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟಗೊಟ್ಟೆ ॥ 1 ॥
ಒಂದನಾಡಿದರೆ ಕಡಿಮೆಯೆಂದೆ
ಮತ್ತೆರಡನಾಡಿದರೆ ಹೆಚ್ಚೆಂದೆ
ಬೆಡಗ ಮಾತಿದು ನಿಜವೈತೆಂದೆ
ಇದ ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿತೆಂದೆ ॥ 2 ॥

ಶಿವ ಶಿವಾಯೆಂಬ ಹಾದಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡೆ
ಗುರೂಪದೇಶವ ಪಡಕೊಂಡೆ
ಈ ಭವಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ
ಗುರು ಗೋವಿಂದನ ಪಾದಾ ಹಿಡಕೊಂಡೆ"[51]

ಭವದ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲು ಶರೀಫ್‌ರು ಸದ್ ಗುರುವಿನ ಸಾನಿಧ್ಯವನ್ನು ಬಯಸಿದರು. ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಲೌಕಿಕದ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಅನುಭಾವಿಯಾದರು.

ಶರೀಫರ ಒಗಟಿನ ಮಾತು ಬದುಕಿನ ನಿಗೂಢತೆಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿನ 'ರಹಸ್ಯವಾದ' (ಅನುಭಾವ) ಅನುಭವದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಹ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಹುಡುಕಾಟವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಉದಾ:

"ಕೋಳಿಯೇ ನೀನು ಕೋಳಿಯೇ ಹೀಂಗ
ಹಾಳ ಮಾಡುದು ಕಂಡು ತಾಳಲಾರದು ಮನ ॥ ಪ ॥
ಅಚ್ಚಹಸರು ಕೆಂಪು ಪುಚ್ಚದ ಕೋಳಿ
ಅಚ್ಯುತ ಗೆಚ್ಚರ ಕೊಟ್ಟಂಥ ಕೋಳಿ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಕೋಳಿ
ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ರುದ್ರನ ಕಚ್ಚಿದ ಕೋಳಿ ॥ 1 ॥
ಬಲ್ಲಿದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ ಕೋಳಿ
ಎಲ್ಲಾರು ಕೊಯಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವ ಹಾಗೆ
ಕಲ್ಲಿನೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟಿ ಕೂಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ
ಮುಲ್ಲಾನ ಕೈಯೊಳು ಮೃತವಾದ ಕೋಳಿ ॥ 2 ॥
ತಿಪ್ಪಿ ಕೆದರಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಂಬು ಕೋಳಿ
ಒಪ್ಪುಳ್ಳ ಹುಂಜನ ಹಡೆದಂಥ ಕೋಳಿ
ಛಪ್ಪನ್ನಾರ ದೇಶಕೆ ಹೆಸರಾದ ಶಿಶುನಾಳ
ಮುಪ್ಪಿನ ಒಡೆಯನ ಮೋಹದ ಕೋಳಿ" [52] ॥ 3 ॥

ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯಾದ ಶರೀಫರು ವಾಸ್ತವದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರುಹುತ್ತಾರೆ. ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಅಷ್ಟೆ ಏಕೆ ಸಮಸ್ತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಭವದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯ ಅನುರಕ್ತತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನುಭಾವ ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗ ತಟ್ಟಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಅನುಭಾವಿ ಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "Think love, drink love, eat love, dream love. Then your life will be beautiful, glorious sublime ethereal. Live in the paradise of love. Soar in the crystalline air of love. Swim in the shoreless sea of love. Walk in the eternal rose garden of love. Perfume your nostrils with the sweet fragrance of the flowers of love. Familiarize your ears with the sweet entrancing melodies of love. Let your ideal be the bought of love. Aquire love and more love. Be a centre of love, a heaven of love."[53]

[ಪ್ರೇಮವನ್ನೇ ಯೋಚಿಸು, ಪ್ರೇಮವನ್ನೇ ಈಂಟು, ಪ್ರೇಮವನ್ನೇ ಭುಂಜಿಸು, ಪ್ರೇಮದ ಕನಸು ಕಾಣು, ಆಗಲೇ ನಿನ್ನ ಬದುಕು ಒಂದು ವರವಾಗುತ್ತದೆ, ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಭವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪಾವನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲಸು, ಪ್ರೇಮದ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡು, ಪ್ರೇಮದ ಅಪಾರ ಪಾರಾವಾರದಲ್ಲಿ ಈಜು. ಪ್ರೇಮದ ಗುಲಾಬಿ ತೋಟದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸು. ಪ್ರೇಮದ ಕುಸುಮ ಗಂಧ ಮೂಗಿಗೆ ಬಡಿಯಲಿ. ಹೃದಯವನ್ನು ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರೇಮ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಆಲಿಸು. ಪ್ರೇಮ ಜೀವನವನ್ನು ಬಾಳು. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪಡೆ. ಪ್ರೇಮದ ಕೇಂದ್ರವಾಗು, ಪ್ರೇಮದ ಆಗರವಾಗಿ ಬಿಡು.]

ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತು ಕನ್ನಡ ರಗಳೆಯ ಕವಿಯಾದ ಹರಿಹರನ ಪುಷ್ಪರಗಳೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುವಂತಿದೆ. ಸಂತ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರೇಮವೆಂದರೆ ಅಲೌಕಿಕದ ಪ್ರೇಮ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಅಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾವಪರಶರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಭಾವವು ಸೇತುವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

4.1.3. ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷವು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುವ ಕೋಮುವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ (ಸೆಕ್ಯುಲರ್) ಮನೋಭಾವ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮತ-

ಧರ್ಮಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡೇ ಬಂದಿವೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ, ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ದೈವವೇ ಕಾರಣವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಮಾನವನದ್ದು, ವಿಜ್ಞಾನಯುಗಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ನಂಬಿಕೆಯ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ಗಟ್ಟಿ ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳಾದವು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾದಾಗ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಕನಿಷ್ಠ-ಉಚ್ಚ, ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದ, ಪಂಡಿತ-ಪಾಮರ ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕು ವಿಭಿನ್ನ ಅಳತೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು. ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದ ಉಂಟಾಗಿ ಸಾಂಘಿಕ ಬದುಕು ಸಂಘರ್ಷದ ಬೀಡಾಯಿತು. ಈ 'ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ' ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಆಧುನಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ 'ಭಕ್ತಿ-ಅನುಭಾವ' ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅನುಭಾವ ಪಂಥವು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಿಗಿ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ವೇದ-ಉಪನಿಷತ್‌ಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆದವು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಆರಾಧನೆ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೋಧನೆಗಳು ಸಿಗುವಂಥಾಯಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯತೆಗೆ, ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವವು ಭದ್ರಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿತು.

ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಕೊಳುಕೊಡುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಹೊಸತೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕೊಳುಕೊಡುವಿಕೆಯ ಕುರಿತು ರಹಮತ ತರೀಕೆರೆಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ –

"ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮ ಶೂನ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಒತ್ತಡಗಳ ಒಳಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಸತು ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ, ಬೌದ್ಧ, ವೀರಶೈವ ಇವು ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುತ್ತವೆ. ಹೊಸತಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಧರ್ಮಕ್ಕೊಂದು ಎದುರಾಳಿ ಧರ್ಮವಿರುತ್ತದೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಎದುರು ವೈದಿಕರ ಯಜ್ಞಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಎದುರು ಅರಬ್ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಇದ್ದವು. ಹೊಸಧರ್ಮ ರೂಪುಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅದರ ಒಳಗೆ ಅದರ ಎದುರಾಳಿಯಾಗಿದ್ದ ಧರ್ಮಗಳ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅಪ್ಪನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರೂ ಅಪ್ಪನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಿರುವ ಮಗನಂತೆ ಇದು. ಇಸ್ಲಾಮಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕಾಬಾದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ, ಅಲ್ಲಿರುವ 'ಹಿಜ್ರೆಅಸ್ವತ್' ಎಂಬ ಕಪ್ಪು ಕಲ್ಲಿಗೆ ಮುತ್ತಿಕ್ಕುವುದು ಮುಂತಾದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ನಿರಾಕಾರ ದೈವವಾದಿಯಾದ

ಇಸ್ಲಾಮ್, (ಅರಬ್ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ತಮ್ಮ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಂದಿರವಾಗಿದ್ದ) ಕಾಬಾ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ ನಮಾಜು ಮಾಡುವುದನ್ನು ವಿಧಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಕಾಬಾ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ತನ್ನ ಐದು ಮೂಲ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿತು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಗಾಢ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇಸ್ಲಾಂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪ್ರವಾದಿಗಳನ್ನು ಮಹಮ್ಮದನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಅಲ್ಲಾ ಕಳಿಸಿದ ಪ್ರವಾದಿಗಳೆಂದು ತನ್ನ ಒಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಅಬ್ರಾಹಂ (ಇಬ್ರಾಹಿಂ) ಮೋಸೆಸ್ (ಮೂಸಾ) ಜಾಕೋಬ್ (ಯಾಕೂಬ್) ಸಾಲೊಮನ್ (ಸುಲೇಮಾನ್) ಎಂಬ ಕ್ರೈಸ್ತವಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಈಗಲೂ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಹೆಸರುಗಳು ಆಗಿವೆ."[54]

ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೂ ಒತ್ತು ನೀಡಿದವು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯುಗವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಂದಿಸಿತು. ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ ಧರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಿಸಿದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಜಾತಿ–ಮತಭೇದವಿಲ್ಲದೇ ಒಂದು ಮತ ಧರ್ಮದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು (ವಚನ), ದಾಸರು (ಕೀರ್ತನೆಗಳು), ಸೂಫಿಗಳು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲವನ್ನು ಒಂದು ಉಜ್ವಲಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯ, ತೆಲುಗು ಜೊಮ್ಮಣ್ಣ, ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಶಂಕರದಾಸಿಮಯ್ಯ ವೀರಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕಾಲದ ರಾಜರನ್ನ ಇಲ್ಲವೇ ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತರು. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ತರತಮಭಾವ ಎಣಿಸದೆ, ಜಾತಿ ಭೇದ ಮಾಡದೆ, ಕರ್ಮ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ ಕುಲವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತ, ಇವರ ನಂತರ ಬಂದ ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ವೀರಶೈವಮತ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾದ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಕುರಿತು ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ –

"ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣ, ಜಾತಿ, ಕುಲಭೇದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ನೀಡಿದ್ದ ಶೈವಧರ್ಮವೊಂದಿದ್ದಿತ್ತು. ಬಸವಣ್ಣ ಮತ್ತಿತರ ವಚನಕಾರರು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಶೈವಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ಸಾಮ್ಯಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಶಿವನ ಬಗ್ಗೆ ನೈಷ್ಠಿಕವಾದ ಭಕ್ತಿ, ಕರ್ಮ ಪ್ರಧಾನ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪೇಕ್ಷೆ, ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ

ಸಮಾನತೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಮ್ಯಗಳಾದರೆ, ಸ್ಥಾವರಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ವಚನಕಾರರು ವಿರೋಧಿಸಿದರು; ಹಿಂದಿನವರು ವಿರೋಧಿಸಲಿಲ್ಲ; ಲಿಂಗವು ಕಳೆದುಹೋದರೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಉಗ್ರಭಕ್ತಿ ಹಿಂದಿನವರಿಗಿದ್ದರೆ, ವಚನಕಾರರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಸವಣ್ಣ ಅಲ್ಲಿನ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಈ ಶೈವಧರ್ಮವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಜೀವಂತವಾದ ಭಕ್ತಿ, ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವ, ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ದಿಟ್ಟತನ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳೇ."[55]

ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣವನ್ನೇ ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದುದನ್ನು ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾ:

"ಕಷ್ಟನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೀಶ್ವರನುಂಬಾಗ
ಎತ್ತ ಹೋದವೋ ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳು
ಕೆತ್ತ ಮುಚ್ಚಳು ಬೇಡಂಗೆ ತೆರೆದಾಗ
ಇಕ್ಕಿದ ಜನ್ನಿವಾರ ಬೀಯಲಾದವು
ಮುಕ್ಕಳಿಸಿದ ನೀರ ತಂದೆರೆದಡೆ ಎತ್ತಲದ್ದವು ನಿಮ್ಮ ವೇದಂಗಳು
ನಿಮ್ಮ ದುಃಖ ಬೇಡೆಂದಾತ ಅಂಬಿಗ ಚೌಡಯ್ಯ"[56]

ಮಧ್ಯಯುಗದ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥ ಹೊಸ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೆ ದೇವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಇರುವ ಎಲ್ಲ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿತು. ನಾರದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಆರ್.ಡಿ. ರಾನಡೆಯವರು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಚಿಲುಮೆಯಂತೆ ಭಗವಂತನೆಡೆಗೆ ಚಿಮ್ಮಿಸುವುದು ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗಾಗಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬಯಸುವುದು, ಸ್ತೋತ್ರಧ್ಯಾನ, ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಯಸುವುದು, ಅವನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಪೂರ್ತಿ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ಗುರಿಯ ಮುಂದೆ ಜ್ಞಾನ, ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ಯಃಕಶ್ಚಿತ."[57]

"ಇಂಥ ಭಕ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಅನುಭಾವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ ಪಾಪಿಗಳ, ಹೊಲೆಯರ, ಹೆಂಗಸರ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದ ಜನರ ಜೊತೆ, ಕೊನೆಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ

ಬಗ್ಗೆ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಗಳಿದ್ದ ಜನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೂಡ ಮಿಶ್ರವಾಗಬೇಕು. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಅನುಭಾವದಿಂದ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಗುಪ್ತ ಏಕಾಂತದಿಂದ ಸಂತೆ ಬಯಲಿಗೆ ತಂದು ಇರಿಸಿದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ".[58]

ಬರ್‌ಟನ್ ಸ್ಟೈನ್‌ರವರ ಪ್ರಕಾರ – "ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅದರ ಮುಕ್ತ ವಾತಾವರಣ. ಜಾತಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅದು ತಟ್ಟಿದ್ದು"[59]

ಸೂಫಿ ಪರಂಪರೆಯು ವಚನಕಾರರೊಂದಿದೆ ವಿಶೇಷ ನಂಟನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವದಲ್ಲಿ ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತರಾದರು. ಸೂಫಿ ಜಲಾಲಸಾಬನು ತನ್ನ ಗುರು ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನನ್ನು ನೆನೆಯುವ ಪರಿ ಹೀಗಿದೆ –

"ಸಬಕಹತೇ ಹೈಂ ಈಶ್ವರ ಅಲ್ಲಾ । ಇದರ ಬೇತ್ ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ
ನಿರಾಕಾರ ಸೆ ಆಕಾರ ಹುವೇ । ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಕೆ ನಿಲುಕಿಲ್ಲ
ಹಮ್ ಭಿ ಚಾಹತೆ ತುಮ್‌ಭಿ ಚಾಹತೆ । ಗುರುಮನಿ ಕೀಲ್ ಸಿಗಬೇಕಲ್ಲಾ
ಗುರು ಮಡಿವಾಳಕಾ ಹೋಕರ್ ಚೇಲಾ । ತೊಳೆಯಬೇಕರಿ ಒಳಗಿನ ಮೈಲಾ" [60]

ಹೀಗೆ ವಚನಕಾರರು, ಸೂಫಿಗಳು ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಹೋದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೀರ್ತನಕಾರರೂ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೇ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು, ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅನಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಕುಲ–ಜಾತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ವೈದಿಕ ಮತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ದಾಸ ಪರಂಪರೆ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದು, ಅವೈದಿಕ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅವೈದಿಕರಾದ ಪುರಂದರ, ಕನಕದಾಸರು ಕೆಳಜಾತಿಗಳ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದು ಬಹಳ ಮಾನವೀಯ ಸಂಗತಿ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ವೈದಿಕ ಮತದ ಅಸಹಾಯಕತೆ ಮತ್ತು ಅಸಹಾಯಕತೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಜಾಣತನವೆನ್ನಬಹುದು. ಇದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ದನಿ ಎತ್ತುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ದಾಸರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಜಾತೀಯತೆ, ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ದೃಷ್ಟಿ ಬಹು ಉದಾರವಾದುದು. ಮಾನವನ ಜನ್ಮದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಮತ್ತು ಹೊಲೆತನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ –

"ಸತಿವಶನಾಗಿ ಜನನಿ ಜನಕನಿಗೆ । ಅತಿ ನಿಷ್ಠುರನುಡಿದವ ಹೊಲೆಯ । ಸುತರ ಪಡೆದು ವಾರ್ಧಿಕ ಮದವೇರಿ । ಪತಿದ್ವೇಷ ಮಾಡುವವಳೆ ಹೊಲತಿ." [61]

ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಮಡಿವಂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಲಮೂತ್ರಗಳು ತುಂಬಿ ಹೊಲಸಾದ ಈ ದೇಹ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಸೂತಕದ ಮಧ್ಯೆ ನಿಂತಿರುವಾಗ ಕಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರೆ ಮೈಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆಯೇ? ಧರ್ಮವ ತೊಳೆದರೆ ಧರ್ಮವೂ ಹೋಗೋದೆ? ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರೆ ಮಡಿಯಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿರೋ ಜ್ಞಾನ ತೀರ್ಥದಲಿ । 'ನಾನು ನೀನೆಂಬ ಅಹಂಕಾರವ ಬಿಟ್ಟು' ಎಂಬುದು ಪುರಂದರರ ಉಪದೇಶ.

ತತ್ಕಾಲೀನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಗಟ್ಟಿತನ ಪುರಂದರದಾಸರಲ್ಲಿದೆ. ಭಕ್ತಿ-ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ನೀತಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕನಕದಾಸರೂ ಇಂತಹ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಹೊರತಾದವರಲ್ಲ. ಕುಲದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

> "ಕುಲ ಕುಲ ಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ ನಿಮ್ಮ
> ಕುಲದ ನೆಲೆಯನೇನಾದರು ಬಲ್ಲಿರಾ?" [62]

ಶರಣರಂತೆ ತೀಕ್ಷಣವಾಗಿ ಜಾತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ಪರಂಪರೆಯ ಒಳಗೆ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿರುವ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಇದು ದಾಸರಲ್ಲಿನ ಸೆಕ್ಯುಲರ್ ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನವವನ್ನೆಬಹುದು.

ಹೀಗೆ 'ಭಕ್ತಿ-ಅನುಭಾವ' ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮತ-ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದನಿ ಎತ್ತಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೆಕ್ಯುಲರ್ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ, ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ಧೋರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಘಟಿಸುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಮತದಲ್ಲಿನ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ, ಹಿಂಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೋಮುವಾದ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ-ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಸಾಧು-ಸಂತರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯ ಇದೆ.

4.2 ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿ-ಅನುಭಾವ ಎಂಬ ಅಲೌಕಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಲೌಕಿಕವಾದೀ ಪರಿಹಾರಗಳು:

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮತ ಧರ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡೇ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಜನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆತಂಕ, ತಲ್ಲಣ, ಮತ ಭೇದಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಅತಿಯಾದಾಗ ದೇವರು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪಟ್ಟಭದ್ರರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮತೋಲನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಷ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಗಳು ಉದಯವಾದವು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಯಾಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೀಡಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದವು. ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ನೇರ ಮತ್ತು ಸರಳವಾಗಿ ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ತಟ್ಟುವಂತಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವರ ಒಲುವೆಗೆ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಜಾತಿ ಮತ ಪಂಥಗಳ ಕಡಿವಾವಿಲ್ಲ. ಉಚ್ಚ-ನೀಚಗಳ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಾನು ನಂಬಿದ ದೇವರನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದು, ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ದಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಭಕ್ತರ ಸಮೂಹ ಅಥವಾ ಜನಸಮುದಾಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿವೆ. ಕರ್ಮವಿಧಿಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದ ವೈದಿಕ ಮತಗಳ ಶುಷ್ಕ ಆಚಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವವು ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತರವನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸುಲಭ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ವೈದಿಕ, ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ವೀರಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳ ಮತ ಪ್ರಚಾರದ ಭರಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಘರ್ಷಣೆಗಳು ಆರಂಭವಾದಾಗ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯತೆಗೆ ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವವು ವಿಶೇಷ ಒತ್ತನ್ನು ನೀಡಿತು. ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಇವೆರಡರ ಫಲಿತವಾಗಿಯೇ ಮತ ಧರ್ಮದ ಹೊಸ ಆಶಯಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡವು. ಈ ಕುರಿತು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಸ್ಟ್ರೆಂಗ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ –

"Religion is peculiary because if not only provides general comceptions about the order of existance, but it also imbues these interpretations of life

with convictions such that they become the motivations for personal and cultural stances."[63]

['ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದಂಥ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಉದ್ಭವ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾರಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳು ಸಮಾಜದ ಹೊಸ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ.']

ಲೌಕಿಕದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ನಿಖರವಾದ ಪರಿಹಾರದೊರೆಯದೇ ಹೋದಾಗ ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಅಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥ ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಧರ್ಮದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯ ಕೆಲವು ಸ್ಪಷ್ಟ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಲೇ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಹುಡುಕಾಟಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿ ಎಂಬ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಭವದ ಬಂಧನದಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಭಕ್ತನಾಗಿ, ಯೋಗಿಯಾಗಿ, ವಿರಾಗಿಯಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲು ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಭಕ್ತಿ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. (ಉದಾ: ಶಿವ ಶರಣರು, ದಾಸರು, ಸೂಫಿಗಳು, ಸಿದ್ಧರು ಇತ್ಯಾದಿ)

4.2.1: ಸಂಸಾರ – ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವ:

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ರಚನೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಡೆಯಬೇಕು. ಕುಟುಂಬವು ಹಾಕುವ ಎಲ್ಲ ನಿಯಮ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮೀರುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಂರಚನೆಯ ಕುರಿತು ಲೆನಾಯ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

"Responsibility is shared in common rather than exercised with personal authority. The tasks of all family and caste members are precisely determined; a child first begins to resereve these by watching the highly stylized etiquette of family assembled Duties are so arranged as to re-

duce the element of individual competition (as distient from group compition): the ideal of the self sufficient village economy with its exchange of specialized services between the inhabitants (and a minimum exchange of cash) ensures that every man performs his alloted task, but not excel above others." [64]

['ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧೀನತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂಥ ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಲೆನಾಯ್ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಎಲ್ಲ ಆಲೋಚನೆ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅದನ್ನು ಅದುಮಿಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಲವನ್ನು ತೋರುತ್ತವೆ. ಕುಟುಂಬವು ಇದಕ್ಕಂಟಿದ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ, ಇವುಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವಲ್ಲದೆ, ಇಂಥ ರಚನೆಯೊಂದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದ ಜಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಸಾಧನೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನಿಗೆ ಕುಟುಂಬದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದಾಗಲೇ. ಹೊರತು ಬೇರೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಕುಟುಂಬದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಡವಳಿಕೆ, ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದಾಗಲೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅರ್ಹತೆಯು ದೊರಕಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನೈತಿಕ ನಡವಳಿಕೆಯವನೆಂದೂ, ದಾರಿಗೆಟ್ಟವನೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ'.]

ಇಂತಹ ಪರಂಪರಾಗತ ಕುಟುಂಬ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅನೇಕ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂಥದ್ದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಭಾವನೆಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮೂಲತಃ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವಂಥವುಗಳು. ಆದರೆ ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಫಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದಂಥ ಕೌಟುಂಬಿಕ ರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧವು ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತಿರಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕುಟುಂಬ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಭೋಗದ ವಸ್ತುವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೂಗಳ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇರಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಗಂಡಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಧೀನಳೆಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ

ಸಂಸಾರ (ಕುಟುಂಬ)ವು ಕಾಮ-ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೊಂದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಭಕ್ತಿ ಕಾಯಕವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಅನುಭಾವಿಗಳು ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಹೊಸ ಕುಟುಂಬದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭಾವದ ಆಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಉದಾ: ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಸಂಸಾರದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

"ಅತ್ತೆ ಮಾಯೆ, ಮಾವ ಸಂಸಾರಿ
ಮೂವರು ಮೈದುನರು ಹುಲಿಯಂಥವದಿರು,
ನಾಲ್ವರು ಭಾವದಿರನೊಯ್ವ ದೈವವಿಲ್ಲ
ಆರು ಪ್ರಜೆಯತ್ತಿಗೆಯರ ಮೀರಲಾರೆನು
ತಾಯೆ, ಹೇಳುವಡೆ ಏಳು ಪ್ರಜೆ ತೊತ್ತಿರ ಕಾಹು
ಕರ್ಮವೆಂಬ ಗಂಡನ ಬಾಯ ಟೊಣೆದು
ಹಾದರ ವಾಡುವೆನು ಹರನ ಕೂಡೆ
ಮನವೆಂಬ ಸಖಿಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅನುಭಾವವ ಕಲಿತೆನು ಶಿವನೊಡನೆ;
ಕರಚೆಲುವ ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ
ಸಜ್ಜನದ ಗಂಡನ ಮಾಡಿಕೊಂಬೆ" [65]

ಗಂಡನ ಮನೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಇದು ಸಂಸಾರದ ಜಡ ಮತ್ತು ಪುರುಷವಾದಿ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಚೌಕಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯನ ಸೃಷ್ಟಿಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲುವಂಥದ್ದು. ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿ ಕುಟುಂಬದ ಈ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ನಿರಾಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಸಜ್ಜನ ಶಿವನೊಡನೆ ಹಾದರ ಮಾಡುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕುಟುಂಬದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಪುನಾರಚನೆಯ ಆಶಯವನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಿವಶರಣರಂತೆ ದಾಸರೂ ಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯ ಸಂಸಾರ ಮಿತಿಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಉತ್ತಮ ಅನುಭಾವಿಗಳೆಲ್ಲರ ತವನಿಧಿಯೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿ. ಈ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಲೌಕಿಕದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ತಳಪಾಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಸಾರವನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಲೇ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಅನುಭವದ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಿಕಲ್ಪಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಉದಾ: ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು:

"ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು
ಹೇಸಿಕೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಲೇಶ ಮಾಡದಂತೆ ॥ ಪ ॥
ತಾವರೆ ಜಲದಂತೆ ಪ್ರೇಮವಿಟ್ಟು ಭವದೊಳು
ಸ್ವಾಮಿ ರಾಮನೆನುತ ಪಾಡಿಕಾಮಿತ ಕೈಕೊಂಬರೆಲ್ಲ ॥ 1 ॥
--------------------------------"[66]

ಲೌಕಿಕದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಮತಬೋಧನೆ, ನೀತಿ ಬೋಧೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜರಚನೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಮಾಡಿದ ಸೇವೆ ಅಪಾರ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಎಲ್ಲ ದಾಸರ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಪುರಂದರರ ಹಾಗೆ ಕನಕದಾಸರೂ ಸಂಸಾರದ ನಶ್ವರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ:

"ಡಿಂಬಿನೊಳು ಪ್ರಾಣವಿರಲು ಕಂಬಸೂತ್ರ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ।
ಎಂದಿದ್ದರೊಂದು ದಿನ ಸಾವು ತಪ್ಪದು ॥ ಪ ॥
ಹುಟ್ಟುತೇನು ತರಲಿಲ್ಲ ಹೋಗುತ್ತೇನು ಒಯ್ಯಲಿಲ್ಲ ।
ಸುಟ್ಟು ಸುಟ್ಟು ಸುಣ್ಣದ ಹರಳಾಯಿತೀ ದೇಹ ॥
ಹೊಟ್ಟೆ ಬಲು ಕೆಟ್ಟದೆಂದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣ ।
ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗ ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೋ ॥ 1 ॥
--------------------------------"[67]

ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಅನುಭವವು ಇಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಹೊನ್ನು-ಮಣ್ಣು ಸದಾ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಕಾಡಿ, ಸಾರ್ಥಕ್ಯದ ಬದುಕಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೊಡ್ಡುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವಾದ ಕುಟುಂಬ (ಸಂಸಾರ) ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಭಕ್ತಿಯ ಪಥವನ್ನನುಸರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಇವರ ನಿಲುವಾಗಿದೆ.

ಸಂಸಾರದ ಅನುಭವಗಳು ಶರೀಫರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿದವು. ಸಂಸಾರದ ಕಷ್ಟಕೋಟಲೆಗಳು, ಬಡತನ, ಸಾವು, ಶರೀಫರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯೋಗಿಯನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಉದಾ:

"ಮೋಹದ ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ
ಮಾವನ ಮನೆಯ ಹಂಗಿನ್ಯಾಕೋ ॥ ಪ ॥
ಸಾವು ನೋವಿಗೆ ತರುವ ಬೀಗನ
ಮಾತಿನ ಹಂಗೊಂದೆನಗ್ಯಾಕೋ ॥ ಅ.ಪ ॥
ಖಂಡವನದಿ ಸೋಂಕಿ ತನ್ನ ಮೈಯೊಳು ತಾಕಿ
ಬಂಡೆದ್ದು ಹೋಗುವದು ಭಯವ್ಯಾಕೋ
ಮಂಡಲನಾಡಿಗೆ ಪಿಂಡದ ಗೂಡಿಗೆ
ಚಂಡಿತನದಿ ಚರಿಸ್ಯಾಡುವುದ್ಯಾಕೋ ॥ 1 ॥
ತಂದೆ ಗುರು ಗೋವಿಂದನ ಸೇವಕ
ಕುಂದಗೋಳಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಾನ್ಯಾಕೋ
ಬಂಧುರ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ದಯದಿಂದ
ಇಂದಿಗೆ ವಿಷಯದ ವ್ಯಸನಗಳ್ಯಾಕೋ"[68]

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಒಲವಿದ್ದ ಶರೀಫರಿಗೆ ಮಾತಾ-ಪಿತೃಗಳು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಸಂಸಾರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೆಳೆತ ದಿನೇ ದಿನೇ ಜಾಸ್ತಿಯಾದಂತೆ, ಕೈಹಿಡಿದ ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ಮಗುವಿನ ಸಾವು ಅವರನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಪಂಚದೆಡೆಗೆ ನೂಕಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ತತ್ತ್ವ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರದ ಮೋಹದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದು ಗುರುಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು.

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು ಲೌಕಿಕದ ಆಸೆ. ಇಂತಹ ಲೌಕಿಕದ ಆಸೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಲು ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಧನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಸಂಸಾರವು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿ ಭೌತ ಶರೀರವು ಪ್ರೇಮ ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. 'ಮನದ ಮುಂದಣ ಆಶೆಯೇ ಮಾಯೆ' ಎನ್ನುವ ಅಲ್ಲಮನ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಅನುಭಾವಿಗಳು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಈ ಮಾಯಾ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಬಯಸಿದರು.

4.2.2. ಬಡತನ – ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ–ಕಾಯಕ: ಭಕ್ತಿ ಅನುಭಾವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ:

ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆಯಾಮಗಳಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೆ ದೇವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಇರುವ ಎಲ್ಲ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ

ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಮನೋಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ನೀಡಿತು. ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಲೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲು, ಕೀಳು, ಬಡತನ, ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಮುಂತಾದ ಲೌಕಿಕ ಸ್ತರದ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ ದಿಟ್ಟ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯುಗ ಸಮರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆಡಂಬರದ ಬದುಕಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಿ ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸರಳ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಉದಾ:

'ಉಳ್ಳವರು ಶಿವಾಲಯ ಮಾಡುವರು
ನಾನೇನ ಮಾಡುವೆ ಬಡವನಯ್ಯ
ಎನ್ನ ಕಾಲೇ ಕಂಬ ದೇಹವೆ ದೇಗುಲ
ಸಿರ ಹೊನ್ನ ಕಳಸವಯ್ಯಾ
ಸ್ಥಾವರಕ್ಕಳಿವುಂಟು । ಜಂಗಮಕ್ಕಳಿವಿಲ್ಲಾ' – (ಬಸವಣ್ಣ)

ಆಳುವ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತ ಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಡಿ.ಡಿ. ಕೊಸಾಂಬಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ "ಅರಮನೆ-ದೇವಾಲಯ, ರಾಜ-ದೈವ ಎರಡೂ ಅಭಿನ್ನಗಳು, ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಬದುಕಬಲ್ಲವು"[69] ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವಾಲಯಗಳ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಭುತ್ವದ ತಿರಸ್ಕಾರವಿದೆ.

ಸಿರಿತನದ ಬಗ್ಗೆ ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನವೊಂದು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದೆ:

'ಕರಿಯನಿತ್ತಡೆ ಒಲ್ಲೇ ಸಿರಿಯನಿತ್ತಡೆ ಒಲ್ಲೇ ಹಿರಿದಪ್ಪ ರಾಜ್ಯವನಿತ್ತಡೆ ಒಲ್ಲೇ
ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ಸೂಳ್ನುಡಿಯನೊಂದರೆಗಳಿಗೆಯಿತ್ತಡೆ
ನಿಮ್ಮನಿತ್ತೆ ಕಾಣ ರಾಮನಾಥ' – (ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯ).

'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ಎನ್ನುವ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಘೋಷಣೆ ಮುಂದಿನ ಶಿವಶರಣರಿಗೆ ಬಡತನವನ್ನು ಮೀರಿ ಸಿರಿತನನ್ನೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಯಿತು. ಅದು ಶಿವಶರಣರ 'ಕಾಯಕ'ವೂ ಆಯಿತು. ಬಡತನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಸದಾ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಾಡುವ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ಹಾವು ತಿಂದವರ ನುಡಿಸಬಹುದು;
ಗರಹೊಡೆದವರ ನುಡಿಸಬಹುದು;
ಸಿರಿಗರ ಹೊಡೆದವರ ನುಡಿಸಲು ಬಾರದು ನೋಡಯ್ಯ!
ಬಡತನವೆಂಬ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಹೋಗಲು ಒಡನೆ ನುಡಿವರಯ್ಯ' – (ಬಸವಣ್ಣ)

ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿನ ಅಹಂಕಾರ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವೇ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಸ್ಥ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನ ಮುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸ್ವಭಾವವು ತನ್ನನ್ನು ಸೋಂಕದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಭಕ್ತನಾದವನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಭಕ್ತಿಯ 'ಕಾಯಕ'ವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಳಿದು, ಲೌಕಿಕ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಜನಪರವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ದಾಸರು ತಳೆದಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕನಕದಾಸರ 'ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ'ಯು ಬಡತನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಬಂಜಗೆರೆ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್‌ರವರು ದಾಸ ಪಂಥದ ನಿಲುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ. "ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಜನಸಮೂಹಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಈ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥ ಕಾರಣವಾಯಿತು".[70] ಶ್ರೀಮಂತರ, ಭೂಮಾಲೀಕರ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕರ ಅಧಿಕಾರ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಗೇಲಿಗೊಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಣಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಗರ್ವಗಳು ರಾಜನಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳೆಂದು ದಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಆಳುವ ಅರಸರಿಗೆಲ್ಲ ಕಾಂಚನದಾಸೆಮೇಲು ಮೇಲಾಯಿತಯ್ಯ' ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಭಾಗ್ಯ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ ಅದನ್ನು ನೆಚ್ಚದಿರಿ' ಎಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಈ 'ಪರಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಒಲ್ಲೆ ನಾನು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಭುತ್ವದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಭವದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಾಯಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕನಕದಾಸರೂ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಬಡತನದ ಬಗ್ಗೆ ಕೀಳರಿಮೆ ಬಾರದಂತೆ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾ:

"ನಂಬಬೇಡಿ ಸಿರಿಯು ತನ್ನದೆ?
ನಂಬಬೇಡಿ ಸಿರಿಯು ತನ್ನ
ದೆಂಬ ನಿಮಿಷದೊಳಗೇನಹದೋ ॥
ಡಂಬತನವಿದೇಕೆ ಹರಿ-ಪ
ದಾಂಬುಜವನು ಭಜಿಸಿ ನರರು ॥ ಅ.ಪ ॥
ಜಲಧಿಯನ್ನು ಪೀರ್ದ ಮುನಿಯ
ಜನನಿಯ ಪೆಸರ್ಗೆ ಕಿವಿಯನಾಂತ ।
ಖಳನ ಬಲವ ನಂಬಲಾತು
ತಲೆಯ ತವಿಸಿದವನ ಸಿರಿಯು ॥
ಗಳಿಗೆಯೊಳಗೆ ಕೀಲು ಸಡಿಲದೆ ಎಣಿಕೆ ಇಲ್ಲದ
ದಳವು ಯಮನ ನಗರಿಗೈದದೆ - ದೈವಕೃಪೆಯು
ತೊಲಗಲೊಡನೆ ದಾಳಿವರಿಯದೆ ಕೇಳಿ ಜನರೆ ॥ 1 ॥
------------------------------"[71]

ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಅಮಲು ಮತ್ತು ಬಡತನ ಕೊರಗು ಇವೆರಡೂ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಲು ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಕನಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಜಗತ್ತಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯದ ಹರಿಕಾರರಾದ ಕಬೀರ್-ಶರೀಫರಲ್ಲೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅರಿಯುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಮಹೋನ್ನತವಾದುದು. ಸಂತ ಪರಂಪರೆಯ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ ಸುಖ-ಸಂಪತ್ತಿನ ನಿರಾಕರಣೆ. ಬಡತನದ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಿರಿವಂತರ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಧನ ಬಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ಆಚರಣೆ ಯಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧಿಯೊಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಶುದ್ಧತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳು; ಬಡವನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವೂ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಮೂಲವೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಧು ಸಂತರು, ಶರಣರು, ದಾಸರು ಇದನ್ನೇ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಡತನಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯ ಸಿಂಚನದಿಂದ ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಇಂತಹ ಸಂವೇದನಾ ಗುಣ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರು ವಿರಕ್ತರಾದರೂ, ಬದುಕಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಹಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯದವರಲ್ಲ. ಹಣಕ್ಕಾಗಿ

ವಿವೇಕವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಹಣ ಗಳಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದಂಡನೆಯನ್ನು ತೆರಬೇಕಾದೀತು, ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಮನುಷ್ಯ ಹಣವನ್ನು ನುಂಗಿದರೆ, ಹಣ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನುಂಗುತ್ತದೆ, ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಧನದಾಹಿಗಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ:

"ದುಡ್ಡು ಕೆಟ್ಟದ್ದು ನೋಡಣ್ಣ – ದುಗ್ಗಾಣಿಗೆ
ಹೆಡ್ಡನಾಗಬೇಡೋ, ತಿಂದೀ ನೀ ಮಣ್ಣ !
ದುಡ್ಡು ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಹೆಡ್ಡ ಮೂಢಾತ್ಮ
ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡವರನ್ನೇ ಹೆಗ್ಗಾಲು ಇಡಿಸಿತು
ದುಡ್ಡು ಕೆಟ್ಟದ್ದು ನೋಡಣ್ಣ
–––––––––––––––
––––––––––––––
ರೊಕ್ಕ ಮುಕ್ಕಿಸೀತು ಮಣ್ಣು – ಅದ
ತಕ್ಕಂತೆ ಬಳಸಲು ತೆರೆಸೀತು ಕಣ್ಣು
ಮುಕ್ಕುವ ಚಪಲ ಏಕಿನ್ನು ಮುಕ್ಕಿ
ಬಿಕ್ಕಳಿಸಲು ಕುಡಿಸಿತು ನೀರನ್ನು
––––––––––––––––"[72]

ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅನುಭಾವಿಗಳು ಬಡತನದ ಕೊರಗನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ, ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಅಮಲಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನೇ 'ಕಾಯಕ'ವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತ–ಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವಸಾರವನ್ನು ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹಿತದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ ಅರುಹಿದರು.

4.2.3. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಮತೀಯ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ನೆಲೆಗಳು:

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನವೆನ್ನುವುದು ಮಾನಸಿಕ ರಚನೆಯ ಒಂದು ಯೋಜನೆ. ಮನುಷ್ಯರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅಜ್ಞಾತದೆಡೆಗೆ, ಆಚಿನದೆಡೆಗೆ ಮೀರಿ ಚಲಿಸುವುದು. ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ನೆಲೆ ಹಾಗೂ ಭೂತದಲ್ಲಿಯ ನಮ್ಮ ಮೆಲುಕುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಜಡವಾಗಿಸಲಾರವು. ಯೋಚಿಸುವ ಜೀವಿಗಳಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾಗಿರುವ ನಾವು, ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಾದ ಭೌತಿಕ, ಜೈವಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಾಗಿ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ನಾವು

ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ಜೀವಿಸುವುದು, ಬಯಸಿದ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪುವ ನಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಶಾಂತಿ, ಸಮಾಧಾನ ಮತ್ತು ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಸೆದು ಸೌಹಾರ್ದಯುತ ಬದುಕಿಗೆ ಹೇತುವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾರ್ಥಪರವಾದ ಬದುಕು ಸಮಾಜದ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ ತಡೆಗೋಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಮಾನವನ ಬದುಕನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಬಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಸುಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಸರೆಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಈ ಮಾನಸಿಕ ರಚನೆಯನ್ನು ಅರಿತ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಅನುಭಾವಿಗಳು ನೊಂದವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಪ್ರೀತಿ–ಪ್ರೇಮಾಧರಗಳಿಂದ ಅವರ ಬದುಕಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕದ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದೆಡೆಗೆ ವಾಲುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೆಲವು ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

1. ಮಾನವೀಯತೆ–ಅನುಕಂಪ:

ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಅನುಭಾವಿಗಳಲ್ಲಿನ ಮೂಲಭೂತ ಗುಣ ಇದಾಗಿದೆ. ಸರ್ವರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ತುಡಿಯುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಇವರದ್ದಾಗಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಮತವು ಮಾನವೀಯತೆ ಮತ್ತು ಅನುಕಂಪದ ಪಡಿನೆರಳಾದ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ತರತಮಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ತುಂಬಿದ್ದು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಿವಶರಣರು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಪವಾದಗಳುಂಟು. ಲಿಂಗ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಜನರ ನೋವು ಮಾತ್ರ ವಚನಕಾರರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಯಿತ್ತೆನ್ನುವುದು. ಇದು ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಮಿತಿಯೂ ಆಗಿರಬಹುದು.

'ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯ' – ಎನ್ನುವ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಜಾತಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ವಚನಕಾರರು ಸಮಷ್ಟಿಯ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಮುಂದಾದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ದಲಿತರಿಗೆ ದನಿಯಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮುಖ್ಯ ವಾಹಿನಿಗೆ ತರಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಹೊಲೆಯುಂಟೆ ಲಿಂಗವಿದ್ದೆಡೆಯಲ್ಲಿ' 'ಲಿಂಗವಿದ್ದವನೆ ವಾರಣಾಸಿ' ಎಂಬಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಜಾತಿಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ:

"ಹೊಲೆಯ ಮಾದಿಗ ಭಕ್ತನಾದರೆ
ಆತನ ಮನೆಯ ಸೊಣಗಂಗೆ
ಪಂಚಮಹಾವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನವ ಮಾಡೆನೆ?"[73]

ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ತಾವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂಬ ಅಹಮಿಕೆಯುಳ್ಳ ಜನರಿಗೆ ಜಡಿದು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದು ಹೋಗುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ.

ದಾಸರಲ್ಲೆ ಅಗ್ರ ಗಣ್ಯರೆನಿಸಿದ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಸಹಬಾಳ್ವೆಯೊಂದಿಗೆ, ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರೇಮ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನೂ ಸಮಾನ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಿದೆ. ಉದಾ:

"ವಿಷವಿಕ್ಕಿದವಗೆ ಷಡ್ರಸವನುಣಿಸಲಿ ಬೇಕು ।
ದ್ವೇಷ ಮಾಡಿದವನ ಪೋಷಿಸಲಿ ಬೇಕು ॥

ಕಂಡು ಸಹಿಸದವರ ಕರೆಯಬೇಕು ॥
ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಶ್ರೀ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ।
ಕೊಂಡಾಡಿ ತಾ ಧನ್ಯನಾಗಬೇಕು"[74] ॥ 2 ॥

ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಮವೇ ಪರಿಹಾರವೆಂಬ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಃಕರಣವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವ ಮಾನವೀಯ ಗುಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶಿವಶರಣರು, ದಾಸರು, ಸೂಫೀ ಸಂತರು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ-ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಸೆಲೆಯನ್ನೇ ಬಿತ್ತಿದರು. "ಸೂಫೀ ಧರ್ಮ, ಪ್ರೇಮ ಧರ್ಮ. ಅದು ಅರೇಬಿಯಾದ ಮರುಧರೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿದ ಮಂದಾಕಿನಿ. ಸೂಫೀ ಧರ್ಮ ಇಸ್ಲಾಂನಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸಿದ್ಧರು, ಯೋಗಿಗಳು ಹಾಗೂ ವೇದಾಂತಿಗಳಂತೆ ಸೂಫೀಗಳೂ ಕೂಡ ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮರ ಅದ್ವೈತಭಾವದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರು. ಈ ಅದ್ವೈತಭಾವವನ್ನು ಅವರು ಅನ-ಅಲ್-ಹಕ್ (ಅಹಂಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ) ಇದು ಭಾರತದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಯಿತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಾವದ ಅನುಭವವೇ ಅವರ ಗುರಿ. ಈ

ಅನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಅನುಭಾವದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಸೂಫೀ ಸಂತರ ಈ ಅನುಭಾವೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇಸ್ಲಾಂ ವಿರೋಧವಾದುದಂತೆ. ಇಸ್ಲಾಂನಲ್ಲಿ ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಾದರೆ ಸೂಫೀಗಳದು ಅನುಭೂತಿ ಪ್ರಧಾನ. ಸನಾತನ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮರ ನಡುವೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧ ಅಸಂಭವ. ಆದರೆ ಸೂಫೀಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಮಪ್ರಿಯ, ಪರಮ ಸುಂದರ".[75]

ಸಾತ್ವಿಕ ನಡೆ-ನುಡಿಯ ಸೂಫೀಗಳು ಜನರ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಸಂತರು. ಬೇರೆ ಮತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕಂಡು, ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಇವರು ತಮ್ಮ ಮತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಹೃದಯ ಶುದ್ಧಿ, ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ, ಅಪಾರ ದೈವೀಶ್ರದ್ಧೆ, ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ವಿಶ್ವಭ್ರಾತೃತ್ವ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮ ಇವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. "ಒಮ್ಮೆ ಸೂಫೀ ಸಂತ ರಮಣಿ ರಬಿಯಾಳನ್ನು ಯಾರೋ ಕೇಳಿದರಂತೆ, 'ನೀನು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವೆಯಾ?'

'ಹೌದು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ'

'ಹಾಗಾದರೆ ಸೈತಾನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವೆಯಾ?'

ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳಂತೆ - 'ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರೇಮ ತುಂಬಿದೆಯೆಂದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇತರರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಲು ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ"[76]

ರಬಿಯಾಳ ಮಾತಿನಿಂದ ಸೂಫೀಗಳ ಬದುಕು ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿದ ಮಾನವತಾವಾದದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂತೆಯೇ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರಲ್ಲೂ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುವ ವಿಶೇಷ ಗುಣವಿದೆ. ಯಾವ ಮತ-ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೇ ಮತ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗದೇ, ಮನುಜ ಮತಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಜನತೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಂದೇಶವನಿತ್ತವರು. ಪರ ಸೇವಾಗುಣದಿಂದ ಅನ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅತೀ ಹತ್ತಿರವಾಗಿಯೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿ ಸಮಸ್ಯೆಗೂ ಪರಿಹಾರ ಕೊಡುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಶರೀಫರದ್ದು ಉದಾ:

"ಅಳಬೇಡ ತಂಗಿ ಅಳಬೇಡ ನಿನ್ನ
ಕಳುಹ ಬರಿದವರಿಲ್ಲಿ ಉಳುಹಿಕೊಂಬುವರಿಲ್ಲ ॥ ಪ ॥
ದುಡಕೀಲೆ ಮುಂದಕೆ ನೂಕಿದರವ್ವಾ

ಮಿಡಕ್ಯಾಡಿ ಮದಿವ್ಯಾದಿ ಮೋಜು ಕಾಣವ್ವ ಮುಂದ
ಹುಡುಕ್ಯಾಡಿ ಮಾಯದ ಮರವೇರಿದೆವ್ವಾ ॥ 1 ॥
ಮಿಂಡೇರ ಬಳಗವು ಬೆನ್ನತ್ತಿ ಬಂದು ನಿನ್ನ
ರಂಡೇರೈವರು ಕೂಡಿ ನಗುತಲಿ ನಿಂತು
ಕಂಡವರ ಕಾಲ್ಬಿದ್ದು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತರ
ಗಂಡನ ಮನಿ ನಿನಗ ಬಿಡದವ್ವ ತಂಗಿ ॥ 2 ॥
ರಂಗೀಲಿ ಉಟ್ಟೇದಿ ರೇಶ್ಮಿದಡಿಶೀರಿ ಮತ್ತ
ಹಂಗನೂಲಿನ ಪರವಿ ಮರತೆವ್ವ ನಾರಿ
ಮಂಗಳ ಮೂರುತಿ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಅಂಗಳಕ ನೀ ಹೊರತಾದೆವ್ವ ಗೌರಿ" [77] ॥ 3 ॥

ಹೀಗೆ ಅನುಭಾವೀ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಅರಿಯಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವರು ಸಮಾಜದ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅನುಭಾವಿಗಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾದಿ ಸುಗಮವಾಗಿಯೇ ಸಾಗುತ್ತದೆ.

2. ಸಹಜೀವನ – ಮತೀಯ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳ ಸಡಿಲಿಕೆ:

ಅನುಭಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ವಿಶೇಷ ಗುಣಧರ್ಮವೆಂದರೆ, ಒಂದು ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬದ್ಧರಾದವರಲ್ಲ. ಸಮಾಜವೇ ಅವರ ಕುಟುಂಬ. ಅನುಭಾವಿಗಳೇ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು. ಇಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಸೋಂಕು ಇವರನ್ನು ಬಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧವಾದ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮೀರುವುದೇ ಇವರ ಮುಖ್ಯಗುರಿ. ಇಂತಹ ಗುರುತರದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ನಡೆದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯೇ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. "ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂದರೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಮತ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಟ್ಟಳೆ, ವಿಧಿ, ಆಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಪಗೊಂಡಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು, ಸುಧಾರಿಸುವುದು ಎಂಬರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮ ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ, ಕರುಣೆ ಮುಂತಾದ ಮಾನವೀಯ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಮೂಲ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬತ್ತಿಸಿ, ದೇವರನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ಮೆರೆಯುವ ಪೂಜಾರಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ, ಧರ್ಮಗ್ಲಾನಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಹೊಸದೊಂದು ಧರ್ಮ ಹುಟ್ಟುವ ಸಂಭವ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಂಡ ಹಳೆಯ ಧರ್ಮ ತನ್ನೊಳಗೆ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಧರ್ಮ ಸುಧಾರಣೆ (Reformation) ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಸುಧಾರಣೆ (Counter Reformation) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟಂಟ್ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗೂ, ಆಗ ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಂದುಕೊಂಡ ಆಂತರಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಸುಧಾರಣೆಗೂ ಉದಾಹರಣೆ".[78]

ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧವಾದ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ನವಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಇದಾಗಿದೆ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮವು ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರಿ, ವರ್ಗ, ವರ್ಣ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗೆ ನಿಂತು ಅವರನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಸಹಪಂಕ್ತಿ, ಸಹಭೋಜನ, ಸಹಸಖ್ಯ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಮಗ್ಗುಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದ ಕಾಲ ಇದಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಜೈನ ಹಾಗೂ ವೈಷ್ಣವ ಮತಗಳು ಶಿಷ್ಟವ್ರತಾಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಪಾಲನೆಯಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಭಕ್ತಿ ಪಂಥ ಹುಟ್ಟಿತು. ವೀರಶೈವದ ಪ್ರವರ್ತಕನೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಬಸವಣ್ಣ ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳೆಂದರೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಶೈವ ಪಂಥವನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ವೀರಶೈವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದು. ಈ ಮತ, ಅಂತ್ಯಜ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ವರ್ಣೀಯರಿಗೂ ತೆರೆದಿತ್ತು. 'ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ'ಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಚರ್ಚೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮತ ವರ್ಣ, ವರ್ಗ, ಲಿಂಗಭೇದವನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ಸಮಾನತೆಯ ಅಸ್ತಿಭಾರದ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿಬಂದಿತು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿದ ಜಾತ್ಯತೀತ ದೃಷ್ಟಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕಾಯಕತತ್ತ್ವ ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಉದಾ:

"ಕಾಸಿ ಕಮ್ಮಾರನಾದ, ಬೀಸಿ ಮಡಿವಾಳನಾದ
ಹಾಸನಿಕ್ಕಿ ಸಾಲಿಗನಾದ; ವೇದವನೋದಿ ಹಾರುವನಾದ ।
ಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರುಂಟೆ ಜಗದೊಳಗೆ?

ಇದು ಕಾರಣ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ
ಲಿಂಗ ಸ್ಥಲವನರಿದವನೇ ಕುಲಜನು" [79]

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ 'ಕಾಯಕ'ಕ್ಕೂ, 'ಕುಲ'ಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹುಟ್ಟಿಗೂ ವೃತ್ತಿಗೂ ಜಾತಿಯ ಸಂಬಂಧವಿರಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದಾದರೆ ಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಭವಿ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅಂತಿಮದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಎ.ಕೆ. ರಾಮಾನುಜನ್‌ರವರು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ –

"Yet Bhakti – communities while proclaiming ani structure necessarily develop their own structure for behaviour and belief, often minimal, frequently composed of elements selected from the very structures they deny or reject."[80]

ಭಕ್ತಿ ಪಂಥೀಯ ಚಳುವಳಿಗಳು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊಸ ರಚನೆಯನ್ನು ಇವರು "Counter Strucutre" ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಕ್ತ ಹಾಗೂ ಜಂಗಮ ವರ್ಗಗಳು ಈ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಂಥ ಹೊಸ ವರ್ಗಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ನಡತೆಯ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಭಕ್ತ ಹಾಗೂ ಜಂಗಮ, ಈ ವರ್ಗಗಳ ಅಂತರಂಗ, ಬಹಿರಂಗ ಶುದ್ಧಿ; ನಡತೆಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ; ನಡೆ ಹಾಗೂ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಶಿವಶರಣರಂತೆ ದಾಸ ಪರಂಪರೆಯು ವೈಷ್ಣವ ಮತದ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಿಗಿಹಿಡಿತದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದು ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಮತೀಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ದಾಸವರೇಣ್ಯರು ಮೀರಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದರು. 'ದಾಸಕೂಟ'ವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನೋವು–ನಲಿವುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿತು. ಇವರ ಕಾರ್ಯವು ಮಠ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ಸಮಾಜದ ಜನರ ನಡುವೆ ಮಾಧ್ವ ಮತದ ಸಾರ ತಲುಪಿಸಲು ಮುಂದಾಯಿತು. ದಾಸಕೂಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ವ್ಯಾಸರಾಯರು 'ಜಾತಿ'–'ಕುಲ'ಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕನಕದಾಸರ ಜಾತಿಯನ್ನು ನೋಡದೆ ಅವರ ದೈವ ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ದೀಕ್ಷೆಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪುರಂದರ–ಕನಕದಾಸರು

'ಕುಲಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡಿದಿರಿ ನಿಮ್ಮ ಕುಲದ ನೆಲೆಯ ಏನಾದರೂ ಬಲ್ಲಿರಾ'? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ 'ಕುಲವಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಆವ ಕುಲವಾದರೇನು? ಆತ್ಮಭಾವವರಿತ ಮೇಲೆ' ಎಂದು ಕುಲದ ಹಂಗನ್ನು ತೊರೆದು ಬಾಳಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಸಮಾಜದ ಮೇಲು ವರ್ಗದ ರೀತಿ–ನೀತಿಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಅನುತಾಪವನ್ನು ತೋರಿದರು. ಮೇಲು ವರ್ಗದವರು ಗುಡಿ, ದೇವಾಲಯ, ಮಠಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೊತ್ತಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರು ಮಾರಿ, ದುರ್ಗಿ, ಚೌಡಿ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಪ್ರಾಣಿ ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕನಿಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಹರಿಯ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರಿ ಎಂದು ತಿಳಿ ಹೇಳಿದರು. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಸಮಾಜವನ್ನು ತಮಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಹರಿಕಾರರಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದರು.

ಜನ ಮನಸ್ಸಿನ ದನಿಯಾಗಿ, ಅಸಹಾಯಕರ ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿ, ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದವರಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಪ್ರಮುಖರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕದ ಯಾವ ಬಂಧನಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೇ ಸಮಾಜದ ಜನಸಮುದಾಯದೊಳಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸೇರಿಕೊಂಡವರು. ಜನಮನಸ್ಸಿನ ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಿ ಬದುಕನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಉದಾ: ಕನಕದಾಸರು ಜನಮನಸ್ಸಿನ ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ತಲ್ಲಣಿಸದಿರು ಕಂಡೆಯಾ ತಾಳು ಮನವೆ – ಸ್ವಾಮಿ ।
ನಿಲ್ಲದಲೆ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ ॥ ಪ ॥
ಬೆಟ್ಟದಾ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ವೃಕ್ಷಂಗಳಿಗೆ
ಕಟ್ಟೆಕಟ್ಟುತ ನೀರ ಹೊಯ್ದವರಾರು? ॥
ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ತಾ ಹೊಣೆಗಾರನಾದ ಮೇಲೆ ।
ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುವನು ಇದಕೆ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ ॥ 1 ॥
––––––––––––––––––––––––––––"[81]

ಸಮಷ್ಟಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕನಕದಾಸರು ಸದಾ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ತರತಮಭಾವಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕದ ಮೂಲಕವೇ ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಜನಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದರು.

ಜಗತ್ತಿನ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥಗಳ ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಕಾಣುವ ಸಮಾನ ಅಂಶವೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಇತಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ದೇವಾಲಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಂದದ್ದು. ಜಾತಿಭೇದವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದು ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸರಳತೆಗೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿದದ್ದು.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯುಗದ ಪ್ರಭಾವ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಧೋರಣೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಆವರಿಸಿದಾಗ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಜನ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಏರುಪೇರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಡತನ, ರೋಗರುಜಿನ, ಯುದ್ಧ, ಸಾವು–ನೋವು, ಜಾತಿ ಸಂಘರ್ಷ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಜನಸಮುದಾಯದ ಜೀವನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಕುಸಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮತಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೇ ಸರ್ವ ಮತ–ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು. ಈ ಸಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕನಲ್ಲ. ಯಾವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾ ಅಲೌಕಿಕದ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಹಪಹಪಿಸಿದ, ಒಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂತ. ಇವತ್ತಿಗೂ ಶಿಶುನಾಳದ ಮಂದಿ 'ನಮ್ಮ ಶರೀಫಜ್ಜ' ಎಂದು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವ ಮತವನ್ನೊಪ್ಪಿದ ಶರೀಫರು ಶಿವಶರಣರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಬಗೆ ಹೀಗಿದೆ:

"ಶರಣರಲಾವಿಯಾಡನು ಬಾರೊ
ಮನಕ ತಿಳಿದು ನೀ ನೋಡೋ ॥ ಪ ॥
ಸಧ್ಯದಿ ಸಮರದೊಳು
ಮಧ್ಯದಿ ಕೂಡುವ
ಬುದ್ಧಿವಂತರಲ್ಲೆ
ತಿದ್ದಿಯಾಡನು ಬಾ ॥ 1 ॥
ಮಾಡದೊಳು ಚಂದ್ರನ್ನ
ನೋಡಿ ಗುದ್ದಲಿ ಹಾಕಿ
ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಅಲಾವಿ
ಕೂಡಿಯಾಡನು ಬಾರೋ ॥ 2 ॥
ದೇಶಕಧಿಕವಾದ

ವಾಸುಳ್ಳ ಶಿಶುನಾಳ
ಗುರುವು ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳಿ
ಕೂಡಿಯಾಡುನು ಬಾರೋ"[82] ॥ 3 ॥

ಸರ್ವರೊಳಗೊಂದಾಗುವ ವಿಶೇಷ ಗುಣ ಶರೀಫರಲ್ಲಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತಿಯೂ, ಬಹುಭಾಷಾ ಪರಿಣತರೂ ಆಗಿರುವ ಶರೀಫರಿಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಾರಣ ಕವಿಯಾಗಿ ಲೋಕಾನುಭವ ಪಡೆದು, ಸಮಾಜದೊಳಗೊಂದಾದರು.

ಹೀಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ನೋಟವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸಾಗರದಷ್ಟು ಹರವು ಹೊಂದಿದ ಈ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆ ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಯೊಳಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಜನರು ವಿವಿಧ ನೆಲೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಹತಾಶೆಗೊಂಡ ಬದುಕಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ರುಚಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಲೌಕಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮೀರಲು ಮಾರ್ಗ ಒದಗಿಸಿತು.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ:

1. ಸ್ವಾಮಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಎಚ್. (1992) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ' ಮೈಸೂರು, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂ – ಪುಟ–340
2. ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾವ್ ಡಿ. (2000) 'ಭಕ್ತಿ' (ಲೇಖನ) 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–3, ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ–ಪುಟ–253
3. ಅದೇ ಪುಟ – 253
4. ಅದೇ ಪುಟ – 253
5. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಕೆ. ಎಲ್. (1989) 'ಪುರಾಣ' – ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಪುಟ – 14
6. ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಹರಿದಾಸ (ಸಂ) (1988) 'ಯುಗಯಾತ್ರಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ', ಸಂಪುಟ – 1, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ಪುಟ – 348
7. ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾವ್ ಡಿ. (2000) 'ಭಕ್ತಿ' (ಲೇಖನ) 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–3, ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ; ಕನ್ನಡ–ಪುಟ –256
8. ಅದೇ ಪುಟ – 256
9. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯಕೃತ–'ದಶಭಕ್ತಿ' – ಮೈಸೂರು, ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎರ್ತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟ್ರಸ್ಟ್

10. ಮಾಯಿದೇವನ ಶಿವಾನುಭವ ಸೂತ್ರ, 5ನೇ ಅಧೀಕರಣ: ಶ್ಲೋಕ 71–82

11. ನಾಗರಾಜಪ್ಪ ಕೆ.ಜಿ. (1993) (ಲೇಖನ) ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪ (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯ ಸ್ವರೂಪ), ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ–ಪುಟ – 141

12. ದಂಡೆ ವೀರಣ್ಣ (2004) 'ವಚನಗಳ ದೇಸೀಗುಣ', ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ–53

13. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ. ಎಸ್. (1978) 'ವಚನಕಾರರ ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿ': ಅನುಕರಣನ, ಶಿವಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–45

14. ನರಸಿಂಹನ್ ಅ.ಲ. (2000) (ಲೇಖನ) 'ಚಿತ್ರಕಲೆ'– 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–3, ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ: ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 111

15. ಅದೇ ಪುಟ – 111

16. ಹಿರೇಮಠ ಎಸ್. ಎಂ. (1993), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟ್ಟಗಳು–ಗದಗ, ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 347

17. ಅದೇ – ಪುಟ – 349

18. ಅದೇ ಪುಟ – 351–352

19. ಶಾಮರಾಯ ತ. ಸು. (2007) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ'–ಮೈಸೂರು, ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಟಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ–ಪುಟ – 145–146

20. ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಹುಚ್ಚರಾವ ಬೆಂಗೇರಿ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು'–ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ– ಪುಟ – 60–61

21. ಕೆ. ಆರ್. ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ (1998) 'ಧರ್ಮಸಂಗಮ' – ಪುಟ – 54

22. ಅದೇ – ಪುಟ 69–70

23. ಟಿ. ಎಂ. ಮುಹ್‌ಯಿದ್ದೀನ್ ಕಾಮಿಲ್ ಸಲಾಫಿ ತೋಕೆ (ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) (2007) ಅಲ್ ಬಯಾನುಲ್ ಮುಫೀದ್ ಲಿ ಆಯಾತಿಲ್ ಖುರ್‌ಆನಿಲ್ ಮಜೀದ್ (ಪವಿತ್ರ ಖುರ್‌ಆನಿನ ಕೊನೆಯ ಅಮ್ಮ ಕಾಂಡದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ–ಮಂಗಳೂರು, ಸು ಗೈಡ್ಸ್ ಬ್ಯುರೋ, ಪುಟ – 18–19

24. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ. ಸು. (1995) 'ಸೂಫೀ ಪ್ರೇಮಕಾವ್ಯ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಪುಟ – 3–4

25. ಫಕೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಕಟ್ಪಾಡಿ (2010) 'ಸೂಫಿ ಸಂತರು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ-ಪುಟ - 13

26. ಫಕೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಕಟ್ಪಾಡಿ - 'ಸೂಫಿ ಸಂತರು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಪುಟ - 13-14 2

27. ಅದೇ ಪುಟ - 49

28. ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾವ್ ಡಿ. (2000) (ಲೇಖನ) 'ಭಕ್ತಿ' - 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ-3, ಹಂಪಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಪುಟ - 261

29. ಷಣ್ಮುಖಯ್ಯ ಅಕ್ಕೂರಮಠ (2000) (ಲೇಖನ) 'ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಗಳು' 'ಧರ್ಮ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ' - 3, ಹಂಪಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಪುಟ - 374- 375

30. ಅದೇ - ಪುಟ - 375

31. ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ (2000) (ಲೇಖನ) 'ಅನುಭಾವ' - 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ-3, ಹಂಪಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಪುಟ - 2

32. ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ದೇವಿಪ್ರಸಾದ (1996) 'ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನಗಳು', ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ-ಪುಟ - 158-159

33. ಅದೇ ಪುಟ 171-172

34. ಕಲ್ಗುಡಿ ಬಸವರಾಜ (1988) 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ' - ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ - 99-100

35. ಹಿರೇಮಠ ಎಸ್. ಎಂ. (1993) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟ್ಟಗಳು, ಗದಗ, ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ - 137

36. ಅದೇ - ಪುಟ - 144-145

37. ಹಿರೇಮಠ ಎಸ್. ಎಂ. (1993) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟ್ಟಗಳು'- ಗದಗ, ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ - 154

38. ಹಿರೇಮಠ ಎಸ್. ಎಂ. (1993) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟ್ಟಗಳು'- ಗದಗ, ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ - 162

39. ಅದೇ - ಪುಟ - 244

40. ದಂಡೆ ವೀರಣ್ಣ (2004) 'ವಚನಗಳ ದೇಸೀಗುಣ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ-89

41. ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಹುಚ್ಚರಾವ ಬೆಂಗೇರಿ (1984) 'ಕನಕನದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು', ಧಾರವಾಡ ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಪುಟ-3-4

42. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಚ್. (1992) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ'-ಮೈಸೂರು, ಡಿ.ವಿ.ಆರ್.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂ, ಪುಟ - 366

43. ಅದೇ - ಪುಟ - 376

44. ಅದೇ - ಪುಟ - 376 -377

45. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ. ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆ'-ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ಪುಟ - 51

46. ಅದೇ - ಪುಟ - 51

47. ಶ್ಯಾಮ ಸುಂದರದಾಸ (ಸಂ) (1928) ಕಬೀರ ಗ್ರಂಥಾವಾಲಿ - ಕಾಶಿನಾಗರೀ ಪ್ರಚಾರಿಣೀ ಸಭಾ - 1928 ಪುಟ - 90

48. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ. ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆ'- ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ಪುಟ - 218

49. ತರೀಕೆರೆ ರಹಮತ್ (2001) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂಫಿಗಳು'-ಹಂಪಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಪುಟ-28

50. ಅದೇ - ಪುಟ - 175

51. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ - 29

52. ಅದೇ - ಪುಟ - 161-162

53. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ. ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆ'- ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ಪುಟ - 232

54. ತರೀಕೆರೆ ರಹಮತ್ (ಲೇಖನ) (2000) 'ಸಂಕರಶೀಲತೆ' - 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ-3, ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಪುಟ - 351

55. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. (1975) 'ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ' (ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ), ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿ.ವಿ. ಬೆಂಗಳೂರು, ಪುಟ - 33

56. ರಂಗಾರೆಡ್ಡಿ ಕೋಡಿರಾಂಪುರ (ಲೇಖನ) (1993) 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಶಯವಾಗಿ ಶಾಂತಿ' (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ), ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಪುಟ - 103

57. Ranade R.D. (1961) 'Pathway to God in Marathi Litenature'- Bijapur, Sri Gurudev Ranade Samadhi Trust, Page No. 10-11

58. ಅದೇ – ಪುಟ – 1

59. Burton Stein (1968) 'Social Mobility in the caste system in India' (Ed jmes Silverberg Hugn) Page No. 80

60. ತರೀಕೆರೆ ರಹಮತ್ (2001) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂಫಿಗಳು'–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಪುಟ – 201

61. ಶಾಮರಾಯ ತ. ಸು. (2001) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ'–ಮೈಸೂರು, ತುಳುಕಿನ ವೆಂಕಟಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಪುಟ – 145

62. ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಹುಚ್ಚರಾವ್ ಬೆಂಗೇರಿ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು'–ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಪುಟ–146

63. Frederick J. Streng: 'Understanding Religious Man' (1969) Page – 33

64. Richard Lannoy : 'Sheaking Tru' (Oxford 1975) Page – 111

65. ಹಿರೇಮಠ ಆರ್. ಸಿ. (ಸಂ) (1968) 'ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿ.ವಿ.– ವಚನ ಸಂಖ್ಯೆ – 283

66. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಚ್. (1992) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ'– ಮೈಸೂರು, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂ, ಪುಟ – 363

67. ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಹುಚ್ಚರಾವ್ ಬೆಂಗೇರಿ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು'–ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಪುಟ 142–143

68. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 99– 100

69. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. (1985) 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ', ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿ.ವಿ. ಬೆಂಗಳೂರು, ಪುಟ – 139

70. ಬಂಜಗೆರೆ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ (1992) 'ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಪಾತ್ರವೇನು?' (ಸಂಕ್ರಮಣ) ಪುಟ–236

71. ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಹುಚ್ಚರಾವ್ ಬೆಂಗೇರಿ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು', ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಪುಟ – 190–191

72. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್. (ಸಂ) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–10

73. ದಂಡೆ ವೀರಣ್ಣ (2004) 'ವಚನಗಳ ದೇಸೀಗುಣ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 39

74. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಚ್. (1992) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ'– ಮೈಸೂರು, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂ, ಪುಟ – 371

75. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಎಂ. ಎಸ್., 'ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಮೈಸೂರು, ವಿ.ವಿ., ಪುಟ – 64

76. ಅದೇ – ಪುಟ – 66

77. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 107

78. ಶಿವರಾಮಯ್ಯ (ಲೇಖನ) (2000) 'ಸುಧಾರಣವಾದ'–'ಧರ್ಮ', ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–3–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಪುಟ– 452

79. ಬಸವನಾಳ ಶಿ.ಶಿ. (ಸಂ) (1968) 'ಬಸವಣ್ಣನವರ ಷಟ್‌ಸ್ಥಳದ ವಚನಗಳು'– ಬಸವೇಶ್ವರ 8ನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿ, ವಚನ ಸಂಖ್ಯೆ: 592

80. Ramanujan A.K. (1973) 'Speaking of Shiva' (Penguin Books) ಪುಟ – 35

81. ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಹುಚ್ಚರಾವ್ ಬೆಂಗೇರಿ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು'–ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಪುಟ–38

82. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 281

ಅಧ್ಯಾಯ – 5

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕೃತಿತ್ವ

ಅಧ್ಯಾಯ 5

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕೃತಿತ್ವ

ಭಾರತವು ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇಶ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಮಹಾನ್ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವ ಬೋಧನೆಗಳಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಹಾಗೂ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ವಿಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಮಾದರಿ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್‌ಮುಲ್ಲರ್ ಮೊದಲಾದ ವಿದೇಶಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು–"ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಾಂಗಗಳಾದ ಗ್ರೀಕ್, ರೋಮ್, ಸೆಮೆಟಿಕ್, ಜ್ಯೂ ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದಲೂ, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ದಿವ್ಯ ಅನುಭವಗಳಿಂದಲೂ ಮಾನವ ಕುಟುಂಬವು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಪಡೆದು ಋಣಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಮತ್ತು ಭಾರತವು ಮಾನವ ಕುಲದ ಮಂದಿರವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ".[1] ಇದನ್ನೇ ಅರವಿಂದರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, "The Hero, the Rishi, the saint are the natural fruits of our Indian soil and there has been no age in which they have not been born."[2] [ಸಾಧುಗಳು, ಸಿದ್ಧರು, ವೀರರು ಭರತಭೂಮಿಯ ಪುಣ್ಯಫಲಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹುಟ್ಟಿಬಾರದಂತಹ ಯುಗವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.] ಮಾನವತಾವಾದವನ್ನೇ ಉಸಿರಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾ ಸಂತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಳೆದ ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧರು, ಸೂಫಿಗಳು, ಆರೂಢರು, ತತ್ತ್ವಪದಕಾರರು, ನಾಥಯೋಗಿಗಳು ಸಮಾಜ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಜನಹಿತ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತಭೇದವನ್ನು ಮರೆತು ಬಾಳಿನ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂತರ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರ. ಮತೀಯವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಾದಗಳು ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿ ಕ್ಷೋಭೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತಾತೀತವಾದ ಸಂತರ ಅಧ್ಯಯನವು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಾಧು ಸಂತರಂತೆ, ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಸೂಫಿಗಳು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇರಾಕಿನ ರಾಬಿಯಾಬಿಸ್ರಿ (717–801) ಎನ್ನುವ ಮಹಿಳಾ ಸೂಫಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯಂತೆ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಫಕೀರ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಕಟ್ಪಾಡಿಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಹಿಳಾ ಸೂಫಿಗಳಿಗೆ "ದೈವ ಪ್ರೇಮವೆನ್ನುವುದು ಬರಿಯ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಸಾಧನ ಮಾತ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾರ್ಗವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗವೂ ಆಗಿತ್ತು."[3] ಸಾಧು-ಸಂತರ, ಸೂಫಿಗಳ ಮತ್ತು ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ, ಅನುಭಾವ ಪರಂಪರೆಯೊಳಗೆ ಸೇರಿ ಹೋದವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಒಬ್ಬರು. ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಂಡ ಮಹಾಸಂತನೇ ಶಿಶುನಾಳದ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬ. 'ಶರೀಫ' ಪಾರ್ಸಿ ಶಬ್ದ. ಇದರ ಅರ್ಥ ಉದಾತ್ತ ಧ್ಯೇಯಗಳ ಅಥವಾ ಉತ್ತಮ ಶೀಲ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಇತರರಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ.

ಶಿಶುನಾಳ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ನಿಖರವಾದ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ನಿಧನದ ನಂತರ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಅವರ ಕಾಲ, ಜೀವನ ಕ್ರಮ, ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸದಾಶಿವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ' ಸಾಹೇಬರ ಪುರಾಣ (1956), ಡಾ. ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ತಲ್ಲೂರ ರಾಯನ ಗೌಡರಿಂದ ಕವಿಕಾವ್ಯ ಪರಿಚಯದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, 'ಶರೀಫರ ಜನಪ್ರಿಯ ಪದಗಳು' (1974), ಡಾ.ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಿಂದಗಿಯವರ 'ಶ್ರೀ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವನ ಲೀಲಾಮೃತ' (1978), ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ 'ಬರಕೋ ಪದಾ ಬರಕೋ' (1999), ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಶರೀಫರ ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಜನನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಡಾ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಿಂಧಗಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ- "ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಹಜರೇಶಾ ಖಾದರಿಯವರ ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶಿಶುನಾಳ ಗ್ರಾಮದ ಸಾತ್ವಿಕ ಧರ್ಮೀಯರಾದ ಇಮಾಮ್ ಸಾಹೇಬ್ ಮತ್ತು ಹಜ್ಜಮಾ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ 07.03.1818 ರ ಮುಂಜಾವಿನ ಶುಭ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ".[4]

ಡಾ. ಡಿ.ಎಸ್ ಕರ್ಕಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ "ಕ್ರಿ.ಶ. 07.03.1819 ರಂದು ಶರೀಫರು ಜನಿಸಿದರು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ."[5] ಶಿಶುನಾಳ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವು ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಗ್ಗಾಂ ತಾಲೂಕಿನ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದ್ದು, ಸರ್ವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪುಣೆ-ಬೆಂಗಳೂರು ರಸ್ತೆಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ಗುಡಿಗೇರಿಯ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು ವಿರಳ ಬಸ್ಸು ಸೌಕರ್ಯವಿರುವ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದೆ.

ನಾಗರಿಕತೆಯತ್ತ ಮುಖ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯಿಂದ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೋಮು ದಳ್ಳುರಿಯ ಸೋಂಕು ತಗುಲದೇ ಸಹಮತದಿಂದ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಹಂತಿ, ಗೀಗಿ, ಹೋಳಿ ಪದಗಳಾಗಲೀ, ಪ್ರತಿದಿನ ರಾತ್ರಿ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ವಚನಗಳಾಗಲೀ ಇಲ್ಲವೇ ಶಿವಶರಣರ ಕೃತಿಸಾರಗಳನ್ನು ಸವಿಯಲು ಜಾತಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೂ – ಮುಸ್ಲಿಮರು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಧರ್ಮೀಯರು ಹೆಜ್ಜೆ ಮೇಳ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹಜರತ್ ಹುಸೇನರ ಬಲಿದಾನ ಕುರಿತ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಮಜಾನ ಪದಗಳನ್ನು, ಕರ್ಬಲದ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಹಿಳೆಯರು ಪರಶಿವ–ಪಾರ್ವತಿ ಹಾಗೂ ಗಂಗೆ–ಗೌರಿ ವಿರಸವನ್ನೂ ಕಲ್ಯಾಣದ ಬಸವಣ್ಣನ ದಾಂಪತ್ಯ ಧರ್ಮದ ಕುರಿತಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು, ಕೃಷ್ಣನ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಜಾನಪದೀಯ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆಯರು ಪ್ರವಾದಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ಪೈಗಂಬರ್‌ರ ಜನನದ ಕುರಿತಾಗಲಿ, ಹಜರತ್ ಹುಸೇನ್, ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಕಲಿವುಲ್ಲಾ, ಒಬಿವುಲ್ಲಾ ಬಲಿದಾನದ ಕುರಿತಾಗಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯ ಪರಸ್ಪರ ಭಾವೈಕ್ಯದ ಅಂಶಗಳು, ಇಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯ ಪರಿಸರವು ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಅಗಾಧ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

5.1 ಶರೀಫರ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ:

ಶರೀಫರ ಜನನದ ಕುರಿತು ಒಂದು ಕಥೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಶಿಶುನಾಳದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಇಮಾಮ್ ಹಜರತ್ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಕಲ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿದ್ದರೂ, ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಜರತ್ ದಂಪತಿಗಳು ಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ನೆರೆಯ ಹುಲಗೂರಿನ ಸಂತಖಾದರ ಷಾವಲಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾರೆ. "ಹಜರೇಶಾ ಖಾದರಿಯೇನು ಅಂಥಿಂಥವನಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಗಮದ ಕನಸು ಕಂಡ ಸಂತ. ಒಮ್ಮೆ ಯಾರೋ ಹಾಕಿದ ಭೇಡಿಕೆಯ ಸವಾಲಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ, ಬಯಿಸಿ ಬಂದವರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಖಾದರಲಿಂಗ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡವನು"[6]

ಹಜರತ್ ದಂಪತಿಗಳ ಅವಿರತ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಖಾದರ ಷಾವಲಿಯು ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನೆಂಬಂತೆ ಹಜ್ಜೂಮಾಳು ಗರ್ಭಧರಿಸಿದಳು. ಆಕೆ "1819 ನೆಯ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳು 7ನೆಯ ತಾರೀಖಿನಂದು ಗಂಡು ಕೂಸಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಮಗುವೇ ಮಹ್ಮಮದ್ ಶರೀಫ"[7] ಮುದ್ದಿನ ಮಗನಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಶರೀಫರು ಸ್ಥಳೀಯ ಕೂಲಿಮಠದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲ್ಕಿ ಪರೀಕ್ಷೆ (ಆಗಿನ 7ನೆ ತರಗತಿ)

ಪಾಸು ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಮೋಡಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಓದಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಕಲಿತುಕೊಂಡರು. ರೂಢಿಯ ಬಲದಿಂದ ಉರ್ದುವನ್ನು ಕರಗತಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ದೇವಿಪುರಾಣ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಯಲಾಟಗಳಲ್ಲಿ ವೇಷ ತೊಡುವುದು, ಸರ್ವಜ್ಞ, ಸಪ್ಪಣ್ಣ (ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿ) ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯ ವಾಚನ ಮಾಡುವುದು, ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ಕೇಳುವುದು, ಮೊಹರಮ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಿವಾಯತ್ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ 'ಹೆಜ್ಜೆಮೇಳ' (ಕವಾಯತ್ ಹಾಡಿಗೆ ಜನಪದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುವುದು) ಕುಣಿಸುವುದು – ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟರು.

ಶರೀಫರು ಹಿರೇಮಠದ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯನವರ ಮೂಲಕ ಅಕ್ಷರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು, ವೀರಶೈವ ಶರಣರ ಜೀವನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಮೂಲ್ಕಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸುಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ಶರೀಫರು ಕೆಲಕಾಲ ಶಿಶುನಾಳದ ನೆರೆಯ ಗ್ರಾಮಗಳಾದ ಮಂಡಿಗನಾಳ, ಕ್ಯಾಲಕೊಂಡ ಎರಿಬೂದಿಹಾಳ, ಗುಂಜಳ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಶರೀಫರ ಮನಸ್ಸು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಗಹನ ತತ್ತ್ವಗಳತ್ತ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಜ್ಞಾನ ದೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಸರಿಯಾದ ಗುರುವಿನ ಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತೊಡಗಿದರು. ಸ್ಮಾರ್ತಶಾಕ್ತೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ದೇವೀ ಉಪಾಸಕ, ವೇದ, ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅರಿತ ಮಹಾಪಂಡಿತರಾದ ಕಳಸದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಒಮ್ಮೆ ಶಿಶುನಾಳಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವಿಚಿತ್ರ ಮನೋಧರ್ಮದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದರು. ಜಾತಿ ಮತಗಳ ತಾರತಮ್ಯ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಬೆರೆತು ಊರೂರು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಶಿಶುನಾಳದ ಊರಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಗಿತ್ತು. 'ಸೆರೆ ಕುಡೀತಾನ, ಗಾಂಜಾ ಸೇದತಾನ. ಯಾರೆಂದರೆ ಅವರ ಜೊತೆ ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಲೀತಾನ' ಎನ್ನುವುದು ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಾದ. ಆದರೂ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮಾರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಶಿಶುನಾಳಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇಮಾಮ್ ಸಾಹೇಬ್ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಶರೀಫನನ್ನು ಭಟ್ಟರ ಕಾಲಿಗೆ ಬೀಳಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. ಶರೀಫನನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು, ಏ ಶರೀಫ ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪ ಯಾರು ಅಂತ ಕೇಳಿದರು. ಶರೀಫ ತಟ್ಟನೇ "ಇನ್ಯಾರೂ ಗುರುಗಳೇ ನಿಮ್ಮಪ್ಪನೇ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಅಲ್ಲವೇ?"[8] ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಹುಡುಗನ 'ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಂದೆ ಒಬ್ಬನೇ' ಎನ್ನುವ ವೇದಾಂತಿಕ ನೆಲೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಶರೀಫನಿಗೆ ಅಂತರಂಗದ ಭಾವನೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಗುರುವಾಗಿ ದೊರೆತರು.

"ಶಿವಪಥವನರಿವೊಡೆ ಗುರುಪಥವೆ ಮೊದಲು" ಎಂಬಂತೆ ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವದಿಂದ ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಶರೀಫರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಶರೀಫರ ಅಂತಃಶಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಇಮಾಮ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ 'ಭೂಮಿ ಕಸು ಅದ, ಈಗ ನಾಟಕದ ಹುಡುಗನನ್ನು ನನ್ನ ಮಡಿಲಿಗೆ ಹಾಕಿ ಬಿಡು, ಇನ್ನು ಇವ ನನ್ನಮಗ' ಎಂದು ಶರೀಫನನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮನಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಶರೀಫರು ಗುರುವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ –

"ದೊರಕಿದಾ ಗುರು ದೊರಕಿದಾ
ಪರಮಾನಂದ ಬೋದಾ ಅರಿವಿನೊಳಗೆ ಬಂದು
ದೊರಕಿದಾ ಗುರು ದೊರಕಿದಾ"[9]

ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಶರೀಫರನ್ನು ಶಿಷ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸದಾ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ವಜಾತಿ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ಶರೀಫರು ಅದಕ್ಕೆ ಜಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಖತೀಬ, ಮುಲ್ಲಾ, ಮೌಲವಿಗಳ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಹೆದರದೇ, ಬದಲಾಗಿ–

"ನನ್ನೊಳಗ ನಾ ತಿಳಕೊಂಡೆ
ಎನಗೆ ಬೇಕಾದ ಗಂಡನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ
ಆಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾರ ನಡಕೊಂಡೆ
ಗುರೂಪದೇಶ ಪಡಕೊಂಡೆ
ಈ ಭವಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ
ಗುರು ಗೋವಿಂದನ ಪಾದಾ ಹಿಡಕೊಂಡೆ"[10]

ಎಂದು ಧನ್ಯತಾಭಾವದಿಂದ ಗುರುವನ್ನು ನೆನೆದು ಗುರೂಪದೇಶ ಮಂತ್ರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದರು.

5.2 ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನ:

ಶರೀಫರು ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವಚಿಂತನೆಯೆಡೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಾಲತೊಡಗಿದರು. ಇದು ಶರೀಫರ ತಂದೆ ತಾಯಿಗೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಯಿತು. ಮಗನ ಅಲೆದಾಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲೆಂದೇ ಕುಂದುಗೋಳ ನಾಯಕ ಮನೆತನದ ಫಾತಿಮಾಳೊಡನೆ ಮಗನ ವಿವಾಹ ಮಾಡಬಯಸಿದರು. ಗುರುಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ

ಮೇರೆಗೆ ಶರೀಫರ ಮದುವೆ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡು ದಾಂಪತ್ಯ ನಡೆಸಿದರು.

"ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ ನೀ
ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ
ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನ್ಹೇಳಲೆ ಗುಣವಂತೆ
ಮೊದಲಿಗೆ ತಾಯಾಗಿ ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ
ಸದನಕ್ಕೆ ಸೊಸಿಯಾದೆ ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ ಮತ್ತೆ
ಮುದದಿಂದ ಮೋಹಿಸಿ ಮದುವ್ಯಾದವನಿಗೆ
ಮಗಳೆಂದೆನಿಸಿದೆ ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ ತುತ್ತು ನೀಡಿ
ಎನ್ನೆತ್ತಿ ಆಡಿಸಿದ ಹೆತ್ತವ್ವ ನೆನಸಿದಿ ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ
ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನ ಸರಿ ನೀ ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ ನನಗೆ
ತಕ್ಕವಳೆನಿಸಿದಿ ನನ್ನ ಹೇಣ್ತೆ"[11]

ಸರಳ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಶರೀಫರ ಬಗ್ಗೆ ಊರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವವಿತ್ತು. ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟಾದ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಯೊಂದಿಗೆ, ತಲೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಳಿರುಮಾಲನ್ನು ದುಂಡುದುಂಡಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲಲ್ಲಿ ಮೊಚ್ಚೆ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶರೀಫರು ಯಾವುದೇ ಮತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು ಬೀಳದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಜನರು ದೈವಾಂಶಸಂಭೂತರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಭಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಖೀ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲೇ ಬಂಧಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಲಕ್ತುಮಾ' ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿನ ತಂದೆಯಾದರು; ಇದು ದೇವರ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಬಗೆದರು. ಇಂತಹ ಸುಖೀ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ನೋವು ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸಿತು. ತಂದೆ–ತಾಯಿಯ ಅಗಲುವಿಕೆ, ಮುಂದೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಗುವಿನ ಅಗಲುವಿಕೆ ತಾಳಲಾರದ ನೋವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಶರೀಫರ ಮನಸ್ಸು ವೈರಾಗ್ಯದತ್ತ ಹೊರಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಭವದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲು–

"ದುಃಖಮೆ ಪಡಾಮನ್ ಸುಖನಹಿಪಾಯಾ
ಟಕತಿ ಮರನ ರಖವಾಲರೆ
ಖಾತಾ ಪೀತಾ ಸೋತಾ ಸಬದಿನ
ಬಾತ್ ಯೆ ಗಫಲತ್ ಖೇಲರೆ

ತೀನರೋಜ ಗುಜರಾನೆ ಜೀವನಕಾಯೆ
ತನ ಮಾಠೀ ಮೈಲರೆ
ರೋಶನ ಹೋ ಶಿಶುನಾಳ ಜಗತಪರ
ದೇಶ ಪಿಯಾಕೆ ಲಾಲರೆ"[12]

ದುಃಖ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮನಸ್ಸೇ ಸಂಸಾರ ಮಾಯಮಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಖವೆಂಬುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಜೀವನವೆಂಬುವುದು ಮೂರು ದಿನದ ಸಂತಿ. ಕುಡಿಯುವುದು, ತಿನ್ನುವುದು ಇದರಲ್ಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆದರೆ ಸಾವು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇ? ಸದಾ ನಮ್ಮನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸುವುದು. ಅಂದಾಗ ಭಗವಂತನ್ನರಿಯುವುದು ಯಾವಾಗ? ಇದು ಸಾಂಸಾರಿಕವಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಸರಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಹೊರಬಂದು ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಬದುಕೆಂಬುದೇ ಕ್ಷಣಿಕ, ಎಲ್ಲಾ ಮೋಹಗಳು ಒಂದು ತರಹದ ಮಾಯೆ ಎಂದು ಬಗೆದರು.

"ಸಂಸಾರ ಗೊಡವಿ ಇನ್ಯಾಕೆ
ಇನ್ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕೆ
ಭವಸಾಗರದೊಳು ಮುಳುಗಿ ಮುಳುಗುತಿರೆ"[13]

ಇನ್ನುಳಿದ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಾಣಲು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕದೆಡೆಗೆ ವಾಲಿದರು. ಇದ್ದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರಿ ಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಯಸಿದರು.

5.3 ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದೆಡೆಗೆ:

ವೈರಾಗ್ಯದತ್ತ ವಾಲಿದ ಶರೀಫರಿಗೆ ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶ ದೀಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಶರೀಫರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಸ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಭವ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ವಿಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದರು. ನಿರಂತರ ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ಶರೀಫರು ಸಾವಿನ ದುಗುಡತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ಭಾವನೆ ತಾಳುವಂತಾಯಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭ ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಸಾವು ಶರೀಫರಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ಕೆಡಿಸಿತು. ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನ ಮರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತು ಭಕ್ತ ಸಮೂಹದ ಮನದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದರು.

"ಪ್ರಾಯ ಹೋಗುತಾ ಬಂತು ದೇಹ ಒಣಗಿ ನಿಂತಿತು
ಜೀವದ ಬಡಿವಾರವೇನೆಂಬೆ
ಕೋವಿದನಾದರೆ ಸಾವಿಗಂಜದೆ ಮಹಾ
ದೇವರ ನುಡಿಸಲು ಹೌದೆಂಬೆ"[14]

ಹೀಗೆ ದೇಹದ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದರು. ತಂಬೂರಿ ಹಿಡಿದು ಊರೂರು ಸುತ್ತುತ್ತಾ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು. ಮನಶಾಂತಿಗಾಗಿ ನಾಡಿನ ಸಾಧು, ಸತ್ಪುರುಷರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಯೋಗ ಪಥವನ್ನರಿತರು. ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಧು, ಸಂತರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಪುನೀತರಾದರು. ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರ ದೀಕ್ಷಿತರು, ಶ್ರೀ ಬಾಲಾಲೀಲ ಮಹಾಶಿವಯೋಗಿಗಳು, ಗುಡಿಗೇರಿಯ ಕಲ್ಮಠದ ಸಂಗಮೇಶ್ವರರು, ಅಂಕಲಗಿಯ ಶ್ರೀ ಅಡವಿಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಅಗಡಿಯ ಶೇಷಾಚಲದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗದುಗಿನ ಶ್ರೀ ಶಿವಾನಂದರು, ಗರಗದ ಶ್ರೀ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರು, ನವಲಗುಂದದ ಶ್ರೀ ನಾಗಲಿಂಗಪ್ಪನವರು, ಅವರಾದಿ ಫಲಾಹಾರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ವಿಶ್ವಕರ್ಮದ ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಾರೂಢರನ್ನು ಕಂಡು –

"ಆ ರೂಢಾ ಈ ರೂಢಾ ಆರೂಢಾ ಯಾ ಅಲಿ
ಪ್ರೌಢತನದಿ ಗುಂಡಾಡು ಹುಡುಗರೊಳು
ಮೃಡ ನೀ ಪ್ರಭು ಆಡೋ ನಿರಂಜನ
ಹಣುಮಂತಾ ಯೋಗಸಾ ಗುಣಾವಂತ
ರಾಮಸಾ ಕಡಿದು ಕತ್ತಲದಿ ನಾ
ಬಹಳ ವಿಚಾರದಿ ದಣಿದು ದಣಿದು ನೋಡ ಬಂದೆ
ಲಂಗೋಟಿ ಹಾಕಿದಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಶೋಕದಿ
ತುಂಗ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಸೇವಕಾ
ಇಂತಾತ್ಮ ಅದರ ಇಂಗಿತ ತಿಳಿದವನೇ ಆರೂಢ"[15]

ಎಂದು ಹಾಡಿ ಆರೂಢ ಪದವಿಗೇರುವ ದಾರಿ ಕಠಿಣ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಥ ಅವರ ಜೀವನದ ಉಸಿರಾಯಿತು.

ಶರೀಫರ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಧರ್ಮಾಂಧ ಕುಹಕಿಗಳ ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಬವಣೆ ಪಡುವಂತಾಯಿತು. ಬಡತನ ಸದಾ ಅವರ ಬೆನ್ನು ಬಿಡದೆ ಕಾಡಿತು.

ಸಾಲಗಾರರ ಪೀಡೆ ಅವರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ನೋಯಿಸಿತು. "ತುತ್ತು ಅನ್ನಕ್ಕೂ ಗತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಸಾಲಗಾರರಿಂದ ಋಣ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ತಮ್ಮ ಹೊಲ ಮನೆ ಹಾಗೂ ಶಿಶುನಾಳ ಗ್ರಾಮದ ರೆವಿನ್ಯೂ ಸರ್ವೆ ನಂಬರ್ 242,243/2-20 ಎಕರೆ 24 ಗುಂಠೆ ಕ್ಷೇತ್ರದ 13ರೂ. ಆಕಾರದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು 200 ರೂ. ಗಳಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ 1888 ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದರು."[16]

ಅನಂತರ ವಿಶಾಲವಾದ ಬಯಲೆ ಮನೆಯಾಯಿತು. ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ದೇಹದ ಶಕ್ತಿಗುಂದುತ್ತಿದಂತೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯ ವೃಂದದವರನ್ನು ಕರೆದು ನನ್ನ ಅವಸಾನ ಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖಿಸಬಾರದೆಂದು ಕರೆಕೊಟ್ಟರು.

"ಬಿಡತೀನಿ ದೇಹ ಬಿಡತೀನಿ
ಕೊಡತೀನಿ ಭೂಮಿಗೆ
ಬಿಡತೀನಿ ದೇಹ
ಮಹಿಮರ ನಡತೆಯ ಹಿಡಿದು
ಕರುಣ ಕರ್ಮದ ದುಡಿತದ ತಳೆದು
ಜೀವನ ತನು ನೀಗಿ
ಬಿಡತೀನಿ ದೇಹ ಬಿಡತೀನಿ"[17]

ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ದೇಹ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಶರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ದೇಹ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಶರೀಫರ ಬಯಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಿಧಿ ಅನುಸರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಜಂಗಮ ಪಾದಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಜಂಗಮನ ಪಾದವನ್ನು ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಶಿವ ಸಾಯುಜ್ಯ ಮಂತ್ರಗಳ ಪಠಣ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದವು. ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ಶರೀಫರ ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಪಾದವಿಡಲು ಯಾವ ಜಂಗಮನೂ ಮುಂದೆ ಬಾರದಿದ್ದಾಗ, ಹಿರೇಮಠದ ಕರಿಬಸವಯ್ಯ ಶರೀಫರ ಅಂತಿಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ 70ನೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಕ್ರಿ.ಶ 1889ನೆಯ ಮಾರ್ಚ 7ರಂದು ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನದಂದೇ ದೇಹ ಬಿಟ್ಟರು.

ಶರೀಫರು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಅಂತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ನಡೆಸಿ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಹೀಗೆ ಶರೀಫರ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ಅಂತಿಮ ಇಚ್ಛೆಯ ಮೇರೆಗೆ

ಅವರ ತಾಯಿ–ತಂದೆ ಸಮಾಧಿಗಳ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿಯೇ ನೆರವೇರಿತು. ಈವಾಗಲೂ ಶರೀಫರ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನೆರವೇರುತ್ತವೆ. ಕಡೆಯ ಶ್ರಾವಣ ಸೋಮವಾರ ಹಾಗೂ ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿಯ ದಿನದಂದು ಶರೀಫರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ರಥೋತ್ಸವ ನೆರವೇರುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರ ಗದ್ದುಗೆ (ಸಮಾಧಿ) ಯಾವುದೊಂದು ಧರ್ಮದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಬೇವಿನ ಮರದ ಕಟ್ಟೆ ಗದ್ದುಗೆಯ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಹ್ಮದೀಯರು ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ನಮಾಜು ಮಾಡಿ ಸಕ್ಕರೆ ಓದಿಸಿದರೆ, ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಕಾಯಿ ಕರ್ಪೂರ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಬದುಕು ಇಲ್ಲಿಯದಾಗಿದೆ.

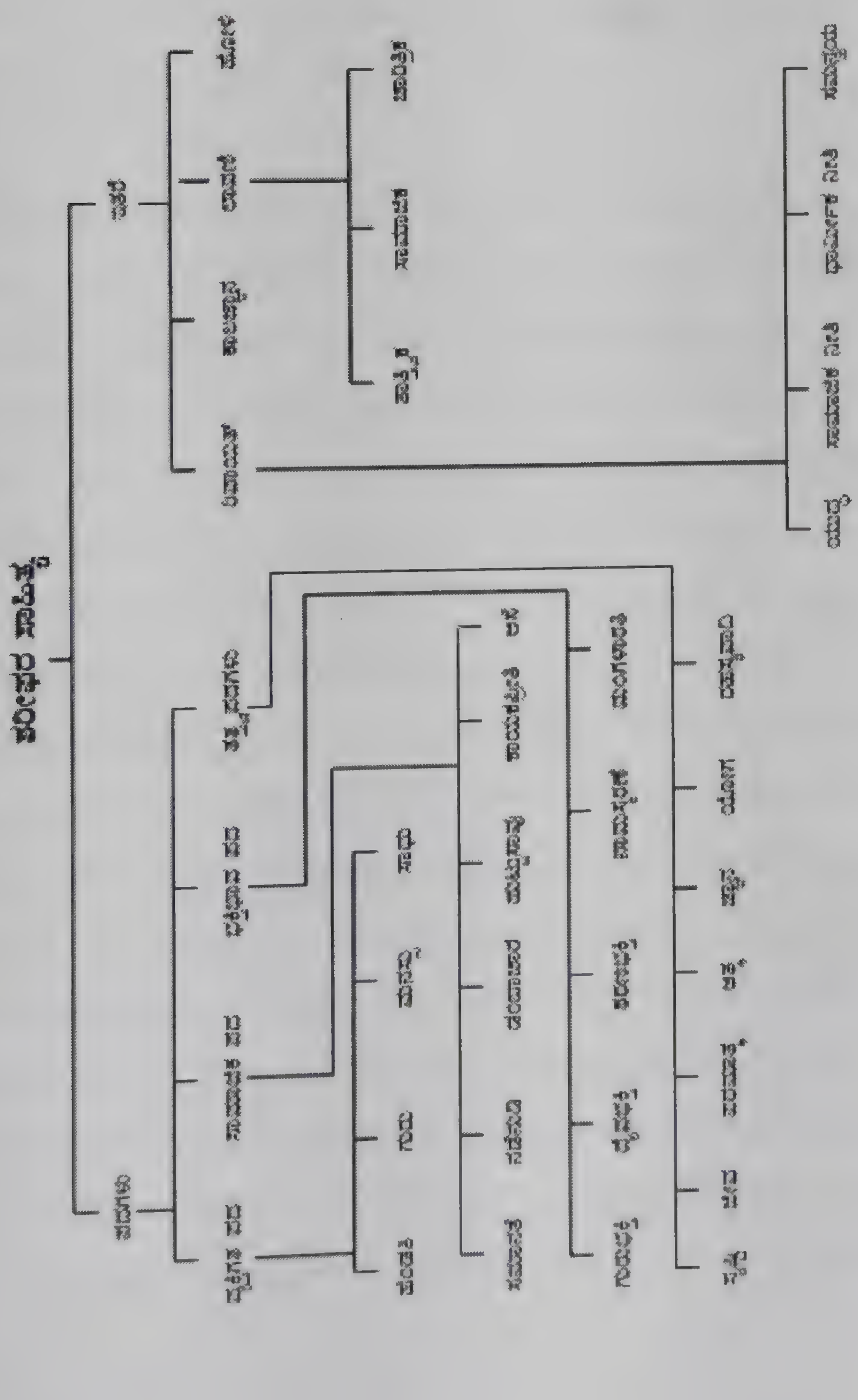
5.4 ಕೃತಿತ್ವ:

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನ ಭಕ್ತಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಗೊಂದಲದ ಗೂಡಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯತೆ ಇಲ್ಲದೆ ವಿಭಿನ್ನ ಮತಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಘರ್ಷದ ವಾತಾವರಣ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧು–ಸಂತರು, ಯೋಗಿಗಳು, ಸೂಫಿಗಳು ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಂದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮತ ಸಮನ್ವಯಕಾರರಾಗಿ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರೀತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಒಬ್ಬರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕವು ಮೊದಲು ಪೇಶ್ವೆಯರಿಂದ, ಅನಂತರ ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿತ್ತು.

ವಿದೇಶಿಯರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಜನ ನಲುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಒಂದೆಡೆ ರಾಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮ ಹರಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ನಾನಾ ಮತ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಜಾತಿ – ಉಪಜಾತಿಗಳು ಭೇದ–ಭಾವದಿಂದ ಕಚ್ಚಾಡಿ ಬದುಕಿನ ಆದರ್ಶಗಳು ಮಾಯವಾಗಿದ್ದವು. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಬೂಟಾಟಿಕೆಯ ಮಂತ್ರ–ತಂತ್ರಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ದೇವರು, ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರ ದಿನಗಳೆದಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಸತ್ಯ, ಮೋಸ, ಆಡಂಬರ ಇತ್ಯಾದಿ ದುರ್ಗುಣಗಳು ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿದ್ದವು. ಈ ರೀತಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಜೀವನ ಅಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗ ತೊಡಗಿದವು. ಶರೀಫರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ

ದೃಷ್ಟಿ, ಅಸಾಧಾರಣ ಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿ, ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಾದ ಜೀವನಾನುಭವವನ್ನು ವಿಚಕ್ಷಣತೆಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವ ರೀತಿ ಅಂದಿನ ಜನರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಯಿತು.

ಶರೀಫರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ತುಡಿತ ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂಬುವುದನ್ನು ಅವರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜಾತೀಯತೆ, ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದ ಶೋಷಣೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಮೊದಲಾದ ಅನಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆಯುಧವಾಗಿಸಿದರು. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಎದೆಗುಂದದೆ "ನ್ಯಾಯ ನಿಷ್ಠುರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಪರ ನಾನಲ್ಲ, ಲೋಕ ವಿರೋಧಿ ಶರಣನಾರಿಗೂ ಅಂಜುವವನಲ್ಲ"[18] ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಧೀರೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಜಾತಿ ಕುಲವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರಗಳಿಗೂ ಹರಡಿರುವಂಥದ್ದು. ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸರಳವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು:

5.5 ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯ:

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಶರೀಫರ ರಚನೆಗಳು ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದವುಗಳು. ಶರೀಫರು ಗೀತರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅನುಭವಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ. ತಾತ್ತ್ವಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಲೌಕಿಕ-ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಗೀತರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಮಿಳಿತವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಿಂಧಗಿಯವರು ಈ ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾ "ಮುದ್ರಣ ಸೌಕರ್ಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಲ್ಲದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ ಜಂತಿ ಸೇರಿತು. ಗೋಣಿಚೀಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲ ಅಜ್ಜನ ಅಮೂಲ್ಯ ಆಸ್ತಿಯೆಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದವರೆಲ್ಲ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀರು ಚಿಮುಕಿಸಿದರು. ವಿಭೂತಿ ಕುಂಕುಮ ಬಳಿದರು, ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದರು. ದೀಪದ-ಧೂಪದ ನೈವೇದ್ಯವಾಯಿತು. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೀಗೆ ಕೆಲವರ ಆರಾಧನೆಗಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಭಕ್ತ ಜನರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಿಗಲೇ ಇಲ್ಲ"[19] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವರ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಾಶಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳು ಸಂಗೀತ ಗುಣದಿಂದಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರ-ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ ಕೇವಲ ಕಂಠಸ್ಥವಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಹಾಡುಗಳು ಹೊತ್ತಗೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಂಡಿಗನಾಳದ ಜಾಡರ ಗುರುಪಾದಪ್ಪನ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅರ್ಜುನಪ್ಪ ಮಡಿವಾಳ ಹಾಗೂ ಶಿಶುನಾಳದ ಹಜರೇ ಸಾಹೇಬರು ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅರ್ಜುನಪ್ಪನು ಹಿರೇನರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ, ಆತನ ತಂದೆಯ ಊರು ನವಲಗುಂದಗದ ತಾಲೂಕಿನ ಕಡದಳ್ಳಿ, ಹಿರೇನರ್ತಿಯು ಆತನ ತಾಯಿಯ ತವರೂರು. ತಾಯಿಯ ತಂದೆ (ಅಜ್ಜ)ಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ, ಆರ್ಜುನಪ್ಪನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಹಿರೇನರ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಹಿರೇನರ್ತಿಯವನೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟ! ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅರ್ಜುನಪ್ಪ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಡಿವಾಳ. ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಬೆಣ್ಣೆಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಜನರ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದರೊಂದಿಗೆ ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅವರ ಮನದ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನೂ ಕಳೆಯಲು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ".[20] ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಪ್ರಕಾರ-'ಶರೀಫರ ಪದಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಶರೀಫರ ಒಡನಾಡಿ ಗುಡಿಗೇರಿಯ ಕುಂಬಾರ ಮುದುಕಪ್ಪ ಶರೀಫರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ'. ಶರೀಫರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಉರ್ದು ಹಾಗೂ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿಯೂ

ಅವರು ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪದಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಿಖರತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಶರೀಫರ ಪದಗಳು ಹಂಚಿಹೋಗಿವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜನ ಸಿಂಧಗಿಯವರು ಶರೀಫರ ಪದಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

5.6 ವಸ್ತು ವಿಷಯ:

ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿಗಿರುವ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಭೋಗಿಸುವ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು, ಕಥಾವಸ್ತುವಿಗೆ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾ ಶರೀಫರು ಹಾಡಿದರು. ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಂಬಿಕೆ, ಸುಖ-ದುಃಖ, ಧರ್ಮದ ತಿಕ್ಕಾಟ, ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆ, ಬಡತನ, ವೈರಾಗ್ಯ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಶರೀಫರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಡಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕಿಗೆ ಹೊಸ ಜೀವಕಳೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ.

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರರವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಾದ 'ಬರಕೋ ಮರ ಬರಕೋ'ದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಸರಳಗೊಳಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ:

1. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಪದಗಳು
2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದಗಳು
3. ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಪದಗಳು
4. ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳು

ಶರೀಫರ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ:

1. ಜೀವನ ಚಿಂತನ
2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನ
3. ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನ
4. ಭಕ್ತಿ-ಭಾವ

1. ಜೀವನ ಚಿಂತನೆ:

ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಜೀವನದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪದಗಳು, ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿಯ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳು, ಗುರು ಪಥ, ಅನುಗ್ರಹ, ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನ ಸೆಳೆತ, ಹೆಂಡತಿ–ಸಂಸಾರ ಈ ಕುರಿತ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ಅವರು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾದ ವಿವಿಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ:

ಇಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೂಢಿಗಳು, ವಿಕೃತ ಆಚರಣೆಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಇವುಗಳ ಕುರಿತ ಟೀಕೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಪದಗಳು, ಸಮಾಜದ ಬದುಕಿನ ಒಳಿತು–ಕೆಡುಕಿನ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

3. ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆ:

ಇಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ಬಹುಪಾಲು ಪದಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮ–ಪರಮಾತ್ಮ, ಜೀವ–ಜಗತ್ತು, ಭಕ್ತಿ–ಜ್ಞಾನ–ಕರ್ಮ, ಯೋಗ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಸಾಧನೆಯ ಅನುಭವಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

4. ಭಕ್ತಿ–ಭಾವ ಚಿಂತನೆ:

ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ–ಭಾವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದೇವಸ್ತುತಿ, ಆರಾಧನೆ, ಲೀಲಾವಿನೋದ, ಸಂಕೀರ್ತನೆ, ನಾಮಸ್ಮರಣೆ, ಮಂಗಳಾರತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನಿಖರವಾಗಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಎಲ್ಲಾ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಒಟ್ಟು ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಹಾಡುಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ತತ್ಕಾಲೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡವುಗಳಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀಫರು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಸಮಕಾಲೀನ ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಶರೀಫರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅತಿ ಕಾಡಿದಾಗ ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾತಿಗಿಂತ ಹಾಡು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಹುಡುಕಾಟವಿತ್ತು, ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಯಿತ್ತು. ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಜನಪದ ಸೊಗಡಿನ ಹಾಡುಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಜನಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಿರು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ–ಜೀವನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ; ವ್ಯಕಿಗತ–ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ;

ಸಮಾಜ–ಮತ–ಧರ್ಮ–ನೀತಿ, ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ; ತತ್ತ್ವ ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗಗಳು, ಭಕ್ತಿ–ಪದಗಳಲ್ಲಿ; ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ–ಪರಿಣಾಮ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೀಗೆ ಇವಲ್ಲದೇ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥನಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಮತ್ತೆರಡು ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಿವಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕವು ತಾತ್ತ್ವಿಕ–ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಲ್ಲದೇ, ಉಳಿದವು ಐತಿಹಾಸಿಕ–ಪೌರಾಣಿಕ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೋಳಿಪದಗಳು, ಲಾವಣಿಗಳು ಇದೇ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕೆಲವು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪದಗಳು

1. ಲಾವಣಿ ಹೋಳಿ ಪದಗಳು
2. ರಿವಾಯತ್‌ಗಳು
3. ದಂಡಕಗಳು

ಪದಗಳು:

ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಪದಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಲೌಕಿಕ– ಅಲೌಕಿಕ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ರಚನೆಗಳು, ಧರ್ಮ, ದರ್ಶನ, ನೀತಿ, ಸಮಾಜ, ಭಕ್ತಿ, ದೇವ–ದೇವತೆ, ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಲಾವಣಿ–ಹೋಳಿಪದ:

ಇವು ಗೇಯ ಲಯದ ದೀರ್ಘ ರಚನೆಗಳು. ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ರಿವಾಯತ್:

ಇವು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೂ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ದಂಡಕ:

ಇದು ರೂಪ (Form)ದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಂಗಡಿಸಿರುವ ಹಾಡುಗಳು.

5.7 ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿವರಣೆ:

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಪದಗಳನ್ನು ಭಜನೆ ಪದಗಳು, ಹೋಳಿ ಪದಗಳು, ಲಾವಣಿಗಳು, ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಧಾನ ಪದಗಳು, ಕಾಲಜ್ಞಾನದ ಪದಗಳು, ಬೆಡಗಿನ ಪದಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ರಿವಾಯತ್‌ಗಳು, ಮಹ್ಮಮದೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಧರ್ಮ-ಪುರಾಣದ ಪದಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಶರೀಫರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿ ಉರ್ದು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಅವರು ಹೊಂದಿದ ಭಾಷಾ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಥೆ, ಗೀತೆ, ಒಗಟು, ಗಾದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಾವಣಿಯು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರವೆನಿಸಿದೆ. ಲಾವಣಿಯು ಕಥನಗೀತೆಯ ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ಇಂಥ ಕಥನಾತ್ಮಕ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಜನಪದ ಕವಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಸಹೃದಯ ಕವಿಗಳೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಲಾವಣಿಯಂತಹ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ರಚಿಸಿದ ಲಾವಣಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಲಾವಣಿ ಕಥನ ಗುಣವುಳ್ಳ ದೀರ್ಘ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಪದಗಳಿಗಿಂತ ಲಾವಣಿ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರುವುದೂ ನಿಜ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಸಾಧಕನ ಸಾಧನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೆಳೆತದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪದಗಳಿಗಿಂತ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮನ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು:

"ಹೆಣ್ಣು ಜಾತಿಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿ
ಕಣ್ಣು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ಕವಿ
ಬಣ್ಣ ಗೆಟ್ಟು ಬೊಗಳುವ ಬಲುಭಂಡಾ
ಸಣ್ಣಿಸಿತು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ
ಬಣ್ಣಿಸಿತು ಸವನಲ್ಲಾ
ಪುಣ್ಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ ಪೂರ್ವದ ಭಂಡಾ
ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆ ಮೈ ಮ್ಯಾಲ ಬಿದ್ದು
ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಜೋಲಿ ಹೊಡೆದು
ಕೆಡವಿಬಿಟ್ಟಳು ಕಟ್ಟಿ ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾಂಗ
ಸೋಲದವರಾರು ಹೆಣ್ಣ
ಜಾಣತನಕೆಣೆಯುಂಟೆ
ಹೇಳತಾರ ಕಂಡ ಹಿರಿಯರು ನಮಗ"[21]

ಶರೀಫರ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು, ಇವೆ. ಆದರೆ ಪದಗಳ ಸೀಮಿತ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ, ಬಂಧದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ನಿರೂಪಣೆಗೊಳ್ಳುವ ಸಂಗತಿಯ ಶಿಸ್ತನ್ನಾಗಲಿ, ಸೊಗಸನ್ನಾಗಲಿ, ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾಗದು. ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತು ಲಾವಣಿಗಳಿವೆ.

ಶರೀಫರ ಹೋಳಿ ಪದಗಳು ರಾಚನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಾವಣಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಂಧರ್ಭಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇರೆ. ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ಹೋಳಿಪದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮೀಳೆಯ ಹೋಳಿಪದ ದೀರ್ಘವಾಗಿದ್ದು, ಉತ್ತಮ ಗುಣವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹೋಳಿಹಬ್ಬದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಗೆ ಮಾರುಹೋದ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಹೋಳಿ ಪದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಅನ್ಯಮತದವರೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಬೆರೆತು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣ ಶರೀಫರದ್ದು. ಶರೀಫರ ಹೆಚ್ಚು ರಚನೆಗಳು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ಹುದುಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ವಿಕೃತ ರೂಪಾಂಶವನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಲೇ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಶರೀಫರು ಬೆರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

ಶರೀಫರು ಕೆಲವು ದಂಡಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು, ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದಂಡಕಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರ ದಂಡಕ, ಶ್ರೀ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ದಂಡಕ, ಶ್ರೀದೇವಿ ದಂಡಕ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ದಂಡಕಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಶ್ರೀ ಶಿವಾಪರಾಧ ಸ್ತೋತ್ರವೆಂಬ ಷಟ್ಪದಿ ರಚನೆಯನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. "ಈ ದಂಡಕ ಸರಳ ರಗಳೆಯ ಲಯದಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಷಟ್ಪದಿಗಿಂತ ತುಂಬ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ದಂಡಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಪಲ್ಲ–ಸಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ನಿರಂತರ ಗತಿಯ ದೀರ್ಘ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ".[22]

ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ಕಾಲಜ್ಞಾನ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು, ರಾಚನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ, ಭವಿಷ್ಯದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಆಪತ್ತಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವುದನ್ನು ಮುಂದಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಕಾಲಜ್ಞಾನದ ಪದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತ–"ಶರೀಫರು ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಮುಂದೊದಗಲಿರುವ ಆಪತ್ತನ್ನು ಮೊದಲೇ ಗ್ರಹಿಸಿ ರಾಜ–ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು."[23](ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ)

ಶರೀಫರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲೇ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟವಿದೆ. ಆ ಕ್ಷಣದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿದ ಕಂದಾಚಾರ, ಅನಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ, ಕಾಳಜಿಯನ್ನು

ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ:

"ಬಲುನಾತಾ ಬಲುನಾತಾ ಮನ
ಮಲಿನ ತೊಳೆಯದಿರೆ ಹೊಲಸಾಯ್ತವ್ವಾ
ನಾಯಿ ಸತ್ತು ಕೊಳೆತರೆ ನಾತಲ್ಲಾ
ಕಾಯಿ ಕೆಟ್ಟು ಹುಳಿತರೆ ನಾತಲ್ಲಾ
ಬಾಯಿ ಕಚ್ಚಿ ಕಂಡ ಹೆಂಡ ತಿಂಬುವ
ಪಾಯಗಟ್ಟಿ ಮನಜರು ನಾತವ್ವ"[24]

ಶರೀಫರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಸ್ಪರ್ಶ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದ ಎಡರು ತೊಡರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಸಾಗುವುದು ಶರೀಫರ ಕಾವ್ಯದ ಮನೋಧರ್ಮ. ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತು-ವಿಷಯಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವಿರುವಂತೆ, ಕಾವ್ಯೋದ್ಯೋಗದ ಪರಿಣತಿಯ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅವಲೋಕನದ ಮೂಲಕ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಯಾವ ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಇತರ ಪದಗಳಿಗಿಂತ ನಿರೂಪಣೆ, ಸತ್ವ-ಸೊಗಸುಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಶರೀಫರು ಆ ಕಾಲದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ರೀತಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಜೀವನಾನುಭವ ನಿತ್ಯವೂ ಸ್ಮರಣೀಯ.

ಶರೀಫರ ರಿವಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ, ಸವಾಲ್-ಜವಾಬ್ ಪದಗಳು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ರಿವಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು-"ಶರೀಫ ಜನಪದ ಕವಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡುದು ರಿವಾಯತ್ ರಚನೆಗಳಿಂದಲೇ. ಮೊಹರಮ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಜ್ಜೆ ಮೇಳಗಳಿಗೆ ರಿವಾಯತ್ ರಚಿಸಿಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ರಿವಾಯತ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹರಿಕಾರರೆನಿಸಿದರು. ರಿವಾಯತ್ ರಚನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಗಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ 'ಹೆಜ್ಜೆಮೇಳ' ಕುಣಿಸುವುದು ಶರೀಫರ ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಹಲವಾರು ಊರುಗಳಿಂದ ಆಮಂತ್ರಣಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲದೇ ಶರೀಫರು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಹು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು"[25] ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಗೂ ವಿಕೃತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಗೊಳಲ್ಪಡುವ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬಗಳೇ, ಅವರ ರಿವಾಯತ್ ರಚನೆಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮೊಹರಮ್ ಪದವೆಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು.

"ಐಸುರ ಮೊಹರಮ್ ದಾಟಾ
ಕರ್ಬಲದಿ ಕಡಿದಾಟಾ
ಹೊಡಿದ ಯಜೀದ ಬಾಣವಾ
ಹಿಡಿದ ಕರ್ಬಲ ದಾರಿನಾ
ಮಡಿದ ಹಸೇನ ಹುಸೇನಾ

----------------"[26]

ಸವಾಲ್ ಜವಾಬ್ ಪದಗಳು ಅವುಗಳ ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಗಳ ಚಕಮಕಿ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಒಗಟಿನ ರೂಪದವು. ಇಡೀ ಪದ ಹಲವು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರು ಗುಂಪಿಗೆ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಎದುರು ಗುಂಪು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹಾಡಿನಲ್ಲೇ ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಆಶು ಕವಿತ್ವವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣವನ್ನು, ತತ್ತ್ವದ ನಿಗೂಢತೆಯನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳ ವಿಶೇಷತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ:

"ಸವಾಲೊಂದು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಶಾಹಿರ್ ಕೇಳ್
ಬಯಲು ಅಲಾವಿಗೆ ನವಿಲು ಕುಣಿದು ನಿಂತು
ತೈಲವಿಲ್ಲದ ಜ್ಯೋತಿ ಬೆಳಕು ಮದೀನದಿ ॥ 1 ॥
ಆವಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲೊಂದು ಎಮ್ಮಿ ಕರವ ಹುಟ್ಟಿ
ಹಮ್ಮಿಲೆ ಹೈನ ಮಾಡಿತೋ ಮಕ್ಕಾ-ಮದೀನದಿ ॥ 2 ॥
ಮೊಲದ ತೆಲಿಮ್ಯಾಲಿ ಇಲಿಹೋಗಿ ಕುಳಿತಿತ್ತು.
ಸಲಗಿ ಹತ್ತಿದ ನರಿ ಹುಲಿಯ ಕೊಂದಿತು ಹಾರಿ ॥ 3 ॥
ಪಂಜರದೊಳಗಿನ ಹುಂಜ ಕಾಮಿಯ ನುಂಗಿ
ಪಿಂಜಾರಣ್ಣನ ಜ್ಯೋತಿ ಪಂಜಾಗಿ ಉರದಿತು ॥ 4 ॥
ಬಂಡಿಗಾಲಿಯೊಳಗ ಬೆಂಕಿಯ ಒತ್ತಿಟ್ಟು
ಪುಂಡ ಯಜೀದನ ಕುಂಡಿಯ ಸುಟ್ಟಿತು ॥ 5 ॥
ತಾಬೂತಿನೊಳಗೊಂದು ತಗಡಿನ ಹಸ್ತವ ಕಂಡು
ಮಹಬೂಬ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶಗ ನಗಿ ಬಂತು"[27] ॥ 6 ॥

ಆದರೆ ರಿವಾಯತ್‌ಗಳೆಲ್ಲ ಸವಾಲ್-ಜವಾಬ್ ಪದಗಳಲ್ಲ. ರಿವಾಯತ್ ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮನೋರಂಜನಾ ಪ್ರಧಾನ ಕಾವ್ಯ. ಮೊಹರಮ್ಮಿನ ಹೆಜ್ಜೆ ಮೇಳಗಳಿಗೆ ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಕುಣಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವಿರುವಂತೆಯೇ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಭಾವೈಕ್ಯದ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿಯೂ ಇವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಆಯಾಮವುಳ್ಳ ಈ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪುರಾಣ, ಪುಣ್ಯಕತೆ, ಮಹಾಪುರಷರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಇತಿಹಾಸ-ಧರ್ಮ-ನೀತಿ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯಗಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಇವುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ. ಶರೀಫರ ರಿವಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆಯ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಮನೋಭಾವ, ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ನಿಷ್ಠುರ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾಧು-ಸಂತರ ಸಂಸರ್ಗ, ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದಾಗಿ ಮಂಗಳಾರತಿಯಂತಹ ಪದಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಜೀವನದಲ್ಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿಸುವ ಗುಣ ಶರೀಫರಿಗೆ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಮಂಗಳಾರತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತುತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮಹಿಮೆಯ ಕಥನವಿದೆ. ಯೋಗ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೆಳೆತ ಮಂಗಳಾರತಿಯಂಥ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ನಿಸ್ಸಾರತೆ, ಜೀವನದ ಕ್ಷಣಿಕತೆ, ವಿರಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ-ಅಥವಾ ಘಟನೆಯ ಅನುಭವದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಕಲೆ ಶರೀಫರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ. ನಿಗೂಢವೂ ರಹಸ್ಯವಾದೀ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಹಲವು ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಶಕ್ತಿ ಅವರ ಪದಗಳಿಗಿವೆ.

ಉದಾಹರಣೆ:

“ಸೋರುತಿಹುದು ಮನೆಯ ಮಾಳಗಿ
ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ
ಸೋರುತಿಹುದು ಮನೆಯ ಮಾಳಗಿ ॥ ಪ ॥
ಸೋರುತಿಹುದು ಮನೆಯ ಮಾಳಗಿ
ದಾರು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಳ್ಪರಿಲ್ಲ
ಕಾಳ ಕತ್ತಲೆಯೊಳಗೆ ನಾನು
ಮೇಲಕೇರಿ ಹೋಗಲಾರೆ ॥ ಪ ॥
ಮುರುಕು ತೊಲೆಯ ಹುಳುಕು ಜಂತಿ

ಕೊರೆದು ಸರಿದು ಕೀಲ ಸಡಲಿ
ಹರಕು ಚಪ್ಪರ ಜೇರುಗಿಂಡಿ
ಮೇಲಕೇರಿ ಹೋಗಲಾರೆ"[28] ॥ ಪ ॥

ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅವರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಚಿಂತನೆಯೊಂದಿಗೆ, ಢಂಬಾಚಾರದ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು, ದಟ್ಟ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಗುಣವಿದೆ. ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂಶಗಳು ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿವೆ. ಶಿವಶರಣರಂತೆ ಶರೀಫರೂ, ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸುಖಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿರಲಿಲ್ಲ.

"ಎಂಥಾದ್ದೆಲ್ಲಾನು ಬರಲಿ
ಚಿಂತೆಯೆಂಬುದು ನಿಜವಾಗಿರಲಿ
ಬಡತನವೆಂಬುದು ಕಡೆತನಕಿರಲಿ
ಒಡವೆ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಲಿ
ಅಂಬಲಿ ಎನಗೆ ಸಿಗದಂತಾಗಲಿ
ಹುಂಬ ಸೂಳೇ ಮಗ ಎಂದು ನನ್ನ ಬೈಯಲಿ
ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬುದು ಮಸಣಿಸಿ ಹೋಗಲಿ
ಮದ್ದು ಹಾಕಿ ಎನ್ನನು ಕೊಲ್ಲಲಿ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶ ಸದ್ಗುರುವಿನ
ಲೇಸಾದ ದಯೆಯಿಂದ ಕಡೆತನಕಿರಲಿ"[29]

ಎಂದು ಮಡಿವಂತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸವಾಲು ಹಾಕುತ್ತ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೀರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

5.8 ಶರೀಫರ ಭಾಷೆ, ನಿರೂಪಣಾ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ತಂತ್ರ:

ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆಯುವುದು ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ನಿರೂಪಣಾ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ. ವಸ್ತುವನ್ನು ಜನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂವಹನಗೊಳಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಅನುಭವಜನ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಅನುಭವವು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಹನಗೊಳ್ಳುವಾಗ, ಅನುಭವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅನುಭವದ ಮೊತ್ತವು ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮೂರ್ತರೂಪ ತಳೆದು ಜನಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಶರೀಫರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ವಿಧಾನ ಇತರ ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನಕ್ಕಿಂತ ತುಂಬ ಭಿನ್ನ. ಏಕೆಂದರೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣರಾಗಲೀ, ಮುಂದೆ ಬರುವ ದಾಸರಾಗಲೀ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತದ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಗಿಂತ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ, ಯಾವುದೇ ಮತದ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗದೇ ಲೋಕಾನುಭವದಿಂದ ಅನುಭಾವ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು "ಅನುಭವ ತೀರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ. ಒಂದೆಡೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಪೂರ್ಣಸತ್ಯ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಮಾತಿಗೆ ನಿಲುಕುವ ಪ್ರಪಂಚದೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಅಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯ. ಇವೆರಡರ ಸಂಧಿ ಭೂಮಿಯೇ ಅನುಭಾವ ಕಾವ್ಯದ ಸೀಮಾರೇಖೆ.[30]

ಅಂದರೆ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅನುಭಾವದ ಅನುಭವ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನೇ ಆಧರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ; ಪ್ರತಿಮೆ-ಸಂಕೇತ, ತಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರು ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಬಹುಮುಖ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ತತ್ತ್ವ-ಆದರ್ಶದೊಂದಿಗೆ ತತ್ಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಶರೀಫರ ಮನೆಮಾತು ಉರ್ದು ಆಗಿದ್ದಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ಕನ್ನಡದ ಜಾಯಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದವರು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಂಡು ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕರಗತವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ದೇಸಿನುಡಿಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ಬಳಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರ ಕಾವ್ಯ ಜನಪದ ಲಯದ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು, ಅಪ್ರತಿಮ ಪದ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನೂ, ಧ್ವನಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಪಡೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ:

"ಬಿದ್ದಿಯಬ್ಬೇ ಮುದುಕಿ
ಬಿದ್ದೀಯಬೇ
ನೀ ದಿನ ಹೋದಾಕಿ
ಇರು ಭಾಳ ಜೋಕಿ
ಬಿದ್ದೀಯಬ್ಬೇ ಮುದುಕಿ ಬಿದ್ದೀಯಬೇ
ಸದ್ಯಕಿದು ಹುಲುಗೂರು ಸಂತಿ
ಗದ್ದಲದೊಳಗ್ಯಾಕ ನಿಂತಿ?
ಬಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಡಿದರ

ಎದ್ದು ಹ್ಯಾಂಗ ಹಿಂದಕ ಬರತಿ?
ಬುದ್ಧಿಗೇಡಿ ಮುದುಕಿ ನೀನು ಬಿದ್ದೀಯಬೇ"[31]

ಆಡು ಮಾತಿನ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ಈ ಪದ ಆಪ್ತ ಸಂವಾದದ ಹೃದ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ತನ್ನ ಸಹಜ ಲಯ ಹಾಗೂ ದೇಸಿ ನುಡಿಗಳ ತಾಜಾತನದ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರ ನಿಜವಾದ ಭಾಷಾಶೈಲಿ ಇರುವುದೇ ಇಂಥ ಪದಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಲ್ಲಿ ಕೇರಿಗೆ ಹೋಗೋನು' ಎಂಬ ಬರುವ ಈ ಮುಂದಿನ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯ, ಸೊಗಡು ನಾಟಕೀಯ ಶೈಲಿ ಹೇಗೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

"ಅಲ್ಲೀ ಕೇರಿಗೆ ಹೋಗೂನು ಬರತೀರೇನ್ರೇ–ಇಲ್ಲ
ಒಲ್ಲೇ ಅಂತ ಇಲ್ಲೇ ಇರತೀರೇನ್ರೆ?
ಕಲ್ಲಿಮಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು
ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು ದರುಶನಕ್ಕೆ
ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ನೀವಿ ಬರುತಿರೇನ್ರೇ–ಇಲ್ಲೇ
ಇರತೀರ್ರೇನ್ರೇ?
ಮಡಿ ಉಟ್ಟು ಮೀಸಲಡಗಿ ಮಾಡಬೇಕ್ರೆ ಅದಕೆ
ತಡ ಆದ್ರೆ ನಿಮ್ಮ ಗೊಡವಿ ನಮಗೆ ಯಾಕ್ರೆ?
ವಡಿ ಗಾರಗಿ ಹೂರಣ ಗಡಬು
ಕಡಲಿ ಪಚಡಿ ಕಟ್ಟ ನಾಂಬ್ರಾ
ಚಟಗಿ ಮುಚ್ಚಳ ಬಾನದ ಗಡಗಿ ಹೆಡಗಿ ಜೋಕ್ರೆ–ನೀವು
ದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ದೃಢದಿ ಹೋಗಿ ದೀಪ ಹಾಕ್ರೇ"[32]

ಇಲ್ಲಿ ಆದಿಪ್ರಾಸ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಳೆಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆದಿಪ್ರಾಸ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದರೆ, ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಒತ್ತು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರು ಈ ಬಗೆಯ ಎರಡೂ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಓದುಗಾರನ ಮನ ಮುಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಕಾರ ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರತಿಮೆ, ಸಂಕೇತ, ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ, ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಫಲರಾದವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಒಬ್ಬರು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ:

"ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ ಕಾಯ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ ಈ ಅ-
ಸ್ಥಿರ ಕಾಯದ ನಂಬಲಿಬ್ಯಾಡ
ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಬಹು ತೆರದಿ ಭವಕೆ ಬಂದು
ಸೊರಗಿ ಕೊರಗುವ ಈ ಕಾಯ"[33]

ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಗೂ ಅಳಿವು ಎಂಬುದು ಖಚಿತ. ಶಾಶ್ವತ ಎಂಬ ಅಮಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಜೀವಿತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನಯುಗ ಹುಟ್ಟನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು, ಸಾವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿಗೂಢತೆ. ಶರೀರದ ಅಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಅರಿತ ಶರೀಫರು ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳೆಡೆಗೆ ಮನ ಹರಿಬಿಟ್ಟು ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡದೇ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಸಾರಿದರು.

ಶರೀಫರು ಪ್ರತಿಮಾ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಸಾಂಕೇತಿಕ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಮೂರ್ತವಾದ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಮೂರ್ತರೂಪ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ದಿನ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಮೂಲಕ ಅಮೂರ್ತ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲು ಕವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಾಗ ಅವನು ಪ್ರತಿಮೆ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೊರೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ ಶರೀಫರು-

"ಗುಡಿಯ ನೋಡಿರಣ್ಣಾ ದೇಹದ
ಗುಡಿಯ ನೋಡಿರಣ್ಣಾ ॥ ಪ ॥
ಗುಡಿಯ ನೋಡಿರಿದು
ಪೊಡವಿಗೆ ಒಡೆಯನು
ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕಡುಬೆಡಗಿನೊಳಿರುತಿಹ
ಗುಡಿಯ ನೋಡಿರಣ್ಣಾ ॥ ಅ.ಪ ॥
ಮೂರು ಮೂಲೆಯ ಕಲ್ಲು ಅದರೊಳು
ಜಾರುತಿರುವ ಕಲ್ಲು
ಧೀರ ನಿರ್ಗುಣನು ಸಾರ ಸಗುಣದಲ್ಲಿ
ತೋರಿ ಅಡಗಿ ತಾ ಬ್ಯಾರ್ಯಾಗಿರುತಿಹ
ಗುಡಿಯ ನೋಡಿರಣ್ಣಾ"[34]

ಆಡಂಬರದ ಪೂಜಾ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳಿಗೂ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕುವ ಶರೀಫರ ಧೋರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿಸಲು 'ಪ್ರತಿಮೆ', 'ಸಂಕೇತ'ಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ದೇಹವನ್ನೇ ಗುಡಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಶರೀಫರು 'ಪ್ರತೀಕ' ವಿಧಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಮೂರ್ತವಾದುದಕ್ಕೆ ಮೂರ್ತರೂಪ ಕೊಡಲು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಭಾಷೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಇದು ಸಹಕಾರಿ. ಶರೀಫರು 'ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಮನಸ್ಸಿ'ಗೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬಳಸಿದ 'ಸೋರುಮಾಳಿಗೆ', ಕಾಮದ ಪ್ರತೀಕವಾದ 'ಚೇಳು', 'ಮಂಗ', 'ಕಪ್ಪೆ' ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಶರೀಫರ ಬಳಸಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರತೀಕಗಳು ಹೀಗಿವೆ:

ಪ್ರತೀಕ		**ಅರ್ಥ**
ಹಾವು	–	ಕಾಮ
ಹುಚ್ಚುನಾಯಿ	–	ಕಾಮ
ಕಪ್ಪೆ	–	ಕಾಮ
ನಾರಿ	–	ಮಾಯೆ
ಮಳೆ	–	ದೈವಾನುಗ್ರಹ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ
ಮನೆ	–	ದೇಹ
ತಂಬೂರಿ	–	ದೇಹ
ಕತ್ತಲೆ	–	ಅಜ್ಞಾನ
ಸಂತೆ	–	ಜಗತ್ತು
ಭ್ರಮರ	–	ಮನಸ್ಸು
ಅಂಗಿ	–	ದೇಹ
ಪಾರಿವಾಳ	–	ಚೈತನ್ಯ
ಗಂಡ	–	ಗುರು
ಸುಗ್ಗಿ	–	ಜೀವನ (ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ)
ನಾತ	–	ಅನೀತಿ
ಕುಂಬಾರಿಕೆ	–	ಪ್ರಕೃತಿ
ಡಾಕ್ಟರ್	–	ಬ್ರಹ್ಮ

ಸಂಖ್ಯಾ ಮೂಲಕ ಪ್ರತೀಕಗಳು:

ಸಂಖ್ಯೆ ಪ್ರತೀಕ		ಅರ್ಥ
ಒಂದು	–	ಈಶ್ವರ (ಪರಬ್ರಹ್ಮ)
ಮೂರು	–	ಸ್ಥೂಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮ-ಕಾರಣ ಶರೀರಗಳು
ಆರು	–	ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ಸರ
ಆರು (ನೆಲೆ)	–	ಷಟ್ ಸ್ಥಲಗಳು
ಈರೈದು (ದ್ವಾರ)	–	ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ – ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ
ಒಂಭತ್ತು (ಚಕ್ರ)	–	ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಚಕ್ರಗಳು
ಐವತ್ತೆರೆಡು (ಅಕ್ಷರ)	–	ಮಾತೃಕೆಗಳು 'ಅ' ಕಾರದಿಂದ 'ಜ್ಞ' ದವರೆಗಿನವು- ಇತ್ಯಾದಿ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ತಾವು ಬರೆದ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳ ಮೂಲ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನ ತಲುಪುತ್ತಾರೆ.

ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುವಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಶರೀಫರ ಭಜನೀ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡು ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ- 'ಉಣ್ಣಾರ ನೀಡಿದಿ ನಮ್ಮವ್ವ ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಯಾಗ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ವಿಷವಿಲ್ಲೇಳವ್ವ' 'ಹಂತೇಲಿ ಹೋದರೆ ಬೆದರಿಸುತ್ತಾಳೋ', 'ನಗಿಬೇಡ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ', 'ಬೆದಗಡಿಕೆಯಾಗಿ ತಿರುಗುತಿದ್ದೆ', 'ತೋರಿಸದಿರು ಬಡಿವಾರ ಬಾಜಾಂ', 'ನಿನಗೇನು ಆಗೀನಿ ಗೈರು', 'ಬರದಿರು ಮೈ ಮ್ಯಾಗೆ', 'ಹರಲಿ ಹೊತ್ತದ್ದು ಅರಿಯಾದ', 'ಹಾದರಗಿತ್ತೀ ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ' ಇಂಥ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆಯ ಪದಗಳು ಗಾದೆಮಾತುಗಳು ಪಡೆನುಡಿಗಳು, ಶರೀಫರ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಪಡೆನುಡಿಗಳು:

ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಪಡೆನುಡಿಗಳು ಬರವಣಿಗೆಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಮೌಲ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಬಹುದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನಪುಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲವು. ಇಂತಹ ಪಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹದವರಿತು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ: 'ಬೊಗಳುವ ನಾಯಿ', 'ಸಂತ್ಯಾಗ ಮಂದಿ ಕಾಣದವಳು' ಮುಂತಾದವುಗಳು.

ನುಡಿಗಟ್ಟು:

ಉದಾ: 'ಬೆದಗಡಕಿ', 'ರಂಡಿಗೊಳು', 'ಕಿಟ್ಟದ ಗೊಂಬಿ', 'ನಡ ಮುರುಕಿ, 'ತಾಯಿಗಂಡ' ಇತ್ಯಾದಿ.

'ಬೆದಗಡಕಿ', 'ನಡಮುರಕಿ', 'ಹಾದರರಂಡಿ ಗೋಳು', ಅಸಹಾಯಕರ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠರು ಕಬಳಿಸುವುದನ್ನು ವ್ಯಂಜಿಸುತ್ತದೆ. 'ಕಿಟ್ಟದ ಗೊಂಬಿ ಸೌಂದರ್ಯ', 'ತಾಯಿಗಂಡ' ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು.

ಗಾದೆ ಮಾತುಗಳು:

ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಗಾದೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುವವು. ಇದರ ಬಳಕೆಯು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಇದು ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವುದು.

ಉದಾ: 'ಏಸೂರು ತಿರಗಿದರೂ ಬೀಸೋಣ ಬಿಡದವ್ವ', ವಿಧಿಕರ್ಮ, 'ಅಳಿಯುವುದು ಕಾಯ ಉಳುವುದು ಕೀರ್ತಿ', ಸಾವು ನಿಶ್ಚಿತ– ಕೀರ್ತಿ ಅಮರವೆಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಂಜಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮಣಕ ಎಮ್ಮಿ ಕೋಣನೀದ್ದಾಂಗ'– ನಿರಾಸೆ, ಇಂತಹ ಗಾದೆಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಕವಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಒಡಮೂಡಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನಾಕರ್ಷಣೆ ಪಡೆದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಲದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ ಹೊಂದಿ ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಮೇರುಸ್ಥಾನವನ್ನು ಏರುತ್ತಾರೆ. ಮತ ಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಶಿಖರ ಪ್ರಾಯರಾಗಿ ಕಾಣ ಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅರಿಯುವುದು, ಅದರ ಮೌಲ್ಯ ನಿಖರವಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು, ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯ. ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರು ನಂಬಿಬಾಳಿದ್ದನ್ನು, ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಅವರು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಅವರು ಜೀವನವನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಸರ್ವ–ಜಾತಿ–ಮತಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡು ಎಲ್ಲ ದೇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಭಕ್ತಿ ತೋರಿರುವುದು ಅವರ ಮತ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಂತಿದೆ. ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕಂಡು ಅದನ್ನೇ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದರು.

5.9 ಶರೀಫರ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ

ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಲಿ, ಅದು ಜನಾನುಭವದ ಪ್ರತಿರೂಪವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಕಾರನ ಯುಗಮಾನದ ತುಡಿತ–ಮಿಡಿತಗಳ ಒಟ್ಟು ಅನುಭವವನ್ನು ಒಂದು

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯಿಂದ ಅರಿಯುಬಹುದು. ಸಾಂಘಿಕ ಜೀವನದ ಫಲಶ್ರುತಿಯಾಗಿ ಜೀವನಾನುಭವವು ಸ್ವೀಕಾರ ಮತ್ತು ನಿರಾಕರಣೆ ಈ ಎರಡು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ತನಗಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಕ್ಷಾತೀತವಾಗಿ ನಿಂತು ಪರಿಷ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತ, ಅದರ ಸಾಧಕ–ಬಾಧಕಗಳನ್ನು ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಆಯ್ಕೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಅನುಭವ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ, ಅವನು ಬದುಕಿದ ಕಾಲವನ್ನು ಮೀರಿನಿಂತು ಭವಿಷ್ಯದರ್ಶಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ವರ್ತಮಾನದ ಅನುಭವವು ಗತಕಾಲದ ಅರಿವಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಭೂತಕಾಲದ ದರ್ಶನವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ಕವಿ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕೃತನಾಗುವುದು ತನ್ನ ಪರಂಪರೆಯ ಅರಿವಿನಿಂದಲೇ. ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಚಾವಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳುವ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಧಾನ ಕವಿ ಕೂಡ ಪರಂಪರೆಯ ಋಣದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಸತನ್ನು ಕೊಡಲಾಗದ ಮತ್ತು ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರದ ಕವಿಗಳಂತೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅನುಕರಣಶೀಲರಾಗಿ ಪರಂಪರೆಯ ನಡುವೆಯೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ 'ಅನುಕರಣ' 'ಸ್ವೀಕರಣ'ಗಳು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ ಗುಣದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಇದು ಪೂರಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಕರಣ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಕರಣ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನಡೆದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯಗುಣ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿನ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಸ್ವಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ತಮಾಂಗಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದು ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ವಿನಃ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹವೂ ಅಲ್ಲ, ಪಕ್ಷಪಾತವೂ ಅಲ್ಲ.

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು ಬದುಕಿದ್ದು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ, ಆ ಕಾಲದ ಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗಿನ ಆಪ್ತ ನಂಟಿನಿಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಬಂಧುವಾಗಿ ಬೆಳೆದರು. ಅಲ್ಲದೆ ವೀರಶೈವ ಸಾಧಕರು–ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಸಾಧು, ಸಂತರು ಮುಂತಾದವರ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಲಾಭದಿಂದ ಅವರ

ವಿಚಾರ ಒಲವುಗಳು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸಹ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದವು. ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ರವರು ಬರೆಯುತ್ತಾ– "ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರ ದೀಕ್ಷಿತರು, ಶ್ರೀ ಬಾಲಲೀಲಾ ಮಹಾಂತ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು, ಗುಡಗೇರಿಯ ಕಲ್ಮಠದ ಸಂಗಮೇಶ್ವರರು, ಅಂಕಲಗಿಯ ಶ್ರೀ ಅಡವಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಅಗಡಿಯ ಶೇಷಾಚಲ ಸಾಧುಗಳು, ಗದುಗಿನ ಶಿವಾನಂದರು, ಗರಗದ ಶ್ರೀ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರು; ನವಲಗುಂದದ ಶ್ರೀ ನಾಗಲಿಂಗಪ್ಪನವರು, ಅವರಾದಿ ಫಲಾಹಾರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ವಿಶ್ವಕರ್ಮದ ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಿದ್ಧಾರೂಢರು ಮುಖ್ಯರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಮಹಾಮಹಿಮರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತೆಂದು ಹೇಳದಿರಲಾಗದು."[35]

ಸಾಧು–ಸಂತರ ಒಡನಾಟದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಒಲವು ಮೂಡತೊಡಗಿತು. ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶರೀಫರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಅತೀ ಹತ್ತಿರವಾದವು. "ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಆದ ವೀರಶೈವ ಪ್ರಭಾವವೆನ್ನಬೇಕು. ಶರೀಫರು ಜನಿಸಿದ ಶಿಶುನಾಳದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿರೇಮಠದ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯನವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಶರೀಫರು ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅದರಲ್ಲೂ ಬಸವಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭುದೇವರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ತತ್ಫಲವಾಗಿ ಅವರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ, ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ, ಷಡಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರ, ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರ, ಶರಣ, ಲಿಂಗ, ಇತ್ಯಾದಿ ವೀರಶೈವ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಅವರ

ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಿವಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಅವು ಹಿಂದೂ ವೀರಶೈವ – ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಗಮದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಮೆರೆದಿದೆ".[36]

ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಕುರಿತು ಶರೀಫರು ಬರೆದ ಪದಗಳು, ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂಕಿತನಾಮದಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರತೀ ಹಾಡಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಶಿಶುನಾಳಧೀಶ' ಅಥವಾ 'ಶಿಶುನಾಳೇಶ'ವೆಂಬುದೂ ವಚನಕಾರರ ಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ.

ಶರೀಫರ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿದು, ನಾದ, ಲಯ ಸಂಗೀತಗುಣ ಪ್ರಧಾನವಾದ ದಾಸಪರಂಪರೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಇಂತಹ ದಾಸರು ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು, ವಿಜಯದಾಸರು ಮುಂತಾದವರಲ್ಲದೆ, ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು, ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು, ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿ ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರಭಾವ ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವುದು ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವಚನಕಾರರಂತೆ ದಾಸರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಪದ್ಯ-ಗದ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತ ಬಿಗಿಯಾದ ಅಡಕ ಗುಣ ದಾಸರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಸರಳ ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತಾತ್ಮಕ ಲಯದೊಂದಿಗೆ ಜನಪದ ಮಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ದಾಸರು ಭಕ್ತಿಯ ಅನಾವರಣಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಶರೀಫರೂ ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ತುಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಗುರು ಸಾನಿಧ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಕುರಿತು ಪುರಂದರದಾಸರಂತೆ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಗುರುವಿನ ಗುಲಾಮನಾಗುವ ತನಕ
ದೊರೆಯದಣ್ಣ ಮುಕುತಿ"[37] (ಪುರಂದರದಾಸರು)
"ಗುರು ಕರುಣಾಮೃತ ರಸ ರುಚಿಯೋಗರ
ಸುರಿದುಂಬದೆ ಸಿಗುವುದೆ ಮುಕುತಿ" [38] (ಶರೀಫರು)
ಅಥವಾ
"ಮರೆಯಬೇಡ ಮನವೆ ನೀನು
ಹರಿಯ ಚರಣವ" [39] (ಪುರಂದರದಾಸರು)
"ಮರುಳೆ ಮರೆತಿರಬೇಡ ಗುರುವಿನ
ಮಾಡೋ ಶ್ರೀ ಶಿವಭಜನ"[40] (ಶರೀಫರು)

ಒಂದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಈ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯತೆ ಇದೆ. ಹಾಡಿನ ರಚನಾ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾದೃಶ್ಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದರೂ, ಇಬ್ಬರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಪಥ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ –
"ನಾಯಿ ಬಂದಾವೋ ಬೆನ್ನತ್ತಿ ನಾರಾಯಣಾ
ನಾಯಿಯೆಂದರೆ ನಾಯಿಯಲ್ಲ
ಮನುಜ ಜನ್ಮದ ಹೀನ ನಾಯಿ

ಜ್ಞಾನಾನಂದವ ತಿಳಿಯದ ಶ್ವಾ
ನಾ ನಂದದೊಳ್ ಬರಲು"[41] (ಶರೀಫರು)
"ನಾಯಿ ಬಂದದಪ್ಪ ಅಣ್ಣ
ಅತ್ತಲಾಗಿರಿ
ನಾಯಿ ಅಂದರೆ ನಾಯಿಯಲ್ಲ
ಮಾನವ ಜನ್ಮದ ಹೀನ ನಾಯಿ"[42] (ಪುರಂದರದಾಸರು)

ಈ ಕಾವ್ಯದ ಭಾವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪದದ ಸಾಲುಗಳೂ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿ ಇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಪದ್ಯದ ಗತಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಕವಿಯ ಆಶಯಧೋರಣೆಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಲದ ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಮನಸ್ಸು ಆಕರ್ಷಿಸಿದಾಗ ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಉದಾ:

"ಗುಡುಗುಡಿಯ ಸೇದಿ ನೋಡೋ ॥ ಪ ॥
ಒಡಲ ಪಾಪಂಗಳನೆಲ್ಲ ಈಡಾಡೋ ॥ಅ ಪ॥
ಮನವೆಂಬೋ ಸಂಚಿಯ ಬಿಚ್ಚಿ। ನಿನ್ನ
ದಿನದ ಪಾಪಗಳೆಂಬೋ। ಭಂಗಿಯ ಕೊಚ್ಚಿ
ತನುವೆಂಬೋ ಚಿಲುಮೆಯೊಳಕ್ಕಿ ಅಚ್ಚು
ತನ ಧ್ಯಾನವೆಂತೆಂಬೋ ಬೆಂಕಿಯ ಹಚ್ಚಿ ॥ 1 ॥
ಬುರುಡೆಯೆಂಬೋದು ಈ ಶರೀರ । ನಿನ್ನ
ಗುರುಭಕ್ತಿಯೆಂಬೋದು ಕೊಳವಿಯಾಕಾರಾ
ಸಿರಿನಾರಾಯಣನೆಂಬೋ ನೀರ । ಅದ
ನರಿತು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳೋ ಎಲೆ ಮೋಜುಗಾರ ॥ 2 ॥
ಸದ್ಯದಿಂದಮಲು ಏರುವುದು । ದಾ
ರಿದ್ರ್ಯ ದೋಷವು ಸುಟ್ಟು ಹೊಗೆಯು ಹಾರುವುದು
ಬುದ್ಧಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ತೋರುವುದು । ಗುರು
ಮಧ್ವೇಶ ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ತೋರುವುದು"[43] ॥ 3 ॥
(ಪುರಂದರದಾಸರು)

ಇದೇ ಗುಡು ಗುಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಶರೀಫರೂ ಹಾಡನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಗುಡಗುಡಿಯ ಸೇದಿ ನೋಡೋ
ಒಡಲೊಳಗಿನ ರೋಗ ತೆಗೆದು ಈಡ್ಯಾಡೋ
ಮನಸೆಂಬ ಸಂಚಿಯ ಬಚ್ಚಿ – ದಿನ
ದಿನವೂ ಮೋಹವೆಂಬೋ ಭಂಗಿಯ ಕೊಚ್ಚಿ
ನೆನವೆಂಬೋ ಚಿಲುವೆಯ ನಚ್ಚಿ । ಬುದ್ಧಿ
ಯೆನುವಂಥ ಕೆಂಡವ ಮೇಲೆ ನೀ ಮುಚ್ಚಿ
ಬುರುಡಿಯೆಂಬೋದು ಶರೀರ । ಇದ
ಅರಿತು ಸುಕೃತ ಕಿಟ್ಟು ಕೊಳವಿಯಾಕಾರಾ
ವರ ಶಿಶುನಾಳೆಂಬೋ ನೀರಾ । ತುಂಬಿ
ಅರಿವೆಂಬ ಅರುವೆಯ ಹೊಚ್ಚೋ ಮೋಜುಗಾರ
ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನ ಮೇಲೇರಿ । ದಾ
ರಿದ್ರ್ಯ ದೇಹ ಸುಟ್ಟು ಹೊಗೆಯು ಹಾರುವುದು
ಬುದ್ಧಿವಂತರಾ ಎಳೆದು ವರ
ಸಿದ್ಧ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ತೋರ್ಪುದು" [44]

ಹಾಗೆಯೇ ಕನಕದಾಸರು 'ನಾವು ಕುರುಬರು' ಎಂಬ ಹಾಡಿನೊಂದಿಗೆ, ಶರೀಫರ ಕುರುಬರೋ ನಾವು ಕುರುಬರು ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತಾಳೆ ಹಾಕಿ ನೋಡಿದಾಗ ಸಾಮ್ಯತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

"ನಾವು ಕುರುಬರು ನಮ್ಮ ದೇವರು ಬೀರಯ್ಯ ।
ಕಾವ ನಮ್ಮಜ್ಜ ನರಗುರಿಯ ಹಿಂಡುಗಳೆ ॥ ಪ ॥
ಅರುಹೆಂಬ ನರಗುರಿಯ ತೆರೆಯೆಂಬ ಜಾವಲಿಯು ।
ಮರವೆಯಲಿ ಯಮನೆಂಬ ತೋಳ ತುಡುಕಿ ॥
ಅರುಹಿನಾ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕರಿಯ ಮುರಿವುದ ಕಂಡು ।
ಅರಿತು ಅರಿಯದ ಹಾಗೆ ಇರುವ ನಮ್ಮಜ್ಜ ॥ 1 ॥
ಅಷ್ಟಮದ – ಮತ್ಸರಗಳೆಂತೆಂಬ ಟಗರುಗಳು ।
ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಆಡು ॥
ಜೇಷ್ಠಕರು ಸಿದ್ಧ ಸಾಧ್ಯರು ಮುನಿಯ ಹೋತುಗಳು
ಕಟ್ಟಿ ದೃಢಗೋಲಿಂದ ಕಾವ ನಮ್ಮಜ್ಜ ॥ 2 ॥

-------------------------"[45] (ಕನಕದಾಸರು)

"ಕುರುಬರೋ ನಾವು ಕುರುಬರು
ಏನು ಬಲ್ಲೇವರಿ ಒಳ ಕಾರುಬಾರು?
ನೂರಾರು ಸೊಕ್ಕಿದ ಕುರಿ ಮೇಸಿಕೊಂಡು
ಸೆಳೆದಂತೆ ಬಂದೆವು ನಮ್ಮ ಕುರಿ ಹಿಂಡು
ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಬೇಲಿಗುಟ್ಟಾಗಿ ಹಚ್ಚಿ
ಇಟ್ಟೇವ್ರಿ ಕುರಿಗಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಚ್ಚಿ
ಹೊಟ್ಟೆಂಬ ಬಾಗಿಲ ಬಲವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿ
ಸಿಟ್ಟೆಂಬ ನಾಯಿಯ ಬಿಟ್ಟೇವ್ರಿ ಬಿಚ್ಚಿ
ತನು ಎಂಬ ದಡ್ಡಿಯ ಹಸನಾಗಿ ಉಡುಗಿ
ತುಂಬಿ ಚಲ್ಲೇವ್ರಿ ಹಿಕ್ಕೆಯ ಹೆಡಗಿ
ಗುರು ಹೇಳಿದ ಬಾಳು ಹಾಗಲಿನ ಗಡಗಿ
ನಮ್ಮ ಕೈಲೆ ಇದೆಯೋ ಅರಿವಿನ ಬಡಿಗಿ
ಮೇವು ಹುಲುಸಾದಂತ ಮಸಣ ಇದು ಬರೆಯೇ
ಕುರಿ ಇಲ್ಲಿ ಮೇಸಾಕ ಬಂದದ್ದು ಸರಿಯೇ?
ತೋಳ ಹಾರಿ ಕುರಿಗಳ ಗೋಣನ್ನು ಮುರಿಯೆ
ನಾಗಲಿಂಗ ಅಜ್ಜ ಹೇಳಿದ ಪರಿಯೇ!"[46]

ಶಿಶುನಾಳದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕುರಿ ಕಾಯುವ ಮಂದಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಇದು ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಶರೀಫರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಕುಸುರಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನಕದಾಸರ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜಾತಿ, ಬದುಕು ಮುಂತಾದ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮನಗಾಣಹುದಾಗಿದೆ.

ಕನಕದಾಸರಲ್ಲಿನ ಬೆಡಗಿನ ಪದ್ಯಗಳಂತೆ ಶರೀಫರೂ ಬೆಡಗಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿಗೂಢತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಈ ಬೆಡಗಿನ ಪದ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ. ಸಾಧು-ಸಂತರಿಗೆ ಇಂಥ ನಿಗೂಢತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯ. ಆ ಮೂಲಕ ಅಲೌಕಿಕಸ್ತರದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯವೂ ಅವರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಉದಾ:

ಕನಕದಾಸರ ಬೆಡಗಿನ ಪದ:

"ಹಲವು ಜೀವನದ ಒಂದೆಲೆ ನುಂಗಿತು – ಕಾಗಿ
ನೆಲೆಯಾದಿ ಕೇಶವರಾಯ ಬಲ್ಲನೀ ಬೆಡಗ ॥ ಪ ॥

ಎಂಟು ಗಜವ ನುಂಗಿ ಉಂಟಾದ ಗಿರಿಯನು ।
--------- ತಲೆಯ ನುಂಗಿತು ॥
ಕಂಠವ ಪಿಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮನ ನುಂಗಿತೆಲೋ ದೇವ
ಎಂಟಾರು ಲೋಕ ಒಂದೆಲೆ ನುಂಗಿತು ------- ॥
ಗಿಡವ ನುಂಗಿತು । ಗಿಡದೊಡ ತೊಟ್ಟ ನುಂಗಿತು
ಗಿಡವ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯ ನುಂಗಿತು ॥

-----------------------"[47]

ಶರೀಫರ ಬೆಡಗಿನ ಪದ:

"ಕೋಡಗನ ಕೋಳಿ ನುಂಗಿತ್ತ
ನೋಡವ್ವ ತಂಗಿ
ಕೋಡಗನ ಕೋಳಿ ನುಂಗಿತ್ತ
ಆಡು ಆನೆಯ ನುಂಗಿ
ಗೋಡೆ ಸುಣ್ಣವ ನುಂಗಿ
ಆಡಲು ಬಂದ ಪಾತಾರದವಳ ಮದ್ದಿ ನುಂಗಿತ ।
ಒಳ್ಳು ವನಕಿಯ ನುಂಗಿ
ಕಲ್ಲು ಗೂಟವ ನುಂಗಿ
ಮೆಲ್ಲಲು ಬಂದ ಮುದುಕಿಯನ್ನೆ ನೆಲ್ಲು ನುಂಗಿತ ।

----------------------------"[48]

ಚಿರಪರಿಚಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು, ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ದಾಸರಂತೆ ತತ್ತ್ವ ಬೋಧನೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಡುಗಳು, ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿ, ಅದೇ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ ತಾವೂ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಶರೀಫರಿಗೆ ಕವಿತ್ವ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಸಂಪರ್ಕ, ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗಾಢ ಪರಿಚಯದಿಂದಾಗಿ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಂತೆ, ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು. ದಾಸರ ಕುರಿತು ಗೌರವದಿಂದ ಅವರು 'ದಾಸರೋ,

ಹರಿದಾಸರೋ' ಎಂದು ಹಾಡುವಂತೆಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಭಗವಂತರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧದ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಭಕ್ತನ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ದಾಸರು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶರೀಫರು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ, ಆತ್ಮಸಮೀಕ್ಷೆ, ಢಂಬಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಶುಷ್ಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಅರ್ಥಹೀನತೆಯ ಕುರಿತಾದ ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನು ದಾಸರಂತೆ ಶರೀಫರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ದಾಸರ ಪದಗಳ ಸರಳತೆ, ಆಡು ಮಾತಿನ ಬಳಕೆ, ಭಕ್ತಿಯ ಅನನ್ಯತೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದೇಸೀ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಬಳಕೆ, ಒಮ್ಮೆ ಜನಪದಶೈಲಿ ಮಗದೊಮ್ಮೆ ಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶವನ್ನು ಶರೀಫರಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು ಮತ್ತು ದಾಸರು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಈ ಕುರಿತು ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – "ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ನುಡಿ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು, ಹೋಲಿಕೆಗಳು, ರೂಪಕಗಳು ನಮಗೆ ಪೂರ್ವ ಪರಿಚಿತವಾದವುಗಳು. ಹಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಜೀವಕಳೆ ತುಂಬಿರುವುದು ಅದನ್ನು ಹಾಡಿದಾತನ ಎರಡರಿಯದ ದೈವಶ್ರದ್ಧೆ, ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರೆಯಾಗಿರುವ ಸೊಗಸಾದ ದೇಸಿ ನುಡಿ, ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಬಣ್ಣ, ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹಠತ್ತಾಗಿ ಸ್ಫೂರ್ತವಾಗಿ ಸಿಡಿಯುವ ಅತ್ಯುಚಿತವಾದ ಉಪಮೆಗಳು, ಕಾವ್ಯದ ಬಣ್ಣ ಲೇಪಿಸಿ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಸಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಟುವಂತೆ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಮನೆಮಾತಿನ ನುಡಿಕಾರರಾಗಿ ಶರೀಫ, ಪುರಂದರ–ಕನಕರಂಥವರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ನೀತಿಬೋಧೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ತಮ್ಮ ಪದಗಳಿಗೆ ಕಾವ್ಯದ ಹೊಳಪನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ ಶರೀಫರು. ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪುರಂದರ–ಕನಕರಂಥ ಹಿರಿಯ ಕೀರ್ತನಕಾರರ ಕೃತಿಗಳ ಜೊತೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ"[49]

ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸಂಕಲನವಾದ 'ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೋ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ಕೂಡಲೂರು ಬಸವಲಿಂಗ ಕವಿಯ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಪದ್ಯವನ್ನು ಶರೀಫರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಸವಲಿಂಗ ಕವಿ –

"ಅಂಥಿಂಥದೆಲ್ಲವು ಏನೇ ಬರಲಿ
ಚಿಂತಿ ಎಂಬುದೊಂದು ದೂರವಿರಲಿ
ಅಂತುಪಾರಿಲ್ಲದ ಗುರುದೇವನೊಬ್ಬನ
ಅಂತಃಕರಣೆನ್ನ ಮೇಲಿರಲಿ ॥ 1 ॥

ಬಡತನವೆಂಬುದು ಕಡೆತನಕಿರಲಿ
ಒಡೆವೆವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಲಿ
ನಡುವೆಯೆ ನಮಗೆ ದಾರಿಯು ತಪ್ಪಲಿ
ಗಿಡಗಂಟಿಯ ಆಸ್ರ ದೊರಕದ್ಹಂಗಾಗಲಿ ॥ 2 ॥
ಅಂಬಲಿಕೂಡ ಸಿಗದ್ವಾಂಗಗಲಿ
ನಂಬಿಗಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಇಲ್ಲದ್ಹಾಂಗಾಗಲಿ
ಕಂಬ ಮುರಿದು ತೊಲಿಮೇಲೆ ಬೀಳಲಿ
ಡಂಭ ಲೌಡಿಮಗ ಇವನೆಂದೆನಲಿ ॥ 3 ॥

------------------------"[50]

ಶರೀಫರ ಪದ:

"ಎಂಥಿಂಥಾದೆಲ್ಲಾನು ಬರಲಿ
ಚಿಂತಿಯೆಂಬೋದು ನಿಜವಾಗಿರಲಿ
ಪರಾತ್ಪರನಾದ ಗುರುವಿನ
ಅಂತಃಕರುಣ ಒಂದು ಬಿಡದಿರಲಿ ॥ 1 ॥
ಬಡತಾನೆಂಬುದು ಕಡೆತನಕಿರಲಿ
ವಡವಿ ವಸ್ತ್ರ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಲಿ
ನಡುವಂಥ ದಾರಿಯು ತಪ್ಪಿ
ಅಡವಿ ಸೇರಿದಂತಾಗಿ ಹೋಗಲಿ ॥ 2 ॥
ಗಂಡಸ್ತಾನ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಲಿ
ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಬಿಟಗೊಟ್ಟು ಹೋಗಲಿ
ಕುಂಡಿ ಕುಂಡಿ ಸಾಲ್ದವರೊದಿಯಲಿ
ಬಂಡು ಮಾಡು ಜನರು ನಗಲಿ ॥ 3 ॥
ನಂಬಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟಿಲ್ಲದಂತಾಗಲಿ
ಅಂಬಲಿ ಎನಗೆ ಸಿಗದೆ ಹೋಗಲಿ
ಹುಂಬ ಸೂಳೆ ಮಗನೆಂದು ಬೈಯಲಿ
ಕಂಬಾ ಮುರಕೊಂಡು ಎನ್ನ ಮ್ಯಾಲೆ ಬೀಳಲಿ ॥ 4 ॥

------------------------------"[51]

ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದೊಂದಿಗೆ, ಈ ಎರಡೂ ಪದಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿ ಹೋಲಿಕೆ ಪಡೆದಿವೆ. ಶರೀಫರ ಜ್ಞಾನ ಚಕ್ಷುವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಅನುಭಾವೀ ಗೀತೆಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆನ್ನಬಹುದು.

ದಾಸ ಪರಂಪರೆಯು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹತ್‌ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದಂತೆ ಮುಂದೆ ಶಿವದಾಸ ಪರಂಪರೆಯು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿ, ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿ, ಬಾಲಲೀಲಾ ಮಹಾಂತ ಶಿವಯೋಗಿ, ಮೈಲಾರ ಬಸಪ್ಪ, ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗುತ್ತಾರೆ. "ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಗೀತಕಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. 'ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಈ ಕವಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾದ ನಿಸರ್ಗ, ಸಹಜವಾದ ಒಂದೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರವೂ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ಸುಳುಹಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ'. 'ಬಸವೇಶ್ವರ ಮೊದಲಾದ ಶಿವಶರಣರ ಪದಗಳಿಗಿಂತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಾಗಲೀ ತುಂಬ ಸರಳವಾದ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ಜಾನಪದ ಸತ್ವವುಳ್ಳ ಈ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ದಕ್ಕಬಲ್ಲಂಥವು'. ಅನುಭವದ ಮೂಲಕ ಅನುಭಾವದ ಮಂಡನೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸಾರ್ಥಕ ಕೃತಿಗಳ ಮಾರ್ಗವಾದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಕೃತಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುಣವನ್ನು ದಟ್ಟವಾಗುಳ್ಳವು. ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಐಂದ್ರಿಯತೆಯಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಗ್ರಹಣೆಗೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವೂ ಆಗಿವೆ." [52]

ಇಲ್ಲಿ ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ಮತ್ತು ಶರೀಫರ ಹಾಡನ್ನು ತುಲನೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಬಹುದು ಉದಾ:

"ಹಿಂದೆ ತಪದೊಳೀಶ ನೊಂದುತಿರಲೆಚ್ಚು
ಬೆಂದ ಕಾಮನಬಿಟ್ಟು ಕೋಗಿಲೆ
ಬಂದು ಬೇಗದಿ ಬಾಲೇಂದುಧರನ ಕೂಡಿ
ಕುಂದದೆ ನೀ ಬಾಳು ಕೋಗಿಲೆ
ಮನುಮುನಿಗಳ ನೀತಿಯನು ಕೆಡಿಸುವ ದುಷ್ಟ
ಮನಸಿ ಜನನು ಮೀರಿ ಕೋಗಿಲೆ
ಘನಪದವನು ತನ್ನ ನೆನೆವರಿದೊಲಿದೀವ
ಧನದ ಮಿತ್ರನ ಸಾರು ಕೋಗಿಲೆ"[53] (ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು)

"ಪ್ರಾಯ ಹೋಗುತ ಬಂತು ದೇಹ ಒಣಗಿ ನಿಂತು
ಜೀವದ ಬಡಿವಾರವೇನೆಂಬೆ
ಕೋವಿಧನಾದರೆ ಸಾವಿಗಂಜದೆ ಆ
ಮಹಾದೇವರ ನುತಿಸಲೆಂಬೆ
ಅಸ್ತಿಚರ್ಮದ ಘಟವಿಸ್ತರಣದಲಿ ಕೂಟ
ಮಸ್ತಕ ಮನ ಬುದ್ಧಿಯೆಂತೆಂಬೆ
ಮಸ್ತಿ ಮಸ್ತಕರ ಕಾಮ ರಸ್ತೆಯೊಳಿರುವಂತೆ
ಅಸ್ಥಿರ ಮಾತಿದು ಮೊದಲು ಕಾಂಬೆ
ಶಿಶುನಾಳೇಶನ ಎಸೆವ ಪಾದಕ ನೀನು
ಮುಸುಗು ತೆಗೆದು ಪೂಜಿಪೊಡೆಲೇನೆಂಬೆ"[54] (ಶರೀಫರು)

ಮೂಲಭೂತ ಧೋರಣೆ ಒಂದೇ ರೂಪಿನದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಪದವಿನ್ಯಾಸ, ಲಾಲಿತ್ಯ, ಪ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರ ಪ್ರಭಾವ:

ಹಿಂದಿನ ಪರಂಪರೆಯ ಸಾಧು, ಸಂತರು, ಶರಣರು, ದಾಸರಂತೆ, ಶರೀಫರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ನವಲಗುಂದದ ನಾಗಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗರಗದ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರು ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿರುತ್ತಾರೆ.

"ನವಲಗುಂದದ ನಾಗಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗರಗದ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರು ಹಾಗೂ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ಮೂರು ದೇಹಗಳು – ಒಂದು ಆತ್ಮದಂತಿದ್ದರು. ಈ ಮೂವರು ಸೇರಿದಾಗ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುರಗೋಡ ಗ್ರಾಮ ಸಮೀಪ ಸಿದ್ಧನ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಆ ಭಾಗದ ಜನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸೇರಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು? ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನು? ಯಾವ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೆಂದು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು? ಎನ್ನುವ ವಿವರಣೆ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಆಸ್ತೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅಲೆದಾಡುವ ಜನ ಸಿಗಬೇಕು? ಆದರೂ ನಾಗಲಿಂಗಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರ ಸಾದ್ಯಂತ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪುರಾಣ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲೂ ಶರೀಫರ ವಿಷಯ ಸಿಕ್ಕುವದು ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಜಾತಿ ಭ್ರಷ್ಟನೆಂದು ಜಾತಿ ಬಾಂಧವರಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಪರಮತೀಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಆಸ್ಥೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅಶಿಕ್ಷಿತನಾದ ಕುಂಬಾರ

ಮುದುಕಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಮಗಳು ಬಸಮ್ಮ ಇವರಿಂದಲೇ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವಾಗ, ಈ ಚರಿತ್ರೆ ಪುರುಷನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನಾವಾಗಲೇ ಗುರುತಿಸಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಶ್ರಮವಹಿಸಿದ್ದರೆ, ಶರೀಫರ ಸಾದ್ಯಂತ ಚರಿತ್ರೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಂದು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಿನ ಮತಾಂಧರಿಗೆ ಮಹಾಮಾನವ ಶರೀಫರೆಡೆ ದೃಷ್ಟಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹೃದಯವಿರಲಿಲ್ಲ."[55]

ಶರೀಫರಿಗೆ ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಲವು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟರನ್ನು ಗುರುವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲಂತೂ ಶಿವಭಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಹುಲಗೂರಿನ ಪವಾಡ ಪುರುಷ ಖಾದರಶಾವಲಿಯವರನ್ನು ಆಗಾಗ ಯಾ ಖಾದರಾ ಶಾ, ಯಾ ಖಾದರ ಶಾವಲೀ ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀಫರ ಹುಟ್ಟು ಇವರ ವರಪ್ರಸಾದವೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇತ್ತು. ಶರೀಫರು ಖಾದರ ಶಾವಲೀಯವರ ಸಮಾಧಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಅದಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕುರಿತು ಶರೀಫರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ –

"ಖಾದರೀ ಸದಾವರೀ ನಿತ್ಯ ನಿರಂಜನಾವರೀ ।
ಪಂಚ ಪ್ರಣಮ ಘೋಷನಾದ ಮುಂಚೆ ಮೌನ ಖಾದರೀ ।
ಸಂಚಿತಾರ್ಥ ವಿಷಯ ಕರ್ಮ ಪ್ರಪಂಚದೂರ ಖಾದರೀ ।
ಪದವಿದಾನು ಸದವಿದಾನು ಪದವಿದೂರ ಖಾದರೀ ।
ಆದಿನಾದ ಮೋದನಾದ ಹಮ್ಮನಳಿದ ಖಾದರೀ ।
ಮೇದಿನಿ ಸ್ಥಳದಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶಹಾದತ್ತ ಹಜರೇಶಾ ಖಾದರೀ" ॥[56]

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಿದ್ಧಾರೂಢರ ಪ್ರಭಾವ ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಆಗಾಗ ಶರೀಫರು ಇವರನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಿದ್ಧಾರೂಢರನ್ನು ಶರೀಫರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ.

"ಆರೂಢ ಈರೂಢ ಯಾವ ರೂಢಿ ನೀನಾಗಲಿ ।
ನೀ ಮೂಢತನದಿಂದ ಗುಂಡಾಡೋ ಹುಡುಗರ ಮೈ ಮೈ ।
ಅಡರಿ ಆದ್ಯೋ ನಿರಂಜನ ॥ 1 ॥
ಹಣವಂತ ಯೋಗಸಾ ಗುಣವಂತ ರಾಮಾಸಾ ।
ಮಣಿದು ಕತ್ತಲದಿ ನಾ ಬಹಳ ವಿಚಾರದಿ ।
ದಣಿದು ದಣಿದು ನಾ ನೋಡಲು ಬಂದೆ ॥ 2 ॥

ಲಂಗೋಟಿ ಹಾಕಿದಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಶೋಕದಿ ।
ತುಂಗ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಸೇವಕ ।
ಧಂಗ ರಹಿತ ಪರ ತತ್ತ್ವದಿಂಗಿತ ತಿಳಿದವನೇ ಆರೂಢಾ"[57]

ಹೀಗೆ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ಅನೇಕ ಸಾಧು–ಸಂತರ ಸಂಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪುಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ಇವತ್ತಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿವೆ. ಜಾತಿ–ಮತ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದಲ್ಲೇ ಮಾಡಿ ತೋರಿದ ಮಹಾತ್ಮರು. ಶರೀಫರು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಪ್ರವಾದಿ ಸಿದ್ಧಪುರುಷ ಹಜರತ್ ಖಾದರ ಶಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ–ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನಡೆದರು.

ವೀರಶೈವರ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವನಾದ ಬಸವೇಶ್ವರರನ್ನು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಿದರು. ಗುಡಗೇರಿ, ಸಂಶಿ, ಶಿಗ್ಲಿ, ಅಂಕಲಗಿ, ನವಲಗುಂದ, ಮುಳಗುಂದ ಶಿವಯೋಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೆರೆದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು, ಯೋಗಿ, ಶರಣ, ದಾಸ, ಫಕೀರ, ಜನಕವಿಯಾಗಿ ಜನಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಂತು ಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದೊಂದಿಗೆ ನಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಮತ್ತು ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾದ ಭಾವೈಕ್ಯ ಮಂದಿರ

ಭಾವೈಕ್ಯ ಮಂದಿರದೊಳಗಿನ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಮತ್ತು ಗುರುಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಪಾದದ ಶಿಲಾಕೆತ್ತನೆ.

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಸಮಾಧಿ

ಶ್ರೀ ಶರೀಫ ಶಿವಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಗುರುಗೋವಿಂದ ಪಂಚಾಗ್ನಿಮಠ ಟ್ರಸ್ಟ್. ಶರೀಫಗಿರಿ–ಶಿಶುವಿನಹಾಳ

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ :

1. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ- xxvii
2. ಗುಂಡೂರ ಎಸ್. ವ್ಹಿ. ಪಾಟೀಲ್ (ಸಂ) (2001) 'ಕನ್ನಡದ ಕವಿ ಕಬೀರ-ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಸಾಹೇಬರು', ಗದಗ, ಪುಟ-11
3. ವಸು ಎಂ. ಎ. (ಸಂ) (2009) 'ಕನ್ನಡದೊಳ್ ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ'- ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ (ಲೇ) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಹಿಳಾ ಸೂಫಿಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಚಿಂತನ ಪುಸ್ತಕ, ಪುಟ 147
4. ಸಿಂದಿಗಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (1978) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಜೀವನ ಲೀಲಾಮೃತ', ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-31
5. ಕರ್ಕಿ ಡಿ. ಎಸ್ ಮತ್ತು ತಲ್ಲೂರು ರಾಯನ ಗೌಡರ (ಸಂ) (1974) 'ಶರೀಫರ ಜನಪ್ರಿಯ ಪದಗಳು', ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-74
6. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್ (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು', (ಮುನ್ನುಡಿ), ಬೆಂಗಳೂರು ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-14
7. ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ' (ಪಸ್ತಾವನೆ), ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ - xxix
8. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು ಗೀತೆಗಳು'(ಮುನ್ನುಡಿ), ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-15
9. ಕರ್ಕಿ ಡಿ. ಎಸ್. ಮತ್ತು ತಲ್ಲೂರು ರಾಯನಗೌಡರು (ಸಂ) (1974) 'ಶರೀಫರ ಜನಪ್ರಿಯ ಪದಗಳು'- ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-17
10. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ' (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ), ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ- xxxi
11. ಅದೇ -----------------(ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) -ಪುಟ- xxxii
12. ಗುಂಡೂರ ಎಸ್.ವ್ಹಿ. ಪಾಟೀಲ್ (ಸಂ) (2001) 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ-ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'-ಗದಗ, ಪುಟ-16
13. ಗುಬ್ಬಣ್ಣರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ - 141
14. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-23

15. ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ-54
16. ಕರ್ಕಿ ಡಿ. ಎಸ್. ಹಾಗೂ ತಲ್ಲೂರ ರಾಯನ ಗೌಡರು(ಸಂ) (1974) 'ಶರೀಫರ ಜನಪ್ರಿಯ ಪದಗಳು'- ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-80
17. ಹಸನ್ ಎಂ. ಫಜ್ಲುಲ್ (2003) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಪುಟ 31-32
18. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ' ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ-xvii
19. ಸಿಂಧಗಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ- 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'-ಜೀವನ ಲೀಲಾಮೃತ, ಪುಟ-15
20. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ' ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ- ixix
21. ಹೆಗಡೆ ಆರ್. ಪಿ. (2009) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಮತ್ತು ಸಂತ ಕಬೀರ', 'ಒಂದು-ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ', ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಸೌಮ್ಯ ಎಂ., ಪುಟ-70
22. ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'- ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ-79-80
23. ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಗೀತೆಗಳು'- ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ-20
24. ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ-150
25. ಗುಬ್ಬಣ್ಣರವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'- ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ-177
26. ಅದೇ - ಪುಟ - 248
27. ಗುಂಡೂರ ಎಸ್. ವ್ಹಿ (ಸಂ) 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ ಸಾಹೇಬರು'- ಪುಟ-137-138
28. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ-16
29. ಮಡಿವಾಳ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರು: ಆರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು, ಪುಟ-69

30. ಸ್ವಾಮಿ ನಾಗಭೂಷಣ ಒ. ಎಲ್., (1998) 'ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ' ಬೆಂಗಳೂರು, ಅಂಕಿತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–11
31. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–25
32. ಅದೇ ----------------------ಪುಟ–70–71
33. ಪ್ರಭು ರಾಮಚಂದ್ರ (1999) 'ಸಂತಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರು'– ಬೆಂಗಳೂರು, ಜನಪದ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ– 28
34. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ–41
35. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರಗೀತೆಗಳು'– ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 11
36. ಅದೇ – (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ – 49
37. ನಾವಡ ಎ.ವಿ., ನಾವಡ ಗಾಯತ್ರಿ (ಸಂ) (2000) 'ಸಾವಿರಕೀರ್ತನೆಗಳು'– ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 197
38. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (1985) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 53
39. ವಿಷ್ಣು ಭಟ್ಟ ಪಾದೇಕಲ್ಲು (2001) 'ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು'–ಉಡುಪಿ, ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಧ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಪುಟ – 445
40. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್– ಪುಟ – 150
41. ಗುಂಡೂರ ಎಸ್.ವ್ಹಿ. ಪಾಟೀಲ, (2011) 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ' 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು', ಗದಗ, ಮೆ। ಪಿ.ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಪಬ್ಲಿಷರ್ – ಪುಟ–83
42. ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ ಸಾ.ಕೃ. (1985) 'ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ' (ಸಂಪುಟ–3) ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ – ಪದ್ಯ 206
43. ಅದೇ – ಪುಟ – 217
44. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ – ಪುಟ – 90
45. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮಾ, ಬೆಂಗೇರಿ ಹುಚ್ಚರಾವ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು'–ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ – ಪುಟ – 179

46. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎಸ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'– ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ – ಪುಟ – 86
47. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮಾ, ಬೆಂಗೇರಿ ಹುಚ್ಚರಾವ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು', ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ಧಾರವಾಡ – ಪುಟ – 184
48. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎಸ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು', ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, – ಪುಟ – 91
49. ಅದೇ – ಪುಟ – 23–25
50. ಕಲ್ಲಯ್ಯ ಜಿ. ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು (ಸಂ) (1993) 'ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೋ'– ಬೆಂಗಳೂರು – ಪುಟ – 70
51. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, – ಪುಟ – 30
52. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ಹೆಚ್.ಎಸ್. (1975) 'ಕೀರ್ತನಕಾರರು'– ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ – ಪುಟ – 64, 108, 112
53. ಅದೇ – ಪುಟ – 109
54. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'– ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು – 18 – ಪುಟ – 68–69
55. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಎಚ್.ಟಿ. ಮಹಾಂತೇಶ, 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಬೀರ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತ್ರೆ' ಹಾಗೂ 'ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳು', ಗದಗ, ಮೆ। ಪಿ.ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ – ಪುಟ – 20
56. ಅದೇ – ಪುಟ – 23
57. ಅದೇ – ಪುಟ – 41–42

ಅಧ್ಯಾಯ – 6

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಮತ್ತು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಮೌಲ್ಯ

6.1 ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ

6.2 ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ

6.3 ನೀತಿಬೋಧೆ ಮತ್ತು ಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ

6.4 ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ ಮಾನವತಾವಾದ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆ

6.5 ಹಿಂದೂ–ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಗಮ

6.5.1 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಪದದ ಅರ್ಥ – ವ್ಯಾಪ್ತಿ

6.5.2 ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ–ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಗಮ

ಅಧ್ಯಾಯ - 6

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಮತ್ತು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಮೌಲ್ಯ

ಭಾರತವು ಬಹುಧರ್ಮೀಯ, ಬಹುಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಬಹುಭಾಷಿಕ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ರಾಷ್ಟ್ರ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಭಾರತವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ಒಡೆದು ಆಳುವ ಧೋರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತವು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಛಿದ್ರಗೊಂಡು, ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಧಿಪತ್ಯದ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಯಿತು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕನ್ನು ಆಹುತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಜಾತಿವಾರು ಚಿಂತನೆ, ಹಿಂದುತ್ವ, ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಮೂಲಭೂತವಾದವು ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದವು. ಆಳುವ ವರ್ಗಗಳು ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಮತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡವು. 'ಧರ್ಮ'ವೆಂಬ ಅಫೀಮು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ, ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಾಧು-ಸಂತರು ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅನೀತಿ, ಮೌಢ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಬಿಡುಗಡೆ, ವಿಮುಕ್ತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವ ಸಮಾಜ ಸದಾ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಇಹದ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧಿಸುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹುಡುಕಾಟದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಇಹದಲ್ಲೇ ಬಂಧನದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವ ಸಮತಾ ಸಮಾಜದ ಕನಸಿನವರೆಗೆ ಈ ಬಯಕೆ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಮುಕ್ತಿಯ ದಾರಿ ತೋರುವ ಮಹೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಅನೇಕ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳೇ ಬಂಧನದ ಸಂಕಲೆಗಳಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೂ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಬಯಕೆಗೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಕಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರಂಪರೆ ಕೂಡ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಾಜಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬಂದಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಒಡಕಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿ, ಆಚರಣೆ, ನಂಬಿಕೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಪರಂಪರೆಯು ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಬಿಡಿಸಲಾರದಂತೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಜನಾಂದೋಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆ ಸಾಮಾಜಿಕ

ಬಂಡಾಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಸದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ.

ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಈ ಕೋಮುಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಶರೀಫರನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಈಗಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮರು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ ಅನ್ನಿಸುವುದು ಸಹಜ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತದ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಕೋಮುಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಪರಸ್ಪರ ಅಪನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವಿಕ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪಿತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಹಾಗೂ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಂದ ಉದಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆ ಇಂದಿನದ್ದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಲ್ಲುವ ಶರೀಫರು ಮುಂದಿನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಆದರ್ಶ ಪ್ರಾಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷತಾ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

6.1 ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ:

ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಜೀವನ ಕ್ರಮವು ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅರಳಬೇಕು, ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಜೀವವೊಂದು ಬಯಸಿದರೆ ಅದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಅದು ಬದುಕಿನ ಜೀವಂತಿಕೆಯ, ಚಲನಶೀಲತೆಯ ಗುರುತು. ಮನುಷ್ಯ ತಾನು ಸಾಗಿ ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳು ಕಂಡಾಗ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೆದ್ದು ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಲೇ ಸ್ವೀಕಾರ ಮತ್ತು ನಿರಾಕರಣೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಎದುರಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರೂ ಒಬ್ಬರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಕಳಸದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಗುರುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗಲೇ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತರಾಗಿ ಟೀಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಯಾವ ಟೀಕೆಗೂ ಅಂಜದೆ ತನ್ನ ಮನಃಸಾಕ್ಷಿಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಪರರ ಮತವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಶರೀಫರು ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಲವಾಗಿ ನಿಂತವರು ಗುರು ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟರು. ಅವರು ಬಂಡಾಯಗಾರರೇ. ಅವರು ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದವರು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಸಾಧನೆಯ ಅಧಿಕಾರ ಯಾವುದೊಂದು ಸೀಮೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಸಾರಿದವರು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶರೀಫರು ಗುರುವಿನ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ತುಳಿದರು. ಶರೀಫರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಉಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದವರು ಟೀಕಿಸಿದಾಗ ಶರೀಫರಿಗೆ

ಜನಿವಾರ ಹಾಕಿ ಅವರ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಶರೀಫರೇ ತಮ್ಮ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ಹಾಕಿದ ಜನಿವಾರವ ಸದ್ಗುರುನಾಥ
ಹಾಕಿದ ಜನಿವಾರವ !
ಹಾಕಿದ ಜನಿವಾರ ನೂಕಿದ ಭವಭಾರ
ಲೋಕದೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ನೀ ಪಡೆಯೆಂದು
ಹಾಕಿದ ಜನಿವಾರವ
ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಕಲಿಸಿ - ಆನಂದದ
ಬಿಂದು ಮಧ್ಯದಿ ನಿಲಿಸಿ
ನಂದಿಸಿ ಮನಸನು ಆತ್ಮದ ಬಲದಲಿ
ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಯಮದಂದುಗವಳಿಯೆಂದು
ಹಾಕಿದ ಜನಿವಾರವ
ಕಂಡ ಕಂಡವರೊಡನೆ ಅಲೆದಿ ಧರ್ಮ
ಲಂಡರ ಜತೆ ಯಾಕೆ ಬೆರೆದಿ?
ಮಂಡ ಈತನ ನೂಕು ಎಂದು ನಿಂದಿಸೆ, ಗುರು
ಗಂಡೆಂದರೀತನೇ ನೀನಲ್ಲ ಛೀ ಎಂದು
ಹಾಕಿದ ಜನಿವಾರವ
ಶಿಶುನಾಳಾಧೀಶ ಗುರು - ತನ್ನೊಡಲೊಳು
ವಶವಾದ ಸೂತ್ರವನು
ನಸುನಗುತಲಿ ತೆಗೆದಲ್ಲಿಯೆ ತೊಡಿಸಿದ
ಉಸುರಿದ ಮಂತ್ರ ಹೊಸಬನ ಮಾಡುತ
ಹಾಕಿದ ಜನಿವಾರವ"[1]

ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಶರೀಫರು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಹೋದರೆ, ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವೆಂಬುದು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಸಾರಿದರು. ಜಾತಿ ಮತಗಳ ಕಟ್ಟು ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಗಿನ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಇವರ ನಡವಳಿಕೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾದರೂ, ಒಪ್ಪದೇ ವಿಧಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶರೀಫರು ಹಿಂದೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು, ವೇದಾಂತವನ್ನು ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರಿಂದ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ

ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಲಭ್ಯವಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದರು. ಆಧುನಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದವರಾದ ಶರೀಫರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಲೌಕಿಕದತ್ತ ಬೆನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಕಡೆ ಹೊರಳಿಕೊಂಡು ಬೆರಗು ಮೂಡಿಸಿದವರು. ಮುಸ್ಲಿಂ, ವೀರಶೈವ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಸಂಸಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕದೇ ಹೊರಗೆ ಉಳಿದು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪದ್ದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು-ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡವರು.

ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ ಈ ಬಗೆಯ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆ ಕಾಲದ ಅನುಭಾವಿ ಪರಂಪರೆಗಳೇ ಕಾರಣ. ಹದಿನೇಳು, ಹದಿನೆಂಟು ಮತ್ತು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವಿಗಳು (ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗ) ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಅನುಭಾವೀ ಚಳುವಳಿಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತನ್ನು ನೀಡಿ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿತು. 'ಮತ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯ'ದ ಚರ್ಚೆಯು ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾದರೂ, ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಜಾತಿ-ಮತಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ, ಉದಾರತೆ, ಜೀವಪರ, ಚಲನಶೀಲ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ತುಡಿಯುವ ವಚನಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಸಮನ್ವಯದ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಅವರು ತಳೆದ ನಿಲುವೇನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವಚನಕಾರರು, ದಾಸರು, ಸಾಧು-ಸಂತರು, ಯೋಗಿಗಳು ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದವರ ಮತ-ಧರ್ಮ, ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಗಳು ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ಶರೀಫರು ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಹಾನ್ ಪುರುಷರನ್ನು ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರು ಒಮ್ಮೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಶಿವಶರಣರಾಗಿ, ಮಗದೊಮ್ಮೆ ದಾಸರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ಮತಗಳಲ್ಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ:

"ಹಮ್ ತೋ ದೇಖಾ ಮಹಮ್ಮದ ನೂರೆಗಂಬರ್
ರಮ್ತೇ ಜಾಕರ ಆತಸೆ ತವಾಫ್ ಕರ್ ॥ 1 ॥
ಚಾರ ಅನಾಸಿರ್ ಘರ ಪುಕಾರೆ
ಮಾರದಿಯೆ ಮಾಯೇ ಕಿ ಅಸರ್ ॥ 2 ॥
ರೋಜಾ ನಮಾಜಿ ರಬ್ಬನಾ ರಾಜೀ

ವಾಜಿ ಬತ್ಕೇ ಜಮೀ ಪದರ್ ಕುಸರ್ ॥ 3 ॥
ಶರೀಯತ್ಮೇ ಇಸ್ಲಾಮಕೆ ದರಿಯಾ
ಉಸ್ಮೇ ರೋಶನ್ ಶಿಶುನಾಳ ಸದರ್"[2] ॥ 4 ॥

ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು, ಉಪವಾಸ ವ್ರತ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಬೆಳಕನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅದರಲ್ಲಿನ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಶರೀಫರು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಪರಧರ್ಮವನ್ನು ಓಲೈಸದೇ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ

"ದಶಾವತಾರಕಾ ಕೃಷ್ಣ
ದಶಾವತಾರಕಾ.......... ॥ ಪ ॥
ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಸೃಷ್ಟಿಪೂರ್ತಿ
ಇಷ್ಟದಾಯಕಾ ಸರ್ವೇಷ್ಟದಾಯಕಾ ॥ 1 ॥
ಬಳಿಯ ತುಳಿದು ನೆಲಿಯ ತಿಳಿದು
ಕಲಿ ವಿಚಾರಕಾ ಮಹಾಬಲ ಪೂರಕಾ ॥ 2 ॥
ಬೌದ್ಧನಾಮ ಪರಶುರಾಮ ಕ್ಷತ್ರಿನಾಶಕಾ
ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮರೂಪಕಾ ॥ 3 ॥
ಭುವನೋದ್ಧಾರ ನಾರಸಿಂಹ ಶೂರರೂಪಕಾ
ಶಿಶುನಾಳೇಶ ವ್ಯಾಪಕಾ"[3] ॥ 4 ॥

ಶರೀಫರು ಕುರಾನಿನ ಪಠನ ಮಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನ್ಯ ಮತದವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಅದನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುವುದಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುರಾಣದೊಳಗಿನ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶರೀಫರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು 'ಅಲ್ಲಾ'ನಾಗಿರಲಿ, ಶಿವನಾಗಿರಲಿ, ಕೃಷ್ಣನಾಗಿರಲಿ, ಬುದ್ಧನಾಗಿರಲಿ ಶರೀಫರಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು. ದೈವತ್ವದ ಹಿಂದಿರುವ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಶರೀಫರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನವನಲ್ಲಿನ ಸಣ್ಣತನವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಮಾನವನಿಗಿಂತ ಉಚ್ಚ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಈ ದೈವೀಕತೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಭವ ಬಂಧನದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮವು ಸಾರುವ ತತ್ತ್ವ ಒಂದೇ

ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಬಸವಾದಿ ಅನೇಕ ಶರಣರನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಶರೀಫರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ಅಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಪಾದಾ ಕಂಡೆ ಸ್ವಾಮಿ
ಗುಡಿಪುರ ಗ್ರಾಮದೊಳೇರಿಸಿ ಜಂಡೇ
ಅಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಪಾದಾ ಕಂಡೆ ಸ್ವಾಮಿ
ಅಕ್ಕರದಿ ಆನಂದ ಭರಿತದಿ
ಸಕ್ಕರೆಯನೋದಕಿಯ ಮಾಡಿಸಿ
ಓಂಕಾರ ಪ್ರಣಮವ ನೋಡಿ
ಬಹುಕಾಲ ಭಕ್ತರ ಕೂಡಿ
ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಥಮರು ಹಾಡಿ
ಅಂಬರಪುರ ಇಂಬು ಮಾಡಿ
ಸಾಂಬನೊರವಿಲೆ ಬೆಳಿಸ್ಯಾರೊ ಸಾಮಗ್ರಿಗೂಡಿ
ಹರಶರಣರು ಸವಿದಾಡಿ ॥ 1 ॥
ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಆದ ಮೇಲೆ
ಸತ್ಯ ಮೆರೆದಿತು ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲೆ
ಗೊತ್ತು ಹಿಡಿ ಗೋವಿಂಜರಾಜನ
ಪ್ರಣಮ ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ನುಡಿ
ಪರಮಾರಾಧ್ಯ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯನಡಿ, ಪಾಪವನು ಕಡಿ ॥ 2 ॥
ಪರಲೋಕದವರೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ
ಪಂಚಾಗ್ನಿ ಮಠದೊಳಡಿಗಿಯ ಮಾಡಿ
ಅನ್ನ ಪ್ರಸಾದವ ನೀಡಿ
ಚೆನ್ನ ಬಸವೇಶ್ವರರು ಬರುತಿರೆ ಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳು ಕೂಡಿ
ಕಲ್ಯಾಣಪುರವನು ಮಾಡಿ
ಅಲ್ಲೇ ಶರಣ ಲೀಲಾಮೃತ ಪಾಡಿ
ಶಿಶುನಾಳ ಗ್ರಾಮಕ ಕೂಡಿ
ಕಲಿಕರ್ಮ ವಿಕಾರಿಗೆ ಜಾಡಿ
ಪರಮಾತ್ಮ ಪಾರ್ವತಿ ಹಾಡಿ
ಉಳಿದವರು ಗುರುಪಾದ ಕೂಡಿ"[4] ॥ 3 ॥

ಶಿಶುನಾಳ ಗ್ರಾಮ ಆಸು–ಪಾಸು ಹೆಚ್ಚು ಲಿಂಗಾಯತ ಮತದವರು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಧರ್ಮ–ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಶರೀಫರು ಹೆಚ್ಚು ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದರು.

ಶರೀಫರು ಚಾರಣ ಕವಿಯಾಗಿ ಊರೂರು ಅಲೆಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿರುವ ಗುಡಿ, ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧು ಸಂತರ ಸಖ್ಯವನ್ನು ಬಯಸಿದವರು. ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿರಹಟ್ಟಿ ತಾಲೂಕಿನ ಶಿಗ್ಗಲಿಯ ನೀಲಕಂಠ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಂಡು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ನೀಲಕಂಠನ ದಿವ್ಯ ಆಲಯದೊಳು ಬಂದು
ಸಾಲಿಟ್ಟು ಸಾಧು ಸಮ್ಮುಖ ನೋಡಿದ್ಯಾ ॥ ಪ ॥
ಕಾಲಾನುಕಾಲನ ಕಾಲವಂದನೆ ಗೆದ್ದು
ಮೇಲಾದ ಮಹಿಮೆ ನೋಡಿದ್ಯಾ ॥ 1 ॥
ಮೂರು ತನುವಿನೊಳು ಏರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ
ಸಾರೋಪ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಸರಮಾಡಿದ್ಯಾ
ಹಾರೈಸಿಕೊಂಡು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ವೀರಪ್ಪ
ಬ್ಯಾರೆ ಈ ಹಾದಿಯೋಳ್ ಕೂಡಿದ್ಯಾ ॥ 2 ॥
ಹಸಿದು ಬಂದವರಿಗೆ ಅಶನದೋರಲು ಸುಖ
ರಸ ಉಂಡು ರಾಜಯೋಗದಿ ಹಾಡಿದ್ಯಾ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ದಯದಿ ಶಿಗ್ಗಲಿಯೊಳು
ಹಸನಾಗಿ ದುರಿತ ದುರ್ಗುಣ ದೂಡಿದ್ಯಾ"[5]

ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚು, ಗುಡಿ–ಗೋಪುರಗಳು ಒಂದೊಂದು ಮತ ಸಮುದಾಯದ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಶರೀಫರು ಎಲ್ಲರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ತತ್ಕಾಲೀನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಶರೀಫರನ್ನು ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ! ಶರೀಫರು ಅದರತ್ತ ವಾಲುತ್ತಾರೆ. ಮತ–ಧರ್ಮದ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ದೂರ ಸರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಮುಕ್ತತೆ ಸಾಧ್ಯ. ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದಾಗ, ಸತ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಖ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಸ್ತುನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಸತ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಪರಿಮಿತವಾದ ಉತ್ತರ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ವಿಜ್ಞಾನದ ದಾರಿ. ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ದಿಕ್ಕು ಲೌಕಿಕದಿಂದ ಅಲೌಕಿಕದತ್ತ ಹೊರಳಿದಾಗ

ಸಿಗುವ ಉತ್ತರವೇ ಇನ್ನೊಂದು. ಅದನ್ನು ಅನುಭಾವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಲೇ ಸಾಗುವ ಹಾದಿಯದು. ಎಲ್ಲಾ ಮತದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಪಡಿನೆರಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದೇ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನೇ 'ಮುಕ್ತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಗುವಾಗ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಕೆಲವೇ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ.

"ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖ ಪಡೆಯುವುದು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಚೇತನ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ದೇಹಗಳ ಸಹಜ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ, ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸುಖವಿದೆ. ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಸಾಮರಸ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯಕ್ತ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಘಟಿಸಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅದರ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂಬುದು ಹಾಗೆಯೇ. ಅದರ ತತ್ತ್ವಗಳು, ವಿಚಾರಗಳು, ರೂಪ-ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಅದರ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸಲು, ಅದರ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು, ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಥವಾ ಅದರ ಧ್ಯೇಯಗಳ ಬಲವರ್ಧಿಸಲು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ನಾಗರಿಕತೆಯ ಗುಣವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ."[6] (ಅರವಿಂದರು) ಹೀಗೆ ದೇಹ-ಮನಸ್ಸು ಆರೋಗ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿ ಅರಳಬೇಕಾದರೆ, ಬದುಕಿನ ಸ್ವೀಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತತೆ ಇರಬೇಕು. ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಪಂಚವು ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಹಾಗಂತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬದುಕನ್ನು ಅರಿಯುವ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಬೇಗುದಿಗಳಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಕೇವಲ ಔಷಧಿ ನೀಡಿ ಕಾಯಿಲೆ ಗುಣಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬದುಕುವ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸುದೃಢನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬಂದೊದಗುತ್ತದೆ.

ಶರೀಫರು ಇಸ್ಲಾಂ ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ಯ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ದರ್ಶನ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಿ ಬೆಳೆದವರು. ಬದುಕಿನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ (Philosophy of life) ಹಾಗೂ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ (Philosophy of religion) ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಸಮನ್ವಯವನ್ನು, ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಬದುಕು-ಸಾಹಿತ್ಯ-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಗಳ ಸಾಧನೆ ಬೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದವರು ಅವರು.

ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಬದುಕಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಜೀವನ ವಿರೋಧಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ಬದುಕಿನ ದಾರಿಯನ್ನು, ನಿಲುವನ್ನು ನಿಚ್ಚಳಗೊಳಿಸುವುದೇ ಅದರ ಕೆಲಸ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಒಳ ಅರಳುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಅವನ ಹೊರ ವಲಯವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುವುದು, ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ನಡುವಣ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವುದು ಅದರ ಕಾರ್ಯವೇ. ಅದರ ಕೆಲಸ ಬಿಡುಗಡೆಯೇ ವಿನಾ ಬಂಧನವಲ್ಲ. "ದಾರ್ಶನಿಕ ವಿವೇಚನೆಯ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ಅದು ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲಕ ಪಡೆದ ಅರಿವು. ಓರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ನಡತೆಯೆಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆ, ವಸ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ. ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಆತ್ಮದ ಅರಿವನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಮೌಲ್ಯಮಾಪಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದಾರ್ಶನಿಕ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂಕುಚಿತತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಗ್ರಹದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ".[7]

ಶರೀಫರು ಮನುಷ್ಯ ಧರ್ಮದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹುಡುಕಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೂ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಪರಿಹಾರ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲುದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತನ್ಮಯಗೊಳಿಸಿವೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯನ್ನೇ ಹೊರಗೆಡುಹುವುದಿದ್ದರೂ ವಿಭಿನ್ನ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಜನರಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ಇಂಥ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ತತ್ಕಾಲೀನ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಶರೀಫರನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೆ.ಎಂ. ಮುನಿಶಿಯವರು ಅಖಂಡ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಘಟ್ಟಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂ. 700 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1000 ವರ್ಷಗಳ 'ವಿಸ್ತರಣಾಯುಗ', ಎರಡನೆಯದು ಕ್ರಿ.ಶ. 1000 ರಿಂದ 1700ರವರೆಗಿನ 'ಪ್ರತಿಭಟನಾಯುಗ', ಮೂರನೆಯದು 1700ರಿಂದ ದೇಶವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೊಂದುವವರೆಗಿನ 'ನವೋದಯಯುಗ' ಅನಂತರದಲ್ಲಿ 4ನೇ ಯುಗ ಆಧುನಿಕ"[8]

ಸಂತ ಕಬೀರ್ ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದಾಗಿರುವ 'ಪ್ರತಿಭಟನಾಯುಗ'ದಲ್ಲಿ. ಶರೀಫರ ಕಾಲ ಮೂರನೆಯದಾದ 'ನವೋದಯಯುಗ'ದಲ್ಲಿ

ಬರುತ್ತದೆ. ಮುಸ್ಲಿಂರ ದಾಳಿಯಿಂದಾದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಸತ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷ, ಪರಸ್ಪರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿನಿಮಯಗಳ ಚರ್ಚೆಯೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಭಟನಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ನವೋದಯಯುಗದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಗಮನವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನ ಶುರುವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಾದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಶೋಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಯಂತ್ರಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೂ ಬಂದವು. (ಶರೀಫರ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಂಪೆನಿ ಸರಕಾರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ, 'ಗಿರಣಿ'ಯಂಥ ಯಂತ್ರವನ್ನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಬರೆದ ಪದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು) ಜೊತೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಆಮದಾಯಿತು. ಪ್ರಾಚ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ಸಂಘರ್ಷದ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನರಾಯರು (1772), ಸ್ವಾಮೀ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ (1824) ಯವರು ಆರಂಭಿಸಿದ ಚಳುವಳಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕುರುಡು ಮತಾಚರಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ, ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಖಂಡನೆ ಮಂಡನೆಗಳಿಂದ ಅತೀತವಾದ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು (1836–1889) ಸ್ವಾಮೀ ವಿವೇಕಾನಂದರು (1866–1902) ಔದಾರ್ಯ ಮತ್ತು ವಿವೇಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉದಾತ್ತ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು.

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಕಾಲ 1819 ರಿಂದ 1889. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರರವರು ಹೇಳುವಂತೆ– "ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾಂವ್ ಹಾಗೂ ವಿಜಾಪುರ (ಬಿಜಾಪುರ) ಜಿಲ್ಲೆಗಳು 1818ವರೆಗೆ ಪೇಶ್ವೆ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. 1818ರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯವರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರದ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟವು. ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡ ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರ 1840ರವರೆಗೆ ದೇಶೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಸಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಪೇಶ್ವೆ ಹಾಗೂ ಅನಂತರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕಂಪೆನಿ ಸರಕಾರ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮುಂದುವರಿದವು. ಲಿಂಗಾಯತ ಕೋಮಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜಂಗಮರು ಇಲ್ಲವೇ ಅಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಮೂಲಕ ಅಯ್ಯನವರ ಶಾಲೆಗಳು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಜಾತಿ ಭೇದ ಹಾಗೂ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯಲು ಬರುವ ಪ್ರತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು... ತಂದೆಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕುರಾನ್ ಮುಂತಾದ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ ಸಂಬಂಧಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯನವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ವಚನಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರೇ ವೀರಶೈವ ಮತ ಸಂಬಂಧಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು

ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಶರೀಫ ಕೊನೆಗೆ, ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪೇಶ್ವೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಕೆಲಕಾಲದವರೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಯ್ಯನವರ ಶಾಲೆಗಳ ಜೊತೆ ವೈದಿಕ ಶಾಲೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅಯ್ಯನವರ ಶಾಲೆಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಓದು-ಬರಹ-ಅಂಕಗಣಿತ ಕಲಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತು, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಯ್ಯನವರ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ವೈದಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪಾಠ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ, ಆ ಶಾಲೆಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು."[9]

ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೂಡ ಕೆಲವರದೇ ಸೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಕಾಲವಿತ್ತು. ಆಧುನಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಈ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗಂತೂ ಇದು ಕೇವಲ ಆಂಗ್ಲರ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾದ ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವೆನ್ನಲಾದ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆದರೆ ಆಂಗ್ಲರ ಆಡಳಿತ, ಅವರ ಚಿಂತನೆಯ ಕ್ರಮ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲೂ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೇ ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಆ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವುದು.

ಇಸ್ಲಾಂ ಪ್ರಭಾವ:

ಜನ್ಮತಃ ಮುಸ್ಲಿಮರೇ ಆದ ಶರೀಫರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಇಸ್ಲಾಂನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೆಲ್ಲ ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದವು. ತಂದೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಸೀದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಾನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ಪವಿತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಮಾಧಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಶರೀಫರಿಗೆ ತಂದೆಯಿಂದಲೇ ಮತಾಚರಣೆಯ ಪರಿಚಯವಾಯಿತೆನ್ನಬೇಕು.

ಅರೇಬಿಯಾದಲ್ಲಿ ಹಜರತ್ ಮಹಮ್ಮದರಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಇಸ್ಲಾಂಗೆ ಸುಮಾರು 1400 ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. 'ದೇವನೊಬ್ಬ ಕರುಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರುಣೆ' ಎನ್ನುವುದು ಇಸ್ಲಾಂನ ಅಭಿಮತ. ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೆ ಐದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು

ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. "ಒಂದು-ದಿನಕ್ಕೆ ಐದು ಬಾರಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವುದು. ಎರಡು-ರಮ್‌ಜಾನ್ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವುದು. ಮೂರು-ಬಡವರಿಗೆ ದಾನ ಧರ್ಮ ಮಾಡುವುದು. ನಾಲ್ಕು-ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ಮಕ್ಕಾ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವುದು. ಐದು-ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುವುದು."[10]

ಇಸ್ಲಾಂನ ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ನಿರಾಕರಣೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಶರೀಫರು ಬಹುದೇವತಾರಾಧನೆ ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ವಿರೋಧಿಸುವ ಮುಸ್ಲಿಂರನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಲು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯಿಲ್ಲದ ಆರಾಧನಾ ಪದ್ಧತಿ, ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಸ್ಲಾಂಗಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವುದೆಂಬುದು ಅನಂತರ ಶರೀಫರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಸ್ಲಾಂನ ತತ್ತ್ವಗಳೊಂದಿಗೆ ಇತರ ಧರ್ಮಗಳ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಶರೀಫರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂನ ಇನ್ನೊಂದು ದಾರ್ಶನಿಕ ಪಂಥ 'ಸೂಫೀ' ರಹಸ್ಯವಾದವು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊಸದಲ್ಲವೆಂದು ಅನಿಸಿರಬೇಕು. ಈ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಮ್ಯವೇ ಹಿಂದೂ ವೈದಿಕ ಮತ-ಧರ್ಮದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿರಬೇಕು.

ಸ್ಮಾರ್ತ ಮತ್ತು ಶಾಕ್ತ ಮತ:

ಅನ್ಯ ಮತದ ಆಕರ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಒಲವು ಶರೀಫರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರವೂ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವರ ಗುರು ಕಳಸದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರು. "ಕಳಸದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಒಬ್ಬ ಸ್ಮಾರ್ತ ಶಾಕ್ತೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಆಸೆಪಟ್ಟು ಬಂದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುವುದು ಅವರ ವೃತ್ತಿ"[11] (ಎನ್.ಎಸ್.ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ) ಶಿವಾನಂದ ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಕೂಡ ಕಳಸದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅವರೆ 'ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಶಾಕ್ತೇಯ ಪಂಥದವರಾದ ಕಾರಣ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಬಗ್ಗೆ - "ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಭಕ್ತ್ಯಾನುಕೂಲವಾದ ಉಜ್ವಲ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥಕ್ಕೂ ಸ್ಮಾರ್ತ ಪಂಥದ ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಬರತೊಡಗಿತು. ಎಲ್ಲ ಪಂಥ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿನ ನಂಬಿಕೆ ಏಕರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದರೂ, ಅವುಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಹರಿಹರ ಪಂಥವು ಉಪನಿಷತ್ತು ಪುರಾಣ ವೇದಾಂತಗಳ ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ಸ್ಮಾರ್ತರ ಭಾಗವತ

ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದರೋ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಭಕ್ತಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಅವು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಲವನ್ನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮ ಸನ್ಯಾಸವಲ್ಲ, ನಿರಾಸಕ್ತ ಜೀವನವೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕನ್ನಡಿಗನ ಜೀವನದ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಶಂಕರ ಮತ, ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆಯೆಂದರೆ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ಅದರ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಶುದ್ಧ ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿಯೂ ಶಂಕರರು ಲೌಕಿಕ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ದ್ವೈತಭಾವವನ್ನು ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಿದಂತೆಯೂ, ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾನದ ಉಚ್ಚ ಸಾಧನೆಗೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂತೆಯೂ ಆಯಿತು. ಸ್ಮಾರ್ತರ ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಈ ತರ್ಕದ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತಿದೆ"[12] (ರಂ. ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ)

"ಶಾಕ್ತ ಮತದ ಅಧಿದೇವತೆ ಶಕ್ತಿ. ಸಾಂಖ್ಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಶಕ್ತಿಯ ಒಂದು ಅಂಶ. ಪ್ರಪಂಚದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಕಾರಣ. ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಪಂಥ ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯನೂ ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವ ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ ಮತದ ಮೇಲೆ, ಶೈವ-ವೈಷ್ಣವ ಮತಗಳ ಮೇಲೆ ಆಯಿತು. ಶಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಂಥವಾದ ದೇವೀ ಭಾಗವತವು ಶಕ್ತಿ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಚಕ್ರಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗರೂಪದಿಂದಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಶಕ್ತಿಯು ಸರ್ಪ ರೂಪದಿಂದ ಕುಂಡಲಿನಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಮಲಗಿರುವಳೆಂದೂ, ಶಾಕ್ತ ಯೋಗದಿಂದ ಸರ್ಪ ರೂಪಿಣಿಯಾದ ಕುಂಡಲಿನಿಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಚಕ್ರದವರೆಗೆ ಒಯ್ದರೆ ಮುಕ್ತಿ ಲಭಿಸುವುದೆಂದೂ ಶಕ್ತಿ ಪಂಥ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಜಾತಿ ವರ್ಣಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿ ಪಂಥದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದ್ವೈತಪರವಾದುದು."[13]

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಗಳಿಂದಾಗಿ ಶರೀಫರಿಗಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀಫರ ಗುರುವಾದ ಕಳಸದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಅಂದರೆ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವವರು. ಸ್ಮಾರ್ತರು

ಹಲವು ದೇವರ ಆರಾಧಕರು. ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇವರೂ ಒಂದೇ. ಅವರವರ ಆಸಕ್ತಿ, ನಂಬಿಕೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರಬಹುದು. ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧಕರು, ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದವರು. ಅವರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಶರೀಫರೂ ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ವೀರಶೈವ ಮತ:

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಯ್ಯನವರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಶರೀಫರಿಗೆ ವೀರಶೈವ ದರ್ಶನದ ವಿವರವಾದ ಪರಿಚಯ ಆಗಿತ್ತು. ವೀರಶೈವ ಶರಣರಾದ ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಅಕ್ಕ, ಸಿದ್ಧರಾಮ ಮುಂತಾದವರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳ ಪರಿಚಯವೂ, ವೀರಶೈವ ಮತದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಅವರಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು. ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ವೀರಶೈವ ಶಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ. ಇದಕ್ಕೆ ಶೈವ ಮತವೇ ಮೂಲ. ಯೋಗ-ಜ್ಞಾನಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಇವರ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಧಾನ ಅಂಶ.

ದಕ್ಷಿಣದ ಶೈವ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ಶೈವ ಶಾಖೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವೀರಶೈವ ಮತ ಇವು ಬಹು ಪ್ರಮುಖ. ತಮಿಳು ಶೈವ ಭಕ್ತರಾದ ನಾಯನಾರ್‌ರು ಶಿವನ ಉಗ್ರರೂಪವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ಪ್ರೇಮಮಯನಾದ, ಶಾಂತಿ ರೂಪನಾದ, ಕರುಣಾಶಾಲಿಯಾದ ಶಿವನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೆಳಗಬಲ್ಲ ಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶೈವ, ಕಾಶ್ಮೀರ ಶೈವ, ತಮಿಳು ಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಸಾರಿದ ಅದ್ವೈತ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಮಂಡಿಸಿದ ದ್ವೈತ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಸನಾತನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಯಾ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆಯಾ ಮಾತುಗಳ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಸರ್ವಶ್ರುತಿ ಸಮನ್ವಯ ರೂಪವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ವೀರಶೈವ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ.

ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪ್ರಭಾವವಾದುದನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ತಂಭಮೂರ್ತಿ (ಶಿಶುನಾಳದ ಬಸವಮೂರ್ತಿ)ಯ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ 'ಶಿಶುನಾಳಾಧೀಶ' ಎಂದೇ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದು, ಬಸವೇಶ್ವರ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವ ಮಠಾಧೀಶರ ಕುರಿತು ಪದ ರಚಿಸಿದ್ದು, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ, ಷಡಕ್ಷರಿ

ಮಂತ್ರಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದು, ವೀರಶೈವ ಮತದಿಂದ ಅವರು ಪ್ರಭಾವಿತರಾದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವೈದಿಕ ಮತ:

ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಮೂಲಕವೇ ಶರೀಫರಿಗೆ ವೈದಿಕ ಮತದ ಪರಿಚಯವಾಗಿ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಆದ ಶರೀಫರಿಗೆ ಅವರಿಂದಲೇ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಧರಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಹನುಮಂತ, ವಿಷ್ಣು, ಕೃಷ್ಣ, ರಾಮ ಮುಂತಾದ ದೇವರು ಹಾಗೂ ಆ ದೇವರ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದು, ಶರೀಫರ ಮೇಲೆ ಆದ ವೈದಿಕ ಮತ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ, ವೇದೋಕ್ತವಾದ ವಿವಿಧ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ, ಪುರಾಣ ಕಥಾನಕಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಇವೆಲ್ಲ ಶರೀಫರು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿ:

ಶರೀಫರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನ ಜೀವನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರು. ತಮ್ಮ ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತಲಿನ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಬೆಳೆದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ, ಸಮಾಜದ ಕುರಿತಾದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯೂ (Philosophical Thought) ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಒಬ್ಬ ದಾರ್ಶನಿಕರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯು ಮಾನವನ ಕುತೂಹಲವನ್ನು, ಅನ್ವೇಷಣಶೀಲತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಣಿಸುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಮಾನವರು ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಜಗತ್ತಿನ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ತರ್ಕಿಸುವ, ಚರ್ಚಿಸುವ ಹಾಗೂ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಪಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇದು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತ್ತಾದರೂ ಕ್ರಮೇಣ ಅದು ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯಿತು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ 'ದಾರ್ಶನಿಕ ಚಿಂತನೆ' ಮೊದಲುಗೊಂಡಿತು ಎನ್ನಬಹುದು.

"ದಾರ್ಶನಿಕ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕಿಂತಲೂ ತರ್ಕ-ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಶ್ರಮವಿದೆ. ಭಯ-ಭಕ್ತಿಗಳ ಬದಲು ಶಂಕೆ, ಕುತೂಹಲ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಳೆದು ವಿಶ್ವವನ್ನು ನೋಡುವ

ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ. ಈ ಹಿಂದಿನಂತಲ್ಲದೆ ಈಗ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಹಾಗೂ ತನ್ನನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಜಗತ್ತಿನ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಲರ್ಹವಾದ ನೆಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸತೊಡಗಿದ. ಮಾನವನ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನಶೀಲತೆ ಈಗ ಗರಿಗೆದರಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ಈ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಯ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ಆತ, ಮಾನವನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಕೇವಲ ಢಂಬಾಚಾರದ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಅಮೂರ್ತ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆತನು ಈಗಲೇ ಸಂಪಾದಿಸಿದನೆನ್ನಬಹುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತಾಗಿಯಾದರೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಅವುಗಳಿಗೊಂದು ಅಂತಿಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ ಆತನಿಗೆ ದತ್ತವಾದುದೂ ಕೂಡಾ ಇದೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ."[14]

ಇಂತಹ ಚಿಂತನೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ (Social Thought)ಗೆ ಮೂಲ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಮಾನವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ-ವ್ಯಕ್ತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿ-ಸಮೂಹ, ಸಮೂಹ-ಸಮೂಹಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಪರಿಗಣನೆಯಿದೆ. ಮಾನವರು ತಮ್ಮ ಸಮೂಹ ಜೀವನ, ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳು ತಮ್ಮ ಸಮಾಜ, ಅದರ ನಾನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಸವಾಲುಗಳು, ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆ, ಕವನ, ಒಗಟು, ಗಾದೆ, ಐತಿಹ್ಯ, ಪುರಾಣ, ಲಾವಣಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯಗಳ, ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾನವನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದ್ದು ಬಹಳ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ.

ಬೊಗಾರ್ಡಸ್‌ರವರು – "ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರ ಒಲವುಗಳು ಮತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಇದುವರೆಗೆ ಅಲಕ್ಷಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಯ ಕೇಂದ್ರವಿದ್ದಂತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯು ಅದೆಷ್ಟು ಅಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ, ಇಂದಿನ ಜಗತ್ತು ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಪಿಡುಗುಗಳಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಯಾರೂ ಕೊಡಲಾಗದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ

ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಕೇಡುಗಳು ಅಥವಾ ಪಿಡುಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವಂತಹ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಅಗತ್ಯತೆ ಬಹಳವಾಗಿದೆ"[15] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಚ್.ಇ. ಜೆನ್ಸನ್‌ರವರ ಪ್ರಕಾರ "ತಾನು ಮತ್ತು ತನ್ನವರ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಅವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾನವನು ಮಾಡಿದ ಚಿಂತನೆಗಳ ಮೊತ್ತವೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ." (Social thought is the totality of mans thought about his relationship and obligations to his fellow men - H.E. Jenson)[16]

ಇಂಥ ಚಿಂತನೆಯು ಬಹುಮುಖತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸಿರುವರು. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವಂತೆ, ಮಾನವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವುದು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಅದು ಆತನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿದರೂ, ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆತ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಬದುಕಲಾರನು. ಹಿರಿಯರ ಲಾಲನೆ-ಪಾಲನೆ, ಬದುಕಿನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗಿ ಯಾವ ಶಿಶುವೂ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಲುಪಲಾರದು. ಮುಂದೆ ಅದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ನಾಗರೀಕ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಅದನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಧಾರೆ ಎರೆದು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವುದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ನಾವು ಏನೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಕಲಿತುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ದುಡಿದದ್ದು, ಇತರರ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯ ಹೊರಟಿದ್ದು ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರೂಪಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯ, ಅನಿಷ್ಟತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ದೂರವಿರಲು ಬಯಸುವ ಸಾಧು-ಸಂತರು ಸಹ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬದುಕಲಾರರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಿಂದ ಪಡೆದ ನೀತಿ, ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯತೆಗೆ ಬಳಸಿ ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗುವರು. ಅಂತಹ ಸಾಧು-ಸಂತರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಒಡಮೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜವನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವ:

ಹದಿನೇಳು, ಹದಿನೆಂಟು ಮತ್ತು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಪೂರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅನುಭಾವೀ

ಚಳುವಳಿಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭವೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಪ್ರಭಾವಿಸುತ್ತಾ, ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂದರ್ಭ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 1599ರಲ್ಲಿ 'ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ'ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ವ್ಯಾಪಾರಿ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆಂದು ಬಂದ ಕಂಪನಿ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ 1612ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಮೊದಲ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸೂರತ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತು. ಮುಂದೆ 1757ರ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ನೇರವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ, ತುಂಬ ಕ್ಷಿಪ್ರಗತಿಯ ಭಾರತೀಯ ಬದುಕನ್ನು ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆವರಿಸಿತು. "ಒಂದು ಜನವರ್ಗವು ಬೇರೆ ನಾಡಿನಿಂದ ಬಂದು, ಇನ್ನೊಂದು ಜನವರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಅವರನ್ನು ದಮನ ಮಾಡುವುದೇ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ. ಅದೊಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಶೋಷಣೆ."[17]

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಲುಗಾಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತಂದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಆತಂಕ, ತಳಮಳ, ಭಯ, ದಿಗಿಲು, ಅಸಹಾಯಕತೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸ ಆಸೆ, ಭರವಸೆಗೂ, ಬದಲಾವಣೆಯ ಬಯಕೆಗೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು. "ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯು ಅಸಮಾನತೆ, ಮೇಲು-ಕೀಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸದಿದ್ದರೂ ಮೌನವಾಗಿ ಅವುಗಳು ಮುಂದುವರೆಯಲು ಕಾರಣವಾದದ್ದೊಂದು ವಿಪರ್ಯಾಸ. ಈ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವಪದಕಾರರದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಸಡಿಲ ಸ್ವರೂಪದ್ದೆನಿಸಿದರೂ ಆ ಚಳುವಳಿಗೆ ಜಾತ್ಯತೀತ ಸ್ವರೂಪ ದಕ್ಕಿದೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ." [18]

ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾ:

"ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲ ಜಯವೊ
ಬಂತೊ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಯ ಮಳಿಯೋ ॥ ಪ ॥

ರಾಣಿ ರಾಜರ ವೈವಕೆ
ಪ್ರಾಣ ಹಾನಿಗಳಾದವು ಎಣಿ ಇಲ್ಲ ಇದಕೆ
ಜಾಣ ಕಲಿಗಳ ಸೈನ್ಯ ಹೊಕ್ಕಿತೋ
ಯುರೋಪ ಖಂಡಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮುಸುಕಿತೋ
ಕಾಣದಂಥಾ ಐದು ವ್ಯಕ್ತಿ
ಕ್ಷೋಣಿ ಗದಗದ ನಡುಗಿ ಹೋದಿತು ॥ 1 ॥
ಹಿರಿದು ಸ್ಥಾನಕ ಬಂತು ಶೋಕ
ಮಂದಿ ಕುಂಡ್ಲಾಕ ನರಬೈಲಿ ಹೋತೋ ಕೈಲಾಕ
ಹಣದ ತೆರಿಗೆಯ ತೆಲಿಗೆ ಏಳು
ಎಣಸಿ ಹಡಗದ ತುಂಬಿ ಹೂರಣದ
ಹವಳ ದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲ ಇದು
ಕುಣಿದು ಕುಣಿದು ದಣವು ಅದಿತು ॥ 2 ॥
ಬರದೆ ಬಾರದೆ ಸುಜ್ಞಾನ
ಗುರು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಕುರುಹಿನ ವಚನ
ಸತ್ಯ ಜಗಕ್ಕೆಲ್ಲ ಇದು
ಬಿದ್ದಿತೋ ಜಗಳದ ಬೀಜ
ಮತ್ತೆ ಅಣ್ಣಿಗೇರಿ ಈಶನ
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು ಕಾಣದೆ ಹೋದಿತು"

ಆ ಕಾಲದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ, ಸಾವು, ನೋವು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೇ ಅರುಹಿದ್ದಾರೆ. 'ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನಕ ಬಂತು ಶೋಕ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾದ ಗೊಂದಲ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಏರುಪೇರುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

"ತತ್ತ್ವಪದಕಾರರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತತ್ತ್ವಪದವೂ ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತವ ಅನುಭವ, ಸಂಗತಿ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ಕೆಲವು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ನೇರವಾಗಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದುವಾಗಿವೆ. ಉಳಿದ ಅನೇಕ ಪದಗಳು ಅದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿವೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದಾದ ಆತಂಕ, ಭಯ, ತಲ್ಲಣ, ಕೀಳರಿಮೆ, ಹತಾಶೆ, ಅನುಮಾನ ಇವುಗಳ ಜತೆಜತೆಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ಸಾಹ

ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದಾದುದರ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕದಿರುವಿಕೆ, ಇಡಿಯಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸದಿರುವ ವಿವೇಕ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಅದನ್ನು ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ದಾಖಲಿಸಿವೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಗಿರಣಿ, ಪ್ಲೇಗು, ಕಾಲರಾ, ಟಪ್ಪಾಲು, ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಿ, ಸೂಜಿ, ನೋಟೀಸು, ಚಾಳೀಸು, ಜೈಲು, ಟೋಲ್‌ನಾಕಾ, ಜಕಾತಿ, ಸಾಗಣ, ಸಾಬಣ, ಲೆಕ್ಚರ್, ಬುಕ್ಕು, ವಕೀಲ, ಕೋರ್ಟು, ಪೋಲಿಸ್, ಕಂಪ್ಲೆಂಟು, ರಿಪೋರ್ಟು, ಮಾಸ್ತರ ಇತ್ಯಾದಿ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಹಿಂಜರಿಕೆಗೊಳಗಾಗದೆ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಅವುಗಳನ್ನು ರೂಪಕಗಳನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಯ / ದಿಗಿಲು ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು."[20]

ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲೂ ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೋಧೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಜನಹಿತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಜಿಟ್ಟ ಹುಳುಗಳ ಹಿಂಡನ್ನೇ ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡ ಶರೀಫರು ಇದು ಆಳುವ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಕೇಡುಂಟು ಮಾಡುವುದೆಂಬ ಮುನ್ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟರು:

"ಜಿಟ್ಟಿ ಹುಳುಗಳು ಎದ್ದಾವು ಇದು ನೋಡು
ಸೃಷ್ಟಿಪತಿ ಅರಸರಿಗೆಲ್ಲಾ ಕೇಡೋ
ಅಷ್ಟದಶ ಮಧ್ಯದಲಿ ಒಪ್ಪುವ ನೆಟ್ಟನಾದಿ ಭೂಮಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ
ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕ್ರಿಸ್ತಾನ ಬಾದಶಹ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಲು ಕಂಡು ॥ ಪ ॥
ಏಸುಮತಿಪತಿ ವರದಿಂ ಕುಮಾರ
ಈಶಾನ್ಯೆಂಬುವ ಪರಮನವತಾರಾ
ರೋಸಬಾದಶಾ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ಮತವನುದ್ಧರಿಸಲು
ಬಹುಧ್ಯಾನ ಸಂವತ್ಸರಕೆ ಉತ್ತಮ ಬೇಸಿಗೆ ಬರಹವ ಕೇಳಿ ॥ 1 ॥
ಕ್ಷೋಣಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟು ಕಂಪನಿಗೆ
ರಾಣಿ ದೊರೆ ತಾನು ಕಟ್ಟಾ ಕಾನೂನಿಗೆ
ಜಾಣತನದಲಿ ಇಳಿಯ ನಾಳುತ ತಾನೇ ತಾನೇ ಆಗಿ ಕಲಿಯುಗ ॥ 2 ॥
ಮಜದಲಿ ಪೇಳುವೆ ಮೌಜಿನ ಮಾತು
ಮೂಜಗದೊಳು ಅತಿಕೌತುಕವಾತು
ರಾಜ್ಯದಲಿ ಯಾವತ್ತು ದೇಶದ ಪಾಳ್ಯಾಗಾರರು ಪೊರಮಡಿಸಿ ಮಹಾ

ರಾಜ್ಯ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಒಯ್ದರೆಂಬುವ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ॥ 3 ॥
ಧರ್ಮದಾತಾ ಶಿಶುವಿನಾಳಧೀಶಾ
ಊರ್ವಿ ಪಾಲಿಸಿದನು ಇಷ್ಟು ದಿವಸಾ
ಕರ್ಮಕಟ್ಟಳೆ ತೀರಿಸಿ ಮೂವತ್ತು
ವರ್ಷ ಮುಂದ ಹದಿನೈದು ಇರುತಿರೆ
ಮೊಗಲ ವಿಲಾಯತಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕರ್ಮ ತಟ್ಟಲು ಕಂಡು
ಜಿಟ್ಟಿ ಹುಳ"[21]

ಭವಿಷ್ಯ ವಾಣಿಯಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆ (1857) ಸಂಭವಿಸಿ, ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರ ಉರುಳಿ, ರಾಣಿ ಸರಕಾರ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಿಪಾಯಿಗಳ ದಂಗೆಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಅದರ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಈ ಪದ ಹುಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. 'ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಬಾದಶಹ ಪಟ್ಟ ಗಟ್ಟಲು ಕಂಡು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರುವವನು ಹೊರನಾಡಿನವನೆಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಆತಂಕ, ಬೇಸರವಿಲ್ಲ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಎಂಬುದು ಹೊರನಾಡಿನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಕೀರ್ತಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗೆ ಧನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಋಣಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಆಗಿನ 'ಅರಿವೆ' ಗಿರಣಿಯೊಂದರ ಬೃಹತ್ತನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಅಗಾಧತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿ ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಾಡಿರುವ ಶರೀಫರ 'ಗಿರಣಿ ವಿಸ್ತಾರ ನೋಡಮ್ಮಾ' ಪದವು ಗಿರಣಿಯನ್ನು ಅನುಭಾವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

"ಗಿರಣಿ ವಿಸ್ತಾರ ನೋಡಮ್ಮಾ
ಶರಣಿ ಕೂಡಮ್ಮ ॥ ಪ ॥
ಧರಣಿ ಪತಿಯು ರಾಣಿ
ಕರುಣಾಕ ರಾಜ್ಯಕೆ
ತರಿಸಿದ ಘನಚೋದ್ಯವೋ ಚೀನಾದ ವಿದ್ಯವೋ ॥ ಅ. ಪ ॥
ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಒಂದಾಗಿ
ಕಲೆತು ಚಂದಾಗಿ
ಜಲ ಅಗ್ನಿ ವಾಯು ಒಂದಾಗಿ
ನೆಲದಿಂದ ಗಗನಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದಂತೆಸುವುದು ॥ 1 ॥

ಒಳಗೊಂದು ಬೇರೆ ಆಕಾರ
ತಿಳಕೋ ಚಮತ್ಕಾರ
ಒಳಗೊಂದು ಬೇರೆ ಆಕಾರ
ದಳಗಳೊಂಭತ್ತು ಚಕ್ರ ಸುಳಿದ ಸೂತ್ರಧಾರ
ಲಾಳಿ ಮೂರು ಕೊಳವಿಯೊಳು ಎಳೆ ತುಂಬುತದರೊಳು ॥ 2 ॥
ಅಲ್ಲಿ ಬರದಿಟ್ಟರಲಿ ಹಿಂಜಿ
ಅಲ್ಲ್ಯಾದವು ಹಂಜಿ
ಅಲ್ಲಿ ಬರದಿಟ್ಟರಳಿ ಹಿಂಜಿ
ಗಾಲಿಯೆರಡರ ಮೇಲೆ ಮೂಲಬ್ರಹ್ಮದಶೀಲ
ನಾಡಿ ಸುಷುಮ್ನನು ಕೂಡಿ ಅಲ್ಲ್ಯಾಯ್ತೋ ಕುಕ್ಕಡಿ ॥ 3 ॥
ಪರಮಾನೆಂಬುವ ಪಟ್ಟೇವೋ ಅಲ್ಲೆ
ಮಾರಕಿಟ್ಟೇವೋ
ಪರಮಾನಂಬುವ ಪಟ್ಟೇವೋ
ಧರೆಯೊಳು ಶಿಶುನಾಳ ದೇವಾಂಗ ಋಷಿಯಿಂದ
ನೇಸಿ ಹಚ್ಚಡ ಹೊಚ್ಚಿತೋ ಲೋಕ ಮೆಚ್ಚಿತೋ?" [22] ॥ 4 ॥

ಹಳೆಯ ಶೈಲಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ವಿಧಾನಕ್ಕೂ ಆಧುನಿಕ ಯಂತ್ರಗಳ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಉತ್ಪಾದನೆಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಇದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಯಂತ್ರದ ದೈತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶರೀಫರು ಕಂಡು ದಂಗಾಗಿರಬೇಕು. ಯಂತ್ರಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಶರೀಫರು ಯಾವ ಸಂಕೋಚಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ 'ಶರಣಿ' ಶಬ್ದಸೂಚಿಯಾಗಿದೆ. ಯಂತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯೂ ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ, ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹ ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅದನ್ನು 'ಘನಚೋದ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಲ್ಲದೆ, 'ಧರಣಿಪತಿರಾಣಿ' ಇದನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅದೇ ಆಶಯವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಿದೆ.

ಗಿರಣಿಯನ್ನು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ರೂಪಕವಾಗಿಯೂ ನೋಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ದೈತ್ಯ ಯಂತ್ರಶಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ ನಮ್ಮ ದೇವಾಂಗ ಋಷಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಅಗಾಧ ಮತ್ತು ಹಿರಿದಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಅದು ಜಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಚ್ಚುವಂಥಾ, ಮೆಚ್ಚುವಂಥಾ ಹಚ್ಚಡವನ್ನು ನೇಯಬಲ್ಲುದೆಂಬುದು, ಪಶ್ಚಿಮದ ಶಕ್ತಿಗೆ ಗಲಿಬಿಲಿಗೊಳ್ಳದೆ,

ಭಯಗೊಳ್ಳದೆ, ಕೀಳರಿಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ, ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯೊಳಗೆ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಶರೀಫರು ಅನ್ಯ ಮತಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಆಧರಿಸುವಂತೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೂ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮವಾದುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮುಕ್ತ ಮನೋಭಾವ ಶರೀಫರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಶರೀಫರ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಬಡತನ, ಬರಗಾಲ, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಅನಾವೃಷ್ಟಿ, ರೋಗ-ರುಜಿನಗಳಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕಿನ ಅಸ್ಥಿರತೆ ಮೊದಲಾದ ದುರಂತ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

"ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನೋಳ್ಹುಟ್ಟುವದದು ರೋಗ
ಅಷ್ಟದಿಕ್ಕನೆ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಅತ್ಯಧಿಕ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸರಕಾರ ದೊರೆಗಳಾ
ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವರು ಪ್ಲೇಗುಯೆಂತೆಂದು
ರೋಗ ಸೂಚನೆ ಮೊದಲು ಇಲಿಗೆ ತಗಲಿ
ಮ್ಯಾಗಿಂದ ಮನೆಯೊಳು ಬಿದ್ದಿಳಿಯೆ
ಆಗ ಜನರಿ ಗಂಟಿ ಗಾಭರಿಗೊಳ್ಳಂತ
ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಲಿ ದೇವಾಯೆನ್ನುವರು

ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಬದುಕು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ
ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಮುಟ್ಟದಾಗುವದು
ಸರ್ವದೇಶದೊಳು ಪರಿ ಪರಿ ಕಷ್ಟ
ಗಳಬ್ಬುತಿಹವು ದಿಟ ತಿಳಿ ಮನವೆ

ಈ ತೆರ ದುರ್ಜನ ಪ್ರಾಂತದಿಂದಲಿ ಬಹು
ಪಾತಕ ಹೆಚ್ಚಿತಿ ಕಲಿಯೊಳಗೆ
ತಾತಗುರು ಗೋವಿಂದನನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕರೆ
ಆತನೆ ರಕ್ಷಿಪ ಕರುಣದಲಿ"[23]

ಪ್ಲೇಗಿನ ಮುನ್ಸೂಚನೆ, ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಸಾರ ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಮಾರಣಹೋಮದ ಬಗ್ಗೆ ಶರೀಫರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರು ಕೇವಲ ರೋಗದ ಮುನ್ಸೂಚನೆ, ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಅದು ಪ್ರಸಾರವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಖ್ಯಾತ ವೈದ್ಯರಂತೆ ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು.

ಶರೀಫರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಸ್ಥೆ ಕಳಕಳಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿನ ತುಡಿತ-ಮಿಡಿತಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾತೀಯತೆ, ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರಿಂದ ಮುಗ್ಧ ಭಕ್ತರ ಶೋಷಣೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ಗೊಡ್ಡು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವೆ ಮೊದಲಾದ ಅನಿಷ್ಟಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಶರೀಫರು ಕಟುವಾಗಿಯೇ ನುಡಿದರು. ಕೇವಲ ಕಂದಾಚಾರಗಳು ನೇಮ-ನಿತ್ಯಗಳು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಲಾರವೆಂಬುದು ಶರೀಫರ ಅಭಿಮತವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು, ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ವಿಚಾರಗಳು, ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಳೈಸಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅನುಭವವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

6.2 ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ:

ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿರುವುದು ಸಮಾಜದೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾತ್ರವೇನು? ಎಂಬುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ. ನಾಗರಿಕತೆ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಜೀವಿತಾವಧಿಯನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ವಿವಿಧ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರ ವಿರೋಧದ ವಿಚಾರಗಳು ಬದುಕಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಬಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮತ್ತು ನಿರಾಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ತೊಗಲಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡೇ ಬಂದಂತಿರುವ ಮತ ಧರ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಬಿತ್ತುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯ ಮೂಲಭೂತವಾದವು ಇವತ್ತಿನ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಜನರ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿಸಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

"ಮೂಲಭೂತವಾದ ಎನ್ನುವ ಪದದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾವು ಮಾತಾಡುವಾಗ ಅದು ದೈವ ಸಂದೇಶವಾದದ (Evangelicalism) ಇನ್ನೊಂದು ಕವಲು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ 'Fundamentalism' ಎನ್ನುವ ಪದವು 1920ರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಅದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ (Modern Theology)

ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಂದು ಧರ್ಮ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡತುಂಡವಾಗಿ ನಾಶ ಮಾಡುವುದು ಕ್ರೈಸ್ತನ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ನಂಬಿದ ದೈವ ಸಂದೇಶವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಪವಿತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಲಿಸಬಾರದು ಎನ್ನುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಧರ್ಮ ಗುರುಗಳ ವಿರೋಧದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪದದ ಹುಟ್ಟಿನ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಸಂಘಟಿತ ತೀವ್ರಗಾಮಿತನದ ಅಂಶವು ದೈವ ಸಂದೇಶವಾದಿಯಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಾದಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದವು ಅದರ ಹುಟ್ಟಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಮಿತ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತಾದರೂ ಈಗ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅದು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಬಲ ಧರ್ಮದಿಂದ ಗಮನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ, ಆ ಧರ್ಮವು ತೋರುವ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದವು. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಲೋಚನಾಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸದಾ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮೂಲಭೂತವಾದ ಎಂದು ನಿರ್ವಚಿಸಬಹುದು." [24]

ಶರೀಫರ ಜೀವನಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಮೂಲಭೂತ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮವು ಧರ್ಮಾತೀತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಒಂದು ಉಪಕರಣ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಐಕ್ಯವೇ ಅದರ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ಎನ್ನುವ ಕೆಲವು ನಿರ್ವಚನಗಳಿದ್ದರೂ, ಧರ್ಮದ ಅರ್ಥದ ಬಗೆಗೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮತ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇಂದಿಗೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಲಾಭಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಬದಲಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೂಪುರೇಷೆಗಳು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಗಮನಿಸಿದಾಗ "ಇಸ್ಲಾಂ ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಾಹ್‌ಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಥವಾ ವಶವರ್ತಿಯಾಗುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕುರಾನ್ ಇದೊಂದೇ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮ; ಅಲ್ಲಾಹ್ ಜನರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಬಯಸಿ ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ದೇವರು, ಆತನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಅವನ ಪ್ರವಾದಿಗಳನ್ನು ನಂಬುವುದು ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಅಗತ್ಯ. ಆ್ಯಡಮ್‌ನಿಂದ ಮಹಮ್ಮದ್‌ನವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವಾದಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಾದ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಂಪರೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ

ಮಹಮ್ಮದನು ಅಂತಿಮ ಪ್ರವಾದಿ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವು ಅಂತಿಮವಾದುದು ಎಂದು ಮೂಲಭೂತವಾದ ಹೇಳುತ್ತದೆ." [25]

ಇಸ್ಲಾಂ, ಯಹೂದೀ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮದ ಯಾವ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲ ಅಲ್ಲಾಹನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆರಾಧನೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು ನ್ಯಾಯದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಮತ್ತು ಪ್ರಭು. ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಅಪರಿಮಿತ ಸಾರ್ವಭೌಮತೆ ಇದೆ. ಆತನ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತೆ, ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯ ಮೇಲಣ ನಂಬಿಕೆಯು ದೇವರ ಎಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕು ಎಂದು ಮುಸ್ಲಿಂರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಶರೀಫರು ಎಂದೂ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ತಿರುವಿ ಹಾಕಿ ಅಲ್ಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಕಳಸದ ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಗುರುವಾಗಿ ಪಡೆದು ವೈದಿಕ ಮತದ ತತ್ತ್ವಸಾರವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳೇ ಸಾರುತ್ತವೆ.

ಮೂಲಭೂತವಾದದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನೇ ಗುರುತಿಸುವುದಾದರೆ ಈ ಅಪಾಯವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೋಮು ಸಂಘರ್ಷದ ಕಿಡಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭ ಎಂದವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಮೊದಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ (1857) ಬಳಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದದ ಮೊಳಕೆ ಚಿಗುರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಧರ್ಮ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿನ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದದ ಪಿಡುಗಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನಾದರೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಇವತ್ತಿನ ಪ್ರಜಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮರುಕಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೂಲಭೂತವಾದೀ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂರ ಧರ್ಮ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಎದುರಾಗಿ ಭಕ್ತಿ, ಸೂಫೀ ಸಂತರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ಧೋರಣೆಗೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ್ತು ಸೂಫಿ:

ಯಹೂದ್ಯರ ಮೂಲ ಪುರುಷ ಅಬ್ರಹಾಂ. ಈತ ಅತ್ಯಂತ ದೈವಭಕ್ತ. ಅಬ್ರಹಾಮನಿಗೆ ಸಾರಾ, ಹಾಜಿರಾ ಮತ್ತು ಕೆಟೂರ ಎಂಬ ಮೂವರು ಪತ್ನಿಯರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯವಳಾದ ಹಾಜಿರಾ ಐಗುಪ್ತ ದೇಶದವಳು. ಹಾಜಿರಾಳಲ್ಲಿ ಅಬ್ರಹಾಮನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಗಂಡು ಮಗುವೇ ಇಷ್ಮಾಯೇಲ. ಈತನೇ ಅಬ್ರಹಾಮನ ಮೊದಲನೆಯ ಮಗ. ಇಷ್ಮಾಯೇಲನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಐಗುಪ್ತ ದೇಶದವಳು. ಇಷ್ಮಾಯೇಲನ ವಂಶಜರಿಗೆ ಇಷ್ಮಾಯೇಲ್ಯರೆಂದು ಹೆಸರು.

ಇಷ್ಮಾಯೇಲನ ಸಂತತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಮಹಮ್ಮದ್ ಪೈಗಂಬರ್ (ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ 570). ಇವರೇ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾಪಕರು. ಈ ಧರ್ಮ ಜನ್ಮತಾಳಿದ್ದು ಅರೇಬಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ.

"ಅಸ್ಲಂ (Aslam) ಎಂಬ ಅರಾಬಿಕ್ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಪದವೇ 'ಇಸ್ಲಾಂ'. 'ಅಸ್ಲಂ' ಎಂದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಶರಣಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ವಿಶ್ವಕರ್ತನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಏಕೈಕೆ ಮಾರ್ಗವೇ ಇಸ್ಲಾಂ. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾದ ಜೀವನ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿರುವುದು. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದರಿಂದ ವಿಶ್ವಕರ್ತನ ಅರ್ಥಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಮೀಪ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಹಾದಿ ಸುಗಮವಾಗುವುದು".[26]

ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯುತ ಸಹಬಾಳ್ವೆ ನಡೆಸುವವನೇ ಮುಸ್ಲಿಂ. ಹೀಗೆ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಜನರೇ ಮುಸ್ಲಿಂರು. ಈ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧವರ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥವೇ ಕುರಾನ್. ಇದು ದೈವವಾಣಿಯ ಲಿಖಿತ ರೂಪ. "ಓದು/ ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡು ಎಂಬುದು ಕುರಾನ್ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ. ಕುರಾನ್ ಅರಾಬಿಕ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥ; ಇದು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಪದ್ಯರೂಪ ಗದ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಕುರಾನಿನ ಮೊದಲ ಭಾಗ ಮದೀನಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮುಹಮ್ಮದರಿಗೆ ಅವತೀರ್ಣವಾದ ದೇವವಾಣಿಯೆಂತಲೂ, ಇದರ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗ ಮೆಕ್ಕಾ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅವತೀರ್ಣವಾದ ದೇವವಾಣಿಯೆಂತಲೂ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಹಮ್ಮದರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವತೀರ್ಣವಾದ ಸತ್ಯವು ಕುರಾನಿನ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಸಂಯೋಜಿಸಲಾಗಿರುವುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ."[27]

ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಯನ್ನೇ ನಂಬಿದ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ 'ಅಲ್ಲಾಹ'ನನ್ನು ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರಾವ ದೇವರನ್ನೂ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. "ಅಲ್ಲಾಹನೇ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ. ಆತ ಅನಾದಿ, ಅಗೋಚರ, ಅನಂತ, ಅವಿನಾಶಿ, ಸರ್ವಶಕ್ತ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ, ಸತ್ಯ, ನಿತ್ಯ, ನಿರಾಕಾರ, ನಿಷ್ಕಳಂಕ, ಪೂರ್ಣ, ಪ್ರಾಜ್ಞ, ಗುಣಾತೀತ, ಮಂಗಳಕಾರಕ, ಜಗದ್ರಕ್ಷಕ, ದಯಾಳು, ಕರುಣಾಳು, ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಕ, ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲಕ, ಅನ್ನದಾತ, ಜನನ ಮರಣಗಳ ನಿಯಂತ್ರಕ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳ ಸಾರ್ವಭೌಮ, ಪ್ರಳಯ ದಿನದ ಪ್ರಭು, ಬೇಡಿದುದನ್ನು ನೀಡುವ ದಾನಶೂರ, ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನದ ದಿನದಂದು ತೀರ್ಪು ನೀಡುವ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಪೂಜಿಸಲು ಅಲ್ಲಾಹನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅರ್ಹರಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರವಾದಿ, ಸಂದೇಶಕ, ಸಂತಶ್ರೇಷ್ಠ, ದೇವದೂತ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಇಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯಾಚಿಸುವುದನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲಾಹನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಕಲ್ಲು-ಮಣ್ಣು, ನೀರು, ಭೂಮಿ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಮರ, ಗಿಡ, ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಮನುಷ್ಯ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ"[28]

ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಗಾಗಲೀ, ಪುಸ್ತಕ, ಸಮಾಧಿ, ಪತಾಕೆ, ಆಯುಧ, ಚಿತ್ರಪಟ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ವಸ್ತುಗಳ ಪೂಜೆಗಾಗಲೀ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಚೈತನ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾನವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಜೀವ ವಸ್ತುವಿನ ಮುಂದಾಗಲೀ ಪ್ರಾಣಿಯ ಮುಂದಾಗಲೀ ತನ್ನ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಶಿರವನ್ನು ಬಾಗಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಮವನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮೀಯರು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇಸ್ಲಾಂನಿಂದಲೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ 'ಸೂಫಿ' ಸಂತರು ಇಸ್ಲಾಮಿನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಪರಧರ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

"ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೂಫಿವಾದವನ್ನು ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಅನುಭಾವ ಶಾಖೆ (A Mystic school of Islam) ಎಂದೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗಿದೆ. ಸೂಫಿವಾದಕ್ಕೂ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ ಇದೆ. ಅದು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಅನುಭಾವಿ ಪಂಥಗಳಿರುವಂತೆ, ಸೂಫಿ ಪಂಥವು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯಾದ ಇಸ್ಲಾಮೀ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರೂಪು ಪಡೆದ ಒಂದು ತತ್ತ್ವ. ಆದರೆ ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಅನುಭಾವಿಧಾರೆ ಎಂದರೆ ಅದರ ಸ್ವಂತಿಕೆಯ ಗುರುತಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೂಫಿ ಅನುಭಾವಿ, ಕವಿ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ, 'ಇಸ್ಲಾಮ್ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು' ಎಂದರೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಥ ಸಿದ್ಧರು 'ಹಿಂದೂ'

ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು, ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುವು 'ಲಿಂಗವಂತ' ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಶರೀಫರು 'ಮುಸ್ಲಿಂ' ಸಂತ ಕವಿ ಎಂದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೆ. ಯಾವುದನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂ ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಮಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ, ಆ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಬದುಕುತ್ತ ಸೂಫಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದವು ಅವರನ್ನು 'ಧರ್ಮ ವಿರೋಧಿ'ಗಳೆಂದು ಆರೋಪಿಸುತ್ತ, ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಬಿಜಾಪುರದ ಅಮೀನುದ್ದೀನ್, ಗೋಗಿಯ ಮುಹಮದ್ ಬಹ್ರಿ ಹೀಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂಫಿಗಳು. ಬಾಗ್ದಾದಿನ ಅಲ್‌ಹಾಜ್‌ಮನ್ಸೂರ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆಧುನಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಸೂಫಿ 'ತಸವ್ವುಫ್' (ಅನುಭಾವ) ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂ ವಿರೋಧಿ ಎಂದೇ ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ."[29]

ಇಸ್ಲಾಂ ದ್ವೈತ (ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆ) ಚಿಂತನೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆ, ಸೂಫಿಗಳು ಮೂಲತಃ ಅದ್ವೈತ ಚಿಂತನೆ. ಅದ್ವೈತ ಚಿಂತನೆ ಜಾತ್ಯತೀತವಾದ. ಉದಾರವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ್ದರಿಂದಲೇ, ಅವರ ಕೊಂಬೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಚಾಚಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಸಂಕರ ಸ್ವರೂಪಿ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಎಲ್ಲದರೊಳಗೂ ಬೆರತು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕ ಲಕ್ಷಣ ಇದಕ್ಕಿದೆ. ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವೆನ್ನಬಹುದಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ತತ್ತ್ವವೇ 'ಸೂಫಿ' ಎಂದು ಕೂಡ ಈ ಪಂಥವನ್ನು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸೂಫಿಯ ಗುಣವೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಹಲವು ಭಕ್ತಿ ಪಂಥಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ಅವರು ಸೂಫಿ ಹಾಗೂ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಯೋಜಕರು.

ಮೂಲಭೂತವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ:

ಶರೀಫರು ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿರುವ ತತ್ತ್ವ ಮೌಲ್ಯ ಆರಾಧಿಸುವುದು ನಿಷಿದ್ಧ. ಆದರೆ ಶರೀಫರ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವತೆಯೇ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶ. ಅಂದರೆ ಶಿಶುನಾಳದಲ್ಲಿ ಬಯಲು ಕಲ್ಲು ಕುಂಭದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಸಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನೆ. ಆತನ ಹಿರಿಮೆ ಗರಿಮೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ದಂಡಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಬಸವೇಶನ ಒಂದು ಪಾದವ ರುದ್ರ ಪಿಡಿದನು ।
ಬಸವೇಶನ ಒಂದು ಪಾದವ ವಿಷ್ಣು ಪಿಡಿದನು ॥
ಬಸವೇಶನ ಒಂದು ಪಾದವ ತೆತ್ತೀಸ ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳು ಪಿಡಿದರು ।
ಬಸವೇಶನು ಸಕಲ ಜನವನು ನಾಲ್ಕು ಯುಗಾದಿ ಸಲಹುವನು ।
ನಂದಿ ಜಯ ಜಯ ಎನುತಲಿಪ್ಪರು ।
ಗಂಗೆ ಪಾರ್ವತಿ ದೇವಿಯರು ಬಸವೇಶನ ವಶಿಕರು ।
ಬಸವೇಶನ ಒಂದು ಪಾದ ಮಂದರ ಗಿರಿ ಪರ್ವತದ ತುದಿಯ ಮೇಲೆ
ಬಸವೇಶನ ಒಂದು ಪಾದ ಸಿಂಹಳ ದ್ವೀಪದ ಗುಡ್ಡೆಯ ಮೇಲೆ ।
ಬಸವೇಶನ ನಾಲ್ಕು ಪಾದದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು ।
ಅದು ಎಂತೆಂದೊಡೆ–ಯಜುರ್ವೇದ, ಋಗ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವಣವೇದ ।
ಈ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು ಸ್ವರ್ಗ ಮರ್ತ್ಯ ಪಾತಾಳದೊಳಗೆ ಇದ್ದ ।
ವೇದಗಳಾ ವಿಷ್ಣು ತಂದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು । ಬ್ರಹ್ಮನು ತಂದು
ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು ಸರಸ್ವತಿಯು ತಂದು ವಿಘ್ನೇಶ್ವರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು ।
ರೇವಣ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರನು ತಂದು ಎನಗೆ ಕೊಟ್ಟನು ।
ನಾ ಮುಟ್ಟಿ ಕಾವಲಿಕ್ಕಿದೆನು । ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಎಂಟು ಜನ ದುರ್ಗಿಯರ
ಕಾವಲವು । ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಎಂಟು ಮದಕರಿಯ ಕಾವಲವು ।
ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಎಂಟು ಶಾರ್ದೂಲ ಕಾವಲವು ।
ನಡುವೆ ಸರ್ಪದ ಕಾವಲವು । ಮೂರು ದಿನಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಗೋಲ ದೇವತೆಯ
ಕಾವಲವು । ಈ ಗೋಲ ದೇವತೆಗೆ ನಳನ ಕಾವಲವು ।
ಆ ನಳನಿಗೆ ಈಶಾನ್ಯನ ಕಾವಲವು । ಈಶಾನ್ಯನಿಗೆ ಇಂದ್ರನ ಕಾವಲವು ।
ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯ ಕಾವಲವು । ಅಗ್ನಿಗೆ ಯಮನ ಕಾವಲವು ।
ಯಮನಿಗೆ ನೈರುತ್ಯದ ಕಾವಲವು । ನೈರುತ್ಯನಿಗೆ ವರುಣನ ಕಾವಲವು ।
ವರುಣನಿಗೆ ಧನಪನ ಕಾವಲವು । ಧನಪನಿಗೆ ತೆಂಕನ ದಿಕ್ಕಿನ ಲಂಕೆಯ
ಹನುಮಂತನ ಕಾವಲವು । ಲಂಕೆಯ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದ ಕಾಲೇಶನ
ಕಾವಲವು । ಕಾಲೇಶನಿಗೆ ಮೇಷ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಾವಲವು । ಮೇಷ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯ
ಕಾವಲವು । ಸರಸ್ವತಿಗೆ ವೀರಭದ್ರನ ಕಾವಲವು । ವೀರಭದ್ರನಿಗೆ ಕಾಳಿಕಾದೇವಿ
ಕಾವಲವು । ಕಾಳಿಕಾದೇವಿಗೆ ಪಾರ್ವತಿ ಕಾವಲವು । ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಪಿಡಿದಿರ್ದ
ತ್ರಿಶೂಲ ಕಾವಲವು । ತ್ರಿಶೂಲಂಗೆ ಕೆಂಜೆಡೆಯ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕಾವಲವು ।
ಕೆಂಜೆಡೆ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಏಕಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ಏಕಮುಖದವರಿಗೆ
ದ್ವಿಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ದ್ವಿಮುಖದವರಿಗೆ ತ್ರಿಮುಖದವರ ಕಾವಲವು ।

ತ್ರಿಮುಖದವರಿಗೆ ಚತುರ್ಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ಚತುರ್ಮುಖದವರಿಗೆ ಪಂಚಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ಪಂಚಮುಖದವರಿಗೆ ಷಣ್ಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ಷಣ್ಮುಖದವರಿಗೆ ಸಪ್ತಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ಸಪ್ತಮುಖದವರಿಗೆ ಅಷ್ಟಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ಅಷ್ಟಮುಖದವರಿಗೆ ನವಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ನವಮುಖದವರಿಗೆ ದಶಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ದಶಮುಖದವರಿಗೆ ಏಕಾದಶ ಮುಖದವರ ಕಾವಲವು । ಇಂತೀ ಕಾವಲವ ಕಟ್ಟಿ ಮೂರು ಸಾರಿ ವಿಭೂತಿಯ ಮಂತ್ರಿಸಿ ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು । ಸರ್ವ ಜಗದ ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು ರಾಜ್ಯವಶ್ಯ । ಜನವಶ್ಯ । ಮುಖವಶ್ಯವಾಗುವದು । ಇಂತು ಅರವತ್ತಾರು ಕೋಟಿ ಪ್ರೇತ ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಬಿಟ್ಟು ಓಡುವವು ॥"[30]

ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣ ಪ್ರಪಂಚದ ಪರಿಚಯ ಈ ದಂಡಕದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅದೆಷ್ಟೋ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂರಾದ ಶರೀಫರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಈ ದಂಡಕದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮ, ರಿವಾಜುಗಳನ್ನು ಶರೀಫರನ್ನು ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪರಧರ್ಮದ ಸಾರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಇಸ್ಲಾಂ ಮೂಲಭೂತವಾದಿತನಕ್ಕೆ ದಿಟ್ಟ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿದರು.

ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ'ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರನ್ನು ಒಬ್ಬ 'ಸೂಫಿ ಸಂತ' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸೂಫಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಮುಕ್ತತೆ ಮತ್ತು ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತಾ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. "ಸೂಫಿಯು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ ಜೊತೆ ಅನುಸಂಧಾನಗೈಯುತ್ತಾ, ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳ ಇತ್ಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಧರ್ಮಗಳು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದು ಸ್ಥಾವರಗಳಾಗುತ್ತಾ, ಜಾತಿಗಳಾಗುತ್ತಾ, ಮಠ, ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ ಚರ್ಚುಗಳಾಗುತ್ತಾ ಘನೀಕೃತಗೊಂಡು ಜಡಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಸೂಫಿಯು ಮೂರ್ತಿ ಭಂಜಕವೂ, ಅಸಾಂಪ್ರದಾಯಕವೂ ಮತ್ತು ಜಂಗಮವೂ ಆಗುತ್ತಾ ಇನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ"[31]

ಸ್ವಧರ್ಮವಾಗಲೀ, ಪರಧರ್ಮವಾಗಲೀ ತನಗೆ ಹಿಡಿಸದೇ ಇರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಖಂಡಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಶರೀಫರದ್ದು. ಇಸ್ಲಾಂನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಮೋಹರಮ್ ಹಬ್ಬದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾ...

"ಮಾಡಬಾರ್ದೋ ಈ ಮೋಹರಮದ್ಹಬ್ಬ ॥ ಪ ॥
ಮಾಡಲಿದು ಕೇಡಲಿದು ಕಾಡ ಕರ್ಬಲ
ಕಡಿದಾಡುವ ಹಬ್ಬ ಮಾಡಬಾರ್ದೋ ॥ 1 ॥
ಕತ್ತಲ ಶಹಾದತ್ತು ಮತನದೋನ್ಮತಗತಿ
ಶರಣರ ಸಮ್ಮತವಾಗದ ಹಬ್ಬ ಮಾಡಬಾರ್ದೋ ॥ 2 ॥
ತಾನೇ ಶಿಶುವಿನಾಳ ಜ್ಞಾನದಲಾವಿಯ
ಮೌನ ರಿವಾಯತ ಮಂತ್ರ ಓದಿ ಹಬ್ಬ ಮಾಡಬಾರ್ದೋ"[32] ॥ 3 ॥

ಇತರರ ಸುಖ-ಸಂತೋಷವೇ ತನ್ನ ಸುಖ-ಸಂತೋಷವೆಂದು ತಿಳಿದವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಒಬ್ಬರು. ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಧೋರಣೆ ವಿಕೃತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಗೊಳ್ಳುವ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ -

"ಐಸುರ ಛೇ ಇದು ಏನು
ಮೋಜರಮದ್ಹಬ್ಬ
ಮಾಡಿ ಧೀನ್ ಧೀನ್ ಅಂಬರು ॥ ಪ ॥
ಕೈಲೆ ಕೈವಾಲಿ ಕಟ್ಟಿ
ತಗಡಿನಸ್ತವ ನಿಟ್ಟಿ
ಶಾಸ್ತ್ರ ಧರ್ಮವ ಬಿಟ್ಟಿ ॥ 1 ॥
ಕುದುರಿ ಕಂದೂರಿ ಮಾಡಿ
ಮಸೂದಿಗೆ ಓದೆಲ್ಲೊ ಎಡಿ
ಮುಲ್ಲಾ ಓದಕಿ ಮಾಡಿ ॥ 2 ॥
ಅಲ್ಬೀದಾ ಅಳತಿತ್ತು
ಸತ್ತ ದೇವರ ಹೊತ್ತ
ತುರಕರಿಗಿಲ್ಲೋ ಗೊತ್ತು ॥ 3 ॥
ಮಸುತ್ಯಾಗ ಹುಡುಗಾಟ ಮಾಡಿ

ಮೋರುಮ ಹೋತಲ್ಲ ಓಡಿ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ನೋಡಿ"[33] ॥ 4 ॥

ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಮೊಹರಮ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಂಜ-ತಾಭೂತಗಳ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ, ಕಂದೂರಿಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಭಕ್ತರನ್ನು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಮುಲ್ಲಾ-ಮೌಲವಿಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಕಟುವಾಗಿಯೇ ಟೀಕಿಸಿದರು.

ತಮಗೆ ಸರಿಕಾಣದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ನುಡಿಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಶರೀಫರದ್ದು. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದವರು ಶರೀಫರನ್ನು ಮತ ಭ್ರಷ್ಟ ಎಂಬ ಹಣೆ ಪಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿ ತಮ್ಮ ಮತದಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಶರೀಫರು ಧೃತಿಗೆಡದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಮತ ಬಾಂಧವರಿಂದ ಅದೆಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ತೀವ್ರ ನೋವಿಗೂ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು.

"ಶಿರಹಟ್ಟಿ ತಾಲೂಕಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ 'ಅಸಾರಮಹಲ' ಎಂಬ ಪೈಗಂಬರ ಗೋರಿ ಹೊಂದಿದ ಮಸೀದಿಯೂ ಇದೆ. (ಈ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಗರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹಜರತ್ ಬಾಲ್ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾದಿ ಮೊಹಮ್ಮದರ ಕೂದಲನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಈ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರವಾದಿ ಮೊಹಮ್ಮದರ ಕೂದಲನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಡಲಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ) ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಈದಮಿಲಾದ ಹಬ್ಬದ ದಿನದಂದು (ಪೈಗಂಬರ ಜನ್ಮದಿನ) ಉತ್ಸವಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಮೊಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರ ಕೇಶದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಬಾಂಧವರು ನೆರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆ ನಾಯಕ ಶರೀಫರಿಗೂ ಅಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಪ್ರವಾದಿ ಮೊಹಮ್ಮದರ ಕೇಶದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈದಮಿಲಾದ ದಿನದಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಅಸಾರ ಮಹಲ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಶ ದರ್ಶನಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಭಾವಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಶರೀಫರು ಬಿದ್ದರು. ಶರೀಫರ ವೃತ್ತಾಂತ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮತ ಮಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹಿಂದೂ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ (ಶರೀಫ) ಪವಿತ್ರ ಕುರಾನಿನ ಅನುಸಾರ ಧರ್ಮ ಬಾಹಿರ ವ್ಯಕ್ತಿ; ಅವರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಕಾಫೀರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ

ಧರ್ಮಲಂಡನು ಪೂಜ್ಯ ಪೈಗಂಬರರ ಕೇಶ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಇವನು ಅನರ್ಹ. ಇವನನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿರಿ ಎಂದು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸುತ್ತ ಅವರ ಅಂಗಿಯ ಪಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಸಾಲಿನಿಂದ ಹೊರ ತಂದು ಮಸೀದಿಯಿಂದಲೇ ಹೊರದಬ್ಬಿದನು. ದುರ್ದೈವವೆಂದರೆ ಕುಲಬಾಂಧವರಾರೂ ಈ ಪ್ರಭಾವಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ತುಟಿ ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಬಹಳ ನೊಂದ ಶರೀಫರು ಅಲ್ಲಾಹನು ಎಲ್ಲರ ದೇವರಲ್ಲವೇ? ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಜನ ಎಂಥ ಧರ್ಮಾಂಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಾಹನು ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದವನೇ ಆದಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿತನಾದ ಮೊಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರ ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಶನವೀಯಲಿ ಎಂದು ಒಂದು ವಿಧದ ಸವಾಲಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಒಂದೆರಡು ಕ್ಷಣ ಕಳೆದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆಗ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಪ್ರಕಾಶ ಮಿಂಚಿದಂತಾಗಿ ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾದಿ ಮೊಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರರು ದರ್ಶನವಿತ್ತರಂತೆ. ಭಾವುಕರಾದ ಶರೀಫರು ಆಗ ತಮ್ಮ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಾದ ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಪದ ಹಾಡಿದರಂತೆ, ಆ ಪದ 'ಹಮ್ ತೋ ದೇಖಾ ಮೊಹಮ್ಮದ ನೂರೇ ಗೌರ ರಮತೇ ಜಾಕರ ಆತಕೇ ತವಾಫಕರ' ಎಂಬುದಾಗಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಇದರ ಭಾವಾರ್ಥ ನಾನು ಮೊಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡೆ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ."[34]

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಗೆ ಕುರಿತಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ದಾಖಲೆ ಸಿಗದಿದ್ದರೂ, ಪೈಗಂಬರರ ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಪದವು ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ, ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ ಮುಂತಾದವರ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಪಂಗಡದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ ಮಿತಿ ಮೀರಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಕಿರಿಕಿರಿಯುಂಟು ಮಾಡಿದಾಗ ಅಂಥ ಆಚರಣೆಯು ಅನ್ಯ ಮತದವರಿಂದ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತದವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳು ಉಂಟಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ತೆರನಾದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಶರೀಫರು ವಿರೋಧಿಸುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

"ಸಾಕಾಗದೆ ಇನ್ಯಾಕ ಐಸುರ ಭೋ ॥ ಪ ॥
ನಾಲ್ಕು ಲೋಕಪತಿ ಮರ್ತ್ಯಜ ಸುತರಿಗೆ
ಬೇಕಿಲ್ಲದೆ ವಾಕರಿಸಿತು ಮೊಹರಮ್ ॥ 1 ॥

ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಗೆ
ಕುಂದನಿಡಿಸಿ ಕುಣಿದಾಡುವ ಮೊಹರಮ್ ॥ 2 ॥
ರೂಢಿಪ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಸಲ್ಲದ
ಖೋರಿ ರಿವಾಯತ ಹಾಡುವ ಮೊಹರಮ್"[35] ॥ 3 ॥

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಆಡಂಬರದ ಮೊಹರಮ್ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಶರೀಫರು ಲೇವಡಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊಹರಮ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ತಿಂಡಿ ತೀರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದೆ ಪರದಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಆಚರಣೆ ಶರೀಫರಿಗೆ ನೀರಸವೆಂದಣಿಸುತ್ತದೆ. ದಾನ ಧರ್ಮಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಶರೀಫರು ಲೇವಡಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

"ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ್ಹಂಗ ಮಾಡೋ ಮೋರುಮದೀ ಐಸುರ ॥ ಪ ॥
ಅಲೇ ದೇವರ ಸತ್ತಿತ್ತು
ಭರಮ ದೇವರು ಹೊತ್ತಿತ್ತು
ಕತ್ತಿ ಫಕ್ಕೀರನಾಗಿ ಯಾಯ್ ಮೋಮ್ಮಧೀನ್ ಅಂತಿತ್ತು
ಮಂಡಿಗನಾಳಗ್ರಾಮದಿ ನೋಡಿ
ಮೋರುಮ ಹೋದಿತು ಓಡಿ
ಲಾಡಿಗೆ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲ ಬೆಲ್ಲಕ್ಕ ಓದಿಕಿ ಇಲ್ಲ
ಮುಲ್ಲಾನ ಮಂತ್ರ ಫಸಿಗಿಯಾಗಿ ಹೋಯ್ತಲ್ಲ ॥ 1 ॥
ಮುಲ್ಲಾನ ಹೇಣ್ತೆ ನೋಡಿ ಮನಿಗೆ ಹೋದಳು ಓಡಿ
ಎಂಥಾ ಲಗು ತಂದಾಳೆ ಎಡಿ ಊರ ಜನರು ಕೂಡಿ
ಮುಲ್ಲಾ ಓದಕಿ ಮಾಡಿ
ಕೈವಾಲಿಗೆ ಹಾಕ್ಕಾರ ಲಾಡಿ ॥ 2 ॥
ಶಾದತ್ತು ಬಂತು ಓಡಿ
ಸುಡಗಾಡಿಗೆ ಹೋದಿತು ಸಣ್ಣಮಾರಿ ಮಾಡಿ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶ ನೋಡಿ ನಕ್ಕಾನು ನಗಿ ಮಾಡಿ
ಮೊಹರಮ್ ಹೋಗ್ತದ ಓಡಿ"[36] ॥ 3 ॥

ಇಸ್ಲಾಂನ ಮೂಲಭೂತ ಆಚರಣೆಗೆ ಶರೀಫರು ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ವ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ನಮಾಜು, ಉಪವಾಸ, ಹಜ್‌ಯಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರು. ಮಸೀದಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಮಾಜು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಶರೀಫರು ಎಂದೋ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಂ

ಬಾಂಧವರ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಕರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೃದಯದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಕೊಟ್ಟರು. ಇಂಥ ನಡವಳಿಕೆಗೆ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳೊಂದಿಗೆ, ಸೂಫಿ ಸಂತರ ನಿಲುವು ಶರೀಫರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿತ್ತು ಎನ್ನಬಹುದು. ಸೂಫಿಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರೇಮ ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂನ ಮೂಲಭೂತ ಆಚರಣೆಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೇ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸಾಲಗುಂದ ಗುರು ಖಾದರಿ ಪೀರಾರ ರಚನೆ ಹೀಗಿದೆ –

"ಲಾ ಇಲಾಹಾ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅಲ್ಲ ಇಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ನೀನಂತೆ
ಮೊಹಮ್ಮದುರ್ ರಸೂಲುಲ್ಲಾವೆಂದರೆ ಪ್ರೀತಿ ಮಾನವನ ಗುರಿಯಂತೆ
ಮೌಲ್ವಿಗಳೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳಿನ ಕಂತೆ ಸಂತೆ ಮಾಡು ನಿನಗ್ಯಾಕಂತೆ
ಮಂಥನ ಮಾಡದೆ ಬೆಣ್ಣೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಲಿಗೆ ಹೆಪ್ಪಾಕು ತಿಳಿವಂತೆ
ಮಾನವನೆ ಅಲ್ಲ ಲಾ ಇಲಾಹ ಇಲ್ಲಲ್ಲ ಸತ್ಯ ನಬಿಯವರು ನುಡಿದಂತೆ
ಕಲ್ಮ ತಿಳಿಯದೆ ನಮಾಜಿ ಎಂಬುವದು ಯಾವದು ಅದು ಎಲ್ಲೈತಂತೆ
ಮಸೀದಿ ಎಂಬುದು ಹಾಳಾದ ಜಾಗ, ಅದರ ಗೊಡವಿ ನಿನಗ್ಯಾಕಂತೆ
ಮಾನವನಿಗೆ ಮಾನವ ತಾ ತಿಳಿದರೆ ಎಲ್ಲ ನಿನ್ನೊಳಗಡಗೈತಂತೆ
ಗುರುಪೀರ ಖಾದರಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನೋಡಿ ತಿಳಿದು ನಡಿಬೇಕಂತೆ
ಸ್ವರ್ಗ ನರ್ಕದಾ ಭಯ ನಮಗ್ಯಾಕ ಗುರುವಿನ ದಯೆ ನಮಗಿರಲಂತೆ"[37]

ದೈವಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗುವುದನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂ ಹೇಳಿದರೆ, ಸೂಫಿಗಳು ದೈವವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ತಾವೇ ದೈವತ್ವ ಪಡೆಯುವ 'ಮಾನವನೇ ಅಲ್ಲಾ'ನಾಗುವ ಹಾದಿಯನ್ನು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ಇಸ್ಲಾಂನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿ. ಭಿಕ್ಷಾಟನೆ ಮಾಡಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ವಿರಕ್ತ ಸೂಫಿಗಳಿಗೆ, ಉಪವಾಸ ವ್ರತಗಳ ಅಥವಾ ಸಂಪತ್ತಿನ ತೆರಿಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಮೆಕ್ಕಾದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಬಾಕ್ಕೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೋಗಿ ಸುತ್ತು ಹಾಕುವುದು. ಸ್ಥಾವರದ ದರ್ಶನ ಅನಿಸಿ, ಅನೇಕ ಸೂಫಿಗಳು ಹಜ್‌ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಗುರು ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನ ಹುಡುಕಾಟ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಗಳೇ ನಿಜವಾದ ಯಾತ್ರೆ. ಸೂಫಿ ಕವಿಗಳು ಹಜ್ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಜ್‌ಗೆ ಹೋದರೂ, ದೇವರು ಕಾಬಾದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸೂಫಿಗಳ ತತ್ತ್ವಾದರ್ಶದಂತೆ ಶರೀಫರೂ ಗುರು ಪಂಥವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳಿಗೆ ದಿಟ್ಟ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತರು. ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರು ವೈದಿಕ

ಮತಾಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹೊಂದಿದವರು. ಜಾತಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಬೆರೆಯುವ ಅವರ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯದವರ ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶರೀಫರೂ ಕೂಡಾ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಡಂಬಿಸದೇ ಎಲ್ಲಾ ಮತ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಬಾಯಿಲೆ ಬ್ರಹ್ಮವ ಬೊಗಳಿದರೇನೋ
ನಾಯಿ ಜನ್ಮಕೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುವ ಮನಸೇ ॥ ಪ ॥
ಕಾಯ ಜೀವದೊಳು ನ್ಯಾಯವ ಬೆಳೆಸಿ
ಮಾಯದೊಳಗೆ ಮುಳಿಗೇಳುವ ಮನಸೇ
ಪರಸ್ತ್ರೀ ಪರಧನ ಪರನಿಂದ್ಯದಿ ನೀನು ॥ ಅ ಪ ॥
ಪರಸ್ತುತಿಯಲಿ ದಿನಗಳಿಯುವ ಮನಸೇ
ವರಶಾಸ್ತ್ರಗಳೋದಿ ಅರಗಿಳಿಯಂದದಿ
ನೆರೆ ಸಂಸಾರ ಪಂಜರದಿ ತೊಳಲುವ ಮನಸೇ ॥ 1 ॥
ಹೊಲಸಿನ ಸುಂಬಳ ಸೇವಿಪ ನೊಣದಂತೆ
ತಿಳಿಯದೆ ವಿಷಯದಿ ಬೀಳುವಿ ಮನಸೇ
ಇಳೆಯೊಳು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಒಲಿಸದೆ
ಬಲು ಕರ್ಮವ ಗಳಿಸುವಿಯೋ ಮನಸೇ"[38] ॥ 2 ॥

ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ನಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಶರೀಫರು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಪರಂಪರೆಯ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಬದುಕು ಶರೀಫರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊಲಸಿನ ಬದುಕಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು, ಅದು ಈ ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರಾಚೆಗಿನ ಜಗತ್ತಿನ ನಡುವೆ ಸಂಧಾನವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರರ ವರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪೂಜೆ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪೋಷಣೆಯ ನೆವದಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷ ಶೋಷಣೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಜದಿಂದ ದೊರಕುವ ದಾನವು ಆಕಳುಗಳಿಂದ ಹಣದವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿಪ್ರವರ್ಗವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಹಿತಾರ್ಥಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಇತರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯೂರಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲೆವೆನ್ನವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನ ಮಾನಗಳನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು.

ಶರೀಫರು ಎಲ್ಲಾ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪೂಜಾರಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಣಕವಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅತಿ ಹತ್ತಿರವಾದ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಜಂಗಮರ ಕರ್ಮಚ್ಯುತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರು ಮುಗ್ಧ ಭಕ್ತರ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಶರೀಫರು ಖಂಡಿಸಿದರು.

"ಲಿಂಗದೊಳಗೆ ಮನವಿಡಿದಿನ್ನಾ ವರದ
ಇಂಗಿತ ತಿಳಿಯದವಗೇನು ಫಲ?
ಜಂಗಮ ಜಂಗುಕಟ್ಟಿ ಹಿಂಗದೆ ತಿರುಗಲು
ಸಂಗನ ಶರಣರಿಗೇನು ಫಲ? ॥ ಪ ॥
ಮೂರ ಮನಿಯ ಭಿಕ್ಷ ಬೇಡದಲೇ ಮ
ತ್ತಾರ ಭಕ್ತರೊಡನಾಡದಲೇ
ಚಾರು ತರದ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಜಪವನು
ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೆ ಮಾಡದಲೇ ॥ 1 ॥
ಭಂಡ ಭವಿಗಳನು ಖಂಡಿಸದೇ ಸುಳ್ಳೇ
ಹಿಂಡುಗಟ್ಟಿ ತಿರುಗೇನು ಫಲ?
ತುಂಡು ಗಂಬಳಿಯ ಹೊತ್ತು ಹೆಗಲಿನೊಳು
ಮಂಡಿ ಬೋಳಿಸಿದರೇನು ಫಲ?
ಪೊಡವಿಯೊಳಗೆ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಅಡಿಯ ಪೂಜಿಸದಲೇನು ಫಲ?
ಕಡು ತರದಾಸೆಯ ಸುಡದೆ ವಿರಕ್ತಿಯ
ಪಡೆದು ಮಠದೊಳಿರಲೇನು ಫಲ?"[39]

ಜಗಕೆ ದಾರಿ ತೋರುವ ಜಂಗಮ ಮುಂಜಾನೆಯಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ತನ್ನ ಉದರಂಭರಣೆಗಾಗಿ ತಿರುಗಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಶರಣರಿಗಾಗುವ ಫಲವೇನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ; ಜಂಗಮನ ನಿಜವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಜಂಗಮನ ನಿಜವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವಾದರೋ ಧರ್ಮಬೋಧೆ, ನೀತಿಬೋಧೆ; ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆತ ಮಾಡದೆ ಭಕ್ತರಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅದು ಶೋಷಣೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯರ ಅಭಿಮತದಂತೆ "ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಶರಣರು ಕಂಡು ಹಿಡಿದ ದಿವ್ಯೌಷಧ ಕಾಯಕ. ಅದು ಶರಣರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆ, ಸತ್ವಯುತ ಪದ. ಉದ್ಯೋಗ, ಕೆಲಸ, ದುಡಿಮೆ, ಬದುಕು, ವೃತ್ತಿ ಎನ್ನುವ ಪದಗಳನ್ನು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದಾದರೂ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಾಯಕ ಶಬ್ದ ಪಡೆದಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಭ್ಯುದಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಶ್ರಮ, ಗೌರವ, ಶೀಲ ಸಂವರ್ಧನೆ, ಸಮಾನತೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಭದ್ರತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಬದುಕಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶ್ರಮಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾಯಕ ನೈತಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಹವನ್ನು ದಂಡಿಸಿ, ಬೆವರು ಸುರಿಸಿ ಪರಿಶ್ರಮ ಜೀವಿಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಶರಣರು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ದುಡಿಯದೆ ಉಣ್ಣುವವರಿಗೆ ವಚನಕಾರರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನಂತೆ ಈಗ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟು, ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಅಧಿಕಾರ, ಅಂತಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾಯಕ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು... ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ, ಎಲ್ಲರೊಳಗೆ ತಾವೊಬ್ಬರು ಎನ್ನುವ ಸದ್ಭಾವನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ."[40]

ಬಸವಣ್ಣನಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆಂದು ದೀಕ್ಷೆ ಕೈಕೊಂಡವರು ಜಂಗಮರು. ಆತನು ನಡೆದು ಹೋದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಜಂಗಮರು ಅವನು ಹೇಳಿದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತ ಬಂದವರು. ಆತ ಕಲಿಸಿದ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ, ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ ಮೂಲಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನೂ ಅವರಿಗೆ ಕಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಸವಣ್ಣನ ದಾರಿಯೆ ಅವರಿಗೆ ದಾರಿ, ಆತನ ಉದ್ದೇಶವೇ ಅವರ ಉದ್ದೇಶ. ಮಾನವ ಕುಟುಂಬವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಆತನು ಅಧ್ಯಯನ, ಧ್ಯಾನ, ಪೂಜೆಗಳ ಬಲದಿಂದ ಕಂಡ ಸತ್ಯವನ್ನು, ಆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಅವನ ದಾರಿಯನ್ನು ಮುಂದಣ ಕಾಲದ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಹಜವೆಂಬಂತೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಅವರದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಚ್ಯುತಿ ತರುವ ಜಂಗಮರ ಬಾಹ್ಯ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಭಕ್ತರ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮೆರೆಯುವ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಒಂದು ಹೆಣಕೆ ಎರಡು ಹೆಣವು ದಣಿವುದ್ಯಾತಕೆ
ನಾಗಲಿಂಗ ಯೋಗಿ ತಾನು ತಿರುಗುವುದ್ಯಾತಕೆ ॥ ಪ ॥
ಧುರಿತಭವದ ಯೋಗದಿಂದ ವಾದವ್ಯಾತಕೆ
ವಾದದಿಂದ ಸಿದ್ಧಯೋಗ ಮಾಡುವುದಾತ್ಯಕೆ ॥ 1 ॥
ನಾಗಲಿಂಗ ಯೋಗಿ ತಾನು ತಿರುಗುವುದಾತ್ಯಕೆ
ಬಗಳಾಮುಖಿಯ ಮಗನ ಕೂಡ ರಗಳೆಯಾತಕೆ ॥ 2 ॥
ಹಸಿವು ತೃಷಿಯಗಳನ್ನು ಬಯಸುದ್ಯಾತಕೆ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಮರಿತು ಕುಸಿಯುದ್ಯಾತಕೆ"[41] ॥ 3 ॥

ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಶರೀಫರು ಶವಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತದೆನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕಾವಿ, ಖಾದಿ ಮತ್ತು ಖಾಕಿ ಈ ಮೂರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು. ಸಂಪತ್ತಿನ ಕ್ರೋಢೀಕರಣವೂ ಈ ಮೂರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೇ ಆಗಿದೆ. ಮಠ-ಮಾನ್ಯಗಳು ಇಡೀ ದೇಶವನ್ನೇ ಆಳುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಲೌಕಿಕದಿಂದ-ಅಲೌಕಿಕದೆಡೆಗೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯಾದ ಸನ್ಯಾಸವೆಂಬುದು ಲೌಕಿಕದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿ ಮಠ-ಪಂಗಡಗಳ ಯಾಜಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಯೋಗಿಯ ಮುಖವಾಡ ಹೊತ್ತ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸದೇ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ಯೋಗ ಪಥವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಭೋಗದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿದ ಯೋಗಿಗಳ ನಡೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

"ಬಿಡು ಬಿಡು ನಿಮ್ಮಯ ಈ ನಡತಿ
ಛೇ ಸಲ್ಲದು ರೀತಿ
ಪೊಡವಿಯೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಗೊಡವಿಯಾತಕೆ ನಿಮಗೆ
ನುಡಿಯದೊಂದನು ನೀನು ನಡಿ ನಡಿ ಮನೆಗೆ
ಭೋಗ ವಿಷಯ ಸುಖ ನೀಗಿ ಯೋಗದೊಳಗೆ
ಆಗದಾಗದು ಸ್ನೇಹ ನಡಿ ನಮಗೀಗ
ಧರೆಯೊಳು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನು ಕಂಡರೆ
ಮರುಳೆ ಒಪ್ಪನು ಇದಕೆ ತರವಲ್ಲವು ಕಂಡ್ಯಾ"[42]

ಸಮಾಜದ ಡೊಂಕನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಯಥಾರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನ ಶರೀಫರದ್ದು. ತಮಗೆ

ಸರಿ ಕಾಣದಿರುವುದನ್ನು ಯಾವ ಮುಜುಗರಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಮತ, ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ಅಂತಸ್ತು ಯಾವುದು ಅಡ್ಡಿ ಬರದೇ ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿಯೇ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಉದಾ:

"ಹತ್ತು ದಿವಸದಾಕಾರ ಮೊಹೋರುಮ
ಗೊತ್ತನರಿಯದಾದಲೆ ಕತ್ತೆ ॥ ಪ ॥
ಮತ್ತೆ ಬೊಗಳುವ ಶ್ವಾನಕವಿ ಯಾ
ವತ್ತು ರಿವಾಯತು ಹೇಳುತಿಹ ॥ ಅ ಪ ॥
ಮೇದಿನಿಯೊಳು ಬೈದಾಡೋ ಸವಾಲೊಂದು
ಹೋದ ವರುಷ ಹೇಳಿದಿ ಬಂದು
ವಾದ ಬಿಡೋ ಈ ವರುಷ ಐಸುರದಿ
ಭೇದನರಿಯದಾದೆಲೆ ಕತ್ತೆ ॥ 1 ॥
ಬೆಲ್ಲ ಓದಿಸುವ ಬಿಸ್ಮಿಲ್ಲನರಿಯದೆ
ಮುಲ್ಲನೊಲವಿಗೊಲ್ಲರ ಕತ್ತೆ
ಮುಲ್ಲ ಖಾಜಿ ಖತೀಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ
ಹುಲ್ಲು ಹೇರುವ ಗೊಲ್ಲರ ಕತ್ತಿ ॥ 2 ॥
ದುಡ್ಡಿಗೆ ಬಡ್ಡಿ ತಿಂಬುವ ತುರುಕರು
ದಡ್ಡತನದಿ ಒಡ್ಡರ ಕತ್ತೆ
ಗಡ್ಡ ಬಿಟ್ಟು ಸುಳ್ಳಾಡು ಮುಸಲ್ಮಾನ
ಮಡ್ಡಕೊರವರ್ಹೇರ್ಯಾಡೋ ಕತ್ತೆ ॥ 3 ॥
ದುಡ್ಡು ಕಾಸಿಗೆ ತಿರಕೊಂಬುವ ಫಕೀರರು
ವೇಷತಾಳಿ ತಿರುಗುವ ಕತ್ತೆ
ವಸುಧಿಗೆ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನೊಳು
ಧ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಹೇಸರಗತ್ತೆ"[43] ॥ 4 ॥

ಶರೀಫರು ಸಮಾಜದ ನಡುವೆಯೇ ಇದ್ದು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಮೂಲಭೂತವಾದಿತನವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗಳ ಸರಳೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ

ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೆ, ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಅರ್ಥಹೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರು ಅಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂತರಾಗಿ, ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಬಂಡಾಯಗಾರರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿ, ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಮರು ಜೀವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಮಾತಿನಂತೆ "ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲೇ ಬಂಡಾಯವಿದೆ. ಬಂಡಾಯದ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಚುರುಕನ್ನು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಯುತ್ತದೆ. ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಭೂತದಲ್ಲಿಂದ ಜೀವಂತವಾದುದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಈಗ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದದ್ದು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿಗುರೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ಮೃತಿಯ ಸಾತತ್ಯವನ್ನು, ಕಾಡು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮಾನವೀಯವಾಗಿ ಉಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೀವಾಳವಾಗಿರುವ ನಂಬಿಕೆಯಿದು. ಮನಸ್ಸು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದದ್ದು. ಯಾವ ಬಲತ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ, ಆದರ್ಶಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಲಿರುವ, ಆಳವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿರುವ ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತಿ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧನಾದವನು. ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವಾದಿಯಾದವನು. ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ತನ್ನ ಓದುಗನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಒಪ್ಪಿಗೆಗೆ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಬರವಣಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂಥದ್ದು. ಓದುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕೂಡ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವೇರುವಂಥದ್ದು."[44]

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಬದುಕನ್ನು ಚಲನಶೀಲಗೊಳಿಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಚುರುಕು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು. ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನದ ಇಂಥ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗೆ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಡುವ ಆಶಯವಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು. ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದರೆ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರವಾದಿಯಾದ ಬರಹಗಾರ ತನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಲೋಚನೆಯುಳ್ಳ ಓದುಗನಿಗೆ ಆ ಮೂಲ ತುಡಿತದ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಸಂವಹನಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು. ಬರಹಗಾರನ ಇಂಥ ನಿವೇದನೆಗೆ ಓದುಗ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಾನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಶರೀಫರ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಘಟನೆಗಳ ಆಧಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಭೂತದ ವಿಚಾರವನ್ನು ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹಜ. ಈ ರೀತಿಯ ಚಿಂತನಾ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಮುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂರಚನೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಮಗ್ಗುಲುಗಳನ್ನು ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಜನ ಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗಿನ ನಂಟು, ಶರೀಫರಿಗೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸಜ್ಜನ-ದುರ್ಜನ, ಕುಹಕಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬದುಕು ನಡೆಸಬೇಕಾದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕಾದರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಗುಣ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಾರಿ ಹೇಳಿದರು.

"ಮೂಖನಾಗಿರಬೇಕೋ ಜಗದೊಳು
ಜ್ವಾಕ್ಯಾಗಿರಬೇಕೋ ॥ ಪ ॥
ಕಾಕು ಕುಹಕರ ಸಂಗ ನೂಕಿರಬೇಕೋ
ಲೋಕೇಶ ನೊಳಗೇಕಾಗಿರಬೇಕೋ ॥ ಅ ಪ ॥
ಕಚ್ಚುವ ನಾಯಿಯಂತೆ ಬೊಗಳ್ವರೋ
ಹುಚ್ಚರಂದದೊಳಿಹರೋ ಎಚ್ಚರಿಲ್ಲದವರೋ
ಉಚ್ಚೇರು ನಾಚಿಕಿತೊರದಿಹರೋ
ಮುಚ್ಚಿದಾ ಸುದ್ದಿಯ ಬಚ್ಚಿದದಂತಾ
ಕುತ್ಸಿತ ಮನುಜರನಗಲಿರಬೇಕೋ ॥ 1 ॥
ಲೋಕನುಡಿಯ ಮಾತಾಡುವರೋ
ಕುಹಕ ಬುದ್ಧಿಯ ಜನರೋ
ತಾಕು ತಗಲು ನುಡಿಯ ನಾಡ್ವರೋ
ತೂಕ ನರಿಯದವರೋ
ಸೂಕರ ಮನುಜರ ಸಂಗತಿ ಹಿಂಗಿಸಿ
ಶ್ರೀಕರ ಬ್ರಹ್ಮ ತಾನಾಗಿರಬೇಕೋ ॥ 2 ॥
ನಡಿ ನುಡಿಗೆ ನುಡಿಯಬೇಕೋ ಗುರುವಿನಾ
ಅಡಿಯ ಪಿಡಿಯಬೇಕೋ
ಕಡು ಮದವ ನಳಿಯಬೇಕೋ
ದುರ್ಜನರಾ ನಡತಿಯ ಬಿಡಬೇಕೋ
ಪೊಡವಿಪ ಶಿಶುನಾಳ ಒಡೆಯನ ಕಂಡು
ಗುಡಿಪುರ ಕಲ್ಮನ ಕೂಡಿರಬೇಕು"[45]

ಎಂದು ಶರೀಫರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರಿಗಿಂತ ದುರ್ಜನರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತುಂಬಿರುವಾಗ ಅವರ ತಂಟೆ-ತಗಲು, ಕೊಂಕು ನುಡಿಯ ಮಾತುಗಳ ನಡುವೆ ಬದುಕುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಿರುವಾಗ ಎಷ್ಟೊಂದು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಿದರೂ ಸಾಲದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಮೋಸ-ವಂಚನೆ ತುಂಬಿರುವಾಗ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರರಿಗೆ ಕೇಡನ್ನೇ ಬಯಸುವ ಮಂದಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇಂಥವರಿಂದ ಬಹುದೂರವಿರಬೇಕೆಂಬುವುದು ಶರೀಫರ ವಾದ.

ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಗಳು ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. 'ಧರ್ಮ'ವು ಸಂಕುಚಿತಗೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದನ್ನು ಶರೀಫರು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ಜೀವನ ದರ್ಶನವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ 'ತತ್ತ್ವ' ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿಯೆನಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲಾ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂಧ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಹೊಸ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

6.3 ನೀತಿಬೋಧೆ ಮತ್ತು ಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆ:

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮ'ವೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಧರ್ಮದಿಂದ (ಹಿಂದೂ) ಕವಲೊಡೆದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು (ಜೈನ, ವೀರಶೈವ, ವೈದಿಕ ಇತ್ಯಾದಿ) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿಂದಿರುವ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ನಿರ್ಮಿತಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಒಂದು 'ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ' (Religious literature) ಎರಡನೆಯದು 'ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ' (Devotional literature) ಮೂರನೆಯದು 'ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ' (Mystic literature). ಈ ಮೂರು ಬಗೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಉಳಿದೆರಡರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ತೋರಿಸುವಂತೆ ಎರಡು ಮೂರನೆಯವುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಮೊದಲನೆಯದಾದ 'ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತಧರ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯನ್ನು, ಮೂಲಮಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಬಳಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕವಿಗಳು ತಾವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು

ಕೃತಿ ರಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು, ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂಬಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಪರಿಚಿತವಾದ ಸಂಗತಿಯೇನಲ್ಲ. ಜೈನ ಕವಿಗಳು ಬರೆದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಚರಿತೆ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳಾಗಲಿ, ವೀರಶೈವರು ಬರೆದ ಪುರಾಣಗಳಾಗಲೀ, ವೈಷ್ಣವರ ಕೀರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಭಾರತ ಭಾಗವತಾದಿಗಳೆಲ್ಲಾ 'ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ'ದ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮತ-ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಕವಿಗೆ ಆಯಾ ಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮುಖ್ಯವಾದರೆ, 'ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ'ಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನಿಲುವು ಮತ್ತು ಅದರೊಂದಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸಾಧನೆಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ವಚನ, ಕೀರ್ತನೆ, ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಮುಂತಾದವು. ಅನುಭಾವ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದೊಂದಿಗೆ ನೀತಿಬೋಧೆಯೂ ಸೇರಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನ ಉಂಟಾಗುವಂತಾಯಿತು.

ಉದಾ:

"ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟೋಗರದ
ಬುತ್ತಿಯ ಕಟ್ಟಿದರೇನು?
ಹಸಿವು ಇಂಗಬಲ್ಲುದೆ?
ಅಂಗದ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗ ಸ್ವಾಯುತವಾದರೇನು
ಭಕ್ತನಾಗಬಲ್ಲನೇ?"[46] (ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು)

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸತ್ಯವೊಂದರ ವಿಚಾರವು ಮತ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ನೈತಿಕ ಸತ್ಯಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ನೈತಿಕ ಸತ್ಯಗಳ ಒಪ್ಪಿತ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಮತ ಧರ್ಮವು ಪಾಲುದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನೈತಿಕ ಸತ್ಯಗಳು ದೈವಿಕ ಆದೇಶಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳಾಗಿದ್ದು, ಮನುಕುಲವು ಒಪ್ಪುವಂತಹವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನೈತಿಕತೆಯು ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಒಂದಂಗವಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಕುಲಕ್ಕಾಗಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪಥವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಉದಾತ್ತ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಬೋಧಕರೂ ದುರ್ಗುಣ ಮತ್ತು ಕೇಡುಗಳಿರುವ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ವರ್ಚಸ್ವಿಯಾದ ಜೀವಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುವುದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮತ ಧರ್ಮಗಳು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನೈತಿಕವಾಗಿ

ಪರಿಪಕ್ವಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸತ್ಯವೂ ಒಂದು ನೈತಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

"ನೈತಿಕತೆಯು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಾದ ಉತ್ತಮ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕು ನೈತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವುದಾದರೆ, ಭಾರತೀಯ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಧರ್ಮವು ಉತ್ತಮ ಜೀವನದ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದುದರಿಂದ ನೈತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ನೈತಿಕ ಜೀವನ ಎಂದಷ್ಟೇ ಭಾವಿಸಬಾರದು. ನೈತಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರುತ್ತವೆ. ನೈತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಆತ್ಯಂತಿಕ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮನುಕುಲಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವರು ಏನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಂಟನು 'ಅಪರಿಹಾರ್ಯ ಬದ್ಧತೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಅನಿಯಮಿತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರುವ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ."[47]

ಭೌತಪ್ರಪಂಚದ ವಿಜ್ಞಾನವು ಈ ಐಹಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳಿಗೆ, ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನಾವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಚಲನಶೀಲಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬದುಕು, ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ನಂಬಿಕೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿ ನೀತಿ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನೈತಿಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬದುಕು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಜೀವನಾದರ್ಶಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ನೈತಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ " 'ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ' ಎಂಬುದು ಭಾವನಾವಾದದ ಉತ್ತರ. ತನ್ನ ಚೇತನದ, ಅಂತರಾತ್ಮದ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ. ಅದು ದೈವಾದೇಶ ಎನ್ನುತ್ತದೆ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರ. ಆದರೆ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ಲೆನಿನ್‌ವಾದ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ; ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುನ್ನಡೆಯೂ ಪ್ರಗತಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮುನ್ನಡೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿ ಮೂಲಕವಷ್ಟೇ ಸಾಧ್ಯವಾದುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ನೈತಿಕವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಸಂತೋಷವನ್ನಷ್ಟೇ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಮಾಜದ ಸರ್ವರ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂತೋಷ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರತನಾಗುವುದು ಮೇಲಲ್ಲವೇ? ನಾವು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಜಗತ್ತು ನಿಜವಾದುದು, ಇದು ಭ್ರಾಮಕವಲ್ಲ, ಮಾಯೆಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಗಳ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೋ ಕಾಲ್ಪನಿಕ

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸುಖ ಶಾಂತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಾಳಬೇಕಾದರೆ ಸದ್ಗುಣ ನೈತಿಕತೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯ ಎಂಬುದು ಭೌತವಾದಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ."[48]

ನೀತಿಬೋಧೆ:

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಅಂಶಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಜೀವನದ ನಿತ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

"ಶರೀಫರ ಎಲ್ಲ ಪದ್ಯಗಳು ಉತ್ತಮ ಕವಿತೆಗಳೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಅವು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು; ಉತ್ತಮ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು; ನೀತಿ ಹೇಳಲೆಂದೇ ರಚಿಸಿದ, ಬಹಳ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತರ್ಕ ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸೀಮಿತ ಪ್ರಜ್ಞಾವಲಯದೊಳಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಲಗರಿಗಳು. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಳಕೆಯಾಗಿ ಬಂದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಪೋಷಿಸುವಂಥವು. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಪದ ಪುಂಜ, ಹೋಲಿಕೆ ವಿಚಾರ ಎಲ್ಲವೂ ಬೇರೆಲ್ಲೋ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದಂಥವು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅವು ಜೀವಕಳೆಯಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದಾತನ ಎರಡರಿಯದ ಜೀವನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸತ್ವ ತುಳುಕುವ ದೇಸಿ ನುಡಿ, ಅದರ ಅಪ್ಪಟ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಬಣ್ಣ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಸ್ಫೂರ್ತವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿಬಿಡುವ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ, ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಾದ ನವೀನ ರೂಪಕಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ. ನೀತಿ ಪರವಾದ ಇಂಥ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಕವಿಯಾಗಿ ಶರೀಫರು ಪುರಂದರ ಕನಕರಂಥ ಹಿರಿಯರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ".[49]

ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಯೊಂದಿಗೆ ಲೌಕಿಕದ ನಂಟನ್ನು ಅರಿಯುವ ಹಾಗೂ ಆ ನಂಟಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ನಡುವೆ ಮಾನವನ ಬದುಕು ಅನೀತಿ, ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಹೊದ್ದು ನಿದ್ರಿಸುವ ಪರಿಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕದ ಸುಖಭೋಗದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಮೂಲಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

"ತತ್ತ್ವಬೋಧದೊಳಗಿದ್ದು ಭವಬಾಧೆಯನುಗೆದ್ದು
ಪರನಾದದೊಳಗಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಮರುಳೆ
ಬೋಧವಾದಿಕರು ಬಹುತರದಿ ಬಗಳುವ ಜನರಪ
ವಾದಕಂಜುವದ್ಯಾಕಲೇ ಮರುಳೆ ॥ 1 ॥

ಗುರುಕರಣ ತೀರ್ಥ ಪ್ರಸಾದ ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆ
ಕರ ಮುಟ್ಟಿ ಸವಿದು ಸುಖದಿ ಮೆರೆದು ಶರೀರವನು
ಮರೆದು ಮನ ಪರವಶದಿ ತಿರುಗುತಿರೆ
ನರಗುರಿಗಳ ಹರಿಗೇನಲೇ ಮರುಳೆ ॥ 2 ॥
ಮಿಥ್ಯಾವಾಸನೆಯನಳಿದು ಮಾಯಾ ಮೋಹವ ತುಳಿದು
ಸಿದ್ಧಜ್ಞಾನ ಮನೆಯೊಳು ಇರುತಿರೆ
ಕದ್ದಡಗಲಿ ಬ್ಯಾಡ ಕರ್ಮಿಗಳ ಕಂಡರೆ ಕಾಲಿ
ಲೊದ್ದು ಮುಂದಕೆ ನಡಿಯಲೋ ಮರುಳೆ ॥ 3 ॥
ತಂದೆ ಶಿಶುನಾಳ ಸದ್ಗುರುವರನು ಪಾಲಿಸಿದ
ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ರುಚಿಯಾ ಕೊಂಡು
ಮಂದಮತಿಗಳು ನುಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ಅಳುಕದೆ
ಅಂದದಲಿ ನಡಿದಾಡುತಿರೆ ಮರುಳೆ"[50] ॥ 4 ॥

ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿಯು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಪರರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಯೇ ಬದುಕುವುದರಿಂದ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಲೌಕಿಕ-ಅಲೌಕಿಕಗಳ ನಡುವೆ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡುತ್ತದೆ. ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ತಲುಪುವ ಮನಸ್ಸು ದೃಢತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗಲೇ, ಆ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇದು ಶರೀಫರು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಮತ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಬೋಧಿಸುವ ಸರಳ ಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಭೋಗದಾಸೆಯ ಮಂದಿಯಿಂದ, ಕುಹಕಿಗಳಿಂದ, ಸುಳ್ಳೇ ಬೊಗಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು, ಬದುಕಿನ ಗತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಶರೀಫರ ನಿಲುವಾಗಿದೆ.

ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ನಡುವೆ ನಾನಾ ಜಂಜಾಟಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಕುಲ-ಗೋತ್ರಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚಾಡುವ ಮಂದಿಗೆ ಶರೀಫರಾಡುವ ಮಾತು ಮಾರ್ಮಿಕವಾದುದು.

"ಹೊತ್ತುಗಳಿಯದಿರೆಲೋ ಮನವೆ ॥ ಪ ॥
ಗೊತ್ತು ಇಲ್ಲದೆ ನೀನು ಬಂದೆ
ಚಿತ್ತಚಂಚಲನಾಗಿ ಚರಿಸ್ಯಾಡುತ್ತ
ನಾನಾ ವಿಷಯಗಳನೂ ಹೊತ್ತು ಶ್ರಮದೊಳಾಡಬೇಡ ॥ ಅ ಪ ॥

ವ್ಯರ್ಥ ಒಂದಿನವಾಗಿ ತೊಲಗಿದ
ಅತ್ತು ಯಮನ ದೂತರೊಯ್ಯೆ
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು ಲೆಖ್ಖ ತೋರಿಸಿ
ಲತ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕುತಿಹರೋ ॥ 1 ॥
ನಾನಾ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ
ನಾನಾ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ
ನಾನಾ ಕುಲದ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ
ಹಾನಿ ಹೊಂದಿದರೇನು ಫಲವು ॥ 2 ॥
ಪೊಡವಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖ ಸೌಭಾಗ್ಯ
ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲಿ
ಒಡಿಯ ಶಿಶುನಾಳೇಶನಡಿಯ
ಬಿಡದೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತಿರ್ದು"[51]

ದುರ್ಬಲ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಲೇವಡಿ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬದುಕಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತ ಚಾಂಚಲ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸ್ವೀಕಾರವಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಜನ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹೊಂದುವ ಬದಲು ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿಕೊಂಡು, ವಿಷಯ ಸುಖದಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಶರೀಫರ ನಿಲುವು. ಕುಲಮದದಿಂದ ಸ್ವೇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಂದಿಗೆ ಶರೀಫರ ನೀತಿ ಕಹಿ ಎನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ಒಂದಾಗಿ ಬದುಕಲು ನಡೆ ನುಡಿಯ ಶುದ್ಧತೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದವನು ಸಮಾಜದೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಬದುಕಲಾರ. ಮೇಲು–ಕೀಳೆಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ಜೀವನವು ಸರ್ವರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯದೆ, ನಿರಂತರ ಅಂತರವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಶರೀಫರು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶರೀಫರು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಕಾಲಾತೀತವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಂಶ ಒಂದು ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ಬದುಕನ್ನು, ಭಗವಂತನನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಗೆ. ಇಂತಹ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶರೀಫರು ದೇವರನ್ನು, ಧರ್ಮವನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿರಿಸಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತೆರನಾದ ಆತಂಕ, ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಎದುರಾದುದುಂಟು; ಸತ್ಯ ಕಂಡುದುಂಟು. ಜನ ಸಮುದಾಯದ ನಡುವೆ ಬದುಕಿದ ಶರೀಫರು ಈ ಸಮಾಜದ ಕಿಲುಬನ್ನು ತೊಳೆಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಬದುಕನ್ನು ಅರಿಯುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಲೌಕಿಕ ಸುಖದಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಹರಿದಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕುವ ಕುರಿತು, ಶರೀಫರು ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

"ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಹರಿದಾಡುವ ಮನಸಿಗೆ
ಮೊಚ್ಚಿಲ್ಹೊಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸು ಜಾಣ
ಕಡು ವಿಷಯದಿ ಸಂಸಾರಕೆ ಮರುಗುತ
ಪೊಡವಿ ತಳದಿ ಮಿಡಿಕ್ಯಾಡುವ ಮನಸಿಗೆ
ಮೊಚ್ಚಿಲ್ಹೊಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸು ಜಾಣ
ಸಿರಿ ಸಂಪದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ತನಗೆ ಬಲು
ಹಿರಿದಾಗಲಿಬೇಕೆಂಬುವ ಮನಸಿಗೆ
ಮೊಚ್ಚಿಲ್ಹೊಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸು ಜಾಣ
ವಸುಧೆಯೊಳಗೆ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಹೆಸರ ಮರೆತು ಕೊಸರ್ಯಾಡುವ ಮನಸಿಗೆ
ಮೊಚ್ಚಿಲ್ಹೊಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸು ಜಾಣ"[52]

ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯು ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯುವುದು. ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾದದ್ದು; ಸದಾ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿವೇಕದ ಮೊಚ್ಚೆಯಿಂದ (ಮೆಟ್ಟಿನಿಂದ) ಹೊಡೆದು ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು-ಮನುಷ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕೈಗನ್ನಡಿ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಯೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾನವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಬೇಕೆನ್ನುವ ತತ್ತ್ವವಿದ್ದರೂ, ಲೌಕಿಕ ಸುಖದ ಅತಿ ಆಸೆಯಿಂದ ಹಳಿ ತಪ್ಪಿದ ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಒಳಪಟ್ಟಾಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾರ್ಥ ಪರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರರ ಬದುಕಿಗೆ ಹೊಂದಿ ನಡೆಯುವ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶರೀಫರ ನೀತಿಬೋಧೆ ಅಗಾಧವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಶಿವಶರಣರಂತೆ, ದಾಸರಂತೆ ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರಿದ ಶರೀಫರು ಆದರ್ಶ ನೀತಿಬೋಧಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅನ್ಯಾಯ, ಅನೀತಿಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶರೀಫರ ಮುಂದೆ ಇಡೀ ಸಮಾಜವೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಾಡುವ ವಿಚಾರಗಳು ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ, ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಜನಸಮುದಾಯದವರಿಗೂ ತಮ್ಮಿಂದಾದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಲೋಕದ ಮಂದಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ–

"ಲೋಕದ ಕಾಳಜಿ ಮಾಡತೇನಂತಿ–ನೀ
ಯಾರು ಬ್ಯಾಡಾಂತಾರ ಮಾಡಪ್ಪ ಚಿಂತಿ
ನೀ ಮಾಡೋದು ಘಳಗಿ ಸಂತಿ
ಮೇಲು ಮಾಳಗಿ ಕಟ್ಟಬೇಕಂತಿ
ಆನೆ ಅಂಬಾರಿ ಏರಬೇಕಂತಿ
ಮಣ್ಣಲಿ ಇಳಿಯಾದ ಥಣ್ಣಗೆ ಮರತಿ
ಬದುಕು ಬಾಳೇವು ನಂದೇ ಅಂತೀ
ನಿಧಿ ಸೇರಿದಷ್ಟೂ ಸಾಲದು ಅಂತಿ
ಕದವ ತೆರೆದು ಕಡೆಯಾತ್ರೆಗೆ ನಡೆವಾಗ
ಒದಗದು ಯಾವುದೂ ಸುಮ್ಮನೇ ಅಳತಿ
ನೆಲೆಯು ಗೋವಿಂದನ ಪಾದದೊಳೈತೆ
ಅಲಕೊಂಡು ಹುಡುಕಿದಿರಿನ್ನೆಲ್ಲೈತಿ?
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ದಯೆಯೊಳಗೈತಿ
ರಸಿಕನು ಹಾಡಿದ ಕವಿತೆಯೊಳೈತಿ"[53]

ಮಾನವನಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅಳೆದು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಶರೀಫರ ನಡೆ–ನುಡಿ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿದ್ದರೂ, ವಾಸ್ತವಾಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಕುಣಿಯುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಿ, ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಿತವಾಗಿ ಉಣಬಡಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕರ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರುಹುವುದು ಶರೀಫರ ಧರ್ಮ. ಮತಾಂಧತೆಯಿಂದ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವವರಿಗೆಂದೂ ಅಂಜದೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಾನೇನು ಕೊಡಬೇಕೋ, ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ನೀತಿ ಬೋಧೆಯು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ನೀತಿಬೋಧೆಯು, ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮೀಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ವೀರಶೈವ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಮತಗಳಿಂದ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನೀತಿಬೋಧೆಯು ಆಯಾಯ ಮತದೊಳಗೆ ಹುದುಗಿ, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಣಗೊಳ್ಳಲು ಅಲ್ಲಿನ ಮತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಶರೀಫರು ಯಾವ ಮತ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿಯೇ ನಡೆದುಕೊಂಡವರು. ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸಿನ ದ್ವಂದ್ವ ನಿಲುವನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ನೀತಿಬೋಧೆಯು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

"ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಬೇಕಂತಿ ಬಹು
ದುಶ್ಚಿಂತೆಯೊಳಗೆ ನೀ ಕುಂತಿ,
ಯಾಕೋ ಎಲೋ ನಿನಗೀ ಭ್ರಾಂತಿ
ನಾಳಿಗಾಗುವುದೀಗಂತಿ!
ಆಶಾಪಾಶಗಳ ಬ್ಯಾಡಂತಿ–ಒಳ್ಳೇ
ಮೀಸಲ ನುಡಿ ಮಾತಾಡಂತಿ
ಭಾಷೆ ಕೊಟ್ಟು ತಪ್ಪ ಬ್ಯಾಡಂತಿ–ಹರಿ
ದಾಸರೊಳಗೆ ಮನ ನೀಡಂತಿ
ಅವರನು ಕಂಡರೆ ಅವರಂತೆ–ಮ
ತ್ತಿವರನು ಕಂಡರೆ ಇವರಂತೆ
ಅವರಿವರರಿಯದೆ ತನಗೂ ತಿಳಿಯದೆ
ಮೂಢನಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಂತಿ
ಪೊಡವಿಯೊಳಗೆ ಶಿಶುನಾಳಂತಿ–ದೃಢ
ಗೋವಿಂದ ಯೋಗಿಯ ನೋಡಂತಿ
ಬಿಡದಾತನ ಸೇವೆ ಮಾಡಂತಿ–ನೀ
ಭಯದಿಂದ ಗುರುವನು ಕೂಡಂತಿ"[54]

ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನುಷ್ಯ ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತಾನೇ ಚಿಂತಿಗಳಿಗೆ ಗಂಟು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ನಾಳೆ ಸಿಗುವುದು ಈಗಲೇ ಸಿಗಲಿ ಅನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಗಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುವ ಯೋಚನೆ ಬಂದರೂ ಅದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಅವರನು ಕಂಡರೆ ಅವರಂತೆ ಇವರನು ಕಂಡರೆ ಇವರಂತೆ ಆಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಮಾನವ ಸಮಾಜವು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅದು ಕಳಂಕಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇತರ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಶಕ್ತಿಹೀನವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರೀತಿಯ ದಾಸ್ಯದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ರೀತಿಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಮೆರುಗನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು, ಅದರ ನಡೆಗೆ ವೇಗವನ್ನು ನೀಡಲು, ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ದಾಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಕೆಲವು ಸಾಧು–ಸಂತರು, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೇ ನಿಜವಾದ ಸಮಾಜ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಹುಟ್ಟು–ಸಾವು ನಿರಂತರ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಬಯಸಿದ ಮನುಷ್ಯ ಸಾವು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾವಿನ ಭೀತಿ ಮಾನವನನ್ನು ಕಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣಗಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಮಾನುಷ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ನೋವಿಗೆ ಸಾವಿಗೆ ಆಯಾಸ ಪಡಬ್ಯಾಡಾ
ದೇವಗಂಗಾಧರ ಭಾವದೊಳಿರಲು ॥ 1 ॥
ಮನಸ್ಸಿನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಘನ ವಿಪರೀತ ಮಾಡಿ
ದಿನ ಬಳಲ್ವದು ಇದು ಏನು ॥ 2 ॥
ವಸುಧಿಯೊಳು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಹಸುಳನಾಗಿ ಈ ಪರಿಕಸವಿಸಿಪಡುವದು ಹಸನವಲ್ಲ"[55] ॥ 3 ॥

ಲೌಕಿಕದ ಮಹದಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗೇಳುವ ಜನರು, ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಾಗುವ ಕಷ್ಟ–ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅದುರಿ ಹೋದಾಗ, ಅವರ ಬದುಕಿಗೆ ಹದವರಿತ ನೀತಿಯು ತುಸು ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯಕ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಧೋರಣೆಯು ಸರ್ವರೂ ಒಪ್ಪುವ ತೆರದಲ್ಲಿದ್ದು,

ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಮಂದಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶರೀಫರು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಿ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ತುಡಿತದತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.

ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಅಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನೈತಿಕತೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ನೀತಿಬೋಧೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ-ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕತೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು ನೈತಿಕತೆ ಮತ-ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಬೋಧಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನೂ ಒಬ್ಬ. ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಕಾರ "ಧಮ್ಮದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕತೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದರೆ ಧಮ್ಮವೇ ನೈತಿಕತೆ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕತೆಯೇ ಧಮ್ಮ. ಧಮ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಗೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ, ವಿಧಿಗಳಿಗೆ, ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ, ಬಲಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲ. ಧಮ್ಮದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಲ್ಲ. ನೈತಿಕತೆಯೇ ದೇವಸ್ಥಾನ, ನೈತಿಕತೆಯೇ ಧಮ್ಮದ ಸಾರ. ನೈತಿಕತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಧಮ್ಮವೇ ಇಲ್ಲ. ಧಮ್ಮದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕತೆ ಮುಖ್ಯವೇ ವಿನಃ ದೇವರು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಧಮ್ಮದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಅಂಗೀಕಾರ ಮುದ್ರೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ದೇವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೈತಿಕತೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮಾನವನ ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ಧಮ್ಮದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕತೆ ಯಾವಾಗ ಮೂಡುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ. ಧಮ್ಮವು ಇದನ್ನು ಸದಾ ಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಪಾಲಿಸುವುದು ನನ್ನ ಧಮ್ಮ ಎಂದು ಬುದ್ಧನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ."[56]

ಬುದ್ಧನು ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಧಮ್ಮಕ್ಕೂ ಈ ಮೇಲಿನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಧಮ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಇತರೆ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಧಮ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟಗಳು ಒಳ್ಳೆಯವು ಕೆಟ್ಟವುಗಳೆರಡೂ ಸೇರಿಸುತ್ತವೆ. ಅವು ಗಾಳಿ ಬಂದಂತೆ ತೂರಿಕೊಂಡು, ತೋರಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತವುಗಳು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧತೆ ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆ, ಧರ್ಮದ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಬದುಕಬಹುದು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಧಮ್ಮದಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಬದುಕಲು ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಬದ್ಧವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಬುದ್ಧನ ವಾದ.

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಗೂ ಶರೀಫರ ಧೋರಣೆಗೂ ಸಾಮ್ಯ ಇದೆ. ಮತ-ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ಕುರುಡು ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಮಾನವ ಸಮಾಜವನ್ನು ನೀತಿಬೋಧೆಯ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು.

"ಹಲವು ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದರೇನಿದು
ಸುಲಭದಿ ಸದ್ಗುರು ಸೇವೆಯೊಳಿರದೆ ॥ ಪ ॥
ತಿಳಿದು ಪರಮ ಜೀವರೊಂದುಗೂಡಿಸಿ ತತ್ವ
ಗಳ ಅರಿತು ಮಾಯಾ ಅಳಿಯೆ ಮುರಿಯದೆ ॥ 1 ॥
ನರ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಿರವೆಂದು ಜರೆಮರಣದೊಳು ನೊಂದು
ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಭವಕೆ ಬರಬಹುದೆ ॥ 2 ॥
ಧರೆಯೊಳುದಿಸಿ ಧರ್ಮ ಗಳಿಸದೆ ನಾರಿಗೆ
ಮರುಳುಗೊಂಡು ಹರನ ಚರಣ ಸ್ಮರಿಸದೆ ॥ 3 ॥
ಕಾಯ ಕರಣಂಗಳಾ ನ್ಯಾಯ ತೀರದ ಮುಂಚೆ
ಮಾಯದೊಳು ಬಿದ್ದು ಹರಿದಾಡಗೊಡದೆ ॥ 4 ॥
ವಾಯು ಬಲಿದು ಭಕ್ತಿ ಭಾವದೊಳು ಶಿಶುನಾಳ
ದೇವನೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯದೆ"[57] ॥ 5 ॥

ನಡೆ-ನುಡಿಯ ಶುದ್ಧತೆಗೆ ಶರೀಫರು ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿನ ಕರೆಗಂಟೆ ಪ್ರತಿ ನಿತ್ಯ ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಚಿರಂಜೀವಿ ಎಂಬುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಆಲೋಚನೆ. 'ಧರೆಯೊಳುದಿಸಿ ಧರ್ಮ ಗಳಿಸದೆ' ಎಂಬುದು ಅಲೌಕಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ದ್ವೇಷ, ಅಸೂಯೆ, ಮೋಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಲೌಕಿಕದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಜೀವಿತವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾನವನಿಗೆ ಶರೀಫರು ಹೇಳುವ ಕಿವಿಮಾತಿದು. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ನೀತಿಬೋಧೆಯು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಡಾವಳಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾ ಹೆಣೆದಂತಹ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಾಗಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಮತ-ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗೀತೆಯಾದರೂ ಲೌಕಿಕ-ಅಲೌಕಿಕದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಅರಿತು ರಚಿಸಿದ ಅನುಭಾವಧಾರೆಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು.

ಶರೀಫರ ಅನುಭಾವ (Mystic) ಗೀತೆಗಳು ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಬೋಧನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ದೈವಿಕವಾದ ಅನುಭವದಿಂದ ಪರಿಪಕ್ವಗೊಂಡ

ಸಂತ ಹೃದಯ ಭಗವದ್ ವಿಷಯಕವಾದ ಆನಂದವನ್ನುಂಡು ತನಗಾದ ವಿಚಿತ್ರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತನ್ನದೇ ಆದ ನುಡಿಗಟ್ಟು, ರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅನುಭಾವಿಗಳಿಗೆ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳ, ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇನಿಲ್ಲ. ತತ್ಸಂಬಂಧವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವರು ಸತ್ಸಂಗದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಈ ರೀತಿಯ ಅರಿವಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಜೊತೆಗಿನ ಮುಕ್ತವಾದ ನಂಟು. ಬದುಕನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹಾಗೂ ಭವದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ನಿರಂತರ ಹಪಾಹಪಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಇಂತಹ ಅನುಭಾವಿಗಳಿಂದಲೇ ಲೋಕಾನುಭವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ನೀತಿಬೋಧೆ ಲಭಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಾನುಭವಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾದ ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಉದಾ:

"ಮಕ್ಕಳ್ಹಡೆದ ಸೂಳಿ ಸಂಗ ಮಾಡಬಾರದು
ಅವಳು ಕಕ್ಕುಲತೆಯಿಂದ ಯಾರ ಕೂಡಬಾರದು ।
ವೇಶ್ಯೆ ಸುರತ ಬಯಸಿ ಬಂದು
ಹಾಸಿಗೆ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂಡ್ರಲಾಗಿ
ಕೂಸು ಅಳುತದೆಂದು ಅವನ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತಾ
ಒಳಗೆ ಲೇಸಿನಿಂದ ಮಲೆಯನೊಡ್ಡಿ ಹಾಲ ನೀಡುತಾ
ಹಾಸಿಗೇಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ತಾಸು ಕಾದರೇನು?
ಬ್ಯಾಸರಲ್ದೆ ಮನಕೆ ಮಾರವಿಲಾಸ ಎಂಬುದು ತೋರಲಿಲ್ಲ ॥ 1 ॥
ಚಟ್ಟನೆದ್ದು ಕಾಮಕಟ್ಟು
ಬಿಟ್ಟು ಕೊಂಬೊ ಹೊತ್ತಿನಾಗ
ಚಿಟ್ಟೆಂದು ಜಾರಿ ಒಳಗೆ ಮೋಹದಾ ಮಗು ಒಡನೆ
ಬಿಟ್ಟು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶ ದೂರವಾಗಲು
ಮತ್ತೆ ಅವನ ಕೂಡಲೆಂದು
ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ಬಂದೆ
ಹೊತ್ತು ತೋರಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಚಿಕ್ಕೆ ಮೂಡಿ ಬಂದಿತು"[58] ॥ 2 ॥

ಇದರಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಬೇರಾದ ಜೀವ, ಕರ್ಮಕಷಾಯಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಜಡತ್ವ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದಾಗ ಅವರ ಚಡಪಡಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜಂಜಡದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಪರಾತ್ಪರನಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ತಡೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ವ್ಯಾಮೋಹಗಳೆಷ್ಟೋ. ಈ ವ್ಯಾಮೋಹವು,

ಸುಖವನ್ನೇನು ಕೊಟ್ಟೀತು? ಇದು, ಮಕ್ಕಳಿರುವ ಸೂಳೆಯ ಸಂಗ ಬಯಸಿದಂತೆ. ವಿಟನ ಸನಿಹಕ್ಕೆ ಬಂದವಳು, ಮಗುವಿನ ಕರೆ ಕೇಳಿ ಓಡಿ ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ವಿಟ ಅವಳಿಗಾಗಿ ಕಾಯಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಜೀವವನ್ನು ಕಾಡುವ ವ್ಯಾಮೋಹ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಭ್ರಮೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳ್ಹಡೆದ ಸೂಳಿ ಸಂಗ ಮಾಡಬಾರದು. ಅಂದರೆ ಜೀವವು ವ್ಯಾಮೋಹದ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎನ್ನುವ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅನುಪಮವಾದ ರೂಪಕ ಒಂದರ ಮೂಲಕ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ ಶರೀಫರು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಸಕಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಶರೀಫರದ್ದು. ಜನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಟುವ ಹಾಗೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅವರಾಡಿದ ಮಾತು ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಅವರ ನೀತಿಬೋಧೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳ ಸಮೂಹ ಸನ್ನಿ ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಂಧಕಾರ. ಈ ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಮದ್ದನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸಲಹೆ, ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗ, ಹುಟ್ಟನ್ನು ಅರಿಯುವ, ಅರಿತು ಬದುಕನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಡೆಸುವ ಆಪ್ತ ಸಮಾಲೋಚನೆಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾರ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸರ್ವರೊಳಗೊಂದಾಗುವ ಬಯಕೆ ಶರೀಫರದ್ದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ವಿರಾಗಿಯಾಗಿ, ಸಂತನಾಗಿ, ಊರೂರು ಅಲೆದವರು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಪ್ಪಿತನಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಶರೀಫರ ಧೋರಣೆ. ಜಾತಿ–ಮತ ಭೇದಗಳಿಂದ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಶರೀಫರ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ ನೀತಿಯು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಪರಿಹಾರ. ಸರ್ವರ ಒಪ್ಪಿತದಲ್ಲೇ ಜೀವಿತದ ಅರ್ಥವಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಶರೀಫರ ನಿಲುವು.

“ಬಿದಿರು ನಾನಾರಿಗಲ್ಲದವಳು ॥ ಪ ॥

ಹುಟ್ಟುತ ಹುಲ್ಲಾದೆ
ಬೆಳೆಯುತ ಮರವಾದೆ
ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಕೇರುವ ಮರವಾದೆ ॥ 1 ॥

ಮುದುಕಗೆ ಬಡಿಗ್ಯಾದೆ
ಮತ್ತ್ಯಾಗ ಬೆತ್ತವಾದೆ
ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಕೈಯೊಳಗೆ ಬೆತ್ತವಾದೆ ॥ 2 ॥

ಅಂಬಿಗನಿಗೆ ಕೋಲಾದೆ

ದಂಡಿಗಿ ನಾನಾದೆ
ನೀಟುಳ್ಳ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಬೇಟೆಯ ಬಡಿಗ್ಯಾದೆ ॥ 3 ॥
ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ದಂಡಿಗಿಯಾದೆ
ಪತ್ರಿಗೆ ಬುಟ್ಟಿಯಾದೆ
ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಗುಡ್ಡದೊಳಗೆ ಅಡ್ಲಿಗಿ ನಾನಾದೆ ॥ 4 ॥
ಹಂದರ ಹಾಲಗಂಬನಾದೆ
ದಂಡಿ ಬಾಸಿಂಗನಾದೆ
ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಠದೊಳಗೆ ಕಜ್ಜಾಯ ಬುಟ್ಟಿಯಾದೆ ॥ 5 ॥
ತಿಪ್ಪಿಯ ತೆಳಗಿದ್ದೆ
ಅದರುದ್ಧ ಬೆಳೆದಿದ್ದೆ
ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರಿಗೆ ನಂದಿಕೋಲಾದೆ ॥ 6 ॥
ದೇಶದೊಳು ಶಿಶುನಾಳ
ಧೀಶನ ಮಠದೊಳಗೆ
ಸಾಧುರ ಕೈಯೊಳಗೆ ಏಕದಾರಿ ಕೊಳಿವೆಯಾದೆ"[59] ॥ 7 ॥

ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ-ನೀಚವೆಂಬ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಪ್ರತಿ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದೆ. ಒಪ್ಪಿತವಲ್ಲದ ಬದುಕು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿ ಗುಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವ ಮತ್ತು ಗುಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಅಳಿಯುವ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದು. ಶರೀಫರು ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯನ್ನು ಒಂದು ರೂಪಕದ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಸಮಾಜದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು.

ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸರಿ ಎನಿಸಿದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮಂದಿಗೂ ತಿಳಿಸಿ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೂ ಕಾಯದೆ, ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಲೌಕಿಕದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಹಿತವಾಗಿ, ಮಗದೊಮ್ಮೆ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿಯೇ ನುಡಿಯುವವರು. ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಂಟು ಮತ್ತು ಬಿಡುಗಡೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಮನಗಂಡು ಸುತ್ತಲ ಸಮಾಜದ ಮಂದಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ರೀತಿ ಮಾರ್ಮಿಕವಾದುದು.

"ಬೆಳಗಾಯಿತೇಳು ತಂಗಿ ಬಾಗಿಲ ತಗಿಯೇ
ಮೂಡಲ ಹರದಿತು ಮುಖದೊಳಿಯೇ ॥ ಪ ॥
ಮೊದಲಿಗೆ ನೀನೇಳ ಪತಿಪಾದ ಸೇವ ಮಾಡ ॥ ಅ ಪ ॥

ಗಂಡನ ಜೋಪಾನ ಮಾಡೆ ನಮ್ಮವ್ವ
ಗಂಡನೆಂದರೆ ಮನಿದೇವರವ್ವ
ಕರಿಮಣಿಯೆಂಬುವದೊಂದು ಖಂಡ್ಗದ ರಾಸೆವ್ವ
ಆ ರಾಶಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನೀ ಪರದೇಶವ್ವ ॥ 1 ॥
ತವರವರು ಕೊಟ್ಟದೊಂದು ಕಳಸದ ಗಿಂಡೆವ್ವ
ಆ ಗಿಂಡಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನೀ ರಂಡಿ ಮುಂಡೆವ್ವ
ವಸುಧಿಯೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಹಸನಾದ ಪದಗಳ ಹಾಡೇ ನಮ್ಮವ್ವ"[60] ॥ 2 ॥

ಸಂಸಾರದ ಸಾರ–ನಿಸ್ಸಾರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶರೀಫರಾಡುವ ಮಾತು ಇದಾಗಿದೆ. ಸತಿ–ಪತಿಗಳೊಂದಾಗಿ ಬದುಕುವ ಘಳಿಗೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಬದುಕಿನ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸಾರದ ಸುಖವೆಂಬುದು ಅಲ್ಪ ಕಾಲದ ಬಂಧನ. ಅನಂತರ ನೋವಿನ ಮಹಾಕೂಪವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದು.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಮನುಷ್ಯನು ಆಸೆಯ ದಾಸ. ಅವನ ಬಯಕೆಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕನಸುಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯೆಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೆ–ಮಾರು, ವಸ್ತ್ರ–ಒಡವೆ, ಹೆಂಡತಿ–ಮಕ್ಕಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸದಾ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವ ಅವನಿಗೆ ಭಗವಂತನ ನೆನಪಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ? ಆದರೆ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅವಧಿಯೇ ಚಿಕ್ಕದೆಂಬುದನ್ನು ಅವನು ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ.

"ನೀ ಮಾಡುವೆಯೆಂದರೆ
ಯಾರ ಬ್ಯಾಡಂತಾರ ಮಾಡಪ್ಪಾ ಚಿಂತಿ ॥ ಪ ॥
ನೀ ಮಾಡೋದು ಘಳಿಗಿಸಂತಿ
ಮೇಲ್ ಮಾಳಗಿ ಕಟ್ಟಬೇಕಂತೀ
ಆನೆ ಅಂಬಾರಿ ಏರಬೇಕಂತಿ
ಎಂಟು ಬಣ್ಣದ ಕೌದಿಯ ಮರತಿ ॥ 1 ॥
ಬದುಕು ಬಾಳೇವು ನಂದೇ ಅಂತೀ
ಒಳ್ಳೇ ಒಳ್ಳೇದು ಮನೆಯ ತುಂಬಂತಿ
ಗುಂಡಗೈ ಅವಧೂತರು ತಾವ್ ಬಂದು
ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಇಲ್ಲೇ ಕುಂತಿ ॥ 2 ॥

ಮುದ್ದು ಗೋವಿಂದನ ಪಾದದೊಳಗೈತಿ
ಕಳಕೊಂಡು ಹುಡುಕಿದರಿನ್ನೆಲ್ಲೈತಿ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ದಯೆಯೊಳಗೈತಿ
ರಸಿಕನು ಸುರಿದ ಕವಿತೆಯಲ್ಲೈತಿ"[61] ॥ 3 ॥

ಆಗಿನ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು ಶರೀಫರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ನೀತಿ ಬೋಧೆಗಳು ಆಚರಣೆ, ಧರ್ಮ, ಸಂಸಾರ ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಲೌಕಿಕ-ಅಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅರಿವು ಬರುವುದು ನಿಜವಾದ ಅನುಭವದಿಂದ. ಕೇವಲ ಪುಸ್ತಕದ ಓದಿನಿಂದ, ಪುರಾಣದ ಓದಿನಿಂದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬರಲಾರದು, ಬಂದರೂ ಅದು ತತ್ತ್ವದ ಅರಿವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡದು. ಗೊತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಇನ್ನೂ ಅಪಾಯಕಾರಿ. ಗೊತ್ತಿರುವವನ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರುವವನು ಒಳಗೆ ಅರಿವಿದ್ದರೂ ಹೊರಗೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅರಿವು ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಕೆಲವರು ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಓದಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬಲ್ಲೆವೆನ್ನುವರು. ತತ್ತ್ವದ ಅರಿವು ಇರುವವನು ಶಾಸ್ತ್ರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಗರ್ವಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ.

"ಹೇಳೋದು ಕೇಳೋದು ಬಾಳ ಗಜಿಬಿಜಿ
ನಿನ್ನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡೋ ಆತ್ಮದ ಪೂಜಿ
ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಮನ ಬೆರೆತಿರಬೇಕು
ತತ್ವ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ ಯಾತಕಬೇಕು"[62]

ಹೀಗೆ ಶರೀಫರ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಚಿಂತನೆಗಳು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಾಧನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ನಿಂದೆಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಜನರಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಜನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಾಗಿ ಹಪಹಪಿಸಲಿಲ್ಲ.

"ಬೋಧವಾದ ಮೇಲೆ ಜನರಪವಾದಕಂಜುವರೆ? ॥ ಪ ॥
ಆದಿ ಅಂತ್ಯ ಆತ್ಮರುಭಯ ಭೇದವಳಿದು ಸಾಧುಯೆನಿಸಿ
ಕಾಲ ಕರ್ಮ ತುಳಿದು ತೂರ್ಯ ಜೋಲಿಯೊಳಗೆ ನುಡಿಯುತಿರಲು ॥ 1 ॥
ಯಾಳಜನರು ಕೇಳಿ ಸಪ್ಪ ಕೀಳೋಣಾಗದೆನುತಿರಲು

ಪರಮಗುರು ನಿರಾಲ ಹಸ್ತ ಶಿರದಮ್ಯಾಲ ಹರಿಯುತಿರಲು
ನರರು ತನ್ನ ಜರಿದು ಸಪ್ಪ ಹರಿಯೋಣಾಗದೆನುತಿರಲು ॥ 2 ॥
ತಂದೆ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನೆ ಇಂದು ಎಮಗೆ ಪಾಲಿಸೆಂದು
ಬಿಂದು ವಸ್ತು ಸವಿದು ಪರಮಾನಂದದೊಳಗೆ ಮರೆಯುತಿರಲು"[63] ॥ 3 ॥

ಎಂದು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಂಡ ಶರೀಫರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹವಿಲ್ಲ, ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲ. ಸಮಕಾಲೀನ ಬದುಕಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೊಳಹು ಶರೀಫರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದು ಸಹಜವಾದುವೇ ಆಗಿದೆ. ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ದಾಖಲೆಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಜೊತೆ ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಇಟ್ಟು ನೋಡುವ ಆಕರವಾಗಬಹುದು.

ಮತ-ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ:

ಮಾನವ ಸಮಾಜ, ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಗರಿಮೆ-ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಗತಿಪಥದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಗತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಜನರು ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವತೆಗೆ ಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಲು ಮತ-ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧರ್ಮದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ.

ಯಾವುದೇ ಮತ-ಧರ್ಮವು ಗತಕಾಲದ ತಿಳಿವಿನೊಂದಿಗೆ ವರ್ತಮಾನದ ಅಗತ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಸ ರೂಪ ಪಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ-ಧರ್ಮವು ಜೀವನದೊಡನೆ ಚಲನಶೀಲವಾಗಿ, ಮೌಲ್ಯಯುತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತ, ಹೊಸ ಹೊಸ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದೋ ಅದೇ ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಗೋಜಲು ಎನಿಸುವಷ್ಟು ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ, ತನ್ನ ಸಮ್ವನಯ ಗುಣ, ಹಿಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಗುಣಧರ್ಮದ ಮೂಲಕವೇ ಬಾಳಿಕೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮತ-ಧರ್ಮವು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಅಗತ್ಯದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಗೌರವಿಸದಿದ್ದರೆ, ರೂಢಿ-ಆಚರಣೆಗಳೇ

ಮತ–ಧರ್ಮದ ಮೂಲಭೂತ ಸಂಗತಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತುಸು ಸಡಿಲವಾಗದಂತೆ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಇಡಲು ನೋಡಿದರೆ ಮತ–ಧರ್ಮವು ಒಳಗೊಳಗೇ ಕೊಳೆಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಜಡ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸನಾತನತೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಅದೇ ಮತ–ಧರ್ಮದ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಾಗಲಿ ಅರ್ಥಹೀನ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಜೀವ ಜಗತ್ತಿನ ರಹಸ್ಯಮಯತೆ, ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬನೆ, ಹುಟ್ಟು–ಸಾವು, ಬದುಕಿನ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುರಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲ್ಲರೂ ಎದುರಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇ ಎಲ್ಲ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಮೂಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಅನುಭಾವಿಗಳ ಸಂತರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಅಂದರೆ ಇದರರ್ಥ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ಮತ–ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಅನುಭವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುವ ಅನುಭಾವಿಗಳು ಈ ಎಲ್ಲ ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಜವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲರು. ವಿಭಜನೆಯ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಗೆರೆಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಿ ಅನುಭಾವದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆಯ ಒಪ್ಪಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಬಲ್ಲರು.

ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್‌ರವರ ಪ್ರಕಾರ – "ನಮ್ಮ ಅಭದ್ರ–ಬುನಾದಿ ರಹಿತ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವ ಧರ್ಮದ, ಒಂದು ವೈಚಾರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ, ಒಂದು ಧ್ಯೇಯ ನಿಷ್ಠೆ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಾದ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಸಹಜ ಗುಣ. ಆದರೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಧರ್ಮ ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಭ್ರಾತೃತ್ವದ ಧರ್ಮವೇ ದ್ವೇಷದ್ದೇ? ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಚಿಂತನೆಗಳು ಸಂಪತ್ತು ಹಾಗೂ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಇರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಧರ್ಮ ಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎಂಬುದಲ್ಲ, ಯಾವ ಬಗೆಯ ಧರ್ಮ ಬೇಕು ಎಂಬುದು"[64]

ವಿಶ್ವವು ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ನಡುವೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಅಹಮಿಕೆಯನ್ನು ಮರೆತ, ಮನುಕುಲವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಲ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸಿ, ತಾವು ಪಡೆದ ಆನಂದವನ್ನು–ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಉದಾರ ಮನೋಭಾವದ ಸಂತರು–ಸಜ್ಜನರು–ಮಹಾತ್ಮರು ದೇಶ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಕಾಣಬರುತ್ತಾರೆ. "ಪ್ರಪಂಚದ ಅನುಭಾವಿಗಳು ಹಿಂದೂ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಅಥವಾ ಮುಸ್ಲಿಂ ಯಾರೇ ಆಗಿರಲಿ, ಒಂದೇ ಸೋದರಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ಏಕ ಕುಟುಂಬದ ಹೋಲಿಕೆಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅನುಭವದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಸೂಫೀ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಅನುಭಾವಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರವಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ."[65]
(ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಎಸ್.)

ಮಾನವ ನಿಸರ್ಗದ ಕೂಸು, ನಿಸರ್ಗೋಪಾಸನೆಯೇ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಉಗಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂಬ ಮಾತು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಿ ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಉದಯವಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ಮೊದಮೊದಲು ನಿಸರ್ಗ ಸಹಜವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾನವನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಕ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಗತಿ ವಿರೋಧಿ ಅಂಶಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪಸರಿಸಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಯೆಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವುದನ್ನು ಇಂದು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಂಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಾಗುತ್ತಿರುವ ನಿತ್ಯ ಬದಲಾವಣೆ, ಶುಷ್ಕ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳು, ಸ್ವಧರ್ಮ ನಿಷ್ಠೆ, ಧರ್ಮಾಂಧತೆ, ಮತ-ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯತೆ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಯಾವುದೇ ಮತ-ಧರ್ಮವು ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪ್ರಕಾರ –

> "ದಯವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮವದಾವುದಯ್ಯ?
> ದಯವೇ ಬೇಕು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ
> ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯಾ
> ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯನಂತಲ್ಲದೊಲ್ಲನಯ್ಯ" [66]

ಮತ-ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಶರಣರು, ಸಂತರು, ಸೂಫಿಗಳು ಪ್ರಮುಖರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮವು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜನಾಂದೋಲನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಇದರಿಂದ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಾಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮನೋಭಾವ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಮೂಲಭೂತವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಸರಳಗೊಳಿಸಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯತೆಗಾಗಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಸೆಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವ ಹಾಗೂ ಸರ್ವರೂ ಒಪ್ಪುವ ಹಾದಿಯನ್ನು ಧರ್ಮ ಸಾಧಕರು ಕೈಗೊಂಡರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಸೂಫಿಗಳು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗತೊಡಗಿದರು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಸೂಫಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸೂಫಿಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ – "ಸೂಫಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಸಾಮರಸ್ಯದ ಕಥನವನ್ನು

ಕಟ್ಟಿ ತೋರಿಸುವ ಮನೋಭಾವ. ವಿಷಮ ಮುಖಾಮುಖಿಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಕಥನವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೋಮುವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಈ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ಮನೋಭಾವ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ." [67]

ಬಹುಮುಖ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲೇ ಮಾನವ ಸಾಗಿದರೆ, ಹೊಂದಿ ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶರಣರ ಸೂಳ್ನುಡಿಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಉತ್ತಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ.

> "ಇವನಾರವ, ಇವನಾರವ, ಇವನಾರವನೆಂದೆನಿಸದಿರಯ್ಯ
> ಇವ ನಮ್ಮವ, ಇವ ನಮ್ಮವ, ಇವ ನಮ್ಮವನೆಂದೆನಿಸಯ್ಯ
> ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ, ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮಗನೆನಿಸಯ್ಯಾ" [68] (ಬಸವಣ್ಣ)

ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಮತೀಯ ಮೂಲಭೂತವಾದ (Religion fundamentalism) ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳೇ ಮಾನವನ ಬದುಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಅಜೆಂಡಾವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಗುಡಿ-ಗೋಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಡಿದಾಡುವ ಮಂದಿಗೆ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಆಶಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ನವ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬೇಕು. ಶರೀಫರು ಮಾನವ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿದ, ಆದರಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಅವರು ತೋರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆಡದರೆ, ಹೊಂದಿ ಬಾಳುವ ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯು ಅಲ್ಲೋಲ-ಕಲ್ಲೋಲವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಕಷ್ಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಯಾಯ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಧರ್ಮ ಗುರುಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿ

ಇಂದು ಮಹತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಮತ-ಧರ್ಮದ ನಿಜವಾದ ತಿರುಳಾದ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವತ್ತ ನಿರ್ದೇಶಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

'ದೇವರು ಮತ್ತು ಧರ್ಮ' ಇವೆರಡೂ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಆದರೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಚಿಂತಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆಸ್ತಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನಾಸ್ತಿಕತೆಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಸಹ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಸಂಘರ್ಷಗಳೇ ಆಗಿಂದ್ದಾಗ್ಗೆ ಉಂಟಾಗಿ ಎರಡು ಪಂಥಗಳಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯುವುದು ಖಂಡಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ದೇವನೊಬ್ಬ ನಾಮ ಹಲವು' ಎಂಬ ಧ್ಯೇಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಆಸ್ತಿಕತೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸುವುದು ಉತ್ತಮ. 'ಇವನಾರವ ಇವನಾರವ'ನೆಂದು ಕೇಳುವಂತಾಗದೆ, 'ಇವ ನಮ್ಮವ ಇವ ನಮ್ಮವ' ಎಂಬ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವಿಧ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಜನ ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರಂತೆ ಬಾಳುವಂತಾದರೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸಿದಂತೆಯೇ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ನಮಗೆ ಬಹುಮುಖ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು, ಅಲ್ಲಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿತು ಸಮಾಜಕ್ಕೇನುಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಉಣಬಡಿಸಿದರು.

ಶರೀಫರು ಎಲ್ಲ ಮತದವರೊಂದಿಗೂ ಸಖ್ಯ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಮನಸ್ಸಿನ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಧರ್ಮದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರವಾದರೂ ಸರಿಯೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

"ಮೈ ಜಂಗಮ್ ಹೋಕರ ಗಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿ ಫಿರಿಯಾ ॥ ಪ ॥
ಅಂಗಬಹುತವು ಲಿಂಗ ಪಾವುಮೆ
ಕೋರಾಣ ಭಿಕ್ಷಾ ಬೋಲಿಯಾ ॥ 1 ॥
ತೀಸಗಾಂಟಿಕೆ ಊಪರ್ ಜ್ಞಾನಕಿ ಜ್ಯೋಲಿ
ಸಂಗಸೇರಕು ಬೋಲಿಯಾ ॥ 2 ॥
ದೇಖತಾ ಶಿಶುನಾಳ ಸ್ಥಾವರ ಮೇರಾ
ಜೀರಕೇರನ್ನು ಬೋಲಿಯಾ" [69] ॥ 3 ॥

ವೀರಶೈವ ಮತಸ್ಥರ ಒಡನಾಟದಿಂದ ವೀರಶೈವ ಮತದ ತತ್ತ್ವಸಾರವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಜಂಗಮದೊಂದಿಗೆ ಜಂಗಮರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತಾ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆ ಆಹಾರ, ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಪರಂಪರಾನುಗತ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಜಾತಿ ಮತದ ನೆವ ಒಡ್ಡಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಹೊಯ್ದಾಡುವುದೇತಕೆ? ಮನುಷ್ಯನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆತರೂ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಮತದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬದುಕುತ್ತಿರುವುದು ಪರಿಹರಿಸಲಾಗದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.

ಶರೀಫರು ಹಿಂದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನನ್ನು ಗುರುವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಶರೀಫರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಜಾತೀಯ ಜನ ಸಿಡಿದೆದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಗುರುವಾಗುವಂಥವರು ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೇ ನಿನಗೆ? ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೆ ಒಗರಿನಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿ ಹಾಡಿದರು.

"ನನ್ನೊಳಗ ನಾನು ತಿಳಕೊಂಡೆ, ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಗಂಡನ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ ॥ ಪ ॥
ಆಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾರ ನಡಕೊಂಡೆ । ನಾ ಎಲ್ಲಾರ ಹಂಗೊಂದು ಹರಕೊಂಡೆ ॥ಅ ಪ॥
ಆರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಡವಿಗಟ್ಟಿದೆ । ಮೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟಗೊಟ್ಟೆ ।
ಇವನ ಮೇಲೆ ನಾ ಮನಸಿಟ್ಟೆ । ನನ್ನ ಬದುಕು ಬಾಳ್ವೆಯೆಲ್ಲಾ ಬಿಟಗೊಟ್ಟೆ ॥ 1 ॥
ಒಂದನಾಡಿದರೆ ಕಡಿಮೆಂದೆ । ಮತ್ತೆ ಎರಡಿನಾದರೆ ಹೆಚ್ಚೆಂದೇ ।
ಬಗಡ ಮಾತಿಗೆ ನಿಜವುಂಟೆ । ಇದು । ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೇ ತಿಳಿದುಂಟೆ ॥ 2 ॥
ಶಿವನ ಹಾದಿಯ ಬೇಡಿಕೊಂಡೆ ಗುರು । ಉಪದೇಶದ ನಾ ಪಡಕೊಂಡೆ ।
ಈ ಭವಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ । ಗುರು । ಗೋವಿಂದನ ಪಾದಾ
ಹಿಡಕೊಂಡೆ"[70] ॥ 3 ॥

ಶರೀಫರಿಗೆ ಜ್ಞಾನದ ದಾಹವಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟರನ್ನು ಗುರುವನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಶರೀಫರಿಗೆ ಜಾತಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮುಖ್ಯ. ಲೌಕಿಕವನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಜಾತಿ-ಮತ ಎಂದೂ ಸಹಕಾರಿಯಾಗದು. ಭವದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮೋಹದಿಂದ ಹೊರಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಲೌಕಿಕವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಶೂದ್ರ, ಮುಸಲ್ಮಾನ ಎಂಬ ಪರಿಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು-ಬದುಕು ಇದರರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬಲ್ಲ.

ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಶರೀಫರ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ–ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಮತಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತ–ದೇವನ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶರೀಫರು ರಚಿಸಿದ ದಂಡಕಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರ ದಂಡಕ, ಶ್ರೀ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ದಂಡಕ, ಶ್ರೀದೇವಿ ದಂಡಕ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ದಂಡಕ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಶಿವಾಪರಾಧ ಸ್ತೋತ್ರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ದಂಡಕವು ದೀರ್ಘ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವರನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಈ ದಂಡಕಗಳ ವಿಶೇಷ ಗುಣ. ನಮಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದು, ಮುಸಲ್ಮಾನನೊಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಳಹೊಕ್ಕು ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಅರಿಯುವ ಗುಣ. ಶರೀಫರಿಗೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಸಲ್ಮಾನ, ಅನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಬಾರದೆಂಬ ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಆಸ್ತಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ:

1. ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರ ದಂಡಕ –

“ಬಸವೇಶ್ವರನು ಒಂದು ಪಾದವ ರುದ್ರ ಪಿಡಿದನು
ಬಸವೇಶ್ವರನ ಒಂದು ಪಾದವ ವಿಷ್ಣು ಪಿಡಿದನು
ಬಸವೇಶ್ವರನ ಒಂದು ಪಾದವ ತೆತ್ತಿಸಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳನು ಪಿಡಿದರು
ಬಸವೇಶ್ವರನೇ ಸಕಲ ಜಗವನು ನಾಲ್ಕು ಯುಗದಿ ಸಲಹುವನು” [71]

----

2. ಶ್ರೀ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ದಂಡಕ –

“ಹನುಮಂತ ಭೂಪಾ
ಸದ್ಗುಣಿಮಣಿ ಶಾಂತರೂಪಾ ॥ ಪ ॥
ಹನುಮಂತ ಮಹಾಮುನೀಶ ವಾಯು
ತನಯ ವಾನರೇಂದ್ರ ವನಚರ
ಶುಭಕಿರಣ ವಿಹಾರನು ಮಹಿಮಾಗಾರಾ
ಅಂಜನೀಕುಮಾರಾ ಸುಜನೋದ್ಧಾರಾ ಕುಜನೋತ್ಪಾಟನಾ
ಹೋ ಭಕ್ತಪ್ರಾಣ ಪಂಚಪ್ರಾಣಾ ನಮಸ್ತುತೆ
ಕ್ಷೋಣಿಪಾಲ ರಘುಚರಣ ಸೇವಕಾ ಕಪಿವರ ಕರುಣ ಕೃಪಾಳು” [72] ॥ 1 ॥

----

3. ಶ್ರೀ ದೇವಿ ದಂಡಕ –

"ಜಯ ಜಯತು ಜಗದಾಂಬೆ ಭಕ್ತರ ಕುಟುಂಬೆ ॥ ಪ ॥
ಜಯ ಜಯತು ಜಗದಾಂಬೆ ಸಾಂಬೆ
ತ್ರಯ ಜಗವನೆಡ ಬಿಡದೆ ತುಂಬೆ ನಯ
ವಿನಯ ಗುಣ ಗಣಕದಂಬೆ
ಭಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂ ಬೇಡಿಕೊಂಬೆ"[73] ॥ ಅ ಪ ॥

----

4. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ದಂಡಕ –

"ಶ್ರೀರಮಣ ಸರ್ವೇಶ ವಾರಿಜಾದಳನಯನ
ಮಾರಹರಪಿತನ ಮಂದಹಾಸವದನ
ಸಾರಿದೆನು ನಾ ನಿನ್ನ ಸಾಕ್ಷತ ಹರಿಚಕ್ರದ ರಮಣ
ಸಾರಿದೆನು ನಾ ನಿನ್ನ ದೂರದಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯು ಕೃಷ್ಣ ಅಸು
ರಾರಿ ಎಂದೊದರೆ ಅಭಿಮಾನವನು ಕಾಯ್ದಿ" [74]

----

5. ಶ್ರೀ ಶಿವಾಪರಾಧ ಸ್ತೋತ್ರ

" ಜಯತು ಗಣಪತಿ ಜ್ಞಾನ ದಿನಮಣಿ
ಜಯತು ಸರಸ್ವತಿ ವಾಗ್ವಿಲಾಸಿನಿ
ಜಯತು ಸದ್ಗುರು ಶ್ರುತಿ ಶಿರೋಮಣಿ ಕರುಣ ವಾರಿಧಿಯೇ ।
ಜಯತು ಕವಿವರ ವ್ಯಾಸ ಶುಕಮುನಿ
ಜಯತು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿ ಕುಲಾಗ್ರಣಿ
ಜಯತು ಶಂಕರಭಾರ್ತಿ ಗುರುವಿನ ಪಾದಕೆರಗುವೆ"[75] ॥ 1 ॥

ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಶರೀಫರು ಆ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ದೇವ-ದೇವಿಯರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಮಾನವರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಯಾವುದೇ ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ

ಸಿಲುಕದ ಶರೀಫರು ಎಲ್ಲಾ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಅಧಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ದಂಡಕ ರಚಿಸಿದರು. ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉದಾಹರಣೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಅನ್ಯ ಮತದ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೋ, ಹಾಗೆ ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಆಚರಣೆ, ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವರೊಳಗೊಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶರೀಫರಿಗೆ ಸಮಾಜವೇ ಒಂದು ಮನೆ ಇದ್ದಂತೆ.

"ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬಲ್ಲವರು ಹೋಗಿ ನೋಡಲಿಬೇಕು
ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಮೆಲ್ಲದಿ ದಟ್ಟಿನ ಚಳ್ಳುಗುರ್ಕೊಳ್ಳದ
ಕಲ್ಲೊಳು ಜನಿಸಿ ಬಲು ಚೆಲುವಿ ಎನಿಸಿ ಕಲಿಯುಗದೊಳು ಮೆರೆದ
ಸಲ್ಲಲಿತದಿ ಶರ್ವಾಣಿಯ ಜಾತ್ರೆಗೆ ॥ 1 ॥
ಏಳು ಕೊಳ್ಳ ಸರೋವರ ಒಂದು ಅಲ್ಲಿದೊಳ ಬಂದು
ತಾಳ ಜಾಗುಟಿ ಗೋಳಿಡುತಲಿ ಚೌಡಕಿ ಮೇಳಸಹಿತ
ಉದೋಯೆಂಬುವ ದಾಂಬಕೆ
ಬಾಳ ವಿಲಾಸದಿ ಮಹಿಸ್ಥಳದೊಳು ಗಾಳಿ ತುಳಿದ
ಮಾಂಕಾಳಿಯ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬಲ್ಲವರು ಹೋಗಿ ನೋಡಲಿಬೇಕು ॥ 2 ॥

ಹಡದ ಮಗನೊಳು ಹಗೆಯುವ ತಾಳಿ ಎಕ್ಕಯ್ಯಗ ಪೇಳಿ
ಒಡಮೂಡಿಸಿ ರಾಜಿಸುವ ಯೋಗಿಗಳು
ಪುಡಿ ಬಂಗಿಯರಸ ಕುಡಿಸಿ ಜಗತ್ಯದಿ
ಬಿಡದೆ ಸಲಹಿ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ನಡೆಗೊಳಿಸಿದ ಮೃಡನರನೆಯ ಜಾತ್ರೆಗೆ" [76] ॥ 3 ॥

ಸವದತ್ತಿಯ ಸಮೀಪ ಏಳುಕೊಳ್ಳದ ಯಲ್ಲಮ್ಮ ತಾಯಿ ಅಥವಾ ರೇಣುಕಾದೇವಿಯ ಜಾತ್ರೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರ ದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದು ಶರೀಫರ ಹವ್ಯಾಸ. ಶರೀಫರು ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಇಡೀ ಜಾತ್ರೆಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಡಿದಾಡುವ

ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ಪರಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುವ, ಹಾಗೂ ಬೆರೆತು ಸಂಭ್ರಮಿಸುವ ಪರಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಮಾದರಿ.

ಶರೀಫರ ಪದಗಳನ್ನು ಅವರ ಸಂಚಾರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು, ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಕುಲವೆಂಬುದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿದುದು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಜ. ಬೆಳೆದುದು, ಬಾಳಿದುದು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶರಣರೊಂದಿಗೆಯೂ ಸತ್ಯ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಡ ಸಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರವರು.

"ಹೈ ಯಾರೋಂ ಲೇವ್ ಮೇರೆ ಮುಜರೇ ಸಲಾಮ್ ।
ಷಬ್ಬಿರೋ ಸಬರಕೆ ಮೈ ಕರತಾ ಹುಂ ಮುಜರಾ
ದಿಲ್ ಸೇ ಅಪನಾ ಸನಾಹ್‌ಸೆ ಕರನಾ ಹೈ ಶಾಹೀರಕೋ ಸಲಾಮ್ ॥ 1 ॥
ಹೈ ಯಾರೋಂ ಕಾಶಿಮ ಶಾಹಿಕೊ ಸಲಾಮ್
ಹಸನ್ ಹುಸೇನ್ಕೋ ಝುಕ ಕರತಾ ಹುಂ ಮೈನೆ ಮುಜರಾ ॥ 2 ॥
ಹೈ ಯಾರೋಂ ಅಜೀ ನಬೀಕೋ ಸಲಾಮ್
ಬಿನತೀ ಕರತಾ ಹುಂ ಸಿರ್ ಝುಕಾಕರ ಕರತಾ ಹೂಂ ಮುಜರಾ
ತುಮ್ ಸುನೋ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶಕೋ ಸಲಾಮ್"[77] ॥ 3 ॥

ಹೀಗೆ ಶರೀಫರು ಸಂದರ್ಭ ಒದಗಿ ಬಂದಾಗೆಲ್ಲ ಭವ್ಯ ದಿವ್ಯ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಯಾವ ಜಾತಿ ಮತ ಪಂಥಗಳ ಗಮನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಬೇಡಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರಿಗೆ ಯಾವ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಜಾತಿಯವರಿಂದಲೂ, ಅನ್ಯ ಜಾತಿಯವರಿಂದಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿರೋಧಿ ಎಂಬ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೂ, ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆಡೆದರು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಕುಲ, ಮತ, ಧರ್ಮಗಳ ಭೇದ ಭಾವವನ್ನು ಶರೀಫರು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದರು. ಈ ಲೋಕ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಕುಲ ಜಾತಿಗಳು ಎಲ್ಲಿದ್ದವು? ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಎಂಬ ಧರ್ಮ ಮೊದಲೇ ಇತ್ತೆ? ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು ತಾನೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಜಾತಿ ಮತಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವೈಷಮ್ಯವೇಕೆ? ಎಂದರು.

"ಬೋಕಿಯೊಳಗ ಮೂರ ಲೋಕ ಹುಟ್ಟಿತೋ
ಆ ಕುಲ ಈ ಕುಲ ಎಲ್ಲಿತ್ತೋ
ಜ್ವಾಕಿಲೆ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಗೆ ಹೇಳತೀನಿ
ಏಕ ಮುಂಡಗಿಯ ಮಾತಿದು ಗೊತ್ತು
ಬಲ್ಲವರಾದರೆ ತಿಳಿದು ಹೇಳಿರಿ
ಮುಲ್ಲಾನ ಮಸೂತಿ ಎಲ್ಲಿತ್ತೋ?
ಗುಲ್ಲ ಮಾಡಿ ಗುದ್ಯಾಟದಲಾವಿಗೆ
ಬೆಲ್ಲ ಓದಿಸುವದೆಲ್ಲಿತ್ತೋ?
ಫಕೀರನಾಗಿ ಪಾಪರಿವಾಯತ
ವಿಕಾರಿ ಕಲಕರ್ಮದ ಗೊತ್ತು
ಅಕಾಯಿದು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಸವಾಲಿಗುತ್ತರ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತೋ"[78]

ಸಮಾಜ ಚಿಂತಕರಾಗಿ ಕಾಣುವ ಶರೀಫರು ಮಡಿವಂತ ಸಾಮಾಜಿಕರಿಗೆ ನಿಷ್ಠುರವಾದಿಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಎಲ್ಲ ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರು ಹೇಳುವ ಧರ್ಮ ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ್ಕೂ ನಿಲುಕದೇ ಮುಕ್ತತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದುದಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಕುಲ ಒಂದು ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ ಶರೀಫರದ್ದು.

ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಶರೀಫರು ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ದೇವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಣಿ ಬೆನ್ನೂರ ನಗರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಗುಡ್ಡದ ಮೈಲಾರ ಅಥವಾ ಮೈಲಾರ ಮಹಾದೇವ ಸ್ವಾಮಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಮನದುಂಬಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳೆಂಬ ಪರಿಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನೋಭಾವ ಶರೀಫರದ್ದು.

"ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವ ಕೈಲಾಸವಿಲ್ಲಿಯೇ ॥ ಪ ॥
ನಯಭಯದಲಿ ಮೈಯಿಕ್ಕುವೆ ಚರಣಕೆ । ಕೈಮುಗಿದೆರಗುವೆ
ಸೈ ಸೈ ಸದ್ಗುರು ॥ ಅ ಪ ॥
ಸುಂದರ ಮೂರುತಿ ಗಂಭೀರ ಕೀರುತಿ
ಛಂದಾಸುರನ ವಧೆ ಮಾಡಿ ಜಗಕೆ ಆನಂದವಾದ ಚಂದಯ್ಯಲಿಂಗಾ ॥ 1 ॥

ಘನ ಕರುಣ ವೀರನ ಚಿನ್ಮಯಾಕಾರನೆ
ಮಣಿಮಲ್ಲಾಸುರನ ಹಣಿದು ದಾನವರ । ಮಣಿಸಿದ ದೇವನೆ ಚಿದ್ಘನಲಿಂಗಾ ॥ 2 ॥
ಅಂಗಜ ರೂಪನೆ ಶೃಂಗಾರ ಚಾಪನೆ
ಗಂಗಮಾಳಿ ಹೃದಯಾಂಗಣದಿನೆಲಿಸಿರ್ಪ । ಮಂಗಳಾತ್ಮ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನೆ"[79] ॥ 3 ॥

ಚಾರಣ ಕವಿಯಾಗಿ ಊರೂರು ಅಲೆಯುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಸದ್ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾ, ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಉತ್ತರವೀಯುತ್ತಾ, ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕವನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತ ಸಂತರಿಗೆ-ಸಂತ, ಶರಣರಿಗೆ-ಶರಣರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಬಾಹ್ಯ ಆಚರಣೆ ಬರೀ ಆಡಂಬರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹೀನ ಅನ್ನಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಟೀಕಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

"ಅಲ್ಲೀ ಕೇರಿಗೆ ಹೋಗೂನು ಬರತೀರೇನ್ರೇ – ಇಲ್ಲ
ಒಲ್ಲೇ ಅಂತ ಇಲ್ಲೇ ಇರತೀರೇನ್ರೇ?
ಕಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು
ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ದರುಶನಕ್ಕೆ
ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ನೀವು ಬರುತೀರೇನ್ರೇ – ಇಲ್ಲೇ
ಇರುತೀರೇನ್ರೇ?
ಮಡಿ ಉಟ್ಟು ಮೀಸಲಡಗಿ ಮಾಡಬೇಕ್ರೇ – ಅದಕೆ
ತಡ ಆದ್ರೆ ನಿಮ್ಮ ಗೊಡವಿ ನಮಗೆ ಯಾಕ್ರೇ?
ವಡಿ ಗಾರಗಿ ಹೂರಣಗಡುಬು
ಕಡಲಿ ಪಚಡಿ ಕಟ್ಟನಾಂಬ್ರಾ
ಚಟಗಿ ಮುಚ್ಚಳ ಬಾನದ ಗಡಗಿ ಹೆಡಗಿ ಜೋಕ್ರೇ – ನೀವು
ದೇವ ಗುಡಿಗೆ ದೃಢದಿ ಹೋಗಿ ದೀಪ ಹಾಕ್ರೇ
ಊರ ಹೊರಗೆ ಸಾರಿ ಮೀರಿದ ಸ್ಥಳದ ನೋಡ್ರೇ – ಪೂಜೆಗೆ
ಸೇರಿದಿದ್ರ ನಿಮ್ಮ ಸಂಗ್ತಿ ನಮಗೆ ಬ್ಯಾಡ್ರೇ;
ಮೂರು ಗಿರಿಯ ಮರೇಲಿರೋ
ನೀರು ತರುವ ಕೆರೆಯ ಬದಿಯೊಳು
ಚಾರುತರದ ಬುರುಜಿನ್ಯಾಗ್ಬಾಜಾರ ಹೂಡ್ರೇ – ಮುಂದೆ
ಪಾರುಗಾಣವಂಥ ಸುಸ್ತಿ ತಂದು ಇಡ್ರೇ
ಒಸೆದು ಶಿಶುನಾಳಾಧೀಶನ ಹೆಸರ ಹೇಳ್ರೇ – ಹೇಸಿ
ವ್ಯಸನಿ ಮಂದಿ ಯಾರೂ ಇದಕೆ ಬರಲೇ ಬ್ಯಾಡ್ರೇ

ಕುಶಲದಿಂದ ಕೋಲ ಹಿಡಿದು
ಅಸಲು ಹಾಡಬೇಡಿ ಕುಣಿದು
ರಸಿಕರಾದ ಜನ ನೀವು ಕೂತು ಕೇಳ್ರೇ – ತುಸು
ಕಸರು ಇದ್ರೆ ಅದನು ಇಲ್ಲೆ ತಿದ್ದಿ ಹೇಳ್ರೇ"[80]

ಇದು ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಭುದೇವರ ಮಠಕ್ಕೆ ಸದ್ಗೃಹಿಣಿಯರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿದಾಗ 'ಇಲ್ಲಿಯ ಕೇರಿ'ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಅಲ್ಲಿಯ ಕೇರಿಗೆ ಬನ್ನಿ' ಎಂದು ಕಲ್ಲವ್ವ ಮಲ್ಲವ್ವ ಮುಂತಾದ ಸಾಧಕ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ ಕರೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

"ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಅಲ್ಲಕೇರಿ' ಎಂಬ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆ ಇದೆ. ಆಷಾಢ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಮತ್ತು ದೀಪಾವಳಿಯ ಪಂಚಮಿ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಅಲ್ಲಿಕೇರಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಅಲ್ಲಿಕೇರಿಯನ್ನು ಶೀಗಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದಿನ ಓರಗೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ವಿಶೇಷ ತರದ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ದಸರೆಯಂದು ಅಜ್ಞಾತವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಭಕ್ಷ್ಯಗಳ ಒಂದು ಪಾಲನ್ನು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಸೂರೆ ಮಾಡಿ, ಆಡಿ ಹಾಡಿ ಊಟ ಮಾಡಿ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಕೇರಿ ಎಂದರೆ ಆ ಕಡೆ ಕೇರಿ ಆ ಕಡೆ ಸ್ಥಳ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ತಾವು ಇರುವ ಜಾಗದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಇರುವ ಜಾಗವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ಅಲ್ಲಿಕೇರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು"[81]

ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಸಂಭ್ರಮಿಸುವುದು ಶರೀಫರಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷ ಗುಣ. ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶರೀಫರೇ ಎಲ್ಲ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶರೀಫರನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಮಂದಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದ ಎಂಬ ಭೇದ ಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಊಟ ಉಪಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿದರೆ, ಶರೀಫರು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಪೂಜೆಯ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಮತದವರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಬಾಳುವ ಶರೀಫರ ಗುಣ ಕತ್ತಲನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸುವ ಬೆಳಕಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ನೂರಾರು ದೇವ-ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು

ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ದೇವನೊಬ್ಬ ನಾಮ ಹಲವು ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿಯೇ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನಂತೆ ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಒಂದರಲ್ಲಿ ಅರಿಯುವ ಗುಣ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

"ಬೋಧ ಒಂದೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಒಂದೇ
ಸಾಧನ ಮಾಡುವ ಹಾದಿ ಒಂದೇ
ಆದಿ ಪದ ಒಂದೇ
ಬಿಂದು ಒಂದೇ ನಿಜಾನಂದ ಒಂದೇ
ತಂದೆ ಸದ್ಗುರು ಗೋವಿಂದಗ ಒಂದೇ
ಅಂದಿಗಿಂದಿಗೊಂದೇ
ದೋಷ ಒಂದೇ ನಿರ್ದೋಷ ಒಂದೇ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಭಾಷೆ ಒಂದೇ
ಭವನಾಶ ಒಂದೇ
ಬೋಧ ಒಂದೇ................" [82]

ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾದವು ಹೇಗೆ ಒಂದೇ ಇರುವುದೋ (ಸೃಷ್ಟಿ) ಭಗವಂತನೂ ಒಂದೇ. ಸಾಧನೆಗೈಯುವ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸೇರಲು ಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ ಹಾದಿ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ತರತಮ ಭಾವದಿಂದ ಅನ್ಯ ಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಕಿತ್ತಾಡುವ ಮಂದಿಗೆ ಶರೀಫರು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಹೇಳಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು.

ಭಾರತವು ವಿಭಿನ್ನ ಜಾತಿ-ಮತಗಳನ್ನು ಕೂಡಿದ ನಾಡಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದುಕನ್ನು ನಿರಾಳವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ತುಸು ಕಷ್ಟವೆ. ತನ್ನಲ್ಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗ, ಅದರ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸೇರುವ ಮನೋಭಾವಕ್ಕಿಂತ ಅದರಿಂದ ಬಹುದೂರ ಸಾಗಿ ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವವರೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸದಾ ಗಲಭೆಗಳು, ಹಿಂಸೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಬಡತನ, ಹಸಿವೆ, ಅನಾವೃಷ್ಟಿ, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಸಾಯುವಷ್ಟು ಜನ, ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಭಾವೈಕ್ಯತೆ ಕದಡಿ ಅಶಾಂತಿ ಹಬ್ಬಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಮತ ಧರ್ಮೀಯರಲ್ಲಿನ ದ್ವೇಷ ಮನೋಭಾವನೆ. ಪರಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಸದಾ ಅನುಮಾನದಿಂದಲೇ ನೋಡಿ, ದ್ವೇಷ ಸಾಧಿಸುವ ಕೆಟ್ಟ

ಹತ ಜನ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದೆ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾಗದೇ ಪರರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಗುಣ ಮನುಷ್ಯನದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತಾ ಮನೋಭಾವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಮೂಡಿದರೆ ಹಿಂಸೆ ಮುಕ್ತ ಸಮಾಜ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಹುದು.

ಯಂತ್ರ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೂ ನಾವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರುಡಾಗಿಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಸ್ವಧರ್ಮಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯದ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಭಾವೈಕ್ಯದ ಮಧುರ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಸುವುದು ಇಂದಿನ ಸಂಕಷ್ಟದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ಮಹತ್ವತೆಯನ್ನು ಸಾರಿದ ಕಬೀರ, ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ, ಜಾತಿ ಧರ್ಮದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆಯಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಬಸವಣ್ಣ, ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕದಾಸ, ಸರ್ವಜ್ಞಮುಂತಾದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರ ತತ್ತ್ವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ.

6.4 ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ ಮಾನವತಾವಾದ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆ:

ಮಾನವತಾವಾದವು ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ, ಸಾಮರಸ್ಯದ ಬದುಕಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಚಾರಮಂಥನಗಳು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಮತ ಧರ್ಮದ ಪರೀಧಿಯೊಳಗೆ ಮಾನವತಾವಾದವು ಏಕಮುಖಿಯಾಗದೆ, ಬಹುಮುಖಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. "ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ಒಂದೇ ಆಗಿರಲೇಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ತಡೆಯುಂಟು ಮಾಡುವವರು ಮೂಢರು, ಅಯೋಗ್ಯರು." (ಪೆರಿಯಾರ್)[83]

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಅನೇಕ ಸಾಧು-ಸಂತರು ಪ್ರಗತಿವಾದಿಗಳು ಹೌದು, ಮಾನವತಾವಾದಿಗಳೂ ಹೌದು. ಅಂದರೆ ಪ್ರಗತಿವಾದಿಯಾದವನು ರೂಢಿವಾದದ ವಿರೋಧಿ. ಅವನು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಆಶಾವಾದವನ್ನು ತುಂಬಿ, ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಿಸಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾನವ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಾಗಲು ಪ್ರೇರೀಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಮಾನವತಾವಾದ.

ಆಧುನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಪ್ರಗತಿವಾದವು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಸಂತರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ

ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಗತಿವಾದಿಗಳು ವರ್ಗಸಂಘರ್ಷದ ಹಿಂದಿರುವ ಮೂಲ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟರೆ, ಸಂತರು ನಿರ್ವೈರಭಾವಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ನಿರ್ವೈರಭಾವದಿಂದ ಮಾನವತಾವಾದವು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬಹುಹಿತ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿತವಾಗುವಂತಹದ್ದು. ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕೆನ್ನುವ ಸಂತ ಕಬೀರರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಉದಾತ್ತವಾದುದು.

"ಐಸಾ ಭೇದ ವಿನೂಚನ ಭಾರೀ ।
ವೇದ ಕತೇಬ್ ದಿನ್ ಆರು ದುನಿಯಾ ಕೌನ ಪುರಿಷ ಕೌನ್ ನಾರೀ ।
ಏಕ್ ಬೂಂದ್, ಏಕೈ ಮಲ ಮೂತರ, ಏಕ್ ಚಾಮ್ ಏಕ್ ಗೊದಾ ।
ಏಕ್ ಜೋತಿ ಥೈ ಸಬ್ ಉತಪನಾ, ಕೌನ್ ಬಾಹ್ಮನ ಕೌನ್ ಸೂದಾ ।
(ಕೆ. ಗ್ರಂ. ಪ. 57)"[84]

ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಬಿಂದು, ಒಂದೇ ಮಲ ಮೂತ್ರ ಹಾಗೂ ಒಂದೇ ಚರ್ಮ, ಒಂದೇ ಮೂತ್ರಪಿಂಡ, ಒಂದೇ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಹುಟ್ಟಿರುವಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಶೂದ್ರನೆಂಬ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಭೇದ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿನ ಭೇದಾಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ದಿನೇ ದಿನೇ ಕೆಡುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ತತ್ತ್ವ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾನವ ಒಂದಾಗಿ ಬದುಕುವ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಂತ ಕಬೀರರಂತೆ ಶರೀಫರೂ 'ಮಾನವನ ಕುಲ ಒಂದು' ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದವರು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವತಾವಾದದ ಅಂಶಗಳು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ಹಂಬಲಿಸುವ ಶರೀಫರು ಸರ್ವರಿಗೂ ಆಧರಣೀಯ. ಶರೀಫರದ್ದು ಬಹುಮುಖೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ಅವರು ಕವಿಯೂ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಿಯೂ ಆಗಿರುವಂತೆ ಸಮಾಜವಾದೀ ಚಿಂತಕರೂ ಹೌದು. ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ನಿಗೂಢವಾದ ರಹಸ್ಯವಾದವಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಸಮಾಜವಾದವಿದೆ. ಶರೀಫರು ಅನೇಕ ಸಾಧಕರಂತೆ ಬದುಕಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರಟವರು ಮತ್ತು ಅದರ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯೆಂದೇ ಅರಿತವರು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವನದ ಈ ಉನ್ನತ ನಿಲುವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದಿದ್ದರೂ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಜಾತಿ-ಮತ ಲಿಂಗಗಳ ಭೇದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದವರು. ಆಧುನಿಕತೆಯತ್ತ ವಾಲುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾನವತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಗೆ

ಚಾಲನೆ ಕೊಟ್ಟವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ–ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅರಿಯುವ ಬದಲಿಗೆ ಅನುಮಾನಿಸುವುದೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಡೆ–ನುಡಿಗಳು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಣಗೊಳ್ಳುವುದು ಅಪರೂಪ. ಸ್ವಾರ್ಥ ರಹಿತವಾದ ಜೀವನ ನಡಾವಳಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಸರ್ವ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ನಿಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸು ತುಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಇತರರನ್ನು, ಅವರ ಜೀವನದ ಸದ್‌ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಪಡೆದ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟು ಆಧರಿಸುವ ಗುಣಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯ. ಶರೀಫರು ತನ್ನನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಮಂದಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಗೌರವದಿಂದ ಜಾತಿ – ಮತ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಉಣ್ಣಾಕ ನೀಡಿದಿ ನಮ್ಮವ್ವಾ
ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟ್ಯಾಗ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ವಿಷವಿಲ್ಲೇಳವ್ವಾ ॥ಪ॥
ಹೋಳಗಿ ತುಪ್ಪಾ ನೀಡಿದೆವ್ವಾ
ಹಪ್ಪಳ ಶಂಡೀಗಿ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ಮರತು ನಿಂತೆವ್ವಾ
ಅನ್ನ ಅಂಬ್ರಾ ನೀಡಿದೆವ್ವಾ
ತಿನ್ನಲು ಪಲ್ಲೆ ಪಚ್ಚಡಿ ಮರೆತು ನಿಂತವ್ವಾ
ಶಿಶುನಾಳಾಧೀಶನವ್ವಾ
ಹಿರೇ ಹಡಗಲಿ ಕಲ್ಮಠದ ಚಂದ್ರವ್ವಾ" [85]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೂವಿನಹಡಗಲಿ ತಾಲೂಕಿನ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವೇ ಹಿರೇಹಡಗಲಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಮಠದ ಚಂದ್ರವ್ವನ ಆತಿಥ್ಯ ಶರೀಫರಿಗೆ ಬಲು ಆಪ್ತವಾಗಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗಿ ಮೈಮರೆತು ನಿಂತಾಗ ಶರೀಫರೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಭಾವಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಶರೀಫರು ಚಾರಣ ಕವಿಯಾಗಿ ಊರೂರು ಸುತ್ತುತ್ತಾ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಇತರರನ್ನು ಆಪ್ತವಾಗಿಯೇ ಅರಿಯುವ ಗುಣ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. 'ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟ್ಯಾಗ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ವಿಷವಿಲ್ಲೇಳವ್ವಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇತರರಲ್ಲಿನ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಭಾವವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಗೌರವಿಸುವ ಶರೀಫರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ –

"ಬಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದೆ ರುದ್ರವ್ವಾ ನಿನ್ನ
ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕೂಸಿಗಿನ್ನೆಷ್ಟುಪದ್ರವ್ವಾ ॥ಪ॥

ಹೊಕ್ಕಳ ಕೆಳಗೆ ಐತ್ರೆವ್ವಾ ಎರಡು
ಪಕ್ಕಡಿ ಎಲುಬಿನೊಳು ಮನಿಮಾಡೇತ್ರವ್ವಾ
ಕುಕ್ಕಿ ಕಾಳಜಕ್ಕೇರೇತ್ರವ್ವಾ ಅವನ
ತಿಕ್ಕಿ ನಿಲ್ಲಿಸ ನನ್ನ ತಾಯವ್ವ
ಪಿಂಡ ಮಾಸದ ಮೂತ್ರವ್ವಾ ನಿನ್ನ
ಪುಂಡ ಗಂಡನಿಂದ್ರಿಯ ಹೊಲಿರಕ್ತವ್ವಾ
ಮಂಡಲ ಕೆಳಗೆ ಐತ್ರೆವ್ವಾ ನಡುಮಲ
ಕುಂಡದೊಳ್ ತಾ ಮನಿ ಮಾಡೇತ್ರೆವ್ವಾ
ಕಳವನು ಕಳದಿಟ್ಟೆವ್ವಾ
ಹೇಸಿ ವಿಷಯದ ರೋಗಕ್ಕೌಷದ ಕೊಟ್ಟೆವ್ವಾ
ಮುಸುಕು ಮುಟ್ಟದಿ ಮುಟ್ಟಿದೆವ್ವಾ
ದೇವ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶಗ ಹಸನಾಗಿ ಇತ್ರೆವ್ವಾ" [86]

ಶರೀಫರು ಅನಾರೋಗ್ಯ ಪೀಡಿತರಾದಾಗ ಕಲ್ಲೂರ ರುದ್ರವ್ವನ ಶುಶ್ರೂಷೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಆನಂದದಿಂದ ಈ ತತ್ತ್ವಪದ ನುಡಿದರು. 'ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕೂಸಿಗೆಷ್ಟುಪದ್ರವ್ವಾ' – ಎಂಥವರನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಮತಭೇದದಿಂದ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜದ ಮಂದಿಗೆ ಶರೀಫರ ಮಾತು ಅರ್ಥವಾಗದು. ದೇಹದ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಲೇ ಎಲ್ಲರ ಸನಿಹಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಶರೀಫರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು.

ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ನಾನಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಶರೀಫರು ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬರಗಾಲ, ಬಡತನ, ರೋಗರುಜಿನಗಳಿಗೆ ಶರೀಫರ ಮನಸ್ಸು ಕರುಣದಿಂದಲೇ ತುಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸರ್ವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾ ಅವರಿವರ ಬದುಕಿನ ಬವಣೆಯನ್ನು ಕಳೆಯಲು ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಸದಾ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

"ಕರುಣಾ ಬಾರದೇನೊ ಸದಾಶಿವಾ, ಧರಣಿ ಜನರು
ಈ ಪರಿ ಮರುಗುವುದು ಕಂಡು ||ಪ||
ಪುಟ್ಟಿಸಿದಲ್ಲೋ ಈ ಭೂಮಿ
ಮೂರು ಲೋಕದ ಕಟ್ಟಿ, ಆಳುವ ಸ್ವಾಮಿ
ಕೆಟ್ಟ ಕರ್ಮದ ಹೊಲಿ, ಇಟ್ಟು ಕೈಲಾಸದ
ಪಟ್ಟನಾಳುವ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರಭುವರಾ

ಎಡಗಣ್ಣೇತಿ ನೋಡಿದ್ಯಾ, ಈ ದಕ್ಷಿಣ ಕಡೆಬಾಗಿಲ ಮಾಡಿದ್ಯಾ
ಬಿಡದೆ ಪೊಡವೀ ಸ್ಥಳ, ಇಹಪರ ಹಬ್ಬಿಸಿ
ಕಡು ಹರುಷದೀ ಸುಡುಗಾಡು ಸೇರಿದ ಸಾಂಬಾ
ತುಸು ದಯವಿರಬೇಕೋ, ಈ ಮನುಜರ
ಹಸನಾಗಿ ಸಲಹಬೇಕೋ
ವಸುಧೀಯೊಳ್ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಸೇವಕ
ಉಸುರಿದ ಮಾತಿದು, ಹಸನಾಗಿ ನೋಡಿಕೋ" [87]

ದೀನದಲಿತರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ದೇವರ ಮೊರೆಯಿಡುವ ಶರೀಫರು ಮಹಾಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತಾರೆ. 'ಈ ಮನುಜರ ಹಸನಾಗಿ ಸಲಹಬೇಕೋ' ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ, ಶ್ರೀಮಂತ-ಬಡವ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ನೀತಿ-ನಿಯತ್ತನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹುಕಾರರು, ಜಮೀನ್ದಾರರು ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯರೇ ಶರೀಫರಿಗೆ ಬಂಧುಗಳು. ಮನುಷ್ಯನ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಹೊರಟ ಮನುಷ್ಯನು, ಮನುಷ್ಯನನ್ನೇ ವಿರೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯರ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತಾಗ ಶ್ರೀಮಂತರ ವಿರೋಧಿಯಾಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಜಾತಿ-ಮತ ಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿನ ಪೊಳ್ಳುತನವನ್ನು ಶರೀಫರು ವಿರೋಧಿಸದೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಜನವಿರೋಧಿಯಾದ ಜೀವ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಧೋರಣೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಶರೀಫರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು.

"ನಡೆ ನುಡಿಯಿಂದ ನಾವು ನಡೆಯಬೇಕಣ್ಣಾ ॥ ಪ ॥
ದೇಹವಿದು ತಾ ನಡೆದು ಬಿದ್ದು ಹೋಗತೈತಣ್ಣಾ ॥ಅ. ಪ॥
ಭಜನೆಯ ಮಾಡ್ವಾಗ ಭೇದಭಾವ ಬಿಟ್ಟು ಭಜೀಸಬೇಕಣ್ಣಾ
ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಣ್ಣಾ ॥ 1 ॥
ಪರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಇದುರಿಗೆ ಬಂದರೆ
ತಾಯಿ ತಂಗಿಯರೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕಣ್ಣಾ ॥ 2 ॥
ವಸುಧೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ದಯವಗಳಿಸಬೇಕಣ್ಣಾ
ಸದಾ ಗುರುಗೋವಿಂದರ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಲಿಯಬೇಕಣ್ಣಾ" [88] ॥ 3 ॥

ಶರೀಫರ ಮಾತು ನೇರ ಮತ್ತು ಸರಳ. ಯಾವ ಗೊಂದಲಕ್ಕೂ ಎಡೆಮಾಡದೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಪಾಠ ಮಾಡುವ ಧಾಟಿಯದ್ದು. ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಸಿಗುವಂತಹದ್ದು

ಅವನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಮಾನವತೆಗೆ ಮೀರಿದ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಲೋಕ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿದ ಭೃಷ್ಟತೆಯು ಅಲೌಕಿಕವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗದು. ಹುಟ್ಟಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನೇ ಅರಿಯದ ಮಂದಿ ಸಾವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದರೆ ಅನ್ಯರನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ನೀತಿವಂತರಾಗಿ ಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ಕರೆಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಶರೀಫರದು ತುಂಬಾ ಮಾನವೀಯವಾದ ಬದುಕು. ಹಾಗೆಂದೇ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಅನುಕಂಪಭರಿತವಾದದ್ದು. ಮನುಷ್ಯನ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಲ್ಲರು. ಶೀಲ, ಶುಚಿತ್ವ ಎನ್ನುವುದು ನಾವು ತಿಳಿದಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಅದರ ಅನುಸರಣೆ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದೇ, ಆದರೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅತಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏನೆಂದರೂ ಮನುಷ್ಯ ತಾನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಿಂತ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದವನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದರೆ ಆಡಿದ ಮಾತೆಲ್ಲ ಢೋಂಗಿಯಾಗಿ ಬಿಡುವ, ಉಡಾಫೆಯಾಗಿ ಸಾಯುವ ಅಪಾಯವಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದೇ ಅವರು–

"ತೊಗಲ ಮಲಿಯ ಹಾಲು ಕುಡಿದು ದೊಡ್ಡವರಾಗಿ
ಶೀಲ ಮಾಡತೀರಿ ನಾಡೆಲ್ಲಾ,
ತೊಗಲಿನ ಆಟಾ ತಿಳಿಯದೋ ತಮ್ಮಾ
ತಗಲು ಮಾತು ಒಂದು ಚೂರಿಲ್ಲಾ
ಕುಡಗೋಲ ಹಿಡಿದು ಕೂಲೀ ಮಾಡಿ
ತುಂಬಿಸಬೇಕೋ ಈ ಚೀಲಾ
ಒಂದರೆ ಘಳಿಗಿ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದಿರೆ
ಸೈಲ ಬೀಳತೈತೊ ಈ ತೊಗಲ
ತೊಗಲ ಉಸಾಬರಿ ಎಷ್ಟು ಮಾಡಬೇಕ
ಬೈಗು ಬೆಳಗು ಸಂಜಿಯ ತನಕ;
ಅಸ್ಥಿರ ತೊಗಲುಟ್ಟಿ ಬಂತು ಸಾಯುದಕ
ಗೊತ್ತು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲೊ ಸವಿ ಸುಖಕ ।
ತೊಗಲಿಗೆ ತೊಗಲ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು
ತೊಗಲಿಗೆ ಮಾಡ್ಯಾರೊ ಉಪಕಾರ;
ಅರಿಶಿನ ಕುಂಕುಮ ಅರದು ಎರಡು ಬರಿ
ತೊಗಲಿಗೆ ಮಾಡ್ಯಾರೊ ಸಿಂಗಾರ ।

ತೊಗಲ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೂಗು ಮುಚ್ಚಿ ವೀರರು
ಮಗ್ನುಲಾದರೆಂಬುದು ಗುಲ್ಲಾ;
ಇಂದ್ರ ಚಂದ್ರ ಋಷಿ ರಂಧ್ರದಿ ಸತ್ತರು
ಎಂದರೆ ಯಾರೂ ಇದಿರಲ್ಲ ।
ಜಪತಪ ಎಂದು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುತಿ
ಬೂದಿಯೆಲ್ಲ ಮೈಯಿಗೆ ಪೂಸಿ,
ಶಿವ ಶಿವ ಎಂದು ಶಿವಧ್ಯಾನ ನಡಸತಿ
ತೊಗಲ ಮ್ಯಾಲ ಕೂತು ಜಪ ಎಣಿಸಿ ।
ಬಂಧು ಬಳಗ ಮುಂದ ಮಾಡುತ ಬರತೀರಿ
ತೊಗಲಿನ ಬೀಗರು ಇರತೀರಿ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಪಾದಕೆ ಬೀಳಿರಿ
ತೊಗಲ ನೆಚ್ಚಿದರ ಅಳತೀರಿ ।" [89]

ಎಂದು ಎಚ್ಚರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನೂ ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರ. ಎಲ್ಲರ ಹುಟ್ಟೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದು. ಹುಟ್ಟಿನ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಹುಟ್ಟಿನ ವಿಧಾನಗಳು ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿರುವಾಗ ಹುಟ್ಟಿನ ಅನಂತರ ಅವನನ್ನು ಬಿಗಿದು ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರೇಣಿಕೃತ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅವನು ಇನ್ನೊಂದು ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರ. ಅರಿವು, ಅನುಭವ, ಸ್ಥಾನ–ಮಾನ, ಸಂಪತ್ತು, ಅಧಿಕಾರ ಯಾವುದೂ ಅವನನ್ನು ಹುಟ್ಟಿನ ಮೂಲಕ ಬರುವ ಜಾತಿ–ಮತಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾರದು. ಆದರೆ ಯಾಕೆ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ? ಭಕ್ತಿಗೆ ಈ ಯಾವ ತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ. ಅರಿಶಿನ ಬಣ್ಣ ಹಳದಿ, ಸುಣ್ಣದ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿ. ಆದರೆ ಅವೆರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ ಕೆಂಪು ವರ್ಣವಾಗುವಂತೆ, ಜಾತಿ–ಬಣ್ಣ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವಾದ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ವರ್ಣದವರು. ಉಳಿದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಯ ರಂಗಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದುವಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ ಭಕ್ತಿಗೆ. ಹೀಗೆ ಶರೀಫರು ತೋರಿದ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಮಾಜೀಕರಣ. ಈ ಮೂಲಕ ಶರೀಫರು ಬಯಸುವುದು ಒಂದು ಹೊಸ ಸಮಾಜದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು. ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಅರಿಯುವ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮಾಜ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ.

"ಕುರುಬರೋ ನಾವು ಕುರುಬರೋ ॥ ಪ ॥
ಏನು ಬಲ್ಲೇವರಿ ಆತ್ಮದ ಅನುಭವ
ಮೂನ್ನೂರ ಅರವತ್ತು ಕುರಿ ಮೇಯಿಸಿಕೊಂಡು
ಸುಮ್ಮನೆ ಬರುವಂಥ ॥ ಅ.ಪ ॥
ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಬೇಲಿ ಗಟ್ಯಾಗಿ ಹಚ್ಚಿ
ನಮ್ಮ ಕುರಿಗಳ ಬಿಟ್ಟೇವಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿ
ಈಡೆಂಬ ಬಾಗಿಲ ಹಾಕೇವಿ ಗಟ್ಟಿ
ಸಿಟ್ಟೆಂಬ ನಾಯಿ ಬಿಟ್ಟೇವಿ ಬಿಟ್ಟಿ ॥ 1 ॥
ತನುಯೆಂಬುವ ದಡ್ಡಿಯ ಹಸನಾಗಿ ಹುಡುಗಿ
ತುಂಬಿ ಚಲ್ಲೇವ್ರಿ ಹಿಕ್ಕಿಯ ಹೆಡಗಿ
ಗುರು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವು ಹಾಲಿನ ಗಡಗಿ
ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಕ್ತಿ ಎಂಬೋ ಬಡಗಿ ॥ 2 ॥
ಸ್ಮಶಾನ ಭೂಮಿ ಇದು ಖರೆ
ನಾವು ಮೇಸಾಕ ಬಂದೇವಿ ಕುರಿ
ತೋಳ ಮುರಿಯುವುದೆಲ್ಲಾ ಕುರಿ
ನಾಗಲಿಂಗ ಹೇಳಿದ ಪರಿ ॥ 3 ॥
ಇನ್ನಾರ ತಿಳಿದುಕೋ ಇದರ ಮರ್ಮ
ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಸುಡುವುದೆ ಈ ಮಾನವನ ಧರ್ಮ
ಗುರುಗೋವಿಂದ ಭಜಿಸುತ ಪಾದ ಘಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿ
ಇಳೆಯೊಳು ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ" [90] ॥ 4 ॥

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಜಾತಿ-ಮತಗಳು ಎಂದೂ ಅಡ್ಡಿಯಾಗದು. ಕುರುಬರಾದರೇ ಯಾರಾದರೇನು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಿಯಲು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸು ಮುಖ್ಯ. ಕುರಿಕಾಯುವ ಮಂದಿಗೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರುಹುದು ಶರೀಫರಲ್ಲಿನ ಮಾನವತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಸಾರವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆ ಶರೀಫರಲ್ಲಿದೆ. ಶರೀಫರ ಎಲ್ಲಾ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವುದಾದರೂ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯುವಂತಹದ್ದಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಇದಿರಲ್ಲಿ

ಮಾನವರು ಕುರಿಗಳ ಹಾಗೆ ಗೊತ್ತು ಗುರಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ತಾಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕುಣಿಯುವವರು. ಅಂಥ ಮನುಕುಲಕ್ಕೆ ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರುಹುತ್ತಾರೆ.

ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹೊಯ್ದಾಟವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮರುಕಳಿಸುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಉಚ್ಚ ಜಾತಿ – ನೀಚ ಜಾತಿ ಎಂಬ ಭೇದದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಕುಬ್ಜನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗವು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ (ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ)ಯಿಂದ ಬಹುದೂರ ಉಳಿದು ಕೀಳರಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೇಳಲಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಕಾರಣ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯು ಮತ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಮನುಷ್ಯ ಅರಿಯದಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಮಾನವತಾವಾದಿ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂ ಗೋರ್ಕಿ, ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮಿತಿಗಳಿಂದ ಹೊರಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದ ಯಾವ ವಿಚಾರವೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯನೆ ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೆಂಬುದಾಗಿ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವವನೂ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಭಾವೀ ಒಡೆಯನೂ ಆತನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಲೆಗಳ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾದುದು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಅದು ಮನುಷ್ಯನ ಶ್ರಮದ ಮೂಲಕ ಅವನ ಚತುರ ಕೈಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದು. ಶ್ರಮದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲಾ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದುದು. ಈ ಮಾತು ಕಲೆಯ ಇತಿಹಾಸ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಔದ್ಯೋಗೀಕರಣವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರವು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನು ಮಾನವನ ಬಗೆಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನಿದೆಯೋ ಅದು ಮನುಷ್ಯನ ವಿವೇಕ, ಅವನ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮ. ಅವನು ಇದೇ ರೀತಿ ದೇವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ; ಫೋಟೋಗ್ರಫಿಯ ಹಾಗೆ. ಆದರೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಷ್ಟೆ. ಕೆಮರಾ ವಸ್ತುತಃ ಏನು ಇದೆಯೋ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಬಗೆಗೀನ ಕೆತ್ತಿದ ಆದರ್ಶ ಕಲ್ಪನಾಚಿತ್ರವೆ ದೇವರು. ಅಂದರೆ ಅದು ಸರ್ವಜ್ಞ, ಸರ್ವ ಶಕ್ತಿಮಾನ್ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣತಃ ನ್ಯಾಯಪ್ರಿಯನಾಗುವ ಮನುಷ್ಯನ ಕಾಮನೆಯ ರೂಪ. ಪ್ರಾವಿತ್ರತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯಯಿದ್ದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅರ್ಥ ಇಷ್ಟೆ – ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಗೆಗೇ ಅಸಂತೋಷ, ತಾನು ಏನಾಗಿದ್ದೇನೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗುವ ತುಡಿತ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸವಾಗುತ್ತಿರುವ ತಾನೆ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿರುವ ಕೀಳುತನದ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ.

ಅಂತೆಯೇ ತನ್ನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜನರಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು, ಲೋಭ, ಅಪರಾಧ, ರೋಗ, ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೇ ನಾನು ಪವಿತ್ರವೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ."[91]

ಗೋರ್ಕಿಯವರ ವಿಚಾರವು ಶುದ್ಧ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಸಿಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಸರ್ವರೂ ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿರಬೇಕು. ವರ್ಗ-ವರ್ಣ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕು ನಿರಾಳವಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕು. ಶರೀಫರು ಆಸ್ತಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕನ್ನು ಕಾಣುವಾಗಲೂ ವರ್ಗ-ವರ್ಣ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವರನ್ನೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗದೆ, ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಸಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಕುರುಬರೊಂದಿಗೆ ಕುರುಬರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಕುಂಬಾರರೊಂದಿಗೆ ಕುಂಬಾರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶರಣರೊಂದಿಗೆ ಶರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸರ್ವರೊಳಗೊಂದಾಗುವುದು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಾಗಿದೆ.

"ಕುಂಬಾರಕಿ ಈಕಿ ಕುಂಬಾರಕಿ ಈ
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ॥ ಪ ॥
ಚಿನ್ನ ಎಂಬುವ ಮಣ್ಣನು ತರಸಿ
ತನು ಎಂಬುವ ನೀರನು ಹಣಿಸಿ
ಮನ ಎಂಬುವ ಹುದಲನು ಕಲಸಿ
ಗುಣ ಎಂಬುವ ಸೂಸನು ಹಾಕಿ ॥ 1 ॥
ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುವ ತಿಗರಿಯ ಮಾಡಿ
ಧ್ಯಾನ ಎಂಬುವ ಬಡಗಿಯ ಊರಿ
ಮೂನ್ನೂರರವತ್ತ ಸುತ್ತನು ತಿರಗಿ
ಗಡಗಿ ತಯಾರು ಮಾಡುವಾಕಿ ॥ 2 ॥
ಆಚಾರ ಎಂಬುವ ಆವಿಗೆ ಮುಚ್ಚಿ
ಅರುವ ಎಂಬುವ ಬೆಂಕಿಯ ಹಚ್ಚಿ
ಸಾವಿರ ಕೊಡಗಳ ಸುಟ್ಟು ಇಂದು
ಸಂತಿಗೆ ಓದು ಮಾರುವಾಕಿ ॥ 3 ॥
ಮೂರು ಕಾಸಿಗೊಂದು ಕುಡಕಿಯ ಮಾರಿ
ಆರು ಕಾಸಿಗೊಂದು ಗಡಗಿಯ ಮಾರಿ
ಹೊಸಧಿಯೊಳು ಶಿಶುನಳಾಧೀಶನ ಮುಂದೆ
ಧ್ಯಾನದ ಮಗಿಯೊಂದು ಇಡುವಾಕಿ"[92]

ಸಮಾಜದ ಜನರ ಬದುಕಿನ ಜನರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಯಕವನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಯುವ ಗುಣ ಶರೀಫರದ್ದು. ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕಿನಲ್ಲೂ ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ–'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ಎಂದೊಪ್ಪಿ, ಎಲ್ಲರ ಬದುಕಿಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕುಂಬಾರ ವೃತ್ತಿಯ ಕಷ್ಟ–ನಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಕನಿಕರಿಸುವ ಭಾವ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ಅಂಥ ಬದುಕನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ನೆಲೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿಯೂ, ಅನುಭಾವಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಸಮಾಜಮುಖಿ ಚಿಂತನೆಯೊಂದಿಗೆ, ಅನುಭಾವಿಕತನವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ರೂಪು ತಳೆದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉತ್ತಮ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಂಡರೂ, ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸದೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಗಾಳಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಸ್ಕೂಲು, ಆಸ್ಪತ್ರೆ (ದವಾಖಾನೆ)ಗಳು ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ (ಶಿಗ್ಗಾಂ ತಾಲೂಕು)ವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ಅಲ್ಪ–ಸ್ವಲ್ಪ ದೊರಕುವಂತಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಶರೀಫರು ಮುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಶರೀಫರ ಚಿಂತನೆ ಯಾವತ್ತೂ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ.

"ಹೋಗಿ ನೋಡುವ ಬಾರೆ
ಸಾಗಿ ಸೊಗಸ ದೊರಿ
ಡಾಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬನಿತಾ ॥ ಪ ॥
ಬೇಗ ವನಸ್ಪತಿ ಔಷಧ ಮೂಲಕ
ತೂಗಿ ಕೊಡುವ ಘನ ಆಗಮ ಪಂಡಿತ
ರಾಗದಿಂದ ನಾ ಬಂದು ಉಸುರಿ ಮನ
ಯೋಗದಿ ನೋಡಿದೆ ಹೋಗಿ ಈ ಕ್ಷಣ ॥ 1 ॥
ವೇದವೇದ್ಯನಾದರಶದಿ ಬಂದು
ಶೋಧನೆ ಸುಜನರ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಕಮಲ್ವಾನಿತ
ಮೋದಿನಿವಾಸನೆ ಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಗಮಕದಲಿ ಕುಳಿತು
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕನಂದದ ರೋಗದ ಮೇದಕ ॥ 2 ॥
ಮನಸಿಜನಂದದಿ ಮಾತನಾಡುವ ಘನರೂಪನೆ
ಶಾಶ್ವತ ಅನುಸರಿಸೀತನ ಸನ್ಮುಖಕೇ ವಂದಿಸಲಾರನೇ?

ಎನಿತು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಪೇಳುವೆ ತಕ್ಷಣ
ಚಿನಮಯ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ದಯದಿಂ
ಮನ ಒಲಿದುಸುರಿದೆ ನಿನಗರಿಕಿರಲಿ
ಗುಣದಿ ನಿನ್ನೊಳು ತಿಳಿದು ನೋಡಿಕೋ"[93] ॥ 3 ॥

ಶರೀಫರು ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೋ ಹಾಗೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಪರಾತತ್ತ್ವ ಮೌಲ್ಯ ಅರಿಯುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಸದಾ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ವೇದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶರೀಫರಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಒಲವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿಯೂ ಇದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಲೇ ಅದರಾಚೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಂತು ಚಿಂತಿಸುವ ಶರೀಫರು ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಮಂದಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯ ಭಾವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, 'ಜೀವನಧರ್ಮ'ವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ದೇಹಕ್ಕಂಟಿದ ರೋಗವನ್ನು, ವೈದ್ಯ ಪರಿಹರಿಸಬಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿಗಂಟಿದ ರೋಗವನ್ನು, ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಹರಿಸಬಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಮಹಾಶಕ್ತಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಿಗಿವೆ.

ಅಂತರಂಗದ ಶುದ್ಧತೆಯಿಂದ ಸಕಲವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಗೌರವಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಕನಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಬೀರರು ಜನತೆಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ಕಾಯಾಮಂಜನ ಕ್ಯಾಕರ್ಯೆ, ಕಪಡ ದೋಇಮ್ ದೋಇ।
ಉಜಲಹೂವಾ ನ ಬೂಚಿವಾ, ಸುಖ ನೀಂದಡಿ ಸೋಇ॥"[94]

'ಎಲೈ ಜೀವಿಯೇ, ಶರೀರವನ್ನು ತಿಕ್ಕಿ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೊಳೆದು ಶುಭ್ರಗೊಳಿಸುವೆ. ಹೊರಗೆ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಒಳಗಿನ ಮನಸ್ಸು – ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕು. ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ'

ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಗುಣದಿಂದ ಸಮಾಜದೊಳಗಿರುವ ದ್ವೇಷ, ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಒಪ್ಪಿತವಾಗದ ಗುಣಗಳಿಂದ ದೂರ ಉಳಿಯಬಹುದು. ಮುಖವಾಡ ಧರಿಸಿದ ಬದುಕು ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುವುದಂತು ಸತ್ಯ. ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ ಹಿರಿದಾಗುವುದು, ಅವನ ಉತ್ತಮ ನಡತೆಯಿಂದ, ಉನ್ನತಶೀಲದಿಂದ, ಸೋಗು ಸಿಂಗಾರವಿಲ್ಲದ ಮುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಸರಳ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ. ಮನೋವಿಕೃತಿಗಳಿಲ್ಲದ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ. ಶರೀಫರ ಆಶಯವೂ ಇದುವೇ ಆಗಿದೆ. ಕಲ್ಮಶವಿಲ್ಲದ ಭಾವದಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಆಯಾಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುತ್ತಾರೆ.

"ಸಖಿ ಬೆಣ್ಣೆ ಮಾರುವ ನೀನಾರೆ
ನಾನು ನಿಂತೇನಿ ಒದರಿ ॥ ಪ ॥
ಬೆಣ್ಣೆ ಮಾರುವ ಅರ್ಭಾಟದೊಳಗೆ
ನನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ನೀ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡತಿ
ನಿಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರವು ಎನಗೆ ಸಾಕೆ
ನಾನು ನಿಂತೆನಿ ಒದರಿ ॥ 1 ॥
ಎಳಗಂದಿನ ಎಮ್ಮೆ ಬೆಣ್ಣೀನ
ಏನ ತುಟ್ಟಿ ಮಾರತಿ ನೀನ
ಅಡಕಿಬೆಟ್ಟದಷ್ಟು ಬೆಣ್ಣೀನ ಹಚ್ಚಿ
ಸೇರು ಪಾವಿನಷ್ಟು ಕಾಣೀ ಕಟ್ಟಿ
ಎಡಗೈ ಮ್ಯಾಲ್ಮಾಡಿ ತೂಗುವ ನಾರಿ
ನಾನು ನಿಂತೇನಿ ಒದರಿ ॥ 2 ॥
ನರಿಯಂತಾಳು ಬಂದಿತು ಬಿರಿ
ನಿಮ್ಮ ರೊಕ್ಕವ ನಾವು ತಗೋಬಾರದಿತ್ತರಿ
ಶಿಶುನಾಳ ಸದರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದೇವರಿ
ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ ಕೈಸೆರಿ" [95] ॥ 3 ॥

ಸ್ವಾರ್ಥದ ಬದುಕಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾನಾವೇಷವನ್ನು ತೊಡುತ್ತಾನೆ. ಪರರ ವಂಚಿಸಿ, ತಾನು ಸುಖದಂಚಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಾಸೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲದ ಜೀವವು ಎಂದೂ ಸ್ವವಿಮರ್ಶೆಗೆ ತೊಡಗದೆ, ಅತೃಪ್ತ ಭಾವದಿಂದಲೇ ಗಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಕೂಡಿಡುವ ಪರಿಪಾಠಕ್ಕೆ

ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇತರರನ್ನು ವಂಚಿಸುವ ಮಾರ್ಗದ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೇ ಅಡವಾಗಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯದೇ ಪರನಿಂದೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗಿಯೇ ಅಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಜೀವನದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೇ ಅರುಹುತ್ತಾರೆ.

"ಬಿದ್ದಿಯಬೇ ಮುದುಕಿ ಬಿದ್ದಿಯಬೇ
ನೀ ದಿನ ಹೋದಾಗಿ ಇರು ಬಾಳ ಜೋಕಿ
ಸದ್ಯಕ ಆಗೋದಿ ಹುಲಗೂರ ಸಂತೀ
ಗದ್ದಲದಾಗ ಯಾತಕ ನಿಂತೀ
ಬಿದ್ದಗಿದ್ದರ ನಿನ್ನ ಎಬ್ಬಿಸುವವರ್ಯಾರಿಲ್ಲ
ಬುದ್ದಿಗೇಡಿ ಮುದುಕಿ ನೀನು
ಬುಟ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಪಟ್ಟೇವ ನಿಟ್ಟಿ
ಉಬ್ಬರದೊಳಗ ರೊಕ್ಕ ನಿಟ್ಟಿ
ಕೆಟ್ಟ ಗಂಟಿ ಚೌಡೇರು ಬಂದು
ಗಂಟ ಬಿದ್ದಾರಗಿದ್ದಾರ ಜ್ವಾಕೀ
ಬುದ್ದಿಗೇಡಿ ಮುದುಕಿ ನೀನು
ಬಿದ್ದಿಯಬೇ ....
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನನ್ನು ಹಸನಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸು ನೀನು
ಕೆಸರೊಳು ಜಾರಿಗೀರಿ
ವಸಧಿಯೊಳು ಹಾರಿ ಹಾರೀ
ಬಿದ್ದಿಯಬ್ಬೇ ...." [96]

ಕರುಣೆ, ಅನುಕಂಪ, ಪ್ರೀತಿ ಇದು ಶರೀಫರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಧಾನ ಅಂಶಗಳು. ಸಾವಿನಂಚಿನಲ್ಲೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆಸೆ ಬಿಡದು. ಸದಾ ಸಂಭ್ರಮ, ಸಡಗರ ಮತ್ತು ಸುಖಭೋಗದ ಬೆನ್ನತ್ತಿ ಹೋಗುವ ಮಾನವನು ತಾನು ಚಿರಾಯು ಎಂದೇ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಅಶಕ್ತವಾದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಆಸರೆಯಾಗಿಯೂ, ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಬಂಧುವಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಈ ತೆರನಾದ ಅನುಭವವು ಆದರೂ ಗೂಢಾರ್ಥವು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವುದು. ಶರೀಫರು ಈ ದೇಹ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ; ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವಂತಹುದು. ಈ ಪ್ರಪಂಚವೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸಂತೆ. ಇದರ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಕಂಡು ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಇಲ್ಲೇ ಉಳಿಯೋಣವೆಂದು ಆಶಿಸಿದರಾಗದು. ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ

ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆವೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸಂತೆ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಬರೀ ಬಯಲಷ್ಟೇ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಸಂತೆಯೊಳಗೆ ಉಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಚೌಡೇರು (ಗಂಟುಕಳ್ಳರು) ಇರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಜೀವವನ್ನು ದುರ್ಬಲವಾದ ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಬಹುದಾದ ವಯಸ್ಸಾದ ಮುದುಕಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಹುಲಗೂರು ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಗ್ಗಾಂ ತಾಲೂಕಿನ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ. ಹಜರತ್ ಖಾದರಿಯ ಗೋರಿ (ಸಮಾಧಿ)ಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಊರು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಯಾತ್ರಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ರವಿವಾರ ಕೂಡುವ ಸಂತೆ ಹುಲಗೂರಿನ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಈ ಸಂತೆಯನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶರೀಫರು ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಅಲೌಕಿಕ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬೆಸೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜೀವನದ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ಬೀಳುವ ಮಾನವನಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಅರಿತ ಮೇಲೆ ಅಲೌಕಿಕದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಭಾವಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಮುಳುಗೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣದೇ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅರಿಯುವುದೇ ಶರೀಫರ ಗುಣ. ಹುಟ್ಟು, ಇರುವಿಕೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಪರಿವರ್ತನೆ, ಕ್ಷೀಣತೆ ಹಾಗೂ ನಾಶ ಎಂಬ ಷಡ್ಭಾವ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶರೀರ ಬಹು ನಶ್ವರ. ದೇಹ, ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಸದೃಢವೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟು–ಸಾವು ನಿರಂತರ. ಜೀವನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ನೋವು–ನಲಿವುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ಅನಿತ್ಯವಾದ ದೇಹದ ಬಗ್ಗೆ, ಅದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂತದ್ದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಶರೀಫರು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ 'ಧರ್ಮ' ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಲ್ಲದ ಸರ್ವರೂ ಒಪ್ಪುವಂತಹದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಎರಡು ರೂಪವಿರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ನಿಗಮ, ಎರಡನೆಯದು ಆಗಮ. ನಿಗಮ ಮೂಲವಾದರೆ ಆಗಮ ಶಾಖೆಗಳು. ಜೀವ, ಜಗತ್ತು, ಈಶ್ವರ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ, ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಮೂಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಧರ್ಮ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು ಎತ್ತುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಗಮದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ಒಂದೇ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳೂ ಒಂದೇ.

ಆದರೆ ಆಗಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕವಲೊಡೆಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗಮದ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದು ಉಪಾಸನಾ ಪದ್ಧತಿಗಳೊಂದಿಗೆ. ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ, ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ಆಗಮದ್ದಾಗಿದೆ. ನಿಗಮ ಐಕ್ಯದತ್ತ ಸಾಗಿದರೆ ಆಗಮ ಅನೇಕತೆಯತ್ತ, ಭಿನ್ನತೆಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ನಿರ್ಗುಣವಾದೀ ಸಂತರು, ಸಾಧಕರು ನಿಗಮ ಧರ್ಮದ ಉಪಾಸಕರು. ಅವರು ಧರ್ಮದ ನಿಗಮ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕ ರೂಪ ನೀಡಿದರು. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ವಿವೇಕಾನಂದ ಮತ್ತು ಅರವಿಂದರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದು ನಿಗಮ ಧರ್ಮವನ್ನೇ. ಕಬೀರ, ಗುರುನಾನಕ್, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಧರ್ಮವೂ ಕೂಡಾ ಐಕ್ಯದತ್ತ ಸಾಗುವ ನಿಗಮಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶರೀಫರ ಜೀವನಕ್ರಮ, ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ ನಿಗಮ ಸ್ವರೂಪದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದದ ಹಿತಭಾವವಾಗಿದೆ.

"ಬೋಧ ಒಂದೇ ಬ್ರಹ್ಮ
ನಾದ ಒಂದೇ ॥ ಪ ॥
ಸಾಧನ ಮಾಡುವ ಹಾದಿ ಒಂದೇ
ಆದಿ ಪದ ಒಂದೇ ॥ ಅ.ಪ ॥
ಬಿಂದು ಒಂದೇ ನಿಜಾ
ನಂದ ಒಂದೇ
ತಂದೇ ಸದ್ಗರು ಗೋವಿಂದಾಗ ಒಂದೇ
ಅಂದಿಗಿಂದಿಗೊಂದೇ ॥ 1 ॥
ದೋಷ ಒಂದೇ ನಿರ್
ದೋಷ ಒಂದೇ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಭಾಷೆ ಒಂದೇ
ಭವನಾಶ ಒಂದೇ"[97] ॥ 2 ॥

ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡುವ ಶರೀಫರು ವಿಶ್ವಮತ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವಮತ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮತವು ಬರಿಯ ಭಕ್ತಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನವೂ ಅಲ್ಲ, ಕರ್ಮವೂ ಅಲ್ಲ, ಯಾವ ಅಂಶವು ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮತಗಳು

ಕೂಡ ಅದನ್ನು ತಿಳಿವಿನಿಂದಲೇ ಬೋಧಿಸಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಆಗಲಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಾದಿಸುವವರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತರ್ಕದಿಂದಲೇ ಸಮರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿವಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಕೈಹಿಡಿಯಲೇಬೇಕು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಇವೆರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿ ಸಾಧಕನಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ವಿಶ್ವದ ವೈವಿಧ್ಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳ ರಸಜ್ಞತೆ ವಿಶ್ವಮತದ ಜೀವಾಳ. ಈ ರಸಜ್ಞತೆಯ ತಳಹದಿ ಸೌಹಾರ್ದ, ಸಹೃದಯತ್ವ, ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ, ಎಲ್ಲವೂ ಸಮವಾದುವು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸೌಹಾರ್ದವಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಹೃದಯವೊಂದೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ನಿಜವಾದ ಸೌಹಾರ್ದ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೊಂದು ಮತವೂ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಮತವು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುವಂತಹದ್ದು. ಯಾವುದೇ ಮತವಾಗಲಿ ಬೆಳೆಯುವುದು ಅದರ ಜೀವಾಳ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತರೆ ಅದು ಮಲೆತು ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗುವುದು. ಹರಿಯುವ ನೀರು ಹೇಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಶುಚಿಯಾಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೇಯೇ ಬೆಳೆಯುವ ಹಾಗೂ ಮಾನವತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮತವೂ ಸರ್ವದಾ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಎಲ್ಲಾ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಪರ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಪರ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಸತ್ತ್ವಯುತವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಜಾತಿ ವರ್ಗವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಗುರುನಾನಕ್ ಕೂಡಾ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆದರ್ಶನೀಯ.

"ಮಾಚೀ ಏಕ ಸಗಲ ಸಂಸಾರ।
ಬಹು ವಿಧಿ ಭಾಂಡೇ ಘಡೈ ಕುಂಭಾರಾ।
ಪಂಚ ತತ್ತು ಮಿಲಿ ದೇಹೀ ಕೌ ಆಕಾರ।
ಘಟ ಬಧ ಕೋ ಕರೇ ವಿಚಾರ।" [98]

'ದೇವರೆಂಬ ಕುಂಬಾರ ಒಂದೇ ಮಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹಲವು ವಿಧದ ಮಡಕೆ, ಕುಡಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪಂಚತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಈ ಮಾನವ ಶರೀರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಮೇಲು ಕೀಳು ಎಂಬ ಭಾವವೇಕೆ?'

ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕು ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ಜೀವಿತವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ಅದರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಅರಿಯಬಹುದು. ಇತರರಲ್ಲಿಯ

ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಮತ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧವು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ವಿಚಾರಾಶೀಲವೂ, ಯೋಗ್ಯವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಸದ್‌ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಮುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದುಂಟು. ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದಲೇ ನೋಡುವ ಶರೀಫರು ಲೌಕಿಕದಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದೆಡೆಗೆ ಜಾರುವ ಜಾಯಮಾನದವರು.

"ಇನಸ್ಪೆಕ್ಟರ ದಯಾನಿಧಿ ವನಗಾವಲಧಿಕಾರ ॥ ಪ ॥
ಘನಸಿರಿಯ ಪರಿ ಅರಣ್ಯದಿ ಶೋಭಿತಹ
ಜುಬಿರ್ಶರಿಯುತಾಧೀಶನ ಪದಾ ॥ 1 ॥
ಹಮ್ ದೇಖಾ ತುಮ್ ಲೈಯನ್‌ತು ದೋದಿನ್ ಕರತೆ ಜಾವಿದಾ
ಸುಮ್ಮನೆ ಸಂದಿದೆ ನಾ ಪೇಳುವೆ ಲಾಲಿಸು ಹಿಮಕರ ಕಪ್ವದಿ ಮುನಿದಾ ॥ 2 ॥
ಶಿಶುನಾಳ ಶ್ಯಾಹಿರಾತೋ ಸಲಾಮತ್ತೋ ಉಸನೇ ರೋಷದಿ ಜಾನಪಿದಾ
ಕಸರಿಲ್ಲದೆ ನಾ ಉಸುರಿದ ಕವಿತವ ನಿಶಿಯೊಳು ಬೆಳಗಿ ದೇಶವಳಿದಾ"[99] ॥ 3 ॥

ಶರೀಫರು ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅನ್ಯರ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಆಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳು, ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವರ್ತಮಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗುಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಜನಸಮುದಾಯದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂಲಕ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ, ಕೀಟ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳುವುದು ಶರೀಫರ ನೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿನ ಗುಣವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳು ತುಂಬ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವವರಿಲ್ಲದೆ ಅವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವರಲ್ಲಿ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಗೌರವಿಸುವ ಒಳ್ಳೆತನ ಬೇಕು. ಗುಣಕ್ಕೆ ಮತ್ಸರವಿರಬಾರದು. ಮೌಲಿಕವಾದುದಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರಕಬೇಕು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಮೌಲಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಎಂದೂ ನಿರಾಕರಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಜಾತಿ-ಮತ-ಪಂಗಡಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿದವರಲ್ಲ. ತನಗನ್ನಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಾನು ಕಂಡ ಕುಂದು ಕೊರತೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಶರೀಫರದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಿಂದಗಿಯವರು ಶರೀಫರ ಜೀವನ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಲೀಲಾ ವಿನೋದದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯಿಂದಾಗಿ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಥೆಗಳೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಒಮ್ಮೆ "ಶರೀಫರು ಫಕ್ಕೀರಪ್ಪನ (ಗದುಗಿನ ಹರ್ತಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದವನು) ಲಗ್ನಕ್ಕೆಂದು ಹರ್ತಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಲಗ್ನ ಮುಗಿಯಿತು. ಫಕ್ಕೀರ ಸಂಸಾರದ ಸುಖವನ್ನು ಊಟ ಮಾಡು, ನಾನು ನಿನ್ನ ಹಣೇ ಬರಹವನ್ನೇ ಹೊಸದಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಕೈಯ್ಯಾರೆ ನಿನ್ನ ಗೋರಿಯನ್ನು ಅಗೆದುಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತುರನಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾನಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಶರೀಫರ ಬಳಿಗೆ ಅಲಾವಿ ಆಟದ ತಂಡಗಳು ಬಂದವು. 'ಯಪ್ಪಾ ನಮಗೆ ಅಲಾವಿ ಪದ ಬೇಕಾಗಿದ್ದವು' ಎಂದು ಒಬ್ಬನು ಕೇಳಿದನು. ಶರೀಫರು ಅವನನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದರು. ಯಾರ ಮನೆಯವನೋ ನೀನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಆತನು ತಂದೇ ನಾನು ಬೋಕಿ ಅವರ ಮನೆಯ ಹುಡುಗ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದನು. ಬೋಕಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಶರೀಫರ ಭಾವಗಡಲು ಉಕ್ಕಿತು. ಕಾವ್ಯ ಪಕ್ಷಿ ಗರಿಗೆದರಿತು. ತಕ್ಕೊಕ್ಕೋ ಪದ ಎಂದವರೇ,

"ಬೋಕಿಯೊಳಗ ಮೂರು ಲೋಕ ಹುಟ್ಟಿತ್ತೋ
ಆ ಕುಲ ಈ ಕುಲ ಎಲ್ಲಿತ್ತೋ?

ಎಂಬ ರಿವಾಯತ ಪದವನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ಹರ್ಷದಿಂದ ಶರೀಫರು ಕುಣಿದರು. ಹರ್ತಿ ಗ್ರಾಮದ ಭಕ್ತರ ಆನಂದ ಉಕ್ಕೇರಿತು".[100]

ಮಡಿವಂತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ದಿಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಶರೀಫರು, ಮತ ಭೇದಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಜನರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಖಿನ್ನತೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ, ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶರೀಫರು ತನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮೌಲ್ಯವೆಂದರೆ ಸಮಾನತೆ. ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವರನ್ನೂ ಸಮಾನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೂ ಒಳಿತನ್ನು ಬಯಸುವುದೇ ಮಾನವತಾವಾದವಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ, ಲಿಂಗಾಯತ, (ವೀರಶೈವ) ಹಾಗೂ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಗಳ ನಡುವಿನ ಭೇದವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು, ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ನಡೆಸಿದ ಆಂದೋಲನವು ಸಮಾಜದ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿತ್ತಾದರೂ ಮತವೊಂದರ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಟ ಆ ಆಂದೋಲನವು ತನ್ನ ಮತೀಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರನ್ನು ನಾವೀಗ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ (Secular) ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಶರೀಫರು ಯಾವುದೇ ಮತದ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಲೌಕಿಕದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಮತ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿನ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

"ಸಾಧುವಿಗೊಂದಿಸುವೆ ಸತ್ಯದಿ ॥ ಪ ॥
ಭೇದ ಕ್ರೋಧ ಭೇದಿಸಿ
ಮೋದದಿ ಸದ್ಗುರುಪಾದಕ್ಕೊಂದಿದಾ ॥ 1 ॥
ಆಲಿಗಳ ಬಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದ
ಸಾಲು ಜ್ಯೋತಿಯ ಮಾಲಿನೊಳಗಿರುವ ॥ 2 ॥
ದೋಷಭವದುರಿತ ನಾಶ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನೊಳು ಮಾಹೇಶನೊಲಿಸಿದಂಥಾ"[101] ॥ 3 ॥

ಭವದ ದೋಷವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವವರು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅವರು, ಶರೀಫರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯರು. ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಅವಕಾಶವಿರದ ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂತನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂತ ಎನ್ನುವ ಪದ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಾಗಿದೆ.

"ಸಂತ ಶಬ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತ, ಪವಿತ್ರಾತ್ಮ, ಸಜ್ಜನ, ಪರೋಪಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸದಾಚಾರಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ."[102]

('ಸಂತಃ ಪರೀಕ್ಷ್ಯಾನ್ಯತರದ್ಭಜಂತೇ ಮೂಢಃ ಪರಪ್ರತ್ಯಯನೇಯ ಬುದ್ಧಿಃ'

'ತಃ ಸನ್ತಃ ಶ್ರೋತುಮರ್ಹಂತಿ ಸದಸದ್ಭಕ್ತಿ ಹೇತವಃ' – ಕಾಳಿದಾಸ

'ಪ್ರಾಯೇಣ ತೀರ್ಥಾಭಿಗಮಾಸದೇಶ್ಯೈಃ ಸ್ವಯಂ ಹಿ ತೀರ್ಥಾನಿ ಪುನಂತಿ ಸಂತಃ' – ಭಾಗವತ ಸ್ಕಂ 1–19–18

'ಪರಗುಣ ಪರಮಾಣುನ್ಪರ್ವತೀ ಕೃತ್ಯ ನಿತ್ಯಂ ಹೃದಿವಿಲಸನ್ತಃ ಸಂತಿ ಸಂತಃ ಕಿಯಂತಃ' – ಭವಭೂತಿ

'ಬಂದೌ ಸಂತ ಅಸಜ್ಜನ ಚರಣಾ, ದುಃಖಪ್ರದ ಉಭಯ ಬೀಚ ಕಛು ಬರಣಾ'– ತುಲಸೀದಾಸ

'ಸಂತಃ ಸ್ವಯಂ ಪರಹಿತೇ ವಿಹಿತಾಭಿಯೋಗ:' – ಭರ್ತೃಹರಿ

'ಆಚಾರ ಲಕ್ಷಣಂ ಧರ್ಮಃ, ಸಂತಶ್ಚಾಚಾರಲಕ್ಷಣಾಃ' – ಮಹಾಭಾರತ)

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಯಿಂದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೂ, ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುಗಳೂ ಆದ ಶರೀಫರು 'ಸಂತ'ರಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಮನುಷ್ಯ–ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವುದೇ ಸಂತನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ. ಶರೀಫರು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಜನಸಮುದಾಯದವರನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದಲೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಶರೀರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರಿತ ಶರೀಫರು ಅಲೌಕಿಕದ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಲೌಕಿಕದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

"ಕಷ್ಟವ ಮಾಡಿದೆಯಾ ಈ ಶರೀರದ
ಕಷ್ಟವ ಮಾಡಿದೆಯಾ ॥ ಪ ॥
ಕಷ್ಟವ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹಿಮ ಋಷಿ
ಪಟ್ಟದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷ್ಣುರುದ್ರರ ॥ ಅ ಪ ॥
ಶರೀರದ ಕಲಶದೊಳು ಜಲವ ಸುರಿಸಿ
ಹಿರದನೋ ರೋಮಗಳು ಸುರಚಿರದನ್ನಾವನೆರೆದು
ಪರಿಹರಿಸಲು ವರಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಾ ಕೆಲಶ್ಯಾನಾಗಿ ॥ 1 ॥
ಹೃದಯದ ಕಲಶದೊಳು ಮುದುಕನಾಗಿ
ಹದವಗೊಳಿಸಿದನು ಇರುವೆ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಕರುಣದಿ ಉಸುರುವೆ ಗುರುಗೋವಿಂದ ರಾಜನಾ"[103] ॥ 2 ॥

ಮನುಷ್ಯರ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಏಳು–ಬೀಳುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ನಾನಾ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನದಿಂದ ನಿರಂತರ ಆಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಏಳುತ್ತಾರೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಹುಚ್ಚಾಟದಿಂದ ನಾನಾ ವೇಷಗಳನ್ನು ತೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿಯೂ ಬದುಕನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂತರಂಗದ ಶೋಧನೆಗೆ ಒಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಿರಿತನ–ಬಡತನ, ಜಾತಿ–ಮತ, ಕುಲ–ಗೋತ್ರ ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಲೆಕ್ಕಚಾರದಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಅರಿತವ ಪರರನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹಿರಿಮೆ–ಗರಿಮೆಗಳು ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಸಿಕ್ಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲ. ಲೋಕಾನುಭವ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬದುಕಿನ ಸಾಧಕ–ಬಾಧಕಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು,

ಸರ್ವರೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮುತಮುವಾದ ನಂಟನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ ಜೀವಿತ ಸಾರ್ಥಕವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆಗಾಗಿ ಶರೀಫರು ಲೋಕವನ್ನು ಅರಿಯ ಹೊರಟರು. ವಸ್ತು-ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ, ಶುದ್ಧ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಮಲಭಾವ ಹೊಂದಿ, ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ಜೀವನವನ್ನೇ ಅರಿಯದ ಮಂದಿಗಾಗಿ ಮರುಗಿದರು. ಅಂತಃಕರಣದ ಪರಿಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದರು.

ಸಮಾಜವನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಅಪಾರ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸು ಹದವರಿತು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ.

"ನಾನು ನೀನು ಎನ್ನದಿರು ಹೀನ ಮಾನವ ॥ ಪ ॥
ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿನ್ನ ನೀನು ತಿಳಿದು ನೋಡಲೋ ॥ ಅ ಪ ॥
ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣು ಮೂರು ನಿನ್ನದೇನಲೋ

ಕೀಲು ಒಡೆದ ತೊಗಲ ಗೊಂಬೆ ನಿನ್ನದೇನಲೊ
ಲೋಲ ಆದಿಕೇಶವನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗೆಲೊ" [104]

ಮೈಮನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಲಸು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಜಗತ್ತನ್ನು ಅರಿಯಲಾಗದ ಮಾನವನನ್ನು ಕನಕದಾಸರು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ರಹಿತನಾಗಿ, ಐಹಿಕ ಸುಖ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗೇಳದೇ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಸುಖ ಭೋಗಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತಹವುಗಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅನುಭಾವಿಯಾಗಿ, ಅಲೌಕಿಕವನ್ನರಿಯಬಹುದು.

ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು ಇವೆರಡನ್ನು ಅರಿತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಿ, ಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡೂ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ನಮಗೆ ಒಪ್ಪಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕವನ್ನು ಅರಿತು, ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಲೌಕಿಕದ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ, ಅದರ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯೊಂದೇ ದಾರಿ ಎಂದು ಹದವರಿತು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

"ಅಳಬ್ಯಾಡ ತಂಗೀ ಅಳಬ್ಯಾಡ ನಿನ್ನ
ಕಳುಹ ಬಂದವರೆಲ್ಲ ಉಳುಹಿಕೊಂಬುವರೇನ
ಅಳಬೇಡ ತಂಗಿ ಅಳಬೇಡ ‖ ಪ ‖
ಖಡಕೀಲೆ ಉಡಯಕ್ಕಿ ಹಾಕಿದರವ್ವಾ ಒಳ್ಳೆ
ದುಡಕೀಲೆ ಮುಂದಕೆ ದೂಕಿದರವ್ವಾ
ಮಿಡಿಕ್ಯಾಡಿ ಮೋಜಿಲೆ ಮದಿವ್ಯಾದಿ ಎವ್ವಾ / ಮುಂದ
ಹುಡಿಕ್ಯಾಡಿ ಮಾಯದ ಮರವೇರಿದೆವ್ವಾ
ಅಳಬೇಡ ತಂಗಿ ಅಳಬೇಡ ‖ 1 ‖
ಮಿಂಡೇರ ಬಳಗವು ಬೆನ್ನತ್ತಿಬಂದು ನಿನ್ನ
ರಂಡೇರವರು ಕೂಡಿ ನಗುತಲಿ ಇಂದು
ಕಂಡವರ ಕಾಲ್ಬಿದ್ದು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತರ
ಗಂಡನ ಮನಿ ನಿನಗ ಬಿಡದವ್ವ ತಂಗೀ ‖ ಅಳಬ್ಯಾಡ ‖ 2 ‖
ರಂಗೀಲೆ ಉಟ್ಟೆವ್ವ ರೇಶಿಮೆ ದಡಿಸೀರಿ ಮತ್ತ
ಹಂಗನೂಲಿನ ಪರವಿ ಮರೆಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾರಿ
ಮಂಗಳ ಮೂರುತಿ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಅಂಗಳಕ ನೀ ಹೊರತಾದಿ ಗೌರೀ ‖ ಅಳಬ್ಯಾಡ"[105] ‖ 3 ‖

ಆತ್ಮವನ್ನು ಸಖಿಯೇ, ರಮಣಿ, ಕನ್ಯೇ, ಬಾಲೆ, ಮುದುಕಿ, ಹೆಣ್ಣೇ, ರಂಡೆ, ಗೆಳತೆ, ತಂಗೀ, ಜಾಣೇ, ನಳಿನಾಕ್ಷಿ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕರೆದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವ ಧಾಟಿ ಶರೀಫರದ್ದು. ಅಂತೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಗಂಡ, ಮಿಂಡನನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿನಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಮೆ ಕೋರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವ ಒಂದು ಆತ್ಮವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ನೀನು ಬಂದುದು ಒಂಟಿಯಾಗಿ, ಹೋಗುವುದೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿ, ಬೇರಾರೂ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆದೇಶವಿದೆ.

ಇನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯರ ಮಗಳ ಮದುವೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಮದುಮಗಳ ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ, ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳಿ ಆಕೆಯ ಮನ ತಿಳಿ ಮಾಡುವ ಪರಿಯನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ಗೂಡಾರ್ಥ ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೋಧೆಯೂ ಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಮಾನವತೆಯೂ ಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಖದ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬರುವುದು ದುಃಖ. ಹುಟ್ಟು ಸುಖ–

ಸಾವು ದುಃಖ ಆದರೆ ಸಾವು ನಿತ್ಯ, ಸತ್ಯ. ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯವನ್ನರುಹಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಶರೀಫರು ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದೇ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ -

"ಸುಗ್ಗಿ ಮಾಡೋಣು ಬಾರವ್ವ ಗೆಳತಿ
ಸುಮ್ಮನ್ಯಾಕ ಕುಳತಿ ॥ ಪ ॥
ಅಗ್ಗದ ಫಲಗಳ ಕೊಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೊಲದವ
ರೊಗ್ಗಿಲೆ ಕರೆದರೆ ಹಿಗ್ಗಿಲೆ ಹೋಗಿ ॥ ಅ ಪ ॥
ಹೊಲದವ ಕರೆದರೆ ಹೋಗಲಿಬೇಕು
ನೆಲೆಯನು ತಿಳಿಯಬೇಕು
ಕುಲದವರೊಂದು ಸಲಗಿಯ ಸಾಕು
ಬಲು ಜೋಕಿರಬೇಕು
ಹೊಲದೊಳು ಬೆಳದಿಹ ಹುಳ್ಳಿ ಮಿಕ್ಕಿ ಕಸ
ತಳದ ಕೋಲಿಯ ದಾಟಿ ಕೊಯ್ಯೋಣಮ್ಮ ॥ 1 ॥
ಏಳೆಂಟು ಅಕ್ಕಡಿಯ ಎಣಿಸಿ
ಬಾಳದರೋಳು ದಣಿಸಿ
ಕಾಳಕೂಟದ ವಿಷವೆಣಿಸಿ ಎಲ್ಲವೆಲ್ಲವ ಗಣಿಸಿ
ಬಾಳೊಂದು ರಾಗಿ ನವಣಿ ಸಾವಿ ಸಜ್ಜಿಯ
ಓಲ್ಯಾಡುತ ಬಹು ರಾಗದಿ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಾ ॥ 2 ॥
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶ ತಾನೀಗ ಅವ ಕರಿಯುವದ್ಹ್ಯಾಂಗ
ಏಸುಧಿಯೋಳ್ ಬೆಳಸಿದ ಬೇಗಾ
ಕರಿದರೆ ಗಡ ಹೋಗ
ಕಸವ ಕಳಿದು ಕೈಕುಡಗೋಲ ಹಿಡಿಯುತ
ಹಸನಾಗಿ ಹಲವರು ಹರಿವ ಮನವ ಸುಟ್ಟು" [106] ॥ 3 ॥

ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಶರೀಫರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕರೆಯಿತ್ತಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಮನದ ಕೃಷಿಗೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ದೇಹವೆಂಬ ಹೊಲವನ್ನು ಜಡಗೊಳಿಸದೆ, ಸುಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕೃಷಿಯ ಮೂಲಕ ಹಸನುಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಹೊನ್ನು-ಮಣ್ಣು ಎಂಬೀ ವಿಚಾರಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದವುಗಳು. ಮನುಷ್ಯ ಸದಾ ಈ ವಿಚಾರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬದುಕನ್ನೇ ಹಾಳುಗೆಡವಿಕೊಳ್ಳುವ ಬದಲು,

ಅದರ ಇತಿ-ಮಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತಾಗ, ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯ. ಮನುಷ್ಯ ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಮರ್ಕಟನಂತೆ ವರ್ತಿಸಲು ಇವುಗಳೇ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಸ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಕಾಮುಕತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಕನವರಿಸುತ್ತಾ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದುಕು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಶರೀಫರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸದೆ, ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹೇಗೆ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

"ಕೇಳ ಜಾಣ ಶಿವಧ್ಯಾನ ಮಾಡಣ್ಣssss
ನಿನ್ನೊಳಗ ನೀನು ತಿಳಿದ ನೋಡಣ್ಣ ॥ ಪ ॥
ಕಾಶಿಯ ಯಾತ್ರೆಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡೋ
ಹಸಿದು ಬಂದವರಿಗೆ ಅನ್ನವ ನೀಡೋ
ದಾನ ಧರ್ಮವ ನಿತ್ಯದಿ ಮಾಡಣ್ಣ ॥ 1 ॥
ಲಾಭವ ನೋಡಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡೋ
ಎಂಟೆಂಟ ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಲೆಕ್ಕವ ಮಾಡೋ
ಸ್ನೇಹ ಕಂಡಲ್ಲಿ ವಸ್ತಿ ಮಾಡಣ್ಣ ॥ 2 ॥
ಸೊಕ್ಕವ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯ ಮಾಡೋ
ಗರ್ವವೆಂಬುದು ಹರಣ ಮಾಡೋ
ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಾಗ ನಿಧಾನ ಮಾಡೋ ॥ 3 ॥
ರೋಗವ ನೋಡಿ ವೈದ್ಯ ಕೊಡೋ
ಬೆಳ್ಳ ಬೆಳತನ ಬೋಧವ ಮಾಡೋ
ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕುಂತ ಕಛೇರಿ ಮಾಡೋ
ಮಾರಿ ನೋಡಿ ನ್ಯಾಯ ಹೇಳ ಬ್ಯಾಡಣ್ಣ ॥ 4 ॥
ಸಹಕಾರ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಸಲಾಮು ಮಾಡೋ
ವೈರಿಯ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡೋ ನುಡಿ
ಮಡದಿ ನುಡಿ ಕೇಳಿ ಜಗಳಕ
ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕೂಡ ಹೋಗಬ್ಯಾಡಣ್ಣ ॥ 5 ॥
ತಂದಿಯ ತಾಯಿಯ ಸೇವಾ ಮಾಡೋ
ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗದ ದಾರಿಯ ತಿಳಿಯೋ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಪಾದಕ ಹೊಂದಣ್ಣ" [107] ॥ 6 ॥

ಹೇಗೆ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಶರೀಫರು ಸರಳವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದಂತಿದೆ. ಶರೀಫರ ಈ ತತ್ತ್ವಪದದ ಭಾಷೆಯ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ, ರಚನಾ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಉಳಿದವುಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ರಹಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಅಂಶಗಳು ಈ ಪದದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಇದು ಶರೀಫರ ರಚನೆ ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಪಾಠಾಂತರವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಕಾರರ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ, ರೂಪುಗೊಂಡಿರಲೂ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ.

ಶರೀಫರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿ (1795)ಗಳ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಕಾಯಕದ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮಾನುಷ ಜನ್ಮದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗೆ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಉದಾ:

> "ಬಿಡು ಬಾಹ್ಯದೊಳು ಡಂಬದಾ
> ಮಾಸದೊಳ ಎಡೆಬಿಡದಿರು ಶಂಭುವ
> ಜನ ಮೆಚ್ಚಿ ನಡಕೊಂಡರೇನಂಟು ಲೋಕದ
> ಮನ ಮೆಚ್ಚಿ ನಡಕೊಂಬುದೇ ಚಂದವೊ
> ---------------------------
> ---------------------------" [108]

ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಮೆಚ್ಚುವಂತಹದ್ದು. ನಡೆ-ನುಡಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿತವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಬೇಕು. ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಇಂಥ ಯೋಗಿಗಳ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಶರೀಫರಿಗೂ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗಿ, ಅಂತಹ ಬದುಕನ್ನೇ ತಾವು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಜನಪರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು.

ಮಾನವತೆಯು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂಥದ್ದು. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕೆಡುಕಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಸಮಾಜಪರವಾಗಿದ್ದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಚ್ಚರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕು. ಪರಿವರ್ತನಾ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಜಗತ್ತು, ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಿಲನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಬದುಕಿನ ರೂಪುರೇಷೆಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕೊಳುಕೊಡುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಸಹ್ಯವಾಗುವ ಮತ್ತು ಸಹ್ಯವಾಗದ ಜೀವನಕ್ರಮವು ಮೂಡಿಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಶರೀಫರೂ ಗುರುತಿಸಿ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ನರರ ಕರ್ಮಕೆ ತಕ್ಕದಿನ ಬಂತು ರಮಣಿ
ಅರಸರ ರಾಜ ಕ್ರಿಸ್ತಾನ ರಾಣಿ ‖ ಪ ‖
ಹದ್ದು ಮಾಂಸಕ ಬಂದು ಎರಗಿದ ತೆರದಿ
ಗುದ್ದ್ಯಾಟ ನೋಡಿ ಕಾಳಗ ಮಹಿಮರಿ ‖ 1 ‖
ಮಾಡೋ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಸ್ಮರಣೆ
ಅಸಮ ಸದ್ಗುರು ಬೋಧಾಮೃತ ಕರುಣೆ" [109] ‖ 2 ‖

ವಿಕ್ಟೋರಿಯನ್ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಮತಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ, ಇನ್ನೊಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ. ತಮ್ಮದಲ್ಲದ ವಿಚಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಒಪ್ಪಿ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ದೃತಿಗೆಡದೆ ಬದುಕನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಬಂದದ್ದನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಮನೋ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ಮುಂದಾಗಬಹುದಾದ ಅನಾಹುತ, ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಅಲೌಕಿಕ ಈ ಎರಡೂ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜ ಎಲ್ಲಾ ಮಂದಿಯೂ ತನ್ನಂತೆ ಸರ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಅಲೌಕಿಕತೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಎಂದೂ ಸಾರಿದವರಲ್ಲ. ಭವದ ಬಂಧನ, ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಿಡುಗಡೆ ಬಯಸಿದವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಊರೂರು ತಿರುಗುವ ಶರೀಫರಿಗೆ ಸಮಾಜವೇ ಮನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಸಮಾಜ ಮುಖಿಯಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ತನ್ನದ್ದು ಎಂಬ ಯಾವ ಬಂಧನಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ, ಸ್ವಾರ್ಥ ರಹಿತರಾಗಿ, ಆಸೆ ರಹಿತರಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಮಂದಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುತ್ತಾರೆ.

"ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಹೊಲಿಮನಿ
ಬಿಟ್ಹೊಂಟ್ಯೋ ಕಾಯ್ಮನಿ
ಎಷ್ಟಿದ್ದರೇನಿದು ಖಾಲಿಮನಿ ‖ ಪ ‖

ವಸ್ತಿ ಇರುವ ಮನಿ
ಗಸ್ತಿ ತಿರಗುವ ಮನಿ
ಶಿಸ್ತಿಲೆ ಕಾಣುವ ಶಿವನ ಮನಿ ॥ 1 ॥
ಚಿಂತೆ ಕಾಂತೆಯ ಮನಿ
ಸಂತಿ ಸವತಿಯ ಮನಿ
ಅಂತು ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಆಡೂ ಮನಿ ॥ 2 ॥
ಒಂಭತ್ತು ಬಾಗಿಲ ದಾಟಿ
ಹೊರಟು ಹೋಗುವಾಗ
ಗಂಟಿ ಬಾರಿಸಿದಂತೆ ಗಾಳಿ ಮನೆ ॥ 3 ॥
ವಸುಧಿಯೊಳಗೆ ನಮ್ಮ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ
ಹಸನಾದ ಪದಗಳ ಹಾಡೂ ಮನಿ" [110] ॥ 4 ॥

ಜೀವನದ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಬೀಗುವ ಮಂದಿ ಜೀವನವನ್ನು ಅರಿಯದೇ, ಅನ್ಯರಿಗೂ ಒಳಗಾಗದೇ ಎಲ್ಲೂ ಸಲ್ಲದವರಾಗಿ ಅಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ನವ ರಂಧ್ರಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾದ ದೇಹ, ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ತನ್ನ ತಾ ಅರಿಯಬೇಕು. ಹೊಲಸಾದ ಕಾಯ ಮಣ್ಣ ಸೇರುವ ಮುನ್ನ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾತ್ಕಾರ ಹೊಂದಿ, ಅಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಶರೀಫರು ಕಾಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಡದೇ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ, ಆನುಭಾವಿಕತೆಗೆ ಮಹತ್ವಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಅಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡವರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರೊ. ವಾಡಿಯಾ ಅವರು ಈ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಮನನೀಯ. "One thing is certain that since the day of Buddha no Indian with the possible exception of Kabir has attached so much importance or grown so elequent over pure morality as Gandhiji."[111]

ಈ ಕುರಿತು ಸ್ವತಃ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ "ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿ ಮಾತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಏಕತ್ವದ ಅನುಭವವಾಗದು. ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮಪಾಲನೆ ಕೂಡ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಅಸಂಭವ. ಅಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನ

ಮಾಡಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನ ಪಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಶುದ್ಧಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಈ ತೆರನಾದ ಶುದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ವ್ಯಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಸಮಷ್ಟಿಯ ನಡುವೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂದರೆ ಒಬ್ಬನ ಶುದ್ಧಿ ಅನೇಕರ ಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹೆಣಗುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ನನಗಂತೂ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅನುಭವವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಶುದ್ಧಿಯ ಈ ಮಾರ್ಗ ವಿರಳ ಎಂದು. ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆಂದರೆ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳಿಂದ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗುವುದು, ರಾಗ ದ್ವೇಷ ರಹಿತನಾಗುವುದು. ಈ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣವೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಾಗ್ಯೂ ನಾನು ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾಗಿಲ್ಲ... ಆದರೆ ನಾನು ಎದೆಗುಂದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಇನ್ನೂ ತುಂಬ ದೂರ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶೂನ್ಯದಂತಾಗಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎನಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಾನೇ ಕಿರಿಯನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಅವನಿಂದ ದೂರ. ಅಹಿಂಸೆ ನಮ್ರತೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯ ಪರಮಸೀಮೆ ಮತ್ತು ಈ ತೆರನಾದ ನಮ್ರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯದೆಂಬುದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಗತಿ. ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಇವೆರಡೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಂಥದೊಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾಗಬೇಕು".[112] (My experiments with truth)

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಹಿಂಸೆ, ಕೋಮುಗಲಭೆ ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಮನನೀಯ. ಮಾನವತೆ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಲೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯನನ್ನೇ ತಿಂದು ಮುಕ್ಕುವ ಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವತಾದ ಮತ್ತೆ ಜನಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಮೈತಳೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜದ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜೀವಂತ ಪರಿಸರದ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಪೂರಾ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾಲಹೀನ, ದೇಶಹೀನ, ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲ. ಅವಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಪದಕಾರರ ಬದುಕಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ. ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಗೋಷ್ಠಿಯ, ಆಚರಣೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ

ಮುನ್ನಲೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದು ತತ್ತ್ವಪದದ ಬೆನ್ನಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಕತೆಯಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಕತೆಯಲ್ಲೂ ಒಂದು ದರ್ಶನವಿದೆ.

"ತತ್ತ್ವಪದ ಗತದ ಕುತೂಹಲವಾದ ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಚರಣೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಹರೆಯಿದೆ. ಸಂಗೀತ, ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ, ತಾತ್ತ್ವಿಕತೆ, ಧೂಪದೀಪಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಪವಿತ್ರ ಭೂಗೋಳವಿದೆ. ಅದು ನಡೆಯುವುದು ಸಂತರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ, ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ, ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹಚಾರದಲ್ಲಿ." [113] (ಎಚ್.ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್)

ಸಂತರ, ಶರಣರ ಪುಣ್ಯದ ಬೀಡೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದ ನಾಡು ನಮ್ಮದು. ವೇಷ-ಭಾಷೆಗಳು ಬೇರಾದರೂ ಭಾವೈಕ್ಯತೆ ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿದಿದೆ. ಮತ-ಪಂಥಗಳು ಬೇರೆಯಾದರೂ ಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಲೀನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದಂತಿದೆ. ಕಿಡಿಗೇಡಿಗಳ ಕುತ್ಸಿತ ಮನೋಧರ್ಮ ಕೋಮು ದಳ್ಳುರಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಭವಿಸಿದರೂ, ಅದನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ಸಂತರ, ಶರಣರ ಸೂಳ್ನುಡಿಗಳು ಪೂರಕವಾಗಿ ನಾಡಿನ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ನೆರವಾಗಿದೆ.

ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಹಜ್ರತ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಪೈಗಂಬರರವರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸರ್ವರಿಗೂ ಮನನೀಯ.

"ಯಾವ ಅರಬ್ಬನು ಅರಬ್ಬನಲ್ಲದವನಿಗಿಂತ ಮೇಲಲ್ಲ
ಯಾವ ಕರಿಯನು ಬಿಳಿಯನಿಗಿಂತ ಮೇಲಲ್ಲ
ಯಾವ ಬಿಳಿಯನು ಕರಿಯನಿಗಿಂತ ಮೇಲಲ್ಲ" [114]

ಉತ್ತಮ ಮಾನವತೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಈ ಸಮಾನತೆಯೇ ಇಂದು ಜಾತ್ಯತೀತ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಭಾರತದ ಆದರ್ಶವಾಗಬೇಕು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಾನವ ಕೋಟಿಯ ಬದುಕು ನಿರಾಳವಾಗಿ ಸಾಗಿ, ಪ್ರೀತಿ ಮಮತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ಆಶಯ. ಸಮಾಜದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀಫರು ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿ ಸಮಷ್ಟಿ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವಂತಹದ್ದು. ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಯಕದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯತೆಗೆ ಕರೆಕೊಟ್ಟರು. ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಹೊರಬಂದು,

ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಯ ಮೂಲಕ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಜೊತೆ-ಜೊತೆಗೆ ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾನವತಾವಾದ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ರಚನೆಗೊಂಡ ಈ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಓದುಗರಿಗೆ ತೋರ್ಪಡೆಯಾದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ.

6.5 ಹಿಂದೂ-ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಗಮ:

ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬದುಕಬೇಕಾದರೆ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯೆಂಬುದು ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವೆನಿಸಿವೆ. ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ಮಾನವನ ತನ್ನ ನಡೆ, ನುಡಿ ಹಾಗೂ ಜೀವನ ಕ್ರಮದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾನವನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಇಂಥ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ-ತಲೆಮಾರಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಹೊಂದಿ, ಹೊಸತನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಯೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾನವನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಜೀವ ವಿಧಾನದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

6.5.1 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಪದದ ಅರ್ಥ-ವ್ಯಾಪ್ತಿ:

'ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಮಾನವ ಸಮುದಾಯದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು, ವೈಯಕ್ತಿವಾದ ಆಚರಣೆಗಳವರೆಗೂ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಮಾನವ ಜನಾಂಗಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ 'ನಾಗರಿಕತೆ' ಎಂಬುದು. ಇವೆರಡನ್ನು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'culture' ಮತ್ತು 'civilization' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು (Anthropologist) ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬುದನ್ನು 'ನಾಗರಿಕತೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

"By culture anthropology means the total way of a people the social legacy the individual acquires from this group, our culture can be regarded as that part of the environment that is the creation of man." (Clyde Kluckhohn, Mirror for Man)[115]

ಇಲ್ಲಿ 'culture'ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪರಿಮಿತವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಗೂ 'ನಾಗರಿಕತೆ'ಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿನ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯ ತೊಡುಕನ್ನು ಪಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ –

"These two words (culture & civilization), however are correctly used to express the same concept except that culture is more limited in area and time than civilization. Hence we speak of Homeric culture; and western civilization."[116] (Henry S. Lucas A short History of civilization)

ಅಂದರೆ ಹೆನ್ರಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂಬುದು ಸಂಕುಚಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳದ್ದು. 'ನಾಗರಿಕತೆ'ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು. ಪ್ರಾಚ್ಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ನಾಗರಿಕತೆಯೆಂದೂ, ಭಾರತ, ಅಮೆರಿಕ, ಬ್ರಿಟನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇಶಗಳ ಪರಿಮಿತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಾಗ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬಹುಮುಖ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. "ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ 'culture' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಾತು ನಮಗೆ ಹೊಸತು ಆದರೆ ಇದರ ಹಿಂದಿರುವ ಅರ್ಥ ಹೊಸದಲ್ಲ. 'culture' ಎಂಬುದರ ಮೂಲ ಪದ 'cult' ಅಥವಾ 'cults' ಎಂಬುದು ಗೌರವಿಸು, ಆರಾಧಿಸು, ಸೇವೆ ಮಾಡು ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಇದು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ದೈವ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆ ಇದು ಪಡೆದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಭೂದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆ, ಅಂದರೆ ಕೃಷಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು".[117] (ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ – 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ')

ಅಂದರೆ 'Agriculture' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, 'culture' ಎಂಬದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ವ್ಯವಸಾಯವೇ. ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನದ ಅಂತರಂಗದ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಿಂದ ಹಿಡಿದು ವ್ಯಷ್ಟಿ ಜೀವನದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಎಂಬುದರವರೆಗೆ ಈ ಪದದ ಅರ್ಥ ಬೆಳೆದಿದೆ.

"ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಇದು ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈಗ ನಾವು ಯಾವ್ಯಾವ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ, ಆಯೆಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳಿಲ್ಲ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದು. 'ಸಂಸ್ಕರಣ' 'ಸಂಸ್ಕೃತ' ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಇವು ಒಂದೇ ಮೂಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಬ್ದಗಳು. 'ಸಂಸ್ಕೃತ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ನಿಘಂಟಿನ ಪ್ರಕಾರ, ಸುಧಾರಿಸಿದ, ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿದ, ನಯಗೊಳಿಸಿದ, ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ, ಬೇಯಿಸಿದ, ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿದ, ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿದ, ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ, ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸಿದ, ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ – ಮುಂತಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. 'ಸಂಸ್ಕಾರ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೂ ಇಂಥ ಅರ್ಥಗಳೇ ಇದೆ. ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಎಂದರೆ, ಮಾಲಿನ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಕಳೇಬರವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಸ್ಕರಣ, ಸಂಸ್ಕಾರ – ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಅರ್ಥಛಾಯೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಸಾಧಿತ ಶಬ್ದಗಳು. ಈ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಸಮಾನಾಗಿರುವ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೆ, ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಅದರ ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಚ್ಚಾತನದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು, ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವುದು. ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅದರ ಮೂಲದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಕಡಿದು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ, ಶ್ರೇಷ್ಠಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಣೀಕರಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ".[118]

ನಾಗರೀಕತೆಯನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅಳತೆಗೋಲಿನಿಂದ ಅಳೆಯಲು ಮಾನದಂಡವಿರುವಂತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಒಂದೇ ಓರೆಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಉಜ್ಜಿ ನೋಡಿ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಭಾವನಿಷ್ಠವಾದುದು. ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾದ ಅನುಭವ ಭಾವನಿಷ್ಠವಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಸದಾ ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯುವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶೀಲಭಾಗ್ಯವೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಮಾಜದೊಡನೆ ಸಹಬಾಳ್ವೆಕೆಯ ಸೌಖ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗವೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆತ್ಮಶಿಕ್ಷಣವೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ "Culture is then, properly described not as having its origin is curiosity but as having its origin in the love of perfection; it is study of perfection."[119] (Mathew Arnold-'Culture and Anarchy')

[ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮೂಲಭೂತ ಸಾಮಾಗ್ರಿ, ಪೂರ್ಣತೆಯ ಪ್ರೇಮ; ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣತೆಯ

ಅಧ್ಯಯನ. ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕವಾದುದಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಲಾರದು. ಅದು ಹೃದಯದ ಪರಿಪಕ್ವತೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಬೇಕು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನರ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವಂತಹ ಅನುಕಂಪೆಯನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸಬೇಕು; ಅವರ ದುಃಖವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಹಂಬಲಿಸಬೇಕು. ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.]

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎನ್ನುವುದು ಜೀವನ ವಿಧಾನ. ಇದು ಕಲಿಯುವುದರಿಂದ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಬಹುಪಾಲು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ತಂತಾನೆ ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿಯೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಬೆಳೆಯುವ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಅವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತಾನು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಭಾಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಅವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮೂಹವೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದಾಗ, ಈ ಭಿನ್ನಭಾವ ಬಲವಾದಾಗ ಬದಲಾವಣೆಯ ಕ್ರಿಯೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀಫರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರಾದುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಮಡವು ಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

6.5.2 ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದೂ-ಇಸ್ಲಾಂ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಗಮ:

ಒಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ನೆಲೆಗೊಂಡಾಗ ಅದಕ್ಕಂಟಿಕೊಂಡು ವಿಭಿನ್ನ ಆಚರಣೆ, ನಂಬಿಕೆ-ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಂತ ಅನೇಕ ಭಾಷೆ, ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗಗಳಿರುವ ಕಡೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಇನ್ನೂ ಸಂಕೀರ್ಣ. ಕರ್ನಾಟಕವೊಂದರಲ್ಲೇ ಮತಗಳೆಷ್ಟಿವೆಯೋ ಅಷ್ಟೇ ಒಳ ಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. (ಉದಾ: ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರ್ತ, ವೈಷ್ಣವ, ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ, ಹವ್ಯಕ, ಸ್ತಾನಿಕ ಇತ್ಯಾದಿ) ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮತ-ಪಂಗಡಗಳು ಒಂದೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಹೆಣಗುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮವು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆದು ನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏರುಪೇರುಗಳೂ ಸಂಭವಿಸಿವೆ.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಆಧಾರ. "ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ತೀರದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಆ ನದಿಯ ಎಡ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ

ಜನರೇ ಸಿಂಧೂ ದೇಶದ ಜನರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಪರ್ಷಿಯನ್ನರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ಎಂಬ ಪದ ಹಿಂದೂ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತಾದ ಕಾರಣ, ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ಪೂರ್ವ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದೂ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಜನರು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದ ಜೀವನ ಧರ್ಮವೇ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ. ಇದು ವೇದಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಧರ್ಮವಾದ ಕಾರಣ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮವೆಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಹಾಗೂ ಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಧರ್ಮವಾದ ಕಾರಣ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವೆಂತಲೂ ರೂಢಿಗೆ ಬಂತು."[120]

ಅನೇಕ ಜಾತಿ-ಮತ-ಪಂಥಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 'ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ' ಶಾಖೋಪ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ನೋಟ ಬೀರಿದಾಗ ಈ ನೆಲ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಭೂಮಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ಬಹುಶಃ ಬೇರೆ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರಲಾರವು. ನಾಗರಿಕತೆ ಬೆಳೆದ ಹಾಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು. ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂಘಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದವು. ಅರೇಬಿಯಾ ಮತ್ತು ಪರ್ಶಿಯಾ ದೇಶದ ವರ್ತಕರ ಮೂಲಕ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ಕ್ರಿ.ಶ. 630 ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಂಟನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇವೆರಡೂ ಧರ್ಮಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ತಳವೂರಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಆವಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ, ಪರಧರ್ಮದ ಪ್ರವೇಶವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು.

ಸದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಒಳಿತನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗುವ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಆಯಾಯ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಮತಭೇದವನ್ನೇ ಆಧಾರಿವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಿತ್ತಾಡುವ ಪರಿಪಾಠ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ಆವರಿಸಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಮತಭೇದವನ್ನು ಮರೆತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಾದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ನಡೆದಿರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಮತ-ಧರ್ಮ ಸಂಗಮವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಉದಾ:

"ಅಂಬಾರ್ದಲಾವಿಗೆ ಶಾಂಭವಿ ॥ ಪ ॥
ಶುಂಭ-ನಿಶುಂಭರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ
ತುಂಬಿದ ಶಾರ ಮದೀನದೊಳಗ ॥ ಅ. ಪ ॥
ಕಾತೂನ ರೂಢಿಯೊಳು ಬೆಳೆದಳು
ಪ್ರೀತಿಲಿಂದ ಭೂತಲಕತೆ ಇಳಿದು
ಜಗನ್ಮಾತೆ ಮೋರುಮ ಹಬ್ಬದೊಳಗೆ ॥ 1 ॥
ಅಸುರಾಧಿಪತಿಗಳ ಕೊಂದಳೋ
ದಸರೆ ಐಸುರದಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದು ಬಹು
ಕುಶಲದಿ ಭೂವಲಯದೊಳಗೆ ಮೆರೆದು ॥ 2 ॥
ಧಾಮಶಪುರದ ಯಜೀದರ
ಕ್ರಮದಿ ಕಡಿದು ಕಾಲೊಳಗೆ ತುಳಿದು ಆ
ಹಿಮಾಚಲ ಪರ್ವತ ಸೇರಿಕೊಂಡು ॥ 3 ॥
ಆಕಾರ ಬೆಳೆಸಿ ಆನಂದದಿ
ಸಾಕಾಗದೆ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನೊಳು
ಬೇಕೆಂದೆನುತಲಿ ಲೋಕಮಾತೆ" [121] ॥ 4 ॥

ಇಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ದಸರೆಯನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. "ದೇವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಇಮಾಮ ಹಸನ್-ಹುಸೇನ (ಪೈಗಂಬರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು) ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರು ಸತ್ಯವಂತರೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಪವಾಡ ಮೆರೆಯಲು ಮೊಹರಮ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ತಾಜಿಯಾ' (ದೇವರು) ಮುಂದೆ ತುಳಿದಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಅಗ್ನಿಕುಂಡಕ್ಕೆ 'ಅಲಾವ್' ಅನ್ನುವುದರ ಮೇಲಿಂದ 'ಅಲಾಬಿ', 'ಅಲಾವಿ' ಉತ್ಪತ್ತಿಗೊಂಡಿದೆ. 'ಅಲಾಬಿ' ಕ್ರಮೇಣ ಅಲ್ಹೆಬ್ಬವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕೆಂಡದ ಮುಂದೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಕುಣಿಯುವುದನ್ನು 'ಅಲಾವಿ ಕುಣಿತ'ವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ"[122]

'ಇಸ್ಲಾಂ' ಧರ್ಮದ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಾದ ರಕ್ತಪಾತವನ್ನು ಧರ್ಮ ಯುದ್ಧ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯ-ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ, ಧರ್ಮದ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದವರ ಕೀರ್ತಿಸುವುದೇ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬ. ಈ ತೆರನಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಆಸುರೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ, ನ್ಯಾಯ ಧರ್ಮವನ್ನು

ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಕಥೆಯು ದಸರಾ ಹಬ್ಬವಾಗಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ದಾನವರನ್ನು ಕೊಂದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಅಂಶವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಒಂಭತ್ತು ದಿನಗಳ ತನಕ ದೇವಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಪರಿಪಾಠ ಹಿಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿದೆ. ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ, ಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲನೆಗೆ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಆರಾಧನೆಯು ಶರೀಫರಿಗೆ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

"ಐಸುರ ಮೋರುಮ ದಸರೆಕ ॥ ಪ ॥
ವಾಸುಮತಿಯ ಆಡಿದವು ಅಲಾವಿಯ
ಮಹಾಶಕ್ತಿ ಪೂಜಿಸ್ಯಾಡುತ ॥ ಅ. ಪ ॥
ಜಾರತ ಕರ್ಮದ ವಾರಕ್ಕ
ಸಾರುತಿಹುದು ಸರ್ವರಿಗೆ ವಿಲಾಸದಿ
ಮೂರು ತಾರಕಿ ಕಿರಣದೊಳಗೆ ॥ 1 ॥
ಭಾರತ ಪುರಾಣ ಪಸರಕ್ಕ
ಪಾರಾದಿತು ಪರತೋಷ ಕತ್ತಲದಿನ
ಪೀರಪೈಗಂಬರ ಮಾರನೋಮಿ ॥ 2 ॥
ಹೀಗಾಯೋ ಕರ್ಬಲ ಸರಸಕ್ಕ
ಆಗ ಮೊದಲು ನೋಡುವದು ಕಿತಾಬದಿ
ಶೀಗಿ ಹುಣ್ಣಿವಿಗಿದು ಶೀಘ್ರದಿಂದ ॥ 3 ॥
ಬನ್ನಿಯ ಗಿಡದೊಳು ರನ್ನದಿ
ತನ್ನ ಶರಗಳಿಟ್ಟಂಥ ಧನಂಜಯ
ಮನ್ನಿಸಿ ಯಮುನಾ ತೀರದೊಳಗೆ ॥ 4 ॥
ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಯ ಸದನಕ್ಕ
ನಜರನಿಟ್ಟು ನಿಜಜ್ಞಾನದಿ ನೋಡಿಕೋ
ಕದನ ಹಚ್ಚಿ ಕಡಿದಾಡುವದಿದು ॥ 5 ॥
ಕಾತೂನರಾತ್ಮ ಜನಿಸರಕ್ಕ
ಭೂತಳದಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶಾಹಿರತ್
ನೀ ತಿಳಿ ಕವಿತಾನಂದ ಕಲಿಗೆ" [123] ॥ 6 ॥

ಮೊಹಮದ್ ಪೈಗಂಬರರ ಮರಣಾನಂತರದ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಭಾರತದ ಪುರಾಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಒಳ ಹೊಕ್ಕು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರು

ಮೊಹರಮ್ ತಿಂಗಳಿನ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ದಿನದ ರಾತ್ರಿಯಂದು ಇಮಾನ ಹಸನ್–ಹುಸೇನ (ಪೈಗಂಬರರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು) ಹಾಗೂ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಯಜೀದನ ಸೈನಿಕರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ದಿನವು 'ಕತ್ತಲ ದಿನ' ಕತ್ತಲ ರಾತ್ರಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಅಂದಿನ ದಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಾಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನೇತರರು ಮಸೀದಿಗೆ ಎಡಿ (ನೈವೇದ್ಯ) ಹಾಗೂ ಸಕ್ಕರಿಯನ್ನು ಒಯ್ದು ಸತ್ಯ, ನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಗಳ ಪುನರ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ ಇಮಾಮ ಹಸನ್ –ಹುಸೇನರ ಸಂಕೇತಗಳಾದ ಪಂಜಾಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವುದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಶ್ವಿನಿ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂದು ಶೀಗಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ವಿಶೇಷ ತರದ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಈ ಮೊದಲೆ ದಸರೆಯಂದು ಅಜ್ಞಾತವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತಾವು ತಂದ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಲದಲ್ಲೇ ಉಣ್ಣುತ್ತಾರೆ. ಇವತ್ತಿಗೂ ಬನ್ನಿ ಮರ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಪೂಜಿಸುವುದುಂಟು.

ಸತ್ಯ–ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಪೈಗಂಬರರ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಹೋರಾಡಿದರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಂಡವರು ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ–ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಇವೆರಡೂ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಶರೀಫರು ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ನ್ಯಾಯ ಪರವಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಯಾವ ಧರ್ಮದ್ದೇ ಆಗಿರಲಿ ಅದನ್ನು ಶರೀಫರು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಹಮ್ಮದ ಪೈಗಂಬರರು ಗತಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯೇ ಈ ಮೊಹರಮ್ ಪ್ರಸಂಗ. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ತಿಂಗಳೆಂದರೆ ಮೊಹರಮ್. ಇದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆ ನಡೆದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬ ಎಂದು ಕರೆದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಮಕ್ಕಾದ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜಕರಾದ ಕುಫಾರ ಜನರನ್ನು (ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗ) ಸೋಲಿಸಿ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗೈದ ಹಜರತ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಪೈಗಂಬರು ಶಾಂತಿ ಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಸಾರಿದರು. ಅವರ ತರುವಾಯ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಜರತ್ ಉಸ್ಮಾನ್, ಹಜರತ್ ಅಬೂಬಕರ್ ಸಿದ್ದಿಕೀ, ಹಜರತ್ ಉಮರ್ ಫಾರೂಕ್ ಮತ್ತು ಮಹಮದ್ ಪೈಗಂಬರರ ಅಳಿಯಂದಿರಾದ ಹಜರತ್ ಅಲಿ ಎಂಬ ಜನಾನುರಾಗಿ ಖಲೀಫರು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದು ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಮಹತ್ವ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು.

ಹಜರತ್ ಅಲಿಯವರ ತರುವಾಯ ಅವರ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಇಮಾಮ್ ಹಸನರನ್ನು ಜನತೆ 'ಖಲೀಫ'ರೆಂದು ಆರಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಂದಾಗ ಸಿರಿಯಾ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅಮೀರ ಮುವಾಯಿಯಾ ತನ್ನ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿ ಹಾಕಿ ಆ ಪೀಠವನ್ನು ಕಬಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೇ ತನ್ನ ತರುವಾಯ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಯಜೀದನೇ ಇದಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕುದಾರನೆಂದು ಸಾರುತ್ತ ದರ್ಪದಾಡಳಿತ ನಡೆಸತೊಡಗಿದನು. ತಂದೆಯ ತರುವಾಯ, ತಾನೇ ಖಲೀಫನೆಂದು ಸಾರಿ ಯಜೀದನು ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪವಿತ್ರ ರಕ್ತವೇ ಮೈವೆತ್ತು ಬಂದವರಾದ ಪೈಗಂಬರರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಾದ ಹಜರತ್ ಹಸನ್-ಹುಸೇನರಿಗೆ ಈ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯ, ನ್ಯಾಯ, ಶಾಂತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಗೆದ್ದಲು ಹುಳದಂತೆ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಯಜೀದನ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲು ಅವರು ಖಡಾಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅವರ ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯೇ ಕರ್ಬಲಾ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ಇದು 'ಧೀನ್-ಕಾ-ಜಂಗ್' ಧರ್ಮ ಯುದ್ಧವೆಂದು ಅವರು ಬಗೆದರು. ಆದರೆ ಅವರದು ಸಾತ್ವಿಕ ಹೋರಾಟ, ಕಪಟವರಿಯದ ನೇರ ಸಂಗ್ರಾಮ. ಅದು ಯಜೀದನ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಆಗ ಯಜೀದನ ಪಕ್ಷದವರು ಇವರನ್ನು ಸಮಕ್ಷಮ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಂದರು. ಈ ಘಟನೆ ನಡೆದುದು ಹಿಜರಿಶಕ 61ರ ಮೊಹರಮ್ ಮಾಸದ 10ನೆಯ ದಿನ. ಅಂತೆಯೇ ಮೊಹರಮ್ ಮಾಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಬಂದಿದೆ.

ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಲು ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮ್‌ರಲ್ಲಿ ಸಖ್ಯ ಬೆಳೆಯಲು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಕಬರ್ ಬಾದಶಹನು ಧೀನ್-ಎ-ಇಲಾಹಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಬ್ಬವಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ.ಶ. ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಎಲ್ಲ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಜೊತೆ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಮೊಹರಮ್ ಸತ್ಯ-ಅಸತ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟದ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಶರೀಫರು ಮಹಾಭಾರತ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮೊಹರಮ್‌ನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೂ ಸಮೀಕರಿಸಿದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

"ಐಸುರ ಮೋರುಮ ಎರಡರ ಮಧ್ಯದಿ
ನಾಶವಾಯಿತು ಲಂಕಾದ್ರಿ ಪುರಾ
ಭಾಸುರ ಕಿರಣದ ನುಂಗಿದ ಹನುಮನು

ಈಸಿ ಅಸರು ಕುಲ ಸಂಹಾರ ॥ ಪ ॥
ಒಂದು ದಿವಸ ಆನಂದ ಕಾಲದಲಿ
ಸುಂದರ ಶ್ರೀ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣಾ
ಚಂದದಿ ರಾಮನ ಕೇಳಿ ನಡದನು
ನೋಡ ಬೇಕೆನುತಲಿ ಮದೀನಾ
ಬಂದು ಹೊಕ್ಕ ಹಜರತಲಿ ಗರಡಿಯ
ಹೊಂದಿ ಸಾಮದಂಡಯನೆವನಾ
ಬಂಧುರ ಭುಜಕರ ಅಪ್ಪಿ ತಾನು
ಚಪ್ಪರಿಸಿ ನಿಂದು ಚಲ್ವರಿದು ಘನಾ ॥ 1 ॥
ಬ್ಯಾಟಿ ಆಡಿ ಮೌಲಾ ಅಲಿ ತನ್ನಯ
ತೋಟದ ಬಳಿ ತಾಲೀಮ ನೋಡಿ
ಕೀಟಕ ಮರ್ಕಟ ರೂಪವ ಕಾಣುತ
ತಾಟಾಡ್ಸಿ ಕುಸ್ತಿಯ ಹೂಡಿ
ನೀಟ ನಿಂತು ನಿಜ ಭೂಮಿಗೆ ಕೆಡಹಿ
ಬೋಟ ಸೀಳಲೆನುತಲ್ಲಾಡಿ
ಗೊತ್ತು ಹಿಡಿದು ಜಿಗಿದ್ಹಾಕು ಸಮಯದಿ
ರಾಮ ಎಂಬುವುದು ಕೇಳಿ ನುಡಿ ॥ 2 ॥
ಭಂಗಪಡಿಸಿ ಆ ಮಂಗನ ಮಾತಿಗೆ
ಕಂಗಾಲಾಗದೆ ಕಾಲ್ಮಲಕಿಕ್ಕಿ
ರಂಗಿನಿಂದ ರಾಜೀವಲೋಚನ
ಜಂಗವರಿದು ಜಗ್ಗುತನೂಕಿ
ಸಂಗಬಲಿದು ಸಾರಂಗನಖಾಗ್ರದಿ
ಲಂಗಿಸಿ ಹೊಡದನು ತಪರಾಕಿ
ತುಂಗ ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಕರುಣದಿ
ಸಾರುವೆ ರಾಮಾಯಣ ದಂಕೀ" [12]

ಹನುಮಂತನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹಾರಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಬಗ್ಗು ಬಡಿದದ್ದು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಈ ತತ್ತ್ವ ಪದವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರು ಪುರಾಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಒಂದರ ಒಳಗೆ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಕಾಣುವ, ಕಂಡದ್ದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ

ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಪುರಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿ ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಶರೀಫರು ಅವರುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಪದವನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜನರನ್ನು ಮೋಡಿ ಮಾಡುವ ಗುಣ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಿಗಿವೆ. ಈ ಮೂಲಕವೇ ಆಯಾಯ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಅರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂಡು ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದಾಗ ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಪುರಾಣ ಕಥನಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಸತ್ಯ-ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿ ಸಮಾಜ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮಾನವನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಧರ್ಮಗಳು, ಮಾನವನ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಸಾರುವ ಪುರಾಣ ಕಥನಗಳು ಮಾನವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್‌ಭೇದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದನ್ನು ಶರೀಫರು ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಶರೀಫರು ಎಲ್ಲ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲೂ ಮೌಲ್ಯಯುತವಾದುದನ್ನೇ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಒಬ್ಬ ಸಂತ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ನಿಲುವಿಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಬಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಭೇದಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ತತ್ಕಾಲೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡು ಸಾಮರಸ್ಯದ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಶರೀಫರು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.

"ಕಾಬಾ ಫಿರ ಕಾಸೀ ಭಯಾ, ರಾಮ ಭಯಾ, ರಹೀಮ ॥
ಮೋಟ ಚೂನ ಮೈದಾ ಭಯಾ, ಬೈಠಿ ಕಬೀರಾ ಜೀಮ ॥ [125] (ಕಬೀರ್)

ಕಬೀರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-ಭೇದ ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಕಾಬಾ ಮತ್ತು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ರಾಮನಲ್ಲಿಯೇ ರಹೀಮನ ದರ್ಶನವೂ ಆಗತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಭೇದಭಾವವೆಂಬ ಸ್ಥೂಲವೆಂಬ ನುಚ್ಚು ಅರೆದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮೈದಾ ಹಿಟ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಎಲೈ ಮನಸ್ಸೇ ಈಗ ನೀನು ತನ್ನ ಜೀವನನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಕಳೆಯಬಹುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಭೇದಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಕಟಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿವೆ.

ಇವನು ರಾಮ - ಇವನು ರಹೀಮ, ಇವನು ಅಲ್ಲಾ - ಇವನು ಈಶ್ವರ ಎಂದು ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಬಡಿದಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವರು ಈ ಇಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಭೇದವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರವೇ ಹೊರತು ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಪರಮ ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಧರ್ಮ ಜನಾಂಗ ಭೇದದಿಂದ

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರು ತಳೆದಿದೆ. ಈ ಭೇದ ಬುದ್ಧಿ ಇರುವವರೆಗೂ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದ ಒಡಕು ಬಿರುಕು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಕಬೀರರ ಅಭಿಮತದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಕಾಶಿಯೂ ಒಂದೇ ಮುಸ್ಲಿಮ್‌ರ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಮೆಕ್ಕಾವೂ ಒಂದೇ. ಅವರು ರಾಮುನಲ್ಲಿಯೇ ರಹೀಮುನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅಭೇದವಿರುವಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅಶಾಂತಿ ಇಲ್ಲ. ಭೇದ ಬುದ್ಧಿಯಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಬಡಿದಾಟ, ಜಗಳ ಏನೆಲ್ಲಾ ಆಗಬಹುದು, ನೆಮ್ಮದಿ ಕದಡಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾದದ್ದು ಮಧ್ಯಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು, ಅಭೇದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು. ಭೇದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಹೊರಟರೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವ ಸಾವಿರದಾರಿಗಳಿವೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮ, ದೇಶ, ಭಾಷೆ, ದೇವರು–ಎಷ್ಟು ಬೇಕು? ಸರ್ವ ಸಮಾನ ಪ್ರೇಮ ದೃಷ್ಟಿ ಇಂದು ಅವಶ್ಯ. ಭೌತಿಕತೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಸೆಯುವ ಯತ್ನ ಇಂದು ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೂಡಿಸುವ, ಹೊಲಿಯುವ ಕೆಲಸ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆಯೇ ವಿನಃ ಕತ್ತರಿಸುವ ಹರಿಯುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಬೀರರ ಹಾಗೂ ಶರೀಫರ ದಾರಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಇರ್ವರೂ ಸಾರಿದ ಸಂದೇಶ ನಮಗೆ ಸದಾ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ.

ಇಸ್ಲಾಂ ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳು ಕುರಾನ್‌ನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು, ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಶರೀಫರಿಗೆ ಅವರ ಹುಟ್ಟಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು ಯಾವುದು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ–ಧರ್ಮ ಚೌಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರ ನಿಂತು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹೋದರು. ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ (Historical Sense) ವಾಸ್ತವತೆಗೆ ಹೊಂದುವಂತಹದು. ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಹಿರಿದನ್ನು ಹೇಳುವ ಭಾಷಾ ಪ್ರಭುದ್ಧತೆ ಶರೀಫರಲ್ಲಿದೆ. ಅವರ ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳ ವಿಶೇಷ ಗುಣವೆಂದರೆ, ಆಧಾತ್ಮಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯತೆಯಿಂದ ಗಲಿಬಲಿಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹದವರಿತು ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪುರಾಣದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇತಿಹಾಸದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿ ಹೊಂದಿಸಿ, ಹೇಳುವ ಪರಿ ವಿಶೇಷವಾದುದು.

"ಚಾರೋ ಯಾರೋ ಅಲಿ ಪಾದಕ್ಕೆರಗಿ ॥ ಪ ॥
ಧರಿಸ್ಥಲದಿ ವಿರಾಟ ನಗರದಲ್ಲಿ
ಪಾಂಡವರ ಗುರುತವು ತಿಳಿದುಬಂದು
ಇರಲಿಕ್ಕಾಗಿ–ತ್ವರಿತದಿ ಸಾಗಿ ಕೌರವರನ್ನು ನೀಗಿ

ಧರಿ ಭಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾರಿ ಬೀಳಬೇಕೆನ್ನುತ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಕ್ಕೇರಿ ॥ 1 ॥
ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು ಬರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಮದೀನದ ಸ್ವರ್ಗಮಾನ
ಆ ಶಹರಿನೊಳು ಮಹಮ್ಮದನಿರಲು
ಯಮಜಗೆ ತೋರಲು ಭೂಮಿಪತಿ ಸಾರಲು
ಭೀಮನಿದನು ಕಂಡು ಅರ್ಜುನ–ನಕುಲ–ಸಹದೇವರೋ ॥ 2 ॥
ಅಲ್ಲೇ ಕಂಡು ಹೇಳಿದ ಪಾಂಡವಸುತರಲ್ಲಿ
ಹಿರಿಯ ಧರ್ಮನಿಗೆ ಕಂಕನಾಗೆನುತ
ಅಲಿ ಪಾತಕಿ ತಾಕಲಿ ಕರ್ಮೆನ್ನುತಾ
ನೋಡಿ ಬಂದೆನುತಾ
ಬಾಲೆ ದ್ರೌಪತಿಗೆ ಸೈರೇಂಧ್ರಿ ಎಂದೆನಲಾಗಿ ॥ 3 ॥
ಜ್ಞಾನ ತಿಳಿದು ಈ ಮನುಜನ
ಕೂನ ತಪ್ಪಿಸಲಾಗಿ
ಶಾರ ಹಾನಗಲ್ಲು ವಿಸ್ತರದಿ ಭಾರ
ಕಾನನದ ಇವರಾ ಸುತ್ತು ವನದಾಕಾರಾ
ತಾನು ತಿಳಿದು ನಿಂತಾನೋ ಕುಂತಿಸುತಾ ಮನಹರುಷದಿ ॥ 4 ॥
ಇತ್ತ ಇರಲಿತ್ತ ಇಲ್ಲಿಗೆ
ಹದಿಮೂರು ಸಂವತ್ಸರ
ತಿಳಿದು ಕಾಳಗದೊಳಗೆ ಕಡಿದ
ಕೀಚಕ ಮಡಿದ
ದ್ರೋಣಪರ್ವಿನ ಮಾತು ಆತೋ ರಿವಾಯತೋ ॥ 5 ॥
ಅತಿ ಹಿತದ ಭಾರತ
ಕತಿ ಪುರಾಣ
ಹವಣ ಅರಿತು ರಾಧೆ ಹಿಂದಿನಲಿ
ಬಹು ಬಂದಿನಲಿ ವೇದ ಸಂದಿನಲಿ
ಸ್ಥಾನ ಶಿಶುವಿನಾಳಧೀಶನ ದಯದಿಂದ ಪಾಂಡವರೋ"[126] ॥ 6 ॥

ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶರೀಫರಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುರು–ಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧವೇ ಹಿಂದೂ–ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಗಮ. ಲೋಕಾನುಭವಕ್ಕೆಬೇಕಾದ ಸಕಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುವಿನಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಗುರು ದೊರಕಿದ ತಕ್ಷಣ ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿಯೇ 'ದೊರಕಿದ ಗುರು ದೊರಕಿದ' ಎಂದು ಹಾಡಿ ನಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಗುರುವಿನ ಸಖ್ಯದಿಂದಲೇ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸತ್ವ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಗಳು ಶರೀಫರ ಹೃದಯವನ್ನು ತಟ್ಟಿದವು. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದಂತಹ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಅದನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಹೊಣೆಹೊತ್ತರು.

ಮೇಲಿನ ತತ್ತ್ವಪದದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ಪಾಂಡವರ ಬದುಕನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿರಾಟ ಪರ್ವದ ಕಥಾಸಾರವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಭಾವದ ಕೊಂಡಿಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಪದವನ್ನು ಹೆಣೆದಿರುವುದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಮ್ಮ ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯ. ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಮಂದಿ ಆಸ್ತಿಕರೇ ಆಗಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆಸ್ತಿಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದುಕಿನ ಇತಿಮಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ವಿವಿಧತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರು ಜನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಏಕತೆಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲೇ ನೀಡಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು. ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನಯುಗ ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಆವರಿಸಿದರೂ ಆಸ್ತಿಕತೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯದ ನಾವು ಅಲ್ಲೇ ಬದುಕಿನ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀಫರಂತ ಸಾಧು ಸಂತರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕುಲ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಸಮಭಾವದಿಂದ ಜೀವಿತವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಒಪ್ಪಿತ ಸಮಾಜದೊಳಗೆ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇದನ್ನೇ ಪುರಂದರದಾಸರು-

"ಆವ ಕುಲವಾದರೇನು ಅವನಾದರೇನು ಆತ್ಮ
ಭಾವವರಿತ ಮೇಲೆ ॥ ಪ ॥

ಕುಲದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಬೇಡ ಮನುಜಾ
ಕುಲವಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ
ವರದ ಪುರಂದರವಿಠಲನ ಪಾದವ
ಸೇರಿ ಮುಕ್ತನಾಗೋ" [127] ॥ 3 ॥

ನಡೆಯುವ ನೆಲವೊಂದೇ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರೊಂದೆ, ಉಸಿರಾಡುವ ಗಾಳಿಯೊಂದೇ ಆಗಿರಲು ಮಾನವ ಕುಲ, ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತಾಡುತ್ತಾ, ವಿವೇಕ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಬದುಕುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ವಿಚಾರಗಳು ಪೂರಕವಾಗದೆ, ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹದಗೆಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ವಿಷಾದನೀಯ. ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು, ದಾರ್ಶನಿಕರೂ, ವಿಚಾರಮತಿಗಳ ನೀತಿಬೋಧೆಗಳು ಆಯಾಯ ಕಾಲದ ಕಾಲ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಟ್ಟದೇ ನಕರಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ ಸಂಚರಿಸಿ ಸ್ವಾರ್ಥಪರ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಪೂರಿತ ಬದುಕು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದ ಮನುಷ್ಯ ಏನನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಗಡಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಾವುಗಳು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನಹಿತವಾಗದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಬೀಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಅಧ್ಯಯನ, ಅಧ್ಯಾಪನ ನಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿರದೆ, ಬದುಕಿನಾವಧಿಯ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ತಾ ಅರಿಯದವ ಪರರನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷತೆಯೇ ಇದಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ತಾ ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯೊಂದೇ ಸಾಧನವೆನ್ನುದು ಶರೀಫರ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಜಾತಿ-ಮತಗಳ ಪರಿ ಭೇದದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ ಪರರನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಇಹ-ಪರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಪ್ಪಿತನಾಗದೆ ಅಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಬದುಕನ್ನು ಶರೀಫರು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶರೀಫರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಪುರಾಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನಸಮುದಾಯಗಳು ಬೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ, ಮಠ, ಮಂದಿರ ಮಸೀದಿಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

"ಕರ್ಣ ಬಂದು ಕರ್ಬಲದಲಿ ಪಾರ್ಥ ॥ ಪ ॥
ವರ್ನ ಕಂಡು ಕದನಕ ನಿಂತ ಸು-
ವರ್ಣ ಪೀಠ ಮದೀನ ಶಾರದಿ
ಪರ್ವ ಅಶ್ವನೇರಿದನೆಂತು ॥ ಅ. ಪ॥
ಭಾಪುರೆ ಅರ್ಜುನ ತಪ್ಪಿಸಿ ಹರಿತ
ವರ್ನ ಕೋಪ ತಿಳಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲಿ

ಭಾಪುರೆ ನಿನ್ನನು ಹುಡುಕುತ ಬಂದೆನು
ಛೇತಕಿ ಪಾತಕಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ॥ 1 ॥
ಹಸೇನಿ ಹುಸೇನಿ ಎರಡರ ಮಧ್ಯದಿ
ಬರಿದು ಸಿಕ್ಕಿಯೋ ಸಮರದಲಿ
ಸಮ್ಮುಖದಿ ಕೇಶವನ ಸಹಾಯಕೆ
ಬಂದನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ॥ 2 ॥
ಹ್ಯಾಂಗ ಮರಣ ತರಬೇಕೆನುತಲಿ ಹರಿ
ಬ್ಯಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ರೂಪಾಗಿ
ಆಗ ಬಾಕಿಲಿಂದ ಬಗಿದು ಚಲ್ಲಿದನು
ಅರ್ಜುನ ಶರದಿ ॥ 3 ॥
ವಸುಧಿಯೊಳಗ ಹೊಸದಾದ ರಿವಾಯತ
ಕರ್ಣ ಪರ್ವ ಐಸುರದಿ
ರಸಿಕರೆಲ್ಲರು ಕರ್ಬಲದಾಟಕ
ದಶವಿನ ಹಾಡಿರಿ ಸಂತೋಷದಿ
ಉಸುರಿದ ಮೋಹರಮ್ಮ ಹಬ್ಬದೊಳಗೆ
ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಪೇಳಿರಿ ಮುದದಿ" [128]

ಈ ತತ್ತ್ವಪದದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾವಸಾನದ ಕಥಾನಕವು ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಮೋಹರಮ್ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಹಿಂದೂ–ಮುಸ್ಲಿಂರು ಸೇರಿ ಆಡುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬವು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನವಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ಹಲವೆಡೆ ಮೊಹರಮ್ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಹಿಂದೂ–ಮುಸ್ಲಿಮರು ಸೇರಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರು ಹೆಜ್ಜೆ ಮೇಳ (ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ವೇಷ ತೊಟ್ಟು ಕುಣಿಯುವ ಜನಪದ ಸಂಪ್ರದಾಯ) ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕುಣಿವ ಪರಿಪಾಠದವರು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಟಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿನ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತೆ ವಿನಃ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಮತ–ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮೊಹರಂ ಮೂಲತಃ ಶೋಕ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಇಂದು ಮನರಂಜನೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೂ–ಮುಸ್ಲಿಂರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಮತ್ತು ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಮೊಹರಂನ್ನು 18ನೆಯ

ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನಾಳಿದ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು – "ಈ ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬವು ಒಂದು ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾದ ಹಬ್ಬವಲ್ಲ ಅದು ಹಜರ್ತ ಮಹಮ್ಮದ್ ಪೈಗಂಬರರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಹೋರಾಡಿ ಹುತಾತ್ಮರಾದ ಪುಣ್ಯದ ದಿನ ಅದನ್ನು ಸೂತಕದಂತೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅದೇ ರೀತಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ–ಮುಸ್ಲಿಂರು ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಿ ಇರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ವೈರಿಗಳಾದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಮುಜಾವರರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ನೀಡಿ ಮೊಹರಂನ್ನು ಅದ್ದೂರಿಯಿಂದ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಮೊಹರಂ ಶೋಕಾಚರಣೆಯಾಗುವುದರ ಬದಲಾಗಿ, ಸಂತೋಷದಾಯಕ ಹಬ್ಬವೆಂಬಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬರಲಾಯಿತು"[129]

ಶರೀಫರು ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಕೊಟ್ಟು ಜನಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ, ನಿಷ್ಠೆ, ಸತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಿಕತೆಗಳು ಮೈಗೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಪುರಾಣ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಘಟನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕೋಟಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುವ ಒಂದು ತತ್ತ್ವಪದವು ಸನ್ನಡತೆಯ ಬದುಕು ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಹೊಂದುವ ಬಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

"ಆಶಾ ಮೂಡಿ ಪಾಶಕ ಬಿದ್ದಿತೋ ಬೆಗು
ದೇಶಕ ತುಂಬ ಜಾಲ ಹಾಕಿದ ಕ್ಷತ್ರಿ ॥ ಪ ॥
ಮೇಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು ತನ್ನ ಮರಿ
ಮೋಸದಿ ಸಿಲುಕಿತು ಅರಸನ ಕೈಸೇರಿ ॥ ಅ ಪ॥
ಬಿಡರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಡಿಸಿ ಬರುವೆನು ಹಾಲ
ಅಗಲಿದಿಯಾ ಅಯ್ಯೋ ಬಾಲಗೋಪಾಲ
ಅರಸನಿಗೆ ಕರುಣ ಬರಲಿಲ್ಲರಿ
ಮುಖ ಭಂಗವಾಗಿತ್ತು ದುಃಖದೊಳು ಬೆಗರಿ ॥ 1 ॥
ಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಕ್ಕಳ ನೋಡಿ ಬರುವೆನ್ರಿ
ಬೇಕಾದವ್ರನ ಬೇಡ್ರಿ ಕೊಡುವೆನು ಜಾಮೀನ್ರಿ
ಮೃಗಜಾತಿ ನಿನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯೇನು
ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದಿ ಬೆದರಿ ॥ 2 ॥

ಶರಣರ ಚರಣಕ್ಕೆ ಎರಗಿತು ಬೆಗರಿ
ಅರಸನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸಿರಿ
ಅರವುಳ್ಳ ಶರಣರು ಕಕಲಾತಿ ಮಾಡಿದರು
ಸಕಲ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿದರು ಬೆಗರಿ ॥ 3 ॥
ಕರ ಮುಗದು ಬೆಗರಿ ವಂದನೆ ಮಾಡಿ
ಸೆರಮನಿ ಬಿಡಿಸಿರಿ ಕರುಣೆ ಮಾಡಿ
ಎರಡು ಮಕ್ಕಳ ತಂದು ಶರಣರ ಮುಂದೆ
ಅಡಿದಾವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಸೇನಿ ಬೇಕಾದ್ದ ಮಾಡ್ರಿ ॥ 4 ॥
ಮಕ್ಕಳು ಅಂದಾವು ಮುಂಚೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಯ್ಯಿರಿ
ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸಲಹಿ ನೀವು ಹಿತವಂತರಾಗಿರಿ
ಅರಸನ ಮನಸಿಗೆ ಆದಿತೋ ಘನ ಶಾಂತಿ
ಅನುಮಾನ ಯಾತಕ್ಕೆ ಹೋಗು ಬೆಗರಿ ॥ 5 ॥
ಶರಣರ ಅನುಗ್ರಹದಿ ಉಳಿದಾವು ಮೂರು ಜನ್ಮ
ಸರ್ವಜನರು ಅನ್ನುವರು ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬನ ಕಲ್ಮಾ
ಅಲ್ಲಮನ ಧ್ಯಾನ ಕಲ್ಮಾನ ಸೂತ್ರ
ಬಹದ್ದೂರ ಗೋವಿಂದನ ಧ್ಯಾನ" [130]

ಕುರಾನಿನ ಮೂಲತತ್ತ್ವ (ಕಲ್ಮ)ಗಳಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಅನುಕಂಪ, ಶಾಂತಿ, ಕರುಣೆ, ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಾಣುವ ಶರೀಫರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಪ್ರೀತಿ – ಆಧರಗಳಿಂದ ಜನರ ಆರಾಧನೆಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಬಾಧ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಹನೀಯರ ಮಾತು ಮನನೀಯ:

"ವ್ಯಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಷ್ಟಿಯಡೆಗೆ ತಲುಪುವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರ್ಮವು ಹೊಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಡಂಬರ, ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನದಂತಹ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವು ಧರ್ಮದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ಮೃತಿಗೆ ತಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಕಳೆದು ಜಾಗ್ರತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಶರೀಫರೂ ಒಬ್ಬರು. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜಾತಿ ಧರ್ಮದ ಪರಿಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತತೆಯನ್ನು

ಹೊಂದಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಸರ್ವ ಧರ್ಮ ಸಮಭಾವ".[131] (ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗಾಂವ್ಕರ್)

"ಶರೀಫರಿಗೆ ಜಾತಿಯಿಲ್ಲ, ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ, ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜಾತಿ ಮತವನ್ನು ಮೀರಿ ಶಿಶುನಾಳದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಭಾವೈಕ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಾಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ".[132] (ಶಿವಾನಂದ ಅಂಗಡಿ)

"ಶರೀಫರನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಥವಾ ಹಿಂದೂ ಎಂದು ಕರೆದರೆ ಶರೀಫರಿಗೆ ಅಪಚಾರ ಎಸಗಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀಫರಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬೇಕಾದುದು ಮಾನವತೆಯ ಅಂಶ".[133] (ಎಸ್.ಎಸ್. ಗೌಡರು)

"ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಮೀರಿದ ಶರೀಫರಿಂದಾಗಿಯೇ ಶಿಶುನಾಳ ಇಂದು ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಧರ್ಮವರು ಅವರಿಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಶರೀಫರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಶರೀಫರ ಸಮಾಧಿಯ ಬಳಿ ಇರುವುದು ದೇವಸ್ಥಾನವೂ ಅಲ್ಲ, ಮಸೀದಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಇದು ಭಾವೈಕ್ಯ ಮಂದಿರ".[134] (ಪರಮೇಶ್ವರ ಕೆ.)

ಜಾತಿ-ಮತ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಶರೀಫರ ನಡೆ-ನುಡಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಆದರ್ಶ. ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಭೇದ, ಜಾತಿ ಸಂಘಟನೆ, ಜಾತಿ ರಾಜಕಾರಣ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. Vote Bank ರಾಜಕಾರಣವು ಮತ-ಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಒಡೆದು ಆಳುವ (Divide & Rule) ನೀತಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಕೋಮುಗಲಭೆ ಧರ್ಮದ ಬಲಪ್ರದರ್ಶನದಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಮ್ಮಕ್ಕು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶರೀಫರಂತೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ತಲುಪಿ ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯನಾಗಿಯೇ ಬದುಕುವುದನ್ನು ಕಲಿಸಿದರೆ ಸಾಕು.

ಮಹಾಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಪರ್ವ ಅಧ್ಯಾಯ 392ರಲ್ಲಿ ಕುಲದ ಕುರಿತಾದ ಯಕ್ಷ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಧರ್ಮರಾಜ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ:

"ನಕುಲೇನ ಜಾತ್ಯಾ ವಾ ಕ್ರಿಯಾಭಿರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಭವೇತ್ ।
ಚಾಂಡಾಲೋಪಿ ಹಿ ವೃತ್ತಸ್ಥೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಯಕ್ಷ ಪುಂಗವ ॥

ಯಸ್ತು ಶುದ್ರೋದಮೇ ಸತ್ಯೇ ಧರ್ಮೇ ಚ ಸತತಂ ಸ್ಥಿತ ।
ತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಹಂ ಮನ್ಯೇ ವೃತ್ತೇನ ಹಿ ಭವೇದ್ ದ್ವಿಜಃ" ॥
(ಮಹಾಭಾರತ ಅರಣ್ಯ ಪರ್ವ ಅಧ್ಯಾಯ 392)

[ಕುಲದಿಂದಾಗಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಚಿತ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುವನು. ಚಾಂಡಾಲನಾದಾಗ್ಯೂ ವೃತ್ತದಿಂದ ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬುದೇ ನಿಶ್ಚಯ. ಯಾವ ಶೂದ್ರನು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುತ್ತಾನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ವೃತ್ತ ಮೂಲಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.]

ಹುಟ್ಟು ಜಾತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾರದು. ಕರ್ಮದಿಂದ, ವರ್ತನೆ, ನಡೆ–ನುಡಿಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಇತರರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಉತ್ತಮ–ಕನಿಷ್ಠ ವಿಭೇದಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಮಾನವನ ಉತ್ತಮತೆಯ ಹುಡುಕಾಟ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಶರೀಫರು 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ಮನೋಭಾವದ ದಾರ್ಶನಿಕರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಾಜದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕದಡುವವರಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರೆ, ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ಸದ್‌ವಿಚಾರಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಅರಾಜಕತೆಯ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮರಸ್ಯದ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀಫರಂತಹ ಧೀಮಂತರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯವು ಸರ್ವ ಮತದವರಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವದ ಕೆನೆ ಇದೆ. ಬೋಧ ಒಂದೇ, ಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಒಂದೇ, ಶಿಶುನಾಳಧೀಶನ ಭಾಷೆ ಒಂದೇ, ಈ ಕಸುವಿನ ಮಾತು ಸದಾ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವಂತಹದು. ಸಂತನಾದವನು ಇಡೀ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ, ಶರೀಫರು ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಜಾತಿ ಮತದ ಕರಿನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಎಲ್ಲರ ಬದುಕಿಗೂ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಜನಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಜನರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಹರಡಿ ಇವತ್ತಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಶರೀಫರು ತನ್ನ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಬರೆದಿಟ್ಟವರಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತತ್ಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಡಿದವರು. ಶರೀಫರದ್ದು ಆಶು ಕವಿತ್ವ, ಇಂಥ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತಿಕೆ ಇರುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಅದು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಂಡಿಯಾದ ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಯೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಭಟ್ಟ ಎನ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 39
2. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 3
3. ಅದೇ – ಪುಟ – 5
4. ಅದೇ – ಪುಟ – 6
5. ಅದೇ – ಪುಟ – 8
6. Aurobindo Shri (1968) 'The Foundation of Indian culture', Pandicheri, Sri Surobindo Asharam, Page – 2
7. Amaldas Anand, Raj L. Sabarti Elempassery (1956) 'Philosophy and Human Development Introduction'; Madras, Satya Nilayam Publications – Page XIV
8. ಮುನಿಶಿ ಕೆ.ಎಂ. (1975) 'ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ'– ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿ.ವಿ. ಬೆಂಗಳೂರು, ಪುಟ–137–138
9. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (1985) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಟ್ರಸ್ಟ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಪುಟ – 17–20
10. ಕೃಷ್ಣರಾವ ಅ.ನ. (ಸಂ) (1962) 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನ'– ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆ, ಪುಟ – 407
11. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, – ಪುಟ– 14
12. ಮುಗಳಿ ರಂ.ಶ್ರೀ (1976) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ'-ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಪುಟ – 126–127
13. ಕೃಷ್ಣರಾವ ಅ.ನ. (ಸಂ) (1962) 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನ'-ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆ – ಪುಟ – 305 – 306

14. ಶಂಕರರಾವ್ ಚ.ನ. (1995) 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಚಿಂತನೆ'- ಮಂಗಳೂರು, ಜೈ ಭಾರತ್ ಪ್ರಕಾಶನ, - ಪುಟ - 6

15. ಅದೇ - ಪುಟ - 8

16. ಅದೇ - ಪುಟ - 10

17. ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ (1997) 'ಚರಿತ್ರೆ ಮಾಲೆ ಸಂಪುಟ-9'- ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಪುಟ - 16

18. ರಘುನಾಥರಾವ್ (2008) 'ತತ್ವಪದಕಾರರು ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ'- ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ - 31

19. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ-122

20. ರಘುನಾಥರಾವ್ ಡಿ. (2008) 'ತತ್ವಪದಕಾರರು ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ'- ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ - 47

21. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ - 184

22. ಅದೇ - ಪುಟ - 112-113

23. ಅದೇ - ಪುಟ - 182

24. ಹಂಗಲೂ ಎಚ್.ಆರ್. (ಲೇಖನ) (ಅನು) (2000) ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ; 'ಮೂಲಭೂತವಾದ' - 'ಧರ್ಮ' ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ - 3 - ಪುಟ-295

25. ಅದೇ - ಪುಟ - 262

26. ಮೂರ್ತಿ ಕೆ.ಆರ್.ಕೆ. (1998) 'ಧರ್ಮ ಸಂಗಮ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕ, ಪುಟ- 67

27. ಅದೇ - ಪುಟ - 72

28. ಅದೇ - ಪುಟ - 68-69

29. ತರಿಕೇರೆ ರಹಮತ್ (2005) (ಲೇಖನ) 'ಸೂಫಿ ಮತ್ತು ಸೂಫಿವಾದ'- 'ವಿಶ್ವಭ್ರಾತೃತ್ವದ ಸೂಫಿ ದೂದಪೀರಾಂ' (ಸಂ) ಮಕಾನದಾರ ಎ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಕಣಕೆ ಎಂ. ಆಯ್-ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ದೂದಪೀರಾಂ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ - 27-28

30. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಎಚ್.ಟಿ. ಮಹಾಂತೇಶ (ಸಂ) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಬೀರ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ತತ್ವಪದಗಳು'- ಗದಗ, ಮೆ॥ ಪಿ.ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ಪುಟ-33, 34, 35

31. ಅಗಸನಕಟ್ಟೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದ (2005) (ಲೇಖನ) 'ಸೂಫಿ ಅನುಭಾವಗಳ ತಾಯಿ'– 'ವಿಶ್ವಭ್ರಾತೃತ್ವದ ಸೂಫಿ ದೂದಪೀರಾಂ' (ಸಂ) ಮಕಾನದಾರ ಎ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಕಣಕೆ ಎಂ. ಆಯ್–ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ದೂದಪೀರಾಂ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 41
32. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 263
33. ಅದೇ – ಪುಟ – 263
34. ಪಾಟೀಲ ಕೆ. ಆಯ್ (ಸಂ) (2001) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'–ಗದಗ, ಪಾರು ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–21–22
35. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 264
36. ಅದೇ – ಪುಟ 266–67
37. ತರೀಕೆರೆ ರಹಮತ್ (2001) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂಫಿಗಳು'–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 108
38. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 63–64
39. ಅದೇ – ಪುಟ – 61–62
40. ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು ಈಶ್ವರನ್ (1997) 'ಲಿಂಗಾಯತ, ಜೈನ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಗಳು, ಮತಗಳ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಭಾಗ–3'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 104–105
41. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 126–127
42. ಅದೇ – ಪುಟ – 134
43. ಅದೇ – ಪುಟ – 291–292
44. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯು.ಆರ್. (1980) 'ಸಮಕ್ಷಮ'–ಮೈಸೂರು, ಅನನ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 181–182
45. ಗುಂಡೂರ ಪಾಟೀಲ ಎಸ್.ವ್ಹಿ (2001) 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'–ಗದಗ, ಮೆ॥ ಪಿ.ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಪಬ್ಲಿಷರ್, ಪುಟ – 71–72
46. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (1995) 'ವಿಸ್ತರಣ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಶ್ರೀ ಪ್ರೇಮ ಸಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–65

47. ಪ್ರಧಾನ್ ಆರ್.ಸಿ. (2000) (ಲೇಖನ) 'ನೈತಿಕತೆ' (ಅನು) 'ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ–ಧರ್ಮ'–ಹಂಪಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–3 ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಪುಟ–194

48. ಸರ್ದೇಸಾಯಿ ಎಸ್.ಜಿ. (ಅನು) (2005) ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್., 'ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದಾರ್ಶನಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಹತ್ವ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಪುಟ–64

49. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ (ಮುನ್ನುಡಿ)–xxxiv

50. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಪುಟ–33–34

51. ಅದೇ – ಪುಟ – 60

52. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–5

53. ಅದೇ – ಪುಟ – 21

54. ಅದೇ – ಪುಟ – 30

55. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ–145

56. ಓಬಳೇಶ ಘಟ್ಟಿ ಆರ್. (2007) 'ಬುದ್ಧನ ಧಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರ ಧರ್ಮಗಳ ಒಂದು ವಿವೇಚನೆ'–ಸಕಲೇಶಪುರ, ಶಿವಗಂಗಾ ಪ್ರಕಾಶನ ತೋರಣಘಟ್ಟ, ಪುಟ–85

57. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ–142

58. ಪ್ರಭುರಾಮಚಂದ್ರ (1999) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರು'– ಬೆಂಗಳೂರು, ಜನಪದ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ–9

59. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಪುಟ–144–145.

60. ಅದೇ ಪುಟ – 152–153

61. ಗುಂಡೂರ ಪಾಟೀಲ – ಎಸ್. ವ್ಹಿ. (ಸಂ) (2001) 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'–ಗದಗ, ಮೇ॥ ಪಿ. ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಪಬ್ಲಿಷರ್, ಪುಟ 76–77

62. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಪುಟ – 61

63. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ–61

64. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಎಸ್. (1970) 'ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ–ಪ್ರಾಚ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂ. 1'–ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪುಟ–8

65. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಎಸ್. 'ಹಿಂದೂ ಜೀವನದರ್ಶನ'– ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 18

66. ಸ್ವಾಮಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಎಚ್. (1963) 'ಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರ. ಪಿ. ವಿ. ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ–149

67. ತರೀಕೆರೆ ರಹಮತ್ (2001) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂಫಿಗಳು'–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ–20

68. ಸಬರದ ಬಸವರಾಜ (1995) 'ಬಸವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಪುರಂದರದಾಸ'– ಮೈಸೂರು ವಿ. ವಿ. ಪುಟ–260

69. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ–40

70. ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಮಹಾಂತೇಶ ಎಚ್. ಟಿ. 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಬೀರ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತೆ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'–ಗದಗ, ಮೇ॥ ಪಿ. ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ಪುಟ – 8

71. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 168

72. ಅದೇ – ಪುಟ – 170

73. ಅದೇ – ಪುಟ – 171

74. ಅದೇ – ಪುಟ – 173

75. ಅದೇ – ಪುಟ – 175

76. ಗುಂಡೂರು ಪಾಟೀಲ ಎಸ್. ಫ಼ಿ. (ಸಂ.) (2001) 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'–ಗದಗ, ಮೇ॥ ಪಿ. ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ಪುಟ – 33–34

77. ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಮಹಾಂತೇಶ ಎಚ್. ಟಿ. 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಬೀರ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತೆ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'–ಗದಗ, ಮೇ॥ ಪಿ. ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ಪುಟ–29

78. ಶಂಕರಾನಂದ (ಸಂ.) (2006) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು'– ಚೆನ್ನೈ, ಸುರಾಜ್ಞಾನ ಚೇತನಮಾಲೆ, ಪುಟ–35

79. ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಮಹಾಂತೇಶ ಎಚ್. ಟಿ. 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಬೀರ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತೆ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'–ಗದಗ, ಮೇ॥ ಪಿ. ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ಪುಟ – 31–32

80. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್. (ಸಂ.) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ 70–71

81. ಅದೇ ಪುಟ – 117

82. ಶಂಕರಾನಂದ (ಸಂ.) (2006) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು'–ಚೆನ್ನೈ ಸುರಾಜ್ಞಾನ ಚೇತನಮಾಲೆ, ಪುಟ–37

83. ವೇಲುಸ್ವಾಮಿ ಎನ್. (ಮೂಲ) (2002) ಅರ್ತಿಕರ್ಜೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಭಟ್ (ಅನುವಾದ) 'ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನಿ ಪೆರಿಯಾರ್'–ಸೇಲಂ, ಪ್ರಕಾಶಕರು–ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜ ವೇಲುಸ್ವಾಮಿ, ಪುಟ – 105.

84. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ. ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆ'– ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 75

85. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 96

86. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 97 – 98

87. ಧೋಂಡೆ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ವಸಂತರಾವ್ (2010) 'ಭಾವೈಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ'–ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಕೃಷ್ಣ ವಸಂತರಾವ್ ಧೋಂಡೆ, ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಪುಟ – 133

88. ಧೋಂಡೆ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ವಸಂತರಾವ್ (2010) 'ಭಾವೈಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ'–ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಕೃಷ್ಣ ವಸಂತರಾವ್ ಧೋಂಡೆ, ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಪುಟ – 176

89. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮಿನಾರಾಯಣ ಎನ್. ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 56 – 57

90. ಧೋಂಡೆ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ವಸಂತರಾವ್ (2010) 'ಭಾವೈಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ'–ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಕೃಷ್ಣ ವಸಂತರಾವ್ ಧೋಂಡೆ, ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಪುಟ – 188

91. ಮಯ್ಯ ಭಾಸ್ಕರ ಜಿ. (ಅನುವಾದ) (2000) 'ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ' (ಮೂಲ: ಇ. ಎಂ. ಎಸ್. ನಂಬೂದಿರಿಪ್ಪಾಡ್) ಗುಂಡ್ಮಿ, ಜನವಾದಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 36 – 37

92. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 115 – 116

93. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 122

94. ಹೆಗಡೆ ಆರ್. ಪಿ. (2009) 'ಕಬೀರ–ವಿಚಾರ–ವಿವೇಕ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಸೌಮ್ಯ ಎಂ. ಪ್ರಕಾಶಕರು ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಪುಟ – 28

95. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 104

96. ಶಂಕರಾನಂದ (2006) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು' (ಪ್ರ) ಸುರಾಜ್ಞಾನ ಚೇತನ ಮಾಲೆ, ಪುಟ – 31 – 32

97. ಗುಂಡೂರ ಪಾಟೀಲ ಎಸ್. ವ್ಹಿ. (ಸಂ) (2001) 'ಕನ್ನಡ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಸಾಹೇಬರು'–ಗದಗ, ಮೇ॥ ಪಿ. ಸಿ. ಶಾಬಾಧಿಮಠ ಆಫ್‌ಸೆಟ್, ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಪುಟ – 44

98. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ. ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 164

99. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 125

100. ಸಿಂದಗಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (1978) 'ಶ್ರೀ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವನ ಲೀಲಾಮೃತ'–ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀ ಶರೀಪರ ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 123– 124

101. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 50

102. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ.ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆ'– ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 01

103. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ –38

104. ಹಿರೇಮಠ ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯ ಬೈಲೂರು (ಸಂ) (2010) 'ನೂರು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'– ಧಾರವಾಡ, ಭೂಷಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 62

105. ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮಹಾಂತೇಶ ಎಚ್.ಡಿ. (ಸಂ) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಬೀರ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು' –ಗದಗ, ಮೆ। ಪಿ.ಸಿ. ಶಾಬಾದಿ ಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ಪುಟ – 83–84

106. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ –100

107. ಹಿರೇಮಠ ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯ ಬೈಲೂರು (ಸಂ) (2010) 'ನೂರು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'– ಧಾರವಾಡ, ಭೂಷಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 3

108. ಅದೇ – (ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ) ಪುಟ – xxii

109. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಪುಟ –133

110. ಅದೇ – ಪುಟ – 140

111. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ.ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂಯ ಪರಂಪರೆ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಪುಟ – 422

112. ಅದೇ – ಪುಟ – 422

113. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್ ಎಚ್.ಎಸ್. (1995) 'ಮೊದಲ ಕಟ್ಟಿನ ಗದ್ಯ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಅಭಿನವ, ಪುಟ – 142

114. ಮಕಾನದಾರ ಎ.ಎಸ್. ಹಾಗೂ ಕಣಕೆ ಎಂ. ಆಯ್ (ಸಂ) (2005) 'ವಿಶ್ವ ಭ್ರಾತೃತ್ವದ ಸೂಫಿ ದೂದಪೀರಾಂ'–ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ದೂದಪೀರಾಂ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ – 178

115.ಸ್ವಾಮಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಎಚ್. (1992) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುರಂ, ಪುಟ – 3

116. ಅದೇ – ಪುಟ – 3 ಮತ್ತು 4

117.ಅದೇ – ಪುಟ – 6

118.ತರೀಕೆರೆ ರಹಮತ್ (2007) 'ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನೆ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರ'–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 3

119. ಸ್ವಾಮಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಎಚ್. (1992) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುರಂ, ಪುಟ – 11

120.ಮೂರ್ತಿ ಕೆ.ಆರ್.ಕೆ. (1998) 'ಧರ್ಮ ಸಂಗಮ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕ, ಪುಟ – 10

121. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 300

122.ಅದೇ – ಪುಟ – 324

123.ಅದೇ – ಪುಟ – 300–301

124.ಅದೇ – ಪುಟ – 302

125.ಹೆಗಡೆ ಆರ್.ಪಿ. (2009) 'ಕಬೀರ; ವಿಚಾರ ವಿವೇಕ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು ಸೌಮ್ಯ ಎಂ., ಪುಟ – 94

126.ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 305

127.ನಾವಡ ಎ.ವಿ. ಹಾಗೂ ನಾವಡ ಗಾಯತ್ರೀ (ಸಂ) (2000) 'ಸಾವಿರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು'–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪುಟ – 146

128.ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 306

129.ದೊಡ್ಡಮನಿ ಪಿ.ಬಿ. (2003) 'ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'–ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ) ಧಾರವಾಡ, ಡಾ। ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಕ.ವಿ.ವಿ. ಪುಟ–196

130.ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪುಟ – 311

131.ಸಂದರ್ಶನ: ಗಾಂವ್ಕರ್ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ, ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ವಿಶ್ವದರ್ಶನ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಯಲ್ಲಾಪುರ (ಉ.ಕ.) ದಿನಾಂಕ 15.05.2010

132. ಸಂದರ್ಶನ: ಅಂಗಡಿ ಶಿವಾನಂದ ಬಿ. ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕರು ಅತ್ತಿಗೇರಿ (ಶಿಶುವಿನ ಹಾಳ) ದಿನಾಂಕ 21.10.2010

133. ಸಂದರ್ಶನ: ಗೌಡರು ಎಸ್.ಎಸ್. ಶಿಕ್ಷಕರು, ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎಸ್. ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಶರೀಫಗಿರಿ ಶಿಶುವಿನಹಾಳ ದಿನಾಂಕ 22.10.2010

134. ಸಂದರ್ಶನ: ಆಚಾರ್, ಪರಮೇಶ್ವರ ಕೆ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಪಂಚಾಗ್ನಿ ಮಠ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಶರೀಫಗಿರಿ, ಶಿಶುವಿನಹಾಳ, ದಿನಾಂಕ 22.10.2010

ಅಧ್ಯಾಯ – 7

ಸಮಾರೋಪ

ಅಧ್ಯಾಯ - 7

ಸಮಾರೋಪ

ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ವರ್ತಮಾನದ ಅರಿವಿನಿಂದ ಭೂತಕಾಲವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಮಾದರಿಯದ್ದಾಗಿದೆ. ವರ್ತಮಾನದ ಸಮಸ್ಯೆ, ತಲ್ಲಣ, ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ, ತಲ್ಲಣಗಳಿಗೆ ಔಷಧವಾಗಬಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವ ಮೂಲಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮರುಪರಿಚಯಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆಯ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೌಲ್ಯಾಂಶಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗದೇ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಒದಗಿಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ವರ್ತಮಾನದ ಮಾನವನ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಕೋಮುವಾದ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೂಲಭೂತವಾದ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಢ್ಯಗಳು, ಸಾಂಸಾರಿಕ ಮೋಹ, ಅತ್ಯಾಸೆ ಹಾಗೂ ಲಾಲಸೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಅಪನಂಬಿಕೆ, ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿವೆ. ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಜಾತಿ-ಧರ್ಮ ಆಧರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ರಾಜಕೀಯದ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯವು ಕುಸಿದು ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಓಲೈಸಿ ಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಕುಮ್ಮಕ್ಕು ನೀಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ನಾಗರಿಕತೆ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಅವನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬಹುದು, ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಂದು ಕುಸಿದು ಬೀಳುತ್ತಿದೆ. ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಕೂಡಾ ಕಮರ್ಷಿಯಲ್ ಐಡಿಯಾಲಜಿಯೊಂದಿಗೆ ಜನರನ್ನು ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ವಾಸ್ತು, ವಶೀಕರಣ ಯಂತ್ರ-ತಂತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಮನುಷ್ಯ ಕಣ್ಣಿದ್ದೂ ಕುರುಡನಾಗಿ, ಕಿವಿಯಿದ್ದೂ ಕಿವುಡನಾಗಿ, ನಾಲಿಗೆಯಿದ್ದೂ ಮೂಕನಾಗಿ, ಹೃದಯಹೀನನಾಗಿ ಯಾಂತ್ರೀಕೃತ ವಿಶ್ವದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ಮಾನುಷ

ಪ್ರೀತಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬಲಗೊಳ್ಳದಂತೆ ಇಂದು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇಂದಿನ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಫ್ಯಾಸಿಸ್ಟ್ ಧೋರಣೆಯು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಸಾತ್ವಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಬದ್ಧವಾಗಿ 'ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು' ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ ಇರುವುದಾದರೂ, ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಮತೀಯ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಕಾಪಾಡುವಲ್ಲಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ಎಂಬುದನ್ನು ಮತ, ಧರ್ಮ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಜೊತೆಗೆ ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯಲ್ಲ. ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಮೌಢ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಘಟನೆಯ ನಾಗರಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿದಾಯಕವಾಗುವ ಗುರಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ 'ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ'ನ ದೃಷ್ಟಿ ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಬಲಗೊಳಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸೆಕ್ಯುಲರಿಸಂ ನಂತಹ ರಾಜಕೀಯ ಮೌಲ್ಯವೊಂದು ನಿಜವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಲನೆ, ಹೋರಾಟಗಳೂ ಕೂಡ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶರೀಫರಂತಹ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಗಳು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್'ವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನುಭವದ ಮೂಲಕವೇ ಬೆಳೆದ ಶರೀಫರ ಅನುಭಾವ ಬದುಕಿನ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಅಂಶಗಳು ಸೆಕ್ಯುಲರ್ ಸಮಾಜದ ಬುನಾದಿಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅನುಭಾವ-ಭಕ್ತಿಯುಗದಲ್ಲೂ ಮತ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟ ಸಂತ-ಶರಣರ, ದಾಸರ ತತ್ತ್ವಾದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹೊಸ ಚಿಂತನೆಗೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಅವು ಹೇಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಬೋಧೆಗಳು ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು

ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗವು ಲೌಕಿಕವನ್ನು ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ, ಭವದ ಜಂಜಾಟದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಅಲೌಕಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯಲು ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಕರೆಕೊಟ್ಟರೂ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ ಪ್ರಚಾರವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶ. ಆದುದರಿಂದ ದಾಸರಾಗಲೀ, ಶರಣರಾಗಲೀ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರಷ್ಟು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರ, ಲೌಕಿಕದ ಕಂದಾಚಾರಗಳು, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಶ್ರೀಮಂತ-ಬಡವ ಎಂಬ ಭೇದ-ಭಾವ ಮುಂತಾದ ಒಪ್ಪಲಾಗದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿಗಳಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಗಳೇ ಶರೀಫರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದರೂ, ಅವರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಯಾವುದೇ ಮತ-ಪಂಗಡಗಳ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗದೇ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಚಲನಶೀಲವಾದುದು, ಬಹುರೂಪಿಯಾದುದು, ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು. ಮನುಷ್ಯನ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಧಿಸುವಂತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಅವರ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ಆಲೋಚನೆಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಶರೀಫರು ಸೂಫಿ ಸಂತರಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಬಹುದೇವೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಾಳಿ, ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ, ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಶರೀಫರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತತೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟವು. ಶಿಕ್ಷಣ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕರಣಗೊಳ್ಳದ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀಫರು ತಮಗೆ ದೊರಕಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ನೀತಿಬೋಧೆಗಳು, ಮತಸಹಿಷ್ಣುತಾ ವಿಚಾರಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕುರಿತಾದ ಚಿಂತನೆಗಳು, ಸಮಾಜಮುಖಿಯಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವಂತಾಯಿತು. ಅವರ ಆರಂಭಿಕ ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಒಲವಿನಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಮೂಲಭೂತವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರು ಲೌಕಿಕದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಅಲ್ಲಿ ನೊಂದವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಹಸಿವು, ರೋಗ-ರುಜಿನಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ, ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಶರೀಫರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯಾದರೂ ಸಂಸಾರವನ್ನು, ಭೌತಿಕತೆಯ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮೌಲ್ಯಯುತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ

[illegible]

ನೆರವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಜೊತೆಗೆ ಜನರು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿಸಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರಿವು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸದ್ಯದ ಕೋಮುವಾದಕ್ಕೆ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಜನರಲ್ಲಿನ ಮತಾಂಧತೆಯೇ ಕಾರಣ. ಈ ಮತಾಂಧತೆಗೆ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಕಾರಣ. ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಕಾರಣ ಅಜ್ಞಾನ. ಈ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಸಕಲ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಹೊಂದಿದರೆ, ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯತೆಯಿಂದ ಸಮಾಜವು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸರ್ವ ಮತಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಶರೀಫರು ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲೂ ಕೋಮು ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಮೆರೆದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವ, ವೈದಿಕ, ಇಸ್ಲಾಂ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಶರೀಫರು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು ಈಗಾಗಲೇ ಅರಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಸಾರ ಮತ್ತು ಮತನಿರಪೇಕ್ಷ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ ಸಂರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೇ ಅರ್ಥೈಸಿರುವುದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿಯುಗದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು, ಬಹುಮುಖತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಮಾನವನ ಬದುಕಿಗೆ ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಅರುಹಿರುವುದು. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಮತ-ಧರ್ಮಗಳು ಕಂದಾಚಾರದ ಗೂಡಾಗದೇ, ಢಾಂಬಿಕತೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಶರೀಫರ ನಿಲುವನ್ನು ಅರಿತಿರುವುದು. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ, ಯಾವುದೇ ಮತ-ಧಮಗಳ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗದೇ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೇ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಬಹುದೆಂಬ ಶರೀಫರ ನಿಲುವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿರುವುದು. ಐದನೆಯದಾಗಿ, ಮಾನುಷ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಕರುಣೆ-ಅನುಕಂಪಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡುವ ಶರೀಫರ ಮಾನವತಾವಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಮೌಲಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮರುಪರಿಚಯಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯದ್ದಾಗಿದೆ.

ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಶುನಾಳದಲ್ಲಿರುವ ಶರೀಫರ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಳ ಇಂದಿಗೂ ಭಾವೈಕ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಯಾವುದೇ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳಾದ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಗಳಿಲ್ಲ. ಶರೀಫರ ಸಮಾಧಿಯ ಬಳಿ ಒಂದು ಮಂದಿರವನ್ನು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂರೂ ಒಗ್ಗೂಡಿಯೇ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಭಾವೈಕ್ಯ

ಮಂದಿರವೆಂದೇ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ. ಆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿ ಇರದೇ, ಶರೀಫರ ಹಾಗೂ ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಟ್ಟರ ಪಾದಗಳ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು (ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ) ಎರಡೂ ಪಂಗಡದವರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕೋಮುಗಲಭೆ, ಮತ-ಸಂಘರ್ಷಗಳಾದ ಬಾಬರಿ ಮಸೀದಿ ಧ್ವಂಸ ಪ್ರಕರಣ, ಗುಜರಾತ್ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ, ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಮಸ್ಯೆ, ಕಾನ್‌ಪುರ ಗಲಭೆ, ಬಾಬಾ ಬುಡನ್‌ಗಿರಿ ವಿವಾದ, ಗೋದ್ರಾ ದುರಂತ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅವು ಅಳಿಸಲಾರದ ಇತಿಹಾಸದ ಕಹಿಪುಟಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಸಹಬಾಳ್ವೆ, ಸಹಮತದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಗಳು ಅಧ್ಯಯನ ಯೋಗ್ಯ, ವರ್ತಮಾನದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಯೋಗ್ಯ. ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳೇನೆಂಬುದು ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಬಾರದೇ ವಿಚಾರ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ನೂರಾರು ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಕುರುಡು ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮನ್ವಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಭಕ್ತಿ, ಏಕಾಗ್ರತೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವೈರಭಾವ. ನಿರ್ವೈರಭಾವವು ಎಲ್ಲ ಮತ-ಧರ್ಮಗಳ ಮತ್ತು ಅದರ ಹಿಂದಿನ ದೈವತ್ವ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಒಂದೇ ಎಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು ಇಂತಹ ನಿರ್ವೈರಭಾವದ ಸಾಧನಶಿಲೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶರೀಫರನ್ನು ಆರಾಧನಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡದೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಿಯಾಗಿ, ಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿ, ಮತ ಸಮನ್ವಯಕಾರರಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತವೆಂಬುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ನಿಜವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಿಯೇ 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್'ವಾದಿ ಎಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಿರ್ವೈರಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಅಹಂಕಾರ, ಮತಭೇದ, ಶ್ರೀಮಂತ-ಬಡವ ಎಂಬ ಯಾವ ಪರಿಭೇದವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದಲೇ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶರೀಫರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ತಲ್ಲಣಗಳನ್ನು ಮೀರಲು ಪೂರಕವಾಗಿ ಒದಗಿಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜ ಅರಿತುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಕಾಪಾಡಲು ನೆರವಾಗುವುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ್ದಾಗಿದೆ.

"ಬೋಧ ಒಂದೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಒಂದೇ, ಸಾಧನ ಮಾಡುವ ಹಾದಿ ಒಂದೇ"

(ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ)

****

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಕನ್ನಡ

1. ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿ (2005) 'ಬಾಬಾ ದತ್ತ ವಿವಾದದ ಸುತ್ತ'–ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವರದಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಕೋಮು ಸೌಹಾರ್ದ ವೇದಿಕೆ ದುರ್ಗಿ ನಿಲಯ, 2ನೇ ತಿರುವು, ಬಾಪೂಜಿನಗರ
2. ಅನಂತರಾಮ ಎಲ್.ಬಿ. (ಸಂ) (1984) 'ಕಬೀರ ಗ್ರಂಥಾವಲೀ'–ದಿಲ್ಲಿ, ರೀಗಲ್ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ
3. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯು.ಆರ್. (1980) 'ಸಮಕ್ಷಮ'–ಮೈಸೂರು, ಅನನ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ
4. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು ಸಂಪುಟ–1 (2000) ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
5. ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಅಸ್ಗರ್ ಅಲಿ (ಮೂಲ) ಹಸನ್ ನಯೀಂ ಸುರಕೋಡ (ಅನು), 'ಇಸ್ಲಾಂ ಹುಟ್ಟು ಮತು ವಿಕಾಸ'–ಬಳ್ಳಾರಿ, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ
6. ಈಶ್ವರನ್ ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು (2008) 'ಲಿಂಗಾಯತ, ಜೈನ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಗಳು; ಮಠಗಳ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಭಾಗ–3'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ ವಿಜಯನಗರ
7. ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ (ಅನು) (2006) 'ಕೋಮುವಾರು ಸಮಸ್ಯೆ, ಕಾನ್‌ಪುರ ಗಲಭೆ ವಿಚಾರಣಾ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿ', ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ
8. ಓಬಳೇಶಘಟ್ಟಿ ಆರ್. (2007) 'ಬುದ್ಧನ ಧಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರ ಧರ್ಮಗಳ ಒಂದು ವಿವೇಚನೆ'–ಸಕಲೇಶಪುರ, ಶಿವಗಂಗಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ತೋರಣಘಟ್ಟ
9. ಕಲ್ಗುಡಿ ಬಸವರಾಜ, (1988) 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
10. ಕಟ್ಪಾಡಿ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಫಕೀರ್ (2010) 'ಸೂಫಿ ಸಂತರು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, 53, ಶ್ಯಾಮ್‌ಸಿಂಗ್ ಕಾಂಪ್ಲೆಕ್ಸ್, ಗಾಂಧಿಬಜಾರ್ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಬಸವನಗುಡಿ
11. ಕಂಬಾರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ (ಸಂ)(1985)'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಭಾಗ–1', ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
12. ಕರ್ಕಿ ಡಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ತಲ್ಲೂರು ರಾಯಗೌಡರು (ಸಂ) (1974) 'ಶರೀಫರ ಜನಪ್ರಿಯ ಪದಗಳು'–ಹುಬ್ಬಳಿ, ಶರೀಫ ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ

13. ಕಲ್ಲಯ್ಯ ಜಿ. ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು (ಸಂ) (1993) 'ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆ ಕೊಳ್ಳಿರೋ'– ಬೆಂಗಳೂರು

14. ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ, (1997) 'ಚರಿತ್ರೆ ಮಾಲೆ ಸಂಪುಟ–6'–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

15. ಕುಮಾರ ಕಕ್ಕಯ್ಯಪೋಳ (2005) 'ಚಾತುರ್ವರ್ಣ ಧರ್ಮದರ್ಶನ'–ಬಳ್ಳಾರಿ, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕ್ಷಿತಿಜ ಕಪ್ಪಗಲ್ಲು ರಸ್ತೆ

16. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯಕೃತ 'ದಶಭಕ್ತಿ' ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎತ್ತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಮೈಸೂರು

17. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅ.ನ. (ಸಂ) (1962) 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆ

18. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ.ಸು. (1995) 'ಸೂಫೀ ಪ್ರೇಮಕಾವ್ಯ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ

19. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ಎಸ್. (1976) ಹಿಂದೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಕರು; ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು–12

20. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮ.ಸು. (2003) 'ಉತ್ತರದ ಸಂತ ಪರಂಪರೆ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

21. ಗಂಗಾಧರಮೂರ್ತಿ ಬಿ. (ಅನು) (2008) 'ಸೂಫಿ ಕಥಾಲೋಕ'–ಶಿರಸಿ, ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಚಿಂತನ ಪುಸ್ತಕ ಮಳಿಗೆ ಪಂಡಿತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಲೈಬ್ರರಿ ಉ.ಕ.

22. ಗುಂಡೂರ ಪಾಟೀಲ ಎಸ್.ವ್ಹಿ (2001) 'ಕನ್ನಡದ ಕಬೀರ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರು'–ಗದಗ, ಮೇ। ಪಿ.ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಪಬ್ಲಿಷರ್

23. ಗುಬ್ಬಣ್ಣವರ ಶಿವಾನಂದ (ಸಂ) (1999) 'ಬರಕೋ ಪದ ಬರಕೋ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪಂಪಮಹಾಕವಿರಸ್ತೆ ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ

24. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಕೆ.ಎಲ್. (1989) 'ಪುರಾಣ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

25. ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ದೇವಿಪ್ರಸಾದ, (1996) 'ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೆಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್

26. ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ದೇವಿಪ್ರಸಾದ್ (2006) (ಅನು) ಕಕ್ಕಿಲ್ಲಾಯ ಬಿ.ಎ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕವಾದ (ಚಾರ್ವಾಕ / ಲೋಕಾಯತದರ್ಶನದ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ) ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೆಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್

27. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯ (1999) 'ಶ್ರೀ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಕೌಸ್ತುಭ ಸಂಪುಟ–5'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಾಪ್ಕೊ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್

28. ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ದೇವಿಪ್ರಸಾದ್ (1995) (ಅನು) ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಜಿ. 'ದರ್ಶನ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್

29. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. (1985) 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಸ್ಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ' ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

30. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. (1975) 'ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

31. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. (ಸಂ) (1980) 'ಅಧ್ಯಯನ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಡಾ। ಶಂ.ಬಾ ಜೋಶಿ ಸನ್ಮಾನ ಸಮಿತಿ

32. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕೋ. (2010) 'ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೋಮುದ್ವೇಷ'–ಬಳ್ಳಾರಿ, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ

33. ತರೀಕೆರೆ ರಹಮತ್ (ಸಂ) (2000) 'ಧರ್ಮ'–ಹಂಪಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ–3 ಪ್ರಸಾರಾಂಗ: ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

34. ತರೀಕೇರೆ ರಹಮತ್ (2001) 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂಫಿಗಳು'–ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಂಗ; ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

35. ಸ್ವಾಮಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಎಚ್. (1992) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ'–ಮೈಸೂರು, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುರಂ

36. ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಎಸ್.ಕೆ. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳರ ಸುಮಧುರ ಗೀತೆಗಳು'–ಮೈಸೂರು, ತನುಮನು ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಾವ್ಯಲೋಕ–1297 ಹೆಚ್.ಐ.ಜಿ. 1ನೇ ಕ್ರಾಸ್ 2ನೇ ಹಂತ, ಶ್ರೀರಾಂಪುರ ಬಡಾವಣೆ

37. ಸ್ವಾಮಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಎಚ್. (1963) 'ಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಕಟಣೆ ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ

38. ತೋಕೆ ಮುಹ್‌ಯಿದ್ದೀನ್ ಕಾಮೀಲ್ ಸಖಾಫಿ (ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) (2007) 'ಅಲ್‌ಬಯಾನುಲ್ ಮುಫೀದ್ ಲಿಆಯಾತಿಲ್ ಖುರ್‌ಆನಿಲ್ ಮಜೀದ್' (ಕುರಾನಿನ ಅಮ್ಮಕಾಂಡದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) ಮಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಸುನ್ನೀಗೈಡೆನ್ಸ್ ಬ್ಯುರೋ

39. ದಂಡೆ ವೀರಣ್ಣ (2004) 'ವಚನಗಳ ದೇಸೀಗುಣ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪಂಪಮಹಾಕವಿರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ

40. ಧೋಂಡೆ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ವಸಂತರಾವ್ (2010) 'ಭಾವೈಕ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂತಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು'–ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಕೃಷ್ಣ ವಸಂತರಾವ್ ಧೋಂಡೆ ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್

41. ದೊಡ್ಡಮನಿ ಎ.ಬಿ. (2003) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು' (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ) ಧಾರವಾಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

42. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎಚ್.ವಿ. (2008) 'ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ'–ಕುಂದಾಪುರ, ವಿಕಾಸ ಪ್ರಕಾಶನ ಚೇತನ; ನೇರಂಬಳ್ಳಿ ರಸ್ತೆ, ಕೋಟೇಶ್ವರ

43. ನಾಯಕ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ, (1972) 'ಧರ್ಮ–ಸಮನ್ವಯ ದರ್ಶನ'–ಬೆಳಗಾಂ, ಭೂದಾನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪೋ ಕಡೋಲಿ, ಜಿ.

44. ನಾರಾಯಣ ಪಿ.ವಿ. (1990) 'ವಚನನಿರ್ವಚನ'–ಮೈಸೂರು, ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಪ್ರಕಾಶಕರು

45. ನಾವಡ ಎ.ವಿ. ನಾವಡ ಗಾಯತ್ರೀ (ಸಂ) 'ಸಾವಿರದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು', ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

46. ನಾವಡ ಎ.ವಿ. (1982) (ಸಂ) ಪರಮಶಿವಯ್ಯ ಜಿ.ಶಂ. 'ತುಳುಪಾಡ್ಡನಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಸಮೀಕ್ಷೆ; ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

47. ಪಗಡಿ ರಾವ್‌ಸೇತುಮಾಧವ (ಮೂಲ) ಗಾಯಕ್ವಾಡ್ ರಾವ್ ವಿಠಲ (ಅನು) 'ಸೂಫಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ'– ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಕನ್ನಡ ಭವನ

48. ಪಾಂಡೆ ಗೋವಿಂದಚಂದ್ರ (2001) 'ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ'–ಇಲಹಬಾದ್, ಲೋಕಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ

49. ಪಾಟೀಲ ಎಸ್.ಆರ್. (ಸಂ) (1984) 'ಅಭಿಮತ–ಸಾಧನ'– ಪ.ಬಂಗಾಲ, ವರ್ಷದ ಭಾಗ, ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಆಚಾರ್ಯ ನಾರಾಯಣಾನಂದ ಅವಧೂತ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಚಿವ, ಆನಂದ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಚಾರಕ ಸಂಘ

50. ಪಾಟೀಲ ಕೆ. ಆಯ್ (2001) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'– ಗದಗ, ಪಾರು ಪ್ರಕಾಶನ, ಸ್ಟೇಶನ್ ರೋಡ್

51. ಪೂಜಾರಿ ಚಂದ್ರ ಎಂ. (2005) 'ಸಮಾಜ ಸಂಶೋಧನೆ'– ಹಂಪಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

52. ಪ್ರಭುರಾಮಚಂದ್ರ, (1999) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಜನಪದ ಪ್ರಕಾಶನ

53. ಪ್ರಭುಶಂಕರ (ಸಂ) (2003) 'ವಿಶ್ವಧರ್ಮದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ-1', ಮೈಸೂರು, ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಶಿವರಾತ್ರೀಶ್ವರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ

54. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (ಸಂ) (1993) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋವಿನ ನೆಲೆಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ನೃಪತುಂಗ ರಸ್ತೆ,

55. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (1989) 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲತೆ' (ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆ) ಬೆಂಗಳೂರು, ಸುನಾದ ಪ್ರಕಾಶನ

56. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (1993) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯ ಸ್ವರೂಪ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

57. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (ಸಂ) (1993) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

58. ಬಂಜಗೆರೆ ಜಯಪ್ರಕಾಶ (1992) 'ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಪಾತ್ರವೇನು?' (ಲೇಖನ) ಸಂಕ್ರಮಣ

59. ಬೇಂದ್ರೆ ದ.ರಾ. (1978) 'ಮಾತೆಲ್ಲ ಜ್ಯೋತಿ'-ಮಣಿಪಾಲ, ಅಕಾಡೆಮಿ ಆಫ್ ಜನರಲ್ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್

60. ಬಸವರಾಜ ಎಲ್. (ಸ) (1960) 'ಅಲ್ಲಮನ ವಚನಚಂದ್ರಿಕೆ', ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

61. ಬಸವನಾಳ ಶಿ.ಶಿ. (ಸಂ) (1968) 'ಬಸವಣ್ಣನವರ ಷಟಸ್ಥಳದ ವಚನಗಳು' ಬಸವೇಶ್ವರ 8ನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿ

62. ಭಟ್ಟ ವಿಷ್ಣು ಪಾದೇಕಲ್ಲು (ಪರಿಶೋಧಕರು) (2001) 'ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು'-ಉಡುಪಿ, ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಧ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ರಥಬೀದಿ

63. ಭಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎನ್.ಎಸ್. (ಸಂ) (2000) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಗೀತೆಗಳು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ, 2263, 22ನೇಯ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, 8ನೇಯ ಮೇನ್ ಬನಶಂಕರಿ ಎರಡನೆಯ ಹಂತ

64. ಭಟ್ಟ ಮರಿಯಪ್ಪ ಎಂ. (1983) 'ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ' (ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ) ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಮೈಸೂರು, ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ

65. ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಹರಿದಾಸ (ಸಂ) (1988) 'ಯುಗಯಾತ್ರಿ' ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಪುಟ-1, ಮೈಸೂರು, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

66. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮಾ, ಬೆಂಗೇರಿ ಹುಚ್ಚರಾವ (ಸಂ) (1984) 'ಕನಕದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು'-ಧಾರವಾಡ ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ

67. ಮಯ್ಯ ಭಾಸ್ಕರ ಜಿ. (2000) 'ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ'-ಗುಂಡ್ಮಿ, ಜನವಾದಿ ಪ್ರಕಾಶನ

68. ಮಹಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಒಡೆಯರ್ ಡಿ. ಹೆಗ್ಗಡೆ, (2009) 'ಧರ್ಮ'-'ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ' ಮೈಸೂರು, ಮಾನವಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಕೇಂದ್ರ, #1023, ಐದನೆಯ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಇ ಅಂಡ್ ಎಫ್ ಬ್ಲಾಕ್, ರಾಮಕೃಷ್ಣನಗರ

69. ಮಕಾನದಾರ ಎ.ಎಸ್. ಕಣಕೆ ಎಂ.ಆಯ್ (ಸಂ) (2005) 'ವಿಶ್ವ ಭ್ರಾತೃತ್ವದ ಸೂಫಿ ದೂದಪೀರಾಂ; ದೂದಪೀರಾಂ' ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ಪ್ರಕಾಶನ

70. ಮುನಿಶಿ ಕೆ.ಎಂ. (1975) 'ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆ', ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

71. ಮುಗಳಿ ರಂ.ಶ್ರೀ (1976) 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ'-ಧಾರವಾಡ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ

72. ಮೂರ್ತಿ ಕೆ.ಆರ್.ಕೆ. (1998) 'ಧರ್ಮ ಸಂಗಮ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕ

73. ಯುಗಟಿ ವಿ.ಸಿ. (1975) 'ಸಮಾಜ-ಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ'-ಧಾರವಾಡ, ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸ ಪ್ರಕಾಶನ

74. ಯಾಮುನಾಚಾರ್ಯ ಎಂ. (1969) 'ಮತಧರ್ಮ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಟಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸ ವಿಭಾಗ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

75. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಎಸ್. (1968) 'ಹಿಂದೂ ಜೀವನ ದರ್ಶನ'-ಮೈಸೂರು, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

76. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಎಸ್. (1970) 'ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ' ಪ್ರಾಚ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಪುಟ-1, ಮೈಸೂರು, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

77. ರಾನಡೆ ಆರ್.ಡಿ. (1976) 'ಕನ್ನಡ ಸಂತರ ಪರಮಾರ್ಥ ಪಥ'-ಧಾರವಾಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

78. ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಸಾ.ಕೃ (1985)'ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯದರ್ಶನ, ಸಂಪುಟ-3'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ

79. ರಾವ್ ರಘುನಾಥ ಡಿ. (2008) 'ತತ್ವಪದಕಾರರು ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ'-ಬೆಂಗಳೂರು, (ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ) ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೆಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್

80. ರಾವ್ ಬದರಿನಾಥ್ ಕೆ. (2002) 'ಧರ್ಮ ನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೆಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್

81. ರಾವಶಂಕರ್ ಚ.ನ. (2002) 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಚಿಂತನೆ' (ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ), ಮಂಗಳೂರು, ಜೈ ಭಾರತ್ ಪ್ರಕಾಶ

82. ರೊಮಿಲ ಥಾಪರ್, ಹರ್ಬನ್ಸ್ ಮುಖಿಯ ಮತ್ತು ಬಿಪನ್‌ಚಂದ್ರ (ಮೂಲ) ರಾವ್‌ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಕೆ.ಎಲ್. (ಅನು) (1998) 'ಕೋಮುವಾದ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಲೇಖನ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೆಟ್ ಲಿ.

83. ವಸು ಎಂ.ವಿ. (ಸಂ) (2009) 'ಕನ್ನಡದೊಳ್ ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಕಾಶನ; ಚಿಂತನ ಪುಸ್ತಕ #1863, 11ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, 38ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, 4ನೇ ಟಿ ಬ್ಲಾಕ್ ಜಯನಗರ

84. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ ಎಚ್.ಎಸ್. (1975) ಕೀರ್ತನಕಾರರು, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

85. ವೇಲುಸ್ವಾಮಿ ಎನ್. (ಮೂಲ) ಭಟ್‌ಕೃಷ್ಣ ಅರ್ತಿಕಜೆ (ಅನು) (2002) ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಪೆರಿಯಾರ್, ಪ್ರಕಾಶಕರು ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜಾ ವೇಲುಸಾಮಿ ೦-4 ಕಂದಂಪಟ್ಟಿ ಹೌಸಿಂಗ್ ಯೂನಿಟ್ (ವೆಸ್ಟ್) ಸೇಲಂ-05

86. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ (ಸಂ) (2010) 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಿಸಮ್ ಬುಕ್ಸ್ ಪ್ರೈ ಲಿ.

87. ಶಂಕರಾನಂದ (ಸಂ) (2006) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರು'-ಬೆಂಗಳೂರು, ಸುರಾ ಬುಕ್ಸ್ (ಪ್ರೈ) ಲಿ.

88. ಶಾಮರಾಯ ತ.ಸು. (2001) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ'-ಮೈಸೂರು, ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ,

89. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಮಹಾಂತೇಶ ಎಚ್.ಟಿ. (ಸಂ) 'ಶರೀಫ ಸಾಹೇಬರ ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ತತ್ವಪದಗಳು'-ಗದಗ, ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಮೇ। ಪಿ.ಸಿ. ಶಾಬಾದಿಮಠ ಬುಕ್-ಡಿಪೋ ಸ್ಟೇಶನ್ ರೋಡ್

90. ಶಾಸ್ತ್ರೀ ವಾಗೀಶ ಎಸ್. (2011) 'ಸಂತ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ'-ಉಡುಪಿ, ಶ್ರೀ ಗುರುಗುಹ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುತ್ತೂರು

91. ಶ್ಯಾಮ ಸುಂದರದಾಸ (ಸಂ) (1928) 'ಕಬೀರ ಗ್ರಂಥಾವಲ' ಕಾಶಿನಾಗರೀ ಪ್ರಚಾರಿಣೀ ಸಭಾ

92. ಶಿವ ಬಸವಸ್ವಾಮಿ ಇಮ್ಮಡಿ (ಸಂ) (1976) 'ಸರ್ವದರ್ಶನ ಸಂಗ್ರಹ'-ಧಾರವಾಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

93. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (1978) 'ವಚನಕಾರರ ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿ'- ಅನುರಣನ ಶಿವ ಪ್ರಕಾಶನ

94. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (1995) 'ವಿಸ್ತರಣ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಶ್ರೀ ಪ್ರೇಮಸಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ

95. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ ಎಚ್.ಎಸ್. (1995) 'ಮೊದಲಕಟ್ಟಿನ ಗದ್ಯ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಅಭಿನವ 2791, 13ನೆ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಇ ವಿಭಾಗ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, 2ನೇ ಹಂತ

96. ಶೆಟ್ಟಿ ಅಕ್ಷಯ, ರಾಧಿಕಾ, ಹಜರತ್ ನದಾಫ್, ಶೆಟ್ಟಿ ಶಿವರಾಮ (ಸಂ) (2009–2010) 'ಕನಕ ಚಿಂತನ'– ಮಂಗಳಗಂಗೊತ್ರಿ, ಕನಕದಾಸ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

97. ಸರ್ದೇಸಾಯಿ ಎಸ್.ಜಿ. (2005) (ಅನು) ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್. 'ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದಾರ್ಶನಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಹತ್ವ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೆಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್

98. ಸಹಸ್ರ ಬುದ್ಧೆ ಪ್ರ.ಗ. (ಮರಾಠಿ ಮೂಲ) ರಾವ್ ಶಕುಂತಲಾ ಎನ್. (ಅನು) 'ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ರಾಷ್ಟ್ರೋತ್ಥಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ

99. ಸಬರದ ಬಸವರಾಜ (1995) 'ಬಸವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಪುರಂದರದಾಸ'–ಮೈಸೂರು, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

100. ಸದಾಶಿವ ಕೆ. (1998) 'ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ'–ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ,

101. ಸಿಂದಗಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (1978) 'ಶ್ರೀ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವನ ಲೀಲಾಮೃತ'– ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀ ಶರೀಫರ ಶಿವಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶನ

102. ಸಿಂದಗಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (1970) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಜೀವನ ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ದರ್ಶನ' (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ) ಧಾರವಾಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

103. ಸುಜನಾ (1985) 'ಹೃದಯ ಸಂವಾದ' (ಕವಿ–ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ) ಪ್ರಕಾಶಕರು; ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ

104. ಸೈಯದ್ ಅಬುಲ್ ಆಲಾ ಮೌದೂದಿ (ಮೂಲ), ಇಬ್ರಾಹೀಮ್ ಸಈದ್ (ಅನು) (1998) 'ಕುರ್‌ಆನ್‌ನ ನಾಲ್ಕು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು'–ಮಂಗಳೂರು, ಶಾಂತಿ ಪ್ರಕಾಶನ

105. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, (1999) 'ಧರ್ಮ ಎಂದರೇನು? ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಸಂಗ್ರಹ' ಮೈಸೂರು, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ ಯಾದವಗಿರಿ

106. ಸ್ವಾಮಿ ನಾಗಭೂಷಣ ಒ. ಎಲ್., (1998) 'ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ' – ಬೆಂಗಳೂರು, ಅಂಕಿತ ಪ್ರಕಾಶನ.

107.ಹನುಮಂತರಾವ್ ಜಿ. (1979) 'ಸಂಭಾವನೆ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು

108.ಹಸನ್ ಫಜ್ಲುಲ್ ಎಂ. (2003) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ್ ಸಾಹೇಬರು'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್

109.ಹಿರೇಮಠ ಬೈಲೂರು ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯ (ಸಂ) (2010) 'ನೂರು ತತ್ತ್ವಪದಗಳು'– ಧಾರವಾಡ, ಭೂಷಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಜಾನಪದ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ ಸಪ್ತಾಪುರ

110.ಹಿರೇಮಠ ಆರ್.ಸಿ. (1993) 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟ್ಟಗಳು'–ಗದಗ, ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ

111. ಹುಳಿಯಾರ್ ನಟರಾಜ್ (ಸಂ) (2003) 'ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಗಾಂಧಿ' ಸಮಾಜವಾದ (ಭಾಗ–1) ರಾಮ ಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಬರಹಗಳು ಸಂಪುಟ ಆರು– ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ

112.ಹೆಗಡೆ ಆರ್.ಪಿ. (1995) 'ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ ಮತ್ತು ಸಂತ ಕಬೀರ್ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ'–ಸಿದ್ಧಾಪುರ (ಉ.ಕ), ಪ್ರಕಟನೆ ಸಮಾಜ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಶ್ವಸ್ತ ಸಮಿತಿ

113.ಹೆಗಡೆ ಆರ್.ಪಿ. (2009) 'ಕಬೀರ್ ವಿಚಾರ ವಿವೇಕ'–ಬೆಂಗಳೂರು, ಸೌಮ್ಯ ಎಂ. ಪ್ರಕಾಶಕರು ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಬಸವನಗುಡಿ,

114.ಹಿರೇಮಠ ಆರ್.ಸಿ. (ಸಂ) (1968) 'ಶಿವಶರಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು'–ಧಾರವಾಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ,

ಸಂದರ್ಶನ:

115.ಸಂದರ್ಶನ: ಅಂಗಡಿ ಶಿವಾನಂದ ಬಿ. ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕರು ಅತ್ತಿಗೇರಿ (ಶಿಶುವಿನ ಹಾಳ) ದಿನಾಂಕ 21.10.2010

116.ಸಂದರ್ಶನ: ಆಚಾರ್ ಪರಮೇಶ್ವರ ಕೆ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಪಂಚಾಗ್ನಿಮಠ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಶರೀಫಗಿರಿ, ಶಿಶುನಾಳಹಾಳ ದಿನಾಂಕ 22.10.2010

117.ಸಂದರ್ಶನ: ಗೌಡರು ಎಸ್.ಎಸ್. ಶಿಕ್ಷಕರು, ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎಸ್. ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಶರೀಫಗಿರಿ ಶಿಶುವಿನಹಾಳ ದಿನಾಂಕ 22.10.2010

118.ಸಂದರ್ಶನ: ಗಾಂವ್ಕರ್ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ, ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು, ವಿಶ್ವದರ್ಶನ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು, ಯಲ್ಲಾಪುರ (ಉ.ಕ) ದಿನಾಂಕ 15.05.2010

English

1. Amaldas Anand, Raj L. Sabasti Elempassery (1956) 'Philosophy and Human Development Introduction'- Madras, Satya Nilayam Publications
2. Aurobind Shri - (1968) 'The Foundation of Indian culture'-Pandicheri, Sri Aurobindo Ashram
3. Basee Durga Das (2005) 'Introduction to the constitution of India'- New Delhi, Wadhwa and Company Law publishers
4. Bharagava Rajeev (Editor) (1998) 'Secularism and its Crities'- Delhi, Oxford University Press
5. Chambers Dictionary (2000) 'Allied Chambers' (India) Limited New Delhi
6. Compact Oxford Dictionary Thesauras (2001) Oxford Universtiy Press, New York
7. Edwardas Paul (Editor) (1972) 'The Encyclopedia of philosophy' (Volume seven) New York, Macmillan Publishing Co, Inc. & the Free Press
8. Hornby A.S. Editor Jonathan Crowther (1996) Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Fifth Edition, Oxford Uni versity Press, New York.
9. Karl Marx, Engels (1976) On Religion Progress Publishers Mos cow
10. Kane P.V. (1962) 'History of Dharma Shatras'- Poona, Bhandarkar Oriental Research Institute
11. Lannoy Richard (1975) 'Speaking Tree'- New York, Oxford Unversity Press
12. Majumdar P.K. and Kataria, R.P. (1996) The Constitution of India 8th New Delhi; Orient Publishing Company
13. Monier Williams (1996) Sanskrit English Dictionary Indica Book Varanasi

14. Narain L. (2004) Secularism, Nationalism of India, Shri Prakashan 242, civil Lines, Hazari Ki Pyao, Meerut (India)-01
15. Britannica Volume-3 (2005) Ready Reference Encyclopedia, Encyclopedia Britannica (India)
16. Ramanujan A.K. (1973) Speaking of Shiva (Penguin Books)
17. Ranade R.D. (1961) Pathway to God in Marathi Literature Sri Gurudev Ranade Samadhi Trust, Bijapur
18. Sangoram K.D., Kulkarni B.R. (Editor) (1995) Pathway to God in the Vedasm A-4-2 Postal Colony, Hotgi Road, Solapur Maharashtra (India)
19. Sankhder (Editor) Secularsim in India Dilemmas and Challenges, Deep & Deep publications F-459 Rajouri Gorden New Delhi-27
20. Stau W.T. (1960) Mysticiam and Philosophy, London
21. Stein Burton (1968) Social mobility in the caste system in India (Ed. James Silverberg Uergut)
22. Streng Frederick J. (1969) Understanding Religions Man, Caligornia
23. Webstres New world college Dictionary 2002; willey Dream leeh India Pvt. Ltd. New Delhi.
24. James Hastings (Ed) (1974) Encyclopedia of Religions Ethies Vol. 11 T.T. Clark Edinburg.

****